

MARIA CLAUDIA CUC

INTRODUCERE
ÎN ETICA
ȘI DEONTOLOGIA
PROFESIEI DIDACTICE

Maria Claudia Cuc

**INTRODUCERE ÎN ETICA
ȘI DEONTOLOGIA PROFESIEI DIDACTICE**

Cuprins

CAPITOLUL 1.

REPERE ISTORICE

ÎN DIMENSIUNEA ETICII	9
1.1. Introducere	9
1.2. Originile eticii.....	21
1.2.1. Incursiune în etica antică	21
1.2.2. Etica Evului Mediu și a Renașterii.....	27
1.2.3. Etica modernă și condiția postmodernă	40
Bibliografie	50

CAPITOLUL 2.

INTRODUCERE IN SPAȚIUL

ETICII ȘI DEONTOLOGIEI.....	59
2.1. ETICA – Definirea conceptului, obiect, funcții.....	59
2.1.1. Definirea conceptului	60
2.1.3. Funcțiile eticii	64
2.1.4. Etica – disciplină filosofică și științifică	67
2.2. Etica, morala și deontologia – domenii înrudite.....	70
2.2.1 Raportul dintre etică și morală.....	72
2.2.2. Raportul dintre etică și religie.....	78
2.2.3. Raportul dintre etică și deontologie	85
2.3. De la norma morală, norma juridică și norma deontologică la normativitatea didactică.....	104
Bibliografie	119

CAPITOLUL 3.

ETICA PROFESIONALĂ ȘI DEONTOLOGIA

CÂMPULUI EDUCAȚIONAL..... 131

3.1. Relația între profesia didactică și sfera politico-economică a societății..... 131

3.2. Raționamente ale eticii și ale deontologiei profesiei didactice..... 135

3.2.1. Raționamente ale globalizării..... 138

3.2.2. Raționamente ale interculturalității..... 141

3.2.3. Raționamente de factură psihosocială 144

3.2.4. Raționamente înscrise în unitatea statutară a cadrelor didactice 148

3.2.5. Raționamente de factură organizațională și instituțională..... 162

3.3. Profesionalism și profesionalizarea carierei didactice..... 166

3.4. Elemente stenice/frenatorii în profesionalizarea didactică..... 187

Bibliografie 197

CAPITOLUL 4.

PRINCIPIILE ETICE. REPERE ÎN

DEZVOLTAREA PENTRU CARIERA DIDACTICĂ 209

4.1. Principiul raportării la axiologie 211

4.2. Principiul polivalenței decizionale 218

4.3 Principiul raportării la o comunicare umană eficientă..... 223

4.4. Principiul oglindirii responsabilității profesionale a cadrelor didactice în fundamentul etic..... 230

Bibliografie 236

CAPITOLUL 5.**DEONTOLOGIA RELAȚIILOR PSIHOsocIALE**

PENTRU CARIERA DIDACTICĂ	247
5.1. Deontologia finalităților educației	247
5.2. Deontologia conținutului învățământului-vector al curriculumului.....	249
5.3. Deontologia evaluării.....	253
5.4. Deontologia cercetării pedagogice.....	263
5.5. Deontologia relațiilor cadru didactic-elev	271
5.6. Deontologia relațiilor pedagogice dintre profesori	279
5.7. Deontologia relațiilor managementului de învățământ.....	284
5.8. Deontologia relațiilor psihosociale din cadrul parteneriatelor școală-familie-comunitate	292
5.9. Deontologia utilizării noilor tehnologii de informare și comunicare în sistemul de învățământ	296
Bibliografie	307

CAPITOLUL 1. REPERE ISTORICE ÎN DIMENSIUNEA ETICII

1.1. INTRODUCERE

De-a lungul timpului, civilizația umană și-a relevat identitatea culturală ca urmare a rezolvării conflictelor ideologice și politice, descoperind echilibrul necesar dintre unitatea valorilor și diversitatea sistemului valoric. Umanitatea a devenit conștientă că sistemul normelor și al valorilor determină într-un mod inconștient acțiunea sa culturală. În interdependențele și interconexiunile societății postmoderne, cultura nu mai poate fi câmpul de luptă al diferitelor conflicte ideologice și politice determinate de diversitatea culturală. Este necesar ca ea să devină „elementul unificator al membrilor comunității omenești” (Râmbu, Nicolae, 2006, p. 49), un reper al întregii acțiuni, care să construiască echilibrul axiologic al umanității. În această societate dominată de tendințele globaliste și impactul acestora asupra statelor, unde procesul de „colonizare” a noii orânduiri sociale din anumite zone geopolitice de interes este tot mai evident, asistăm de cele mai multe ori la transplantarea unor sisteme de valori și la distrugerea altor valori morale în jurul cărora este desemnat întregul echilibru axiologic.

În acest nou cadru cultural, individul își ghidează acțiunea prin raportare la standardele de normativitate socială, unde se observă mecanismul de dislocare axiologică, de decentrare valorică. Astfel, valorile clasice (apartenența națională, etnică sau confesională, patriotismul-o valoare atât de subliniată de înaintașii noștri) și excesul cultivării acestora la nivel societal primesc, în noua restructurare politică și socială, o interpretare negativă. În noua dimensiune socială, când libertatea este în opoziție cu autoritatea, ridicând probleme de o adâncă profunzime ideologică și filosofică dispuse în jurul conceptelor de libertate și deter-

minism, individul este expus riscului de a fi opus comunității sociale și profesionale, prin nerespectarea standardelor de normativitate morală și socială. Însă regulile și normele morale, seturile de prescripții care guvernează comportamentul individului în raportul său direct/indirect cu semenii sau societatea dețin un nivel ridicat de interiorizare, fiind transpuse în actele de conduită ale individului (responsabil față de o valoare ultimă sau autoritate, care poate pretinde o ascultare necondiționată), ca urmare a presiunii explicite sau implicite a opiniei publice, dar și a propriei conștiințe.

Moralitatea este măsura în care individul sau grupul de indivizi se conformează la sistemul de reguli și norme morale legiferați la nivel societal. Moralitatea reprezintă reflectarea la nivelul conștiinței individului a moralei sociale, simbolizând morala în acțiune, moravurile și obișnuințele individului care s-au dezvoltat în cadrul ideii de civilizație ca un proces relativ autonom, cu toate legitimitățile sale, neizolat de celelalte fenomene ale vieții umane. Prin consemnarea și integrarea normelor etice scrise alături de alte categorii de norme care construiesc sistemul de valori societal și prin implementarea acestora în planul activităților practice, atitudinale și comportamentale, s-a legiferat logica unei societăți stabile.

Consemnarea acestor scrieri s-a realizat spre sfârșitul mileniului al IV î.e.n., cu aplicabilitate în centrul unic sau în centre unice din Mesopotamia și Egiptul faraonic, din care au iradiat către societate valorile morale, filosofice, culturale sau religioase, determinând trecerea la un mod de viață citadin, cu un nou sistem de organizare administrativ-teritorială, influențat de factorul demografic. Realitatea noii colectivități umane a fost dominată de diversitate, de concepțiile noi, de abordările noi a ceea ce numim „viață”, „natură” sau „fire a lucrurilor”. În timp, natura a devenit o carte deschisă pentru om, noua structură socială care s-a organizat ca o colectivitate diferențiată, cu nevoile sale spirituale, cu legile ei de constituire și de creștere economică. Această nouă strategie de dezvoltare societală se fundamentează și pe marile

descoperiri de tehnică agricolă, de difuzare a ideilor magico-religioase.

Creșterea demografică a populației în centrele unice, în orașele-state din Mesopotamia, Babilon, Caldeea sau Egiptul faraonic (Uruk, Ur, Eridu, Tir, Akkad) a impus existența unor reguli, norme sau principii de moralitate, a unui model nou de viață, datorită necesității de conviețuire a unei populații care devine din ce în ce mai numeroasă. Se legisfează un model de normativitate funcțional, cu aplicabilitate în plan material, spiritual, dar și informațional. Treptat, comunitățile și-au structurat conceptele etice, regăsindu-le în sistemul de reguli, norme, în anumitele obiceiuri, datini, în atitudinile sociale, în acel memento al existenței lor sociale. Pornind de la moștenirea social-culturală de care omul a dispus, acesta și-a construit mediul artificial de existență, și-a cristalizat modelele etice, tipurile de comportament prin intermediul mitologiei, care sublinia existența umană exemplară a eroilor, însă echilibrul valoric a fost determinat și de promulgarea unui sistem legislativ. Astfel, valorile morale au asigurat echilibrul axiologic, acel flux de valoare care a combătut la nivel societal haosul, dezordinea și tendința sistemelor relativ închise de a părăsi ordinea interioară a funcționalității elementelor componente, cu tot cortegiul de frustrări și de consecințe dezumanizante în planul interrelaționării umane. Fundamentată pe această nouă teorie și evidențiată în practică prin noile jocuri sociale, etica (știința despre morală) emană sistemul de legi și reguli morale care se echilibrează reciproc și în același timp determină întregul. Individul, încorsetat de normele și legile limitative și apăsătoare ale libertății umane, a trebuit să învețe că valoarea fundamentală o reprezintă viața. În acest context, se dezvoltă principiile etice din *Epopeea lui Ghilgameș*, care ne sunt sugerate de structura și conținutul poemului. Prin crearea unei etici a muncii, acestea sunt prezente în raporturile regelui cu supușii săi, cărora li se dedică, îi protejează, contribuind la buna stare a cetății Uruk. Normalitatea din acest registru este redată de responsabilitatea regelui față de poporul său, care îi aduce binecuvântarea divină.

Pornind de la următorul citat, analizați critic profunzimea inițierii dincolo de primitivitatea presupusă a eroului semilegendar Ghilgameș, aflat sub influența eternului omenesc și a stilului de viață etic, stăpânit de taina nemuririi.

„Cel care a văzut totul până la marginea lumii,
Cel care a știut totul și a cunoscut totul,
Ghilgameș, a pătruns totodată și taina tuturor lucrurilor,
El s-a împărtășit de toată înțelepciunea lumii,
A văzut ceea ce era tănuit și a cunoscut ceea ce a
Rămas ascuns oamenilor”

(Epopoea lui Ghilgameș, 1999, p. 5)

Odiseea lui Ghilgameș, omul civilizațiilor îndepărtate (care nu a putut afla secretul nemuririi, din neștiința căutării, a trăit tragedia nefericirii, neîmpăcat cu ideea timpului filosofic bivalent), reprezintă expresia conștiinței de sine a omului babilonian. Individul civilizațiilor îndepărtate a perceput această dimensiune a veșniciei, a nemuririi în planul temporal-material al lucrurilor, în existența biologică și nu în dimensiunea realității spirituale a civilizației. Având ca reper construcția acestei moralități și stilul de viață etic fascinant pentru greci, civilizația Egiptului este fundamentată pe o etică proprie, bogată în principii morale, construită pe acest pământ sacralizat încă de la originea societății umane. Rolul eticului în societatea egipteană a fost de sistem de control al normelor juridice, prin raportarea la un bine axiologic.

Cultura iudaică încheie seria vechilor culturi semite, astfel încât „atunci când celelalte civilizații ale Vechiului Orient erau încă înconjurată de întuneric, cea a Israelului începe să joace un rol în cadrul patrimoniului cultural și religios european” (Moscatti, Sabatino, 1975, p. 143).

Etica evreilor antici, redată în textele din Scripturi, realizează revoluția valorilor prin modul de a concepe universul și divinitatea, dar și prin desprinderea și separarea forțelor naturale

de Puterea divină, prin proiectarea dimensiunii divine în transcendental.

Valoarea morală fundamentată de către un popor străvechi este determinată de istoria sa, de așezarea geografică și de organizarea sa socială; cu atât mai mult la poporul evreu, prin istoria sa profană, fundamentată pe un măreț monument de mitologie și literatură, strâns împletite cu istoria religioasă, din care răzbate forța stimulativ-psihologică a viziunii evreiești despre viață, concepția despre lume. Omul, împreună cu întreaga comunitate, este chemat să învețe să armonizeze contradicțiile vieții, dar și să știe să le stăpânească în toată complexitatea lor. Acest popor, greu încercat de realitatea terorii istorice, de suferințele consacrate unor „adevăruri” militate de sistemele totalitare, se remarcă prin maturitatea spiritului uman, fundamentat pe concepția existenței unui Dumnezeu unic, ca principiu de universalitate și unitate: „Eu sunt Alfa și Omega, zise Domnul Dumnezeu, Cel ce era Și cel ce vine, Atotțiitorul” (Faptele Apostolilor 1, 8).

Vă propunem un moment de reflecție și analiză:

„Tora nu este un dicționar de concepte, ci Cartea Alianței prin care Dumnezeu lui Israel face cunoscută voința Sa poporului pe care El l-a ales și care acceptă jugul regatului Cerurilor și autoritatea comandamentelor divine-mișvot. Voința Creatorului se exprimă în Tora, «a cărei măsură e mai intensă decât pământul»^{*1}; voința divină se exprimă sub formă de comandamente pe care omul trebuie să le recunoască și să le respecte într-un mod scrupulos, la orice oră și în orice moment. Aceste comandamente nu pot fi reduse la concepte; îi revine omului misiunea de a îndeplini comandamentele, pentru fericirea sa. Această fericire la el ajunge prin cunoaștere și îndeplinirea comandamentelor divine” (*1 Iov 11, 9; Bereșit Raba 10, 1 și urm. citat de Șafran, A., 2005, pp. 23-24).

Valorificând atitudinea eminenței sale Alexandru Șafran, mare rabin al Genevei și fost șef rabin al României, reflectați și argumentați din prisma propriilor experiențe de viață, școlare și

universitare, de ce morala și societatea nu există prin sine însele, prin prisma normelor și regulilor morale reglementate în raport cu sistemul etic de referință, ci doar învățătura Torei divine le dă dreptul de existență!

Cartea Sfântă este istoria sacră a umanității; este un tezaur spiritual de o mare profunzime intelectuală, constituită ca o zestre de simboluri, care s-au fundamentat ca adevăruri-simbol, documente de o mare frumusețe spiritual-morală și etică, constituind începutul de căutare ideologică și sacră al unei istorii universale.

Iudaismul și-a constituit propriul sistem de valori spirituale și morale nu în baza unei forme de guvernare caracteristice lumii antice (unde autoritatea emanată de la divinitate a fost exercitată de prelați, prin intermediul spiritului teocrat al dogmelor canonice ale Bibliei), ci în baza unei noi gândiri filosofice, a unor valori morale, care au influențat dezvoltarea religiilor și a popoarelor în lungul drum al cunoașterii.

La baza moralei umane stă voința lui Dumnezeu, iar etica evreiască, cu toată legislația biblică, a vizat evoluția întregii umanități: atitudinea umană, morală și decentă față de aproapele tău. Aceasta reprezintă adevărata slujire a lui Dumnezeu, deoarece omul este creat după chipul/asemănarea lui Dumnezeu și atinge perfecțiunea devenind asemenea Lui. Astfel, principiul etic al Bibliei este imitarea lui Dumnezeu, prin milostenie, prin respectarea poruncilor Lui și a Căii Sale, dar și prin atingerea de către individ a perfecțiunii morale practicate. Din profunzimea exegezelor bibliei, din scrisorile, predicile, testamentele, textele mistice sau textele filosofice, la poporul evreu s-a dezvoltat o etică comportamentală, care a rezonat din paradigma naturii divine.

Nu trebuie pierdute din vedere rolul major al concepției și nici dimensiunea etică a construcției religioase și morale a noilor învățături ale profetilor, care au adus prosperitate culturii iudaice. Aceasta a generat o nouă conștiință morală și religioasă, a condus la formarea conștiinței critice de sine atât în plan individual, cât și la nivel colectiv, la speranța poporului iudeu într-o nouă renaștere, la nostalgia templului, a capitalei, a statului iudeu, toate fiind posibile doar printr-o nouă reconstrucție. Motivul învățăturii își găsește

acum adevăratul său loc, prin suferința morală și fizică resimțită. Dumnezeu este cel care a dat, dar totul a fost luat de către Dumnezeu Unul, Dumnezeu Creatorul Universului și Creatorul Israelului.

Principiul binelui trebuie să conducă poporul în calea cea dreaptă, pentru curmarea suferinței și a unei cumplite nedreptăți. Etica evreiască desprinsă și din învățăturile cărții lui Daniel oferă un nou răspuns evreilor la problematica teodiceei, găsește calea acestei doctrine filosofice și religioase. Noua paradigmă transmite omului că existența răului și a nedreptății în lume nu poate infirma bunătatea divină, iar dacă omul cel milostiv, bun, drept, a cărui viață este guvernată după legea divină, suferă aici pe pământ, el va fi răsplătit înzecit în viața de dincolo. Astfel, viața morală, decentă, viața etică a omului nu mai are însemnătate pentru construirea unei societăți bazate pe etică, unde răul guvernează, iar sfârșitul este aproape. Doar trecând pragul morții omul va putea să trăiască într-o societate fundamentată pe principii etice, dar până la marea trecere acesta trebuie să urmeze calea cea dreaptă în viața de zi cu zi.

O conduită etică este posibil de dezvoltat în societatea civilă, prin respectarea regulilor impuse de Alianța-legământ, prin binecuvântarea divină a individului, dar și a națiunii iudaice și prin acceptarea condiției umane, cu răsplata și pedeapsa cuvenită. Ca o abordare paralelă se dezvoltă și etica lui Qohemoth, care va da un alt sens vieții, fundamentat pe principiul „trăiește clipa”, necrezând în judecata de apoi a omului. Fundamentul acestei etici este că viața pentru individ este tot ceea ce a primit de la Creatorul Universului, iar omul devine răspunzător de propria evoluție. Din „esența învățăturii sale a rămas etica muncii, însă nu a fost omisă nici semnificația unei vieți responsabile care trebuie trăită în veselie” (Larue, Gerald, A., 2006, p. 63).

În general sunt acceptate următoarele mari tradiții etice: etica indiană, etica budistă, etica chineză clasică, etica evreiască, etica islamică, etica creștină – o etică superioară, unică, fără egal și divină, având în centrul său expresia unui Dumnezeu Unic, Unul cuprins în trei și trei alcătuind Unul – Sfânta treime. Fiecare dintre

acestea are o lungă reprezentare istorică, așa cum reiese din textele care au ajuns până la noi. Analiza acestor texte ar constitui însă obiectul unei alte lucrări decât cea de față. Potrivit scopului acestui curs, este prezentată o scurtă istorie a eticii filosofice occidentale. Această istorie poate fi prezentată pe următoarele etape: etica în antichitatea greco-romană, etica Evului Mediu și a Renașterii, filosofia morală modernă.

Care sunt izvoarele eticii? De-a lungul timpului, prin substratul său istoric, dar și prin intermediul autorității sale legitime, umanitatea a clădit fundamentele acestei întrebări, prin miturile tradiționale. Aceste mituri încărcate de simboluri și arhetipuri culturale pe care le-a zămislit arta populară sau cultă sunt la înălțimea marilor arhetipuri mitologice ale indo-europenilor, care prezintă cosmogonia, într-o viziune filozofică. Această viziune ilustrează idei și motive din vechile scrieri indiene, din miturile grecești și creștine. În acest infinit, în această extensie universală, omul, cu toată nimicnicia sa, își poartă cu atâta povară individualitatea timpului său, încărcat de confuzie, durere și conflictualitate.

Trecerea implacabilă a timpului individual, dar și colectiv, i-a provocat individului pe de o parte melancolia profundă a menestrelului, iar, pe de altă parte, a condus și la agonia individuală și colectivă, care, printr-o acumulare de energii negative, a deschis cutia Pandorei, revărsând „în lumea largă” durerea, înfruntările dintre culturi, dar și dezastrele. Toate au un demers, fluidizarea societății, prin reguli, norme, principii, pe baza cărora indivizii să coexiste. Secole după secole, filosofia greacă, creștină, Immanuel Kant sau Arthur Schopenhauer, Friedrich Nietzsche, Jean-Paul Sartre, Arthur C. Danto sau J. Dewey, relativismul etic sau moral, gândirea postmodernă au dorit să găsească răspunsuri sistematice, cu un conținut mai filosofic sau mai literar, la conflictele care au izvorât în sinele individual sau colectiv al moralei înseși, au definit principiile și valorile morale cu pretenție de universalitate.

În orice societate sau cultură, stările conflictuale au condus la agonia socială, din această cauză este nevoie de un sistem de reguli sau principii care, prin aplicarea și respectarea lor, mediază conflictul, dar întregesc și eterna căutare umană pentru care timpul a reprezentat arbitrul suprem, care a definit esența moralei. După haosul mondial fără precedent din Primul Război Mondial, după o diviziune mondială a anilor '50, iar apoi căderea Blocului Comunist și sfârșitul totalitarismului, când se dorea instaurarea unei noi ordini mondiale și reîntregirea marii familii europene, a urmat o nouă dezordine mondială, care a adus consecințe la nivel mondial: haos și divizare mondială. În această conjunctură politică, economică, dar și cu repercusiuni sociale, H. Kung identifică cauzele crizei, propunând ca soluție la nivel mondial teoria păcii globale, pentru o nouă ordine mondială, care să înlăture haosul instaurat la nivel comunitar, cât și global. S-a dorit la acel moment construirea unui spațiu al păcii globale, a unui spațiu în care să poată conviețui indivizi care aparțin unor confesiuni, religii și grupări etnice diferite; s-au avut în vedere și indivizii care aderă la multitudinea sistemelor de acțiune și gândire, dar și la diversitatea modelelor socio-economice și familiare existente.

Anii '90 au reprezentat debutul procesului de interconectivitate globală, care a cuprins sistemele politice, financiare, economice, dar și sistemul cultural și educațional. Pentru H. Kung „lumea este în agonie” datorată crizei de natură morală. Soluția trebuia să aibă un temei și fundament moral, prin reclădirea societății postmoderne pe o etică globală, înfăptuită prin contribuția religiilor lumii, deoarece nu există ordine mondială fără o pace a religiilor, iar supraviețuirea democrațiilor occidentale este asigurată de relația dinamică dintre particular și universal, dintre unitate și diversitate ideologică, filosofică, religioasă, iar în această relație dinamică și echilibrată factorul important îl reprezintă etica. Dacă începutul de secol XX se afla sub semnul sentinței nihiliste a lui Friedrich Nietzsche, după care „Dumnezeu este mort”, și, odată cu El și credința, atunci viața reală, cu experiența însăși a postmodernității, se află acum sub efectul eticii globale, ale cărei influențe au revigorat noua ordine mondială, centrată pe valorile

umanismului religios. Dacă etica își are originile în filozofia greacă, atunci izvoarele ei se nasc și odată cu relevarea imperfecțiunii umane, de care dăm dovadă în fața voinței supreme a lui Dumnezeu. Decăderea omului, toată nimicnicia sa, lumea imperfectă care s-a transpus în ființa umană (Geneza) au condus la nevoia de reguli, de autoritate, care au fost admise de învățătura creștină, cu trimiteri încă de la Facerea Lumii: „Iată Adam s-a făcut ca unul dintre Noi, cunoscând binele și răul. Și acum nu cumva să-și întindă mâna și să ia roade din pomul vieții, să mănânce și să trăiască în veci!...” (Facerea, Geneza: capitolul 3). Astfel, Dumnezeu, Creatorul Suprem, reprezintă Autoritatea Supremă, iar în spatele doctrinelor și al dogmelor religioase se află un sistem de standarde și idealuri, care, prin liberul nostru arbitru, ne conferă nouă, indivizilor „vigilenți” care populăm această societate egoistă, reguli de moralitate care conferă semnificație vieții umane.

În această universalitate, timpul individual a fost acaparat de cel colectiv, iar acesta la rândul său trăiește împovărat de reguli și iar reguli, de structura sistemelor de normativitate, care, de cele mai multe ori, nu au avut nici o considerație față de semenii noștri. Toate acestea au creat dificultăți de funcționalitate majoră, conducând la dezvoltarea unor teorii în baza cărora cel puternic supraviețuiește, în această stare de cooperare și colaborare între indivizi, dar dominată de o puternică competiție. Suntem egoști, am devenit în această societate de consum oameni care, de la o zi la alta, deși pledăm prin forumurile noastre pentru o comunicare eficientă și umanizată, ne izolăm, totuși, protejându-ne spiritual, afectiv, iar uneori chiar fizic. Competiția a devenit un concept atât de vehiculat, încât accepțiunile sale s-au modificat dramatic, în procesul de evoluție. Este necesar să se facă o departajare între sistemul de speculații, motive umane, impus de ideologii în calitate de caracteristici ale unui competitor, și procesul în sine, cu tot mecanismul său. Societățile, creștinismul prin definiția sa au luptat pentru construirea unui sistem de cooperare cât mai armonioasă, care să fundamenteze comportamentul colectiv bazat pe motivații, altruism, din interiorul căruia să se dezvolte fenomenul de competiție. Toată problematica cu care societatea se confruntă la

nivel mondial, globalizarea și globalismul, subnutriția, intervențiile militare, drogurile, lupta continuă pentru egalitate, dreptul la viață, dezvoltă trăsături sociale precum grija, bunătatea, sentimentul de ocrotire, o dorință de asanare socială, de protecție mutuală a indivizilor.

Regulile au stabilit într-o cultură sau societate echilibrul dintre morala umană și tendința naturală. Această problemă s-a structurat de-a lungul vremii prin ideologiile care au susținut-o sau care au combătut-o. Curentul behaviorist proclamă faptul că „oamenii nu au nicio înclinație naturală, fiind tabula rasa la naștere”(Midgley, Mary, 2006, p. 34), că totul se definește prin învățarea socială sau învățarea prin imitație, iar premisa este că interiorul uman este exprimat prin comportament, cu accent pe manifestările exterioare. B.F. Skinner este cel care fundamentează noțiunea de modelare comportamentală, care se obține prin intermediul întăririlor pozitive, guvernate de permisiunea de a avea acces la ceva agreabil, respectiv negative, obținute prin posibilitatea de a evita stimuli neplăcuți. Această teză a primit un răspuns prompt din direcția de cercetare sociologică, care „afirmă [că] înclinațiile sociale există, dar sunt toate «egoiste» într-un anumit sens” (Midgley, Mary, 2006, p. 34). Teoria cognitivistă, elaborată de psihologul gestaltist Wolfgang Köhler, pornește de la premisa că fenomenele trebuie observate și cercetate în totalitate, fără a descompune părțile de ansamblu, pentru că, în afara întregului, părțile nu mai au aceeași semnificație, iar evoluția individului se bazează pe învățarea prin intuiție, învățarea latentă (ca un răspuns la teoria behavioristă), care se produce și fără o modificare vizibilă a comportamentului. În teoria dezvoltării, cercetătorii s-au concentrat asupra modului cum individul își organizează informațiile achiziționate, totul depinzând de stadiul de dezvoltare în care se află. Vom avea în vedere și organizatorii cognitivi dați în avans, teorie fundamentată de David Ausubel, care pornește de la premisa că anumite pattern-uri structurează cunoștințele, iar, odată identificate, ele pot fi orientate prin prezentarea lor. Observăm deci că oamenii au și anumite înclinații, dar și unele tendințe sociale naturale. Însă toate acestea au o

legătură cu morala, contribuind la existența ei, procurând elementele vitale ale vieții morale, construind direcția existenței morale, a datoriei individului față de societate, cu toate luptele interioare care s-au succedat între motivele puternice și tendința naturală, ceea ce a condus la dobândirea conștiinței morale, deoarece „instinctele sociale – principiul primordial al constituției morale umane, cu ajutorul forțelor intelectuale active și al efectelor obișnuinței, ar duce, în mod natural, la Regula de Aur, adică «poartă-te cu ceilalți așa cum ai dori să se poarte ei cu tine», care stă la baza moralei” (Midgley, Mary, 2006, p. 36), respectiv porunca a X-a, „ce ție nu-ți place, altuia nu-i face”.

Avem nevoie de reguli, norme, principii, care trebuie să fundamenteze în societate prioritățile indivizilor, avem nevoie de reguli nu pentru a nivela, a uniformiza indivizii unei societăți, ci pentru a exclude posibilitatea unei „ispite” și a abaterii individului de la norme. Avem nevoie de standarde de normativitate socială pentru a nu oferi indivizilor unei societăți posibilitatea de decădere individuală sau colectivă într-o stare de neajutorare, confuzie și conflictualitate. Între grupări, culturi, societăți există diferențe majore de gândire, dezvoltare și evoluție, dar toate aceste diferențe sunt anihilate de idealurile și prioritățile comune, care dau naștere unei morale comune, dinamizată de o empatie activă, bazată pe găsirea unui limbaj comun, a unor alternative, a unor soluții comune pentru atenuarea conflictelor care contribuie la formarea și dezvoltarea unei culturi comune, împărtășite.

Etica postmodernă, prin fundamentele sale, redirecționează egoismul, aroganța moralizatoare, care, prin abstracțiile lor nerealiste, atentează la supraviețuirea și evoluția speciei umane. Etica s-a fundamentat odată cu societatea, cu interacțiunile sociale, ea s-a născut și s-a dezvoltat în colectivități de mici dimensiuni, retrase sau deschise către relaționarea cu exteriorul. Aceste relaționări sociale, indiferent că erau statice sau dinamice, necesitau coordonarea și monitorizarea lor, prin numeroase metode, tehnici, strategii, dar aveau în vedere și abilitățile, competențele indivizilor, precum și orientarea acestora.

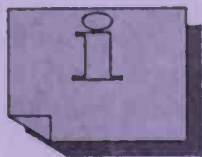
În acest plan al comunicării umane, găsim o realitate empirică de necontestat: sistemul moral și etic, care asigură orientarea socială și sistemul de evaluare individual și colectiv, care asigură la nivelul inserției sociale și profesionale clasificarea și ierarhizarea. Cunoașterea etică și fundamentarea morală permit instituțiilor fundamentale ale societății să guverneze mult mai eficient și mai adecvat interesele individului, să creeze proiecte etice cu aplicabilitate legislativă în domenii de interes major. Paradigma eticii moderne, construită pe sintagma „libertatea individului”, contribuie la susținerea sistemului de valori al societății, a legislativului și a instituțiilor statului, printr-o raportare rațională a acestuia la sistem. Însă nu trebuie să pierdem din vedere metafora metodologică a lui Norberto Bobbio: libertatea, autonomia și persoana, pe de o parte, iar individul și individualitatea pe de altă parte (Egyed, Peter, 2008).

1.2. ORIGINILE ETICII

1.2.1. INCURSIUNE ÎN ETICA ANTICĂ

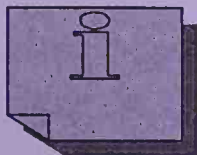
Etica filosofică occidentală își are izvoarele în filosofia greacă, traversează gândirea elenistică, romană și medievală. Ea își deschide registrul prin obiectul meditației lui Socrate (470-399 î.e.n.), ființa umană, cunoașterea de sine, contemplarea interioară și introspecția, dar se distinge prin succesorii săi Platon și Aristotel. Substanța filosofică a versului „Toate-s vechi și nouă toate” conține adevăruri universal valabile exprimate concis, la fel ca problemele și interesele majore care s-au intersectat în filosofia greacă cu cele din filosofia eticii moderne. Ideile filosofilor greci au avut puterea de a influența gândirea filosofică modernă, au remodelat relațiile postmoderne din domeniul cercetărilor eticii, dar și al eticii aplicate, din această cauză considerăm necesară o reflecție asupra sistemului de gândire al filosofiei antice cu temele sale majore: teoria existenței, teoria cunoașterii, studiul raționării în sine, teoria generală a valorii, studiul fundamentelor și al principiilor morale,

studiul principiilor și al expresiilor frumosului etc. Culoarul de referință al eticii grecești este reprezentat de Socrate, Epicur, împreună cu fondatorii stoicismului grec. Este o perioadă de peste 150 de ani de idei filosofice grecești, încărcate de relevanță, vivacitate și puterea de a modela direct gândirea urmașilor, însă documentele rămase ca referință sunt foarte puține. De la Epicur s-a păstrat colecția de doctrine și trei sumare; chiar dacă Diogenes Laertios a menționat 40 de titluri remarcabile prin accesibilitatea stilului și a limbii, prin claritate, în prezent există cele trei scrisori, catehismul celor 40 de sentințe, dar și fragmente izolate din restul operei. Dintre lucrările sale amintim: „Peri physeos” (Despre natură). Filosofia lui Epicur este fundamentată pe trei principii: Kanonika (Logica), prin care se realizează distingerea adevărului de fals, Physika (Fizica), ce presupune o explicație filosofică a naturii, și Ethika (Etica), care tratează condițiile vieții fericite ale individului. Ordinea dezvoltării acestor principii este importantă deoarece corespunde sistemului filosofic al lui Epicur. Astfel etica devine scopul filosofiei, care are ca fundament fizica, iar, datorită acestui drept, după norme bine stabilite ale cunoașterea naturii, îi va permite înțeleptului să cunoască fericirea.

Epicur, continuând învățăturile lui Democrit, realizează o teorie atomistă a naturii (meditațiile filozofice atomiste sunt datate de pe vremea vechilor gânditori greci și indieni, a secolelor al VI-lea și al V-lea î.e.n.), unde lumea este alcătuită din elemente indivizibile, respectiv este cea mai mică particulă dintr-o substanță numită atom. Pentru Epicur ia naștere ataraxia, concepție despre natura care poate fundamenta morala autentică, eliberând individul de miturile și întreaga mitologie populară, de superstițiile din care se hrănesc în realitate cotidiană ignoranța, egoismul nostru cu privire la originea lucrurilor.

În anul 1417, poemul epic filosofic *De rerum natura* al lui Titus Lucretius Carus (cca. 99-cca 55 î.e.n., poet și filosof) este redescoperit în Germania, într-o mănăstire, de Poggio Bracciolini. Prin intermediul doctrinei sale a jucat

un rol important în dezvoltarea teoriei atomiste, influențând gândirea lui Pierre Gassendi și contribuind la fundamentarea umanismului creștin). Poemul *De rerum natura* introduce cititorul în coerentul sistem al principiilor epicuriene, cu trimiteri la doctrina etică a vremii.

Etica grecească este reprezentată cu atâta profunzime de către Socrate, Platon și Aristotel. Impresionat de descoperirea cunoașterii lui Socrate, Platon o reinterpretează și o generalizează, astfel încât Dialogurile sale continuă tradiția socratică de filosofie orală în formă scrisă, împărtășind ideile și metodele predesorului său. Însă Platon aprofundează conceptul lui Socrate, transformându-l în „idee”. Ideile sunt esențe imuabile, eterne și sensibile, fac parte din acea lume aflată în afara spațiului și a timpului uman. Teoria ideilor devine esența filosofiei sale, izvorâtă din nevoia asigurării ontologice a valorilor. Teza principală a învățăturii lui Platon își găsește fundamentul în susținerea unei lumi a ideilor, care constă în afirmarea realității unei lumi a ideilor structurate din esențele și modelele tuturor lucrurilor. Teoria Ideilor și a participării, emisă în Dialogurile de maturitate, este cercetată, se renunță la forma rigidă a teoriei, fiind supusă reconstruirii și autocriticii în Dialogurile de bătrânețe. Acest instrument principal de lucru al teoretizării ideilor deschide în etica platonică o relație strânsă cu viziunea antropologică și metafizică a Ideilor. Pentru Platon, cine cunoaște binele este un individ bun, făcând numai bine pentru sine și colectivitate, iar nedreptate nimeni nu face de bunăvoie, ci doar dintr-o neștiință. Astfel, în viața omului există doar două idealuri: Plăcerea, ca scop ultim al existenței omului și Binele, scopul suprem al vieții umane. Dar ce este binele? Întrebare la care umanitatea încercă să găsească definiția de mii de ani. În „Gogias” Platon definește acest concept relativ pentru societate: bun este omul care se află în

posesia virtuții, iar pentru om există o singură virtute – știința despre Bine.

Cu mai bine de 2000 de ani în urmă, Platon realiza legătura între etică și psihologie, arătând că celor trei facultăți psihice le corespund trei virtuți cardinale, care pot fi dezvoltate eficient în cadrul unui proces instructiv-educativ cu efecte benefice pentru educabil: astfel, gândirea este raportată la înțelepciune, voința – la viteză, iar pofta la cumpătare. Între acestea, trebuie să domine înțelepciunea, deoarece, într-o societate dezechilibrată de propriul sistem intern, prin înțelepciune se înfăptuiește dreptatea. Prin înțelepciune, ca virtute supremă, se dobândește fericirea, care este scopul vieții, dar din ea vor deriva și celelalte virtuți – cumpătarea, curajul, dreptatea, bunătatea, care vor contribui la fericirea omului. În mod inevitabil, după două mii de ani, etica își găsește sursele în relevanța doctrinei lui Platon, a filosofiei orale a acestuia, implicând dependența de linia directoare a dialogul fixat în scris, dar și de explicațiile orale ale filosofului, acest domeniu al oralității care, în permanență, prin superioritatea tehnicii, oferă completările necesare. În această redimensionare a societății trebuie să aplicăm măsura cunoașterii la Ideea Binelui, prin linia directoare, prin mesajul său ontologico-gnoseologic, să ordonăm regulile, normele și principiile, ancorându-ne în construirea societății, a cetății, prin implicarea reformatorilor, dar și prin „dezlegarea” individului, eliberarea de sine și recâștigarea libertății. Cu Aristotel, filosofia a ajuns la deplina sa formă clasică, prin tratatele etice *Etica eudemică*, *Etica nicomahică* și tratatul de filosofie politică *Politika*.

Meritul filozofilor sofști este de a fi tratat pentru prima dată problema esenței moralității, în privința căreia aceștia au găsit o soluție individualistă și relativistă, deoarece legile, dreptul și principiile morale se fundamentează pe tradiție și bunul plac, ceea ce le conferă devenind o valoare relativă. Socrate combate sofștii, arătând că există un bine pentru toți indivizii, acel „Daimonion”, glasul conștiinței care există indiferent de părerea lor. Platon realizează o introspecție și mai adâncă la această teză, unde accentul cade pe lumea transcendentă, cu valorile sale.

Aristotel este cel care găsește un nou drum, nebatătorit de înaintașii săi, Socrate, și Platon, devine realist și în etică, nu mai discută la aceeași profunzime despre idei de bine, despre moralitate ca un lucru în sine. Pe Aristotel îl preocupă adevărata viață reală, cu toată moralitatea sa, moralitatea ca fapt. Etica sa nu mai este condiționată de cunoașterea unui ideal etern și neschimbător, ci abordează înțelegerea conceptului de bine ca o realitate ce poate fi înfăptuită în această societate de către oameni, care se individualizează în funcție de sex, stare socială, profesie și cultură, în funcție de dreptul la libertate și egalitate.

Rolul eticii pentru Aristotel nu este doar unul teoretic, de definire a virtuților, ci de raportare la viață ca „întreg”, printr-o ordonare cât mai rațională a scopurilor, printr-o valorificare a calităților și a tuturor oportunităților pe care societatea ți le oferă, însă fără a pierde din vedere telos-ul, regăsindu-se în stoicism în rigoarea de a „trăi coerent”. În susținerea acestei afirmații îl cităm pe T.H. Irwin cu un fragment dintr-un studiu despre etica virtuții: „Aristotel pretinde că, având în vedere lucrurile la care ținem și avem motive să ținem în viețile noastre, ar fi prostesc să nu le organizăm în jurul unei anumite concepții despre viețile noastre ca întreguri (Etica eudemică, 1214b, 6-14), o concepție care să exprime părerile noastre chibzuite despre importanța relativă a diferitelor scopuri și despre modul în care acestea ar trebui să se armonizeze, să se înfrâneze sau să se susțină unele pe altele” (T.H. Irwin, 1998, p. 41). Această teorie despre un proiect cât mai amplu în managementul calității vieții umane explică de ce stoicii au recunoscut fericirea ca un „fapt de a trăi coerent”. Recunoaștem aici „aceeași poziție pe care Aristotel o exprimă pretinzând că fericirea ar trebui să fie ceva întreg și desăvârșit, astfel încât viața noastră să nu fie doar o serie de urmăriri necoordonate ale unor scopuri distincte. Atunci când trăim «coerent» am găsit o concepție despre viața noastră care face ca scopurile noastre distincte să se armonizeze într-o anumită structură rațională” (T.H. Irwin, 1998, p. 41). Mai târziu, Cicero subliniază că nu există o diferență esențială între filosofia lui Platon și filosofia lui Aristotel, chiar dacă acest aspect a fost luat în considerare din

perspectiva opoziției dintre cei doi filosofi și Epicur. Etică greacă a fost guvernată de cele două concepte „arete” și „eudaimonia”, traduse prin „virtute” și „fericire”, care au cuprins spațiul de gândire și scriere al filosofilor.

Conexiunea dintre „arete” și „eudaimonia” este completă și complexă, deoarece indivizii sunt posesori ai unor *arete*, iar de cele mai multe ori oamenii dobândesc calități care nu vor deveni niciodată arete, ele nu vor poseda calitatea morală. Din alt punct de vedere exprimat de către Socrate și Platon -majoritatea calităților pe care ființele umane le consideră virtuți se află în ființa umană, iar conceptul *arete* se limitează la acestea. Pentru Aristotel, capacitatea individului de a filosofa cu succes și „spiritul” sunt elemente care se află în afara domeniului moralei. Filosofia greacă a acordat un loc important conceptului de *arete*, dar în această viață arete va fi oare suficientă pentru *eudaimonia*, nu va mai necesita și alte elemente în compoziția sa? Va putea o persoană să atingă un nivel de *eudaimonia* fiind lipsită de bunurile materiale și de puținul noroc de care are nevoie în viață? Sunt întrebări la care etica, de-a lungul timpului, a căutat răspunsuri prin discipolii săi. În lungul său drum filosofic de inițiere, Aristotel a atins idealul vieții umane, binele cel mai înalt, Fericirea? Răspunsul, prin natura sa, devine atât de relativ odată cu trecerea timpului și cu adăugarea unui nou pas spre cunoașterea universală. Reflecția teoretică a lui Aristotel nu a avut scopul practic de a reduce filosofia la un discurs, la un simplu ansamblu de informații, dezvoltate în cunoștințe, ci a urmărit o finalitate practică mult mai profundă, demonstrată de către Aristotel în scrierile sale etice, care au relevat modul de viață pe care filosofia, ca „artă de a trăi”, trebuie să-l inspire adeptilor săi, prin dimensiunea concretă și aplicativă a exercițiilor spirituale. Acest model de viață a construit modele veritabile de conduită stoică, a reprezentat o pârghe între rațiune și acțiune. Astfel, „arta de a trăi” promovată de filosofia antică avea ca finalitate transformarea personalității umane, deoarece adevărata cunoaștere umană nu poate fi atinsă decât prin conversia morală.

1.2.2. ETICA EVULUI MEDIU ȘI A RENAȘTERII

Creștinismul dezvoltă o nouă „conversie filosofică” a propriei concepții despre viață, probată prin practica exercițiului spiritual, construind norme și principii capabile să fundamenteze o nouă cultură și stare spirituală. Pentru începutul de secol al XI-lea, sintagmele emblematice ale filosofiei grecești, „eliberarea de sine”, „imitarea naturii”, „gândirea ființei” sau dorința ca individul să fie însuși natura creatoare, reconstruiește solidaritatea ontologică între cele două concepte, „ființă” și „gândire” sau „natură” și „om”. Astfel, istoria gândirii creștine se dezvoltă în jurul teoriei că lumina credinței și lumina rațiunii sunt în numele Creatorului, provin de la Dumnezeu, care este o realitate personală atotputernică și creatoare. Omul are darul și chemarea după desăvârșire, trăiește nostalgia ei, iar prin libertatea spiritului, prin curajul de abordare al adevărului, prin biruirea prejudecăților se desăvârșește credința individului.

Credința îl transpune pe om într-o relație corectă cu Dumnezeu, permițându-i să reflecteze asupra conținutului și a finalităților acestei relații, dar îi întregeste dorința de a accede prin cultivarea propriei individualități la natura universală a gândirii.

Vă propunem un moment de reflecție și analiză:

„Accea pe care o numim credință este baza vieții omenești. Pe ea se întemeiază prietenia, căci gândurile prietenului nu pot fi văzute și totuși sunt crezute”. (De utilitate credenti, XII, 26, Sfântul Augustin, citat de Copleston, Frederick, 2009, pp. x/xi)

Valorificând natura filosofiei Sf. Augustin, experiențele proprii de viață și universitare, formulați reguli de comportare, norme morale și etice pentru colectivul dumneavoastră profesional sau grupul de prieteni, pornind de la sistemul de valori pe care colectivul/grupul și l-a asumat.

Exercițiul filosofic are acum o altă valență, deoarece din secolul al XI-lea și până în secolul al XIV-lea se remarcă o activitate filosofică susținută de ritmul și tonul argumentației, dar influențată și de fenomenul absorbției.

Trebuie să privim realitatea istorică a debutului acestei societăți umane și prin prisma analizei planului conturat de către Tertulian și Irineu, evidențiat și de către Eusebiu în lucrarea „Istoria ecleziastică”. Având în vedere, la început de mileniu, diversitatea comunității creștine, din punct de vedere cultural, social și economic, accentul trebuia să cadă pe conținutul propovăduirii. Începutul secolului al II-lea a fost zguduit de criza deosebit de acută pe care comunitatea creștină a resimțit-o, de diversitatea și divergențele (în ceea ce înseamnă natura divină a lui Hristos, legătura dintre Tatăl și Fiul, eschatologie, interpretarea Sfintei Scripturi) care au existat în aceste comunități, generând mecanismul care putea să sfârșească noua religie într-o mulțime de mișcări religioase, chiar în acele momente când era declanșat sistemul autoritar la nivel politic, social, ideologic, iar creștinismul își pusese în mișcare mecanismul de expansiune. Creștinismul este calea către Dumnezeu, este doctrina mântuirii, a dragostei și a salvării lumii prin Lumina Lumii, Domnul Isus Hristos. Creștinismul nu s-a fundamentat ca un sistem teoretic sau utopic prin teorii abstracte; creștinismul nu este un alt sistem filosofic, care prin învățații săi să construiască un nou sistem de gândire adâncit în discursul academic al filosofilor antici. Creștinismul este calea către adevăr, prin doctrina sa apără Credința, devine pentru erudiții creștini un nou mod de a gândi și trăi, fundamentat pe o nouă învățătură, construită printr-o viziune mai profundă asupra lumii și asupra vieții umane, în lumina dominată de credință și fundamentată prin stâlpul său, Biserica.

În această problemă atât de vastă se fundamentează sistemul principiilor eticii creștine, bazat pe autoritatea pe care o dobândesc scrierile care vor constitui Noul Testament, la naștere tradiția și autoritatea Bisericii locale, se dezvoltă diversitatea în gândire și acțiune a comunităților încă diferite unele de altele. Un prim pas al eticii creștine îl reprezintă doctrina coerentă a tradiției,

elaborată de către Irineu: „o credință unică transmisă de bisericile unite prin apartenența la succesiunea apostolică, ale cărei origini urcă, dincolo de apostoli, până la Hristos” (Bădiliță, Cristian, 2003, p. 148).

Un alt element al eticii creștine îl reprezintă redefinirea cunoașterii în sensul său absolut. Gnoza, așa cum este ea definită de către filozofii antici, o cunoaștere imediată, intuitivă, a adevăratei naturi, ascunsă înăuntrul ființei umane, devine un element de dezbatere. Se realizează un pas înainte în filosofia cunoașterii umane. Cunoașterea este definită ca o religie a sinelui, această încercare a individului (în existența sa efemeră) de identificare a propriei rădăcini divine, o încercare de a înfăptui aspirația umană de a deveni una cu Dumnezeu, Creatorul moral al Universului, prin abolirea distincției dintre Dumnezeu și om, dintre Creator și creația sa, prin descoperirea naturii atât de profunde a sufletului uman, iluminat de cunoaștere și adevăr. Se vor ridica semne de întrebare asupra acestui principiu, din punctul de vedere al celor trei monoteisme: creștin, ebraic și islamic. Dar toate teoriile cunoașterii, dezbătute la nivelul dogmatic al celor trei monoteisme, au un element central: profunda identificare cu Dumnezeu, prin moralitatea actelor umane.

Secolele al II-lea și al V-lea au fost guvernate de scrierile postclasice de filosofie medievală, care își au originea în perioada patristică a creștinismului. Astfel, Părinții Bisericii au inclus în etica lor teistă concepte și noțiuni care vor fundamenta filosofia medievală și cea renesantistă și potrivit cărora „tradiția creștină devine o modalitate prin care sinele își descoperă consubstanțialitatea cu divinul” (Bădiliță, Cristian, 2003, p. 157). Este perioada în care teologii Bisericii orientale și occidentale au ca scop interpretarea și analizarea scripturilor și a tradițiilor iudeo-creștine, prin intermediul unei metodologii derivate din sistemul de gândire filosofic grec, iar apoi roman.

Filosofia antică, prin Platon și Aristotel, care susțineau gândirea rațională a individului preocupat de identificarea sistemului cât mai coerent și corect de acțiune, cu toată structura modului de viață al individului, influențează doctrina învățaturii

moral-creștine. Autorii teologi readuc din filosofia greacă semnificația filosofică a noțiunii de gândire corectă (gr. *orthos logos*, lat. *recta ratio*) și gândire practică (lat. *ratio practica*). Iar ca instrument fundamental și exhaustiv al filosofiei creștine se dezvoltă funcția terapeutică a filosofiei creștine, iar finalitatea existențială a exercițiilor de etică aplicată încă din primele secole ale creștinismului se fundamentează pe virtutea intelectuală a gândirii practice, dar și pe conduita individuală, care se află într-un deplin acord cu consecințele sale. Toate acestea pun bazele temeiniciei virtuții morale.

Din lucrările lui Irineu, ale lui Origene, ale lui Ioan Gură de Aur, ale lui Vasile cel Mare sau ale lui Tertulian s-au dezvoltat dogmele. În baza unei cercetări a Scripturii, prin lectura și analiza discursului teologic (chiar cu prețul unor rupturi ideologice și conflictuale profunde), observăm obiectul de studiu întreprins de Părinții Bisericii, care este reprezentat de logosul divin, dar și de misterul economiei divine.

Clementin Alexandrinul (150-215 e.n.) prin scrierile sale „s-a dovedit receptiv față de cultura greacă, încercând chiar o conciliere a filosofiei grecești cu doctrina creștină. Filosofia greacă îi este necesară creștinismului pentru întărirea credinței sale... învățătura este indispensabilă pentru mântuire, deoarece prin intermediul ei putem dobândi știința asupra lucrurilor dumnezeiești și lumești, prin ea putem accede la înțelepciune și dobândi priceperea premergătoare faptei. Gnosticul creștin este omul desăvârșit, care, după moarte, ajunge în Împărăția cerului” (Albulescu, Ion, 2009, p. 91). În cunoașterea morală, Clementin Alexandrinul pune față în față, spre dezbatere, caracterul practic al comportamentelor etice, susținut de filozofia greacă și principiul universalității moralei creștine. De multe ori a fost ridicată întrebarea retorică, atât de către omul profan, cât și de către practicantul creștin: Cum trebuie să-și trăiască omul viața sa pentru a respecta principiile creștine? La ce model de cunoaștere morală trebuie să apelăm pentru educația publică? Spiritualitatea, care exprimă atitudinea doctrinară, este capabilă prin intermediul pârghiilor sale să-i ofere individului elementele necesare pentru

realizarea unei „strategii” întru mântuirea sa? Răspunsurile au venit încă de la Părinții Bisericii, care au arătat că Mântuitorul îi oferă fiecărui om mijloace suficiente pentru a se salva, a-și salva sufletul și trupul născut în păcat.

Toate aceste principii au fost dezvoltate într-o perioadă în care creștinismul dezvolta prin instrumentul său fundamental –, predica, paradigma universalității moralei creștine. Atât practicantul creștin, cât și clerul simțeau nevoia dezvoltării doctrinei creștine, o analiză a Scripturilor, a modului în care trebuie să fie înțelese principiile doctrinare. Clerul, prin reprezentanții săi (ca tendință manifestată după epoca martirilor, victoria creștinismului și eliminarea din instituțiile educaționale a tuturor elementelor specifice educației păgâne), dorește o clarificare în privința interpretării alegorice a textului sacru. Unii reprezentanți, printre care se număra și episcopul Aurelius al Carthaginei, propun educarea clerului, prin redactarea unor manuale care să-i îndrume pe tineri spre înțelegerea adevărului Scripturilor.

În acest sens, Sfântul Augustin continua tradiția Sfinților Părinți (Clement Alexandrinul, Origene, Vasile cel Mare), prin lucrările sale „Confessiones” și „De doctrina christiana”. Gândește un nou sistem de educație creștină, în cadrul căreia se construiește o nouă imagine a Bisericii, a individului și a sistemului său de valori. Acest sistem este fundamentat pe filosofia grecească, pentru înțelegerea de către cler și practicantul creștin a doctrinei și a adevărului creștin. Astfel, artele liberale contribuie la formarea personalității individului, prin valoarea pedagogică reală, fundamentată pe idealul creștin, dar negând prejudecățile filosofice și de asemenea erorile morale. Pentru Sfântul Augustin, doctrina definește câmpul educațional al științei creștine, întemeiată pe triada tradiție, Scriptură și autoritatea Bisericii. Astfel, doctrina devine un termen polisemantic, care, în urma unor aprofundate analize, desemnează un proces de predare-învățare de priceperi, deprinderi, cunoștințe, un proces instructiv-educativ complex, unde creștinul trebuie să devină un participant activ la propria sa formare.

Timpul nu și-a pus amprenta asupra acestui sens intelectual, a considerațiilor metodologice a materiei, nu a modificat nici doctrina, nici modul de exprimare al acesteia și-a păstrat semnificația modernă de artă rafinată, de cunoaștere savantă, lipsită de experiența senzorială, ca primă sursă a cunoașterii și a cunoștințelor individului. Referindu-se la recunoașterea valorii formative, Sfântul Augustin elabora „programul unui umanism creștin fondat pe credința în unitatea întregului adevăr pentru că întregul adevăr are o origine divină” (apud Albulescu, Ion, 2009, p. 104) și considera adevărul ca fiind absolut și putând fi atins doar prin trăirea și definirea acestuia în sufletul creștin, ceea ce conduce la construirea conceptului unei *sapientia creștine*. Deoarece consideră că viața pastorală și liturgică nu mai este mulțumitoare în formarea profesională inițială, Sfântul Augustin pledează pentru preluarea principiilor formatoare ale educației greco-romane, adaptate însă unui scop nou, delimitat de vechea ideologie, unde preotul trebuie să vegheze asupra educației societății pe care o păstorește și să orienteze religios comunitatea, încât omul să nu se rezume în formarea sa doar la acumularea de fapte, ci să urmărească un scop mult mai înalt, iluminarea sufletească și valorificarea individului numai întru Domnul Dumnezeu. Un drum al vieții inițiatice care a fost atât de anevoie de străbătut de către om, de la conceperea sa, și care a fost presărat cu umilință, smerenie, bunătate și conștientizarea deșertăciunii, a zădărniceii, a lipsei de însemnătate și valoare în fața perfecțiunii divine.

„*De doctrina christiana*” este construit ca un manual de exegeză creștină, lucrarea prezintă teoria cunoașterii morale, care se construiește pe natura a ceea ce conștiința revelează. Lucrarea imprimă direcția de analiză, interpretare și expunere a Sfintei Scripturi, în conformitate cu cerințele epocii și este destinată oratorului creștin, pentru predicarea adevărurilor biblice. Printr-o împletire a principiilor pedagogice, a hermeneuticii cu tradiția retorică clasică (influențată de creația lui Cicero, de unde Augustin preia principiile retorice, recunoscându-le valoarea și aplicându-le în analiza textului biblic) și cu elementele de retorică nouă ale autorului, lucrarea Sfântului Augustin este o întoarcere la doctrina

lui Cicero, la fundamentul teoriei clasiciste, într-o perioadă dominată de excesele formaliste și de decadență a artei oratorice. Prin puterea cu care ființa umană a fost înzestrată de către Dumnezeu, Cuvântul, aceste constructe lingvistice devin pentru om instrumentul de legătură cu realitatea. Omul descoperă Adevărul, cunoașterea se află în Hristos, iar Dumnezeu înzestrează ființa umană cu conștiință, care îi va permite să descopere noua lege morală.

Cu toate acestea, cunoașterea în sine nu îi este de ajuns omului; pentru a deveni o virtute, ea necesită voința umană care delimitează binele de rău, deoarece „fiecăruia îi este dezvăluit atât cât poate el primi, potrivit relei sau bune sale potriviri”, din veșnica înțelepciune (Augustin, A., 1994, p. 127). Acest drum benevol de iluminare a sufletului deschide calea către bunătățile lui Dumnezeu, fundamentează virtutea, încarcă sufletul cu iubire pentru perfecțiunea creației lui Dumnezeu, caută ca, la marea trecere de dincolo, să se unească cu Tatăl. Urmând acest fundament, religia creștină, prin vocea primilor apologeți și Părinți ai Bisericii, integrează practica exercițiului spiritual, dar respinge cercetarea filosofică a analizei conceptuale, având, în același timp, un nou fundament conceptual, omul, ca creație a lui Dumnezeu. În jurul acestui concept, al analizei și al dezbatelor consensuale sau contradictorii va governa întreaga activitate spirituală a *Evului Mediu* și a *Renașterii*. Omul este creația lui Dumnezeu, se aseamănă cu El și tinde spre a se înălța și a sta la a doua Înviere de-a Dreapta Tatălui. Însă omul este marcat de păcatul originar, iar viața sa pe Pământ trebuie trăită cu multă evlavie, smerenie și rugăciune, pentru a se mântui. Trupul său, odată cu izgonirea din Rai, a devenit un izvor al păcatului, în timp ce sufletul devine un izvor pentru fericirea umană și pentru mântuirea omului. Se fundamentează această concepție de prețuire și mântuire a sufletului față de trup, care este lut și în lut se întoarce. Rostul vieții pe Pământ a omului muritor este de purificare sufletească prin rugăciune și smerenie, pentru a se pregăti în noua taină a unei noi dimensiuni spirituale, Împărăția Cerurilor.

Idealul creștinismului, Postulatul său, este desăvârșirea spirituală continuă, pentru care omul de-a lungul vieții sale trebuie să ducă o luptă asiduă, începând cu viața plină de ispite, desfătări

lumești și de păcat și continuând cu lupta acerbă dusă cu dorințele care invadează lumea noastră interioară. Depășirea acestui prag spiritual se realizează prin repudierea lumii pământești, aspirația la mântuire, prin marea trecere în lumea de dincolo și prin supunerea față de Dumnezeu, care ne va conduce către desăvârșirea spirituală.

În secolul al XII-lea, Toma din Aquino poate fi considerat cel mai mare scolastic și filosof născut între Aristotel și Descartes. Acesta a armonizat filosofia lui Aristotel cu dogmele creștine, considerate de către autor drept surse pentru definirea Adevărului absolut, deoarece credința unică este cea care găsește alinarea individului acolo unde rațiunea nu a putut ajunge. Principiul său îl reprezintă stabilirea unui acord între credință și rațiune. În structura acestui mecanism interior al individului, revelația umană este mai puternică decât conceptul de gnoză, iar principiile și dogmele acceptate de către individ au o putere mai mare decât informația explicată rațional. Din acest punct de vedere, teologia își va concepe metodologia de argumentare pe baza revelației, în timp ce filosofia se va limita doar la principiul argumentării prin rațiune. Pornind de la acest deziderat, va dezvolta un alt principiu al gândirii despre conduita umană, unde conceptul de rău trebuie evitat de către individ, iar binele trebuie acceptat și urmat în această viață efemeră.

Acest principiu referitor la conduită se situează în continuarea principiului introdus de către Sfântul Ieronim (347-420), după care discernerea binelui de rău este concepută ca o realitate, prin puterea înăscută de a delimita binele de rău, prin intermediul *synderesis*-ului. Este descrisă ca fiind „scânteia de conștiință... prin care discernem că păcătuim... mai târziu, a devenit o obișnuință să se rezerve termenul de «conștiință» (*conscientia*) pentru abilitatea de a deosebi binele de rău la nivelul acțiunilor particulare” (John Haldane, 2006, p. 165). Regula *synderesis*-ului nu vizează corectitudinea, greșeala acțiunii demarate, ci urmărește relațiile care se dezvoltă, se atrag sau se resping pe această axă a conduitei individului. Cunoașterea imediată a adevăratei naturi umane nu va fi suficientă pentru a îndruma omul în drumul său inițiat, de aceea este necesară această capacitate care să-l ajute pe

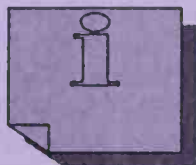
om să distingă acțiunea cu caracter negativ de cea pozitivă. Iar această capacitate este denumită de către Toma din Aquino *conscientia*, în timp ce conștiința este un echivalent pentru rațiunea practică, „*recta ratio*”. Însă scrierile Sfântului Ieronim și ale Sfântului Augustin au subliniat natura aparte a conștiinței, care poate fi desemnată chiar „urechea internă a minții umane, prin care un om ar putea asculta cuvântul lui Dumnezeu” (John Haldane, 2006, p. 165). Ideea purificării morale și această dorință de eliberare a sufletului, în urma drumului inițiat în această lume plină de nimicnicie, traversează întreaga gândire patristică. Dumnezeu a înzestrat omul cu conștiință, rațiune, voință și suflet, pentru a-și construi un sistem moral și a accede la legea morală.

Legea desemna ordine, reguli bine definite și o regularitate sistematică, iar conștiința este o formă de a cunoaște legea morală, de a desemna valorile și faptele morale, care conduce către ipoteza conform căreia conștiința devine calea către cunoașterea lui Dumnezeu, calea de a cunoaște poruncile și legile sale.

Sistemul și capacitatea minții Sfântului Toma din Aquino au fost puse în slujba filosofiei creștine, unde teoriile filosofiei grecești, îndeosebi ale scrierilor etice ale lui Aristotel, și ale doctrinei catolice se armonizau, iar sinteza eticii și a filosofiei morale s-a fundamentat pe ideile de virtute a filosofiei antice clasice și pe cele recurente în sistemul de gândire creștină, care au regândit adevăratele virtuți ale ființei umane inteligente, noua lege morală, tratată dintr-o perspectivă teoretică și normativă.

Sprijinindu-se pe scrierile etice ale lui Aristotel, Toma din Aquino a amplificat într-un mod creator această concepție de eudemonism logic, unde acțiunea corectă se recunoaște a fi conduita, contribuind la dezvoltarea personalității individului, dar și la evoluția speciei umane.

Opere mari ale autorului (*Scriptum super Sententiis*, *Summa contra Gentiles*, *Summa Theologiae*), dar și alte lucrări independente tratează valoarea, implicit sistemul de valori, construind pe baza calității informațiilor noua etică creștină, care desemnează o nouă natură umană plină de esență, distinctă, asociată cu valorile care guvernează excelența ființei umane.

- Eudemonismul – teoria morală s-a făcut cunoscută în filosofie sub două direcții: eudemonismul rațional („Etica nicomahică”, Aristotel) și eudemonismul teologic (Augustin din Hippona), ambele fiind exemplificări ale eticii

teleologice. Eudemonismul are la bază interpretarea naturii, identificarea mijloacelor prin intermediul cărora omul realizează Binele suprem. Cele două sensuri ale eudemonismului diferă prin metodele de a identifica natura și mijloacele de realizare a fericirii. Obiectivul general al eudemonismului este de a demonstra că fericirea este tangibilă, are un caracter concret și se manifesta ca esență în activitatea rațională conformă cu virtutea.

- „EUDEMONÍSM s.n. Doctrină morală care consideră că scopul conduitei umane este fericirea, (Pr.: e-u-)/fr. eudémonisme, lat. Eudaemonismus” (DEX, 2012, p. 364).

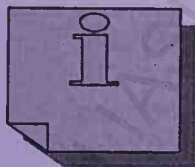
În acest context, „legea naturală” reprezintă ordinea universală, care guvernează materia și implicit umanitatea, cu reforma sa de evoluție și progresul său către perfecțiune. Această lege promovează dreptul la viață, la conservarea vieții, dreptul individului de a procrea, de a-și crește în liniște și pace universală vârstarele. Dar peste această lege se află legea Creatorului moral, legea lui Dumnezeu, adusă la cunoștință umanității cu titlul de document executoriu prin revelațiile divine și implicit prin tablele legii primite de Moise pe muntele Sinai. Sunt legi revelate de Dumnezeu lui Moise, iar prin Moise tuturor oamenilor, care aveau ca scop de a îndruma viața omului pe calea cea dreaptă, prin raportarea individului la Creator și la semenii săi. Astfel, Dumnezeu a creat omul cu condiția sa finită, a creat ființa umană spirituală, caracterizată prin existență, cunoaștere, voință și liber-arbitru. Creștinul trăiește cu această dualitate a ființei sale, omul interior evlavios, credincios, care caută divinitatea și omul exterior, dedicat lumii senzoriale. Însă omul în adevăratul înțeles al doctrinei creștine este omul interior.

În paralel cu gândirea filosofică a Sfântului Toma au evoluat și s-au dezvoltat concepții și teorii de origine augustiniană,

exemplificăm prin cazuistica misticii Sfântului Bonaventura (1217-1274), a lui Raymundus Lullus (1235-1315) sau a lui Meister Eckhart (1260-1327). Aceste teorii argumentează că Dumnezeu este un adevăr înăscut, înseamnă sursa cunoașterii autentice. Astfel, Divinitatea reprezintă cea mai importantă sursă în „întoarcerea voinței sufletului spre Dumnezeu”, unde omul, suflet rațional și spirit limitat, nu reprezintă decât un instrument care, prin intermediul cuvintelor, exprimă voința Lui, având bucuria de a trece de la perceperea incompletă și parțială a fenomenelor și a lucrurilor către înțelegerea logოსului originar.

În evoluția concepției morale a *Evului Mediu* un rol important îl are Duns Scotus, dar și William Ockham, care au determinat sursa moralei în voința divină, unde Dumnezeu este omnipotent, poate să desemneze Totul, chiar și ceea ce este perceput ca imposibil, perceput din punct de vedere logic. S-au discutat idei, s-au fundamentat ideologii, a fost o perioadă de multe dispute și controverse, care s-au scurs spre mijlocul secolului al XIII-lea și începutul secolului al XIV-lea, s-a construit vârful de lance al gândirii medievale, care a condus la o înflorire a gândirii umane.

Postulatul creștin a reprezentat gândirea medievală, a fundamentat filosofia creștină, a format un model pentru gândirea etică dezvoltată în perioada medievală și Renaștere. Marile opere au fost gândite în cadrul a două ordine importante ale vremii, ordinul franciscan și dominican, care prin Sumele de teologie și filosofie medievală au influențat conținutul cunoașterii occidentale, au reprezentat adevărate sisteme de construire a exercițiilor de filosofie spirituală.

- Ordinul dominican (lat. Ordo Praedicatorum) reprezintă un ordin călugăresc catolic înființat la început de secol al XIII-lea de către Sf. Părinte Dominic de Guzman. Reprezentanți: Giordano Bruno, Albertus Magnus, Fra Angelico,

Christoph Schönborn, Toma de Aquino, Girolamo Savonarola.
(http://ro.wikipedia.org/wiki/Ordinul_dominican)

• Ordinul Franciscan (lat. *Ordo Fratrum Minorum*, „Ordinul Fraților Mici”) „este principala ramură a ordinelor franciscane – franciscani „Ordinul Fraților Mici”, capucini, minoriți. Franciscanii „Ordinul Fraților Mici” s-au individualizat la mijlocul secolului al XIV-lea în Italia, Spania, Franța și respectă strict regula sfântului Francisc de Assisi. În secolul al XV-lea franciscanii observanți au devenit populari prin critica socială a vremii în favoarea săracilor și prin angajamentul lor public, iar cealaltă ramură a franciscanilor, minoriții de mănăstire sau conventuali, întâmpină un regres din cauza epidemiilor de ciumă care au afectat mănăstirile lor situate în interiorul orașelor. „Franciscanii observanți s-au angajat în predici populare și misiuni ambulante, delimitarea lor de conventuali accentuându-se din ce în ce mai mult” (http://ro.wikipedia.org/wiki/Ordinul_Franciscan). Papa Leon al IX-lea prin bula *Ite et vos in vineam meam* („Mergeți în via mea”) consfințește la 19 mai 1517 despărțirea ordinelor franciscane în diviziuni distincte ale observanților (franciscanii „Ordinul Fraților Mici”) și ale conventualilor (minoriții). Ordinul franciscan își are în România sediul în Cluj-Napoca, dar principala sa mănăstire se află la Șumuleu Ciuc, unde de Rusalii se realizează un pelerinaj al credincioșilor romano-catolici la mănăstirea franciscană.

Renașterea, caracterizată prin explozia spirituală, materială și efervescența culturală, a adus cu sine această nevoie de adevăr și raționalitate, această dorință de renunțare la dogme. Ea a trezit spiritul uman, s-a construit și dezvoltat ca o nevoie de schimbare spirituală și de creație, de acumulare de noi cunoștințe și de afirmarea nestingherită a individualității umane. Este momentul în care lumea intelectuală, dar și politică se redefineste, iar Biserica Mamă de Apus se află în declin. Europa occidentală traversează o perioadă de conflicte religioase, politice, se nasc noi ideologii, sunt puternice atacuri la credința străveche, atât din interiorul Bisericii creștine, de la membrii ordinelor creștine, de la clerul nemulțumit și scandalizat de întorsătura evenimentelor, a politicii urmate de către conducătorii Bisericii, cât și atacuri din exterior.

Din punct de vedere geografic, dar și din cauza intereselor religioase și laice, etica lui Aristotel se va diviza în două direcții de

gândire, concentrate atât în zona Padovei, unde s-a fundamentat un curent de abordare a filosofiei etice cu desăvârșire naturalistă, cât și în Peninsula Iberică, reprezentată de catolicii neoscolastici, care au extins analiza și interpretarea scrierilor Sfântului Toma și ale lui Aristotel, adoptându-le și la circumstanțele existente. Amintim elementele de etică normativă propuse de iezuitul Francisco Suarez, ale cărui idei metafizice s-au aflat sub influența ultimului mare filosof al scolasticii medievale, Ockham, pentru care valoarea morală a conduitei este determinată de voința individului și a Divinității.

Prin intermediul lui Francisco Suarez, concepția scrierilor Sfântului Toma, filosofia morală a acestuia a devenit cunoscută și mult mai accesibilă în societate. „Anglicanul Aquino”, cum a fost denumit Richard Hooker în epocă, a dezvoltat un alt element de etică normativă, pornind de la teoria legii naturale a lui Toma de Aquino, respectiv conexiunea dintre legea naturală și legea observată, relevantă. În această perioadă de mari disensiuni ale Bisericii Catolice, de fragmentare a acesteia, apare, în contextul dezvoltării științei empirice, o mișcare filosofică care se manifestă printr-o reacție împotriva scolasticii și a aristotelismului, susținând revenirea la doctrina lui Platon, prin redescoperirea scrierilor antice clasice și accesul individului la ele, prin intermediul traducerilor. Majoritatea clerului nu era însă formată critic pentru a face față acestor compilații de idei, pentru a percepe consistența internă și pentru a putea prețui calitatea estetică a întregii lucrări sau a fragmentelor edificate. Se naște o nouă etică fundamentată pe metafizica lui Pitagora și a lui Platon, dar și pe mistica creștină. Astfel, în Florența secolului al X-lea, patronată de Cosimo de Medici, ia ființă sub Școala neoplatoniciană, o nouă etică, ale căror figuri marcante sunt Marsilio Ficino (1433-1499), Giovanni Pico della Mirandola (1463-1494) și Nicolaus Cusanus (1401-1464). Prin ideile presocratice și augustinienne se elaborează o nouă teorie asupra realității, asocierea, văzută ca o mișcare a întregii umanități înspre Divinitate, către Dumnezeu Creatorul Divin, o mișcare generată de iubirea mistică. Principala idee etică este „eficacitatea cauzală a iubirii ca principiu universal”, care dezvoltă „ideea

umanității (*humanitas*) ca valoare morală primară” (John Haldane, 2006, p. 174). A fost o perioadă propice pentru dezvoltarea utopiilor, ca, spre exemplu, la Francisco Suarez prin lucrarea „Despre legi” și Tommaso Campanella (1568-1639), care a creat „Cetatea Soarelui”, sau în scrierile lui Thomas Morus (1478-1535, *Utopia*), care a susținut tendința evidentă de remodelare a naturii fundamentale a omului și eliminarea surselor de conflict, adică „o modalitate de manifestare a acestui element normativ specifică epocii, cum o atestă istoria gândirii politice, este tocmai schițarea unor astfel de proiecte ideale. Această modalitate va fi restaurată, în condiții și cu mijloace noi, de umanismul renescentist sub forma utopiilor; e una dintre manifestările reînvierii antichității, proprii acestui tip de umanism” (O. Trăsnea, 1970, p. 27).

Sfârșitul Renașterii construiește direcții noi în dezvoltarea eticii, oferă perspective homocentrice, prin viziunea asupra viitorului politic al occidentului, a noilor mișcări politice îndreptate împotriva arbitrarului feudal, încearcă să definească conceptul de putere și supunere, dreptul de ordonare și frânare, dar menține și teocentrismul teoriei etice medievale, potrivit căreia Dumnezeu se află în centrul lumii, al experienței în general. Se dorește armonizarea, echilibrarea raporturilor celor două componente, în sensul domniei legii, al apărării drepturilor și a libertăților individuale.

1.2.3. ETICA MODERNĂ ȘI CONDIȚIA POSTMODERNĂ

Gândirea epocii moderne a dezvoltat noua teorie a realității ca făcut, astfel încât realitatea vieții creștine este „marcată atât de perspectivele concentrate asupra factum-ului, de la Descartes la Kant, cât și de cele concentrate asupra faciendum-ului, de la Marx la contemporani ai noștri” (Marga, A., 2010, p. 120). Creștinismul este calea către Dumnezeu, este doctrina mântuirii; prin doctrina sa, individul învață că raționalitatea și credința formează o unitate, iar prin legătura directă cu viața și învățătura lui Iisus Hristos se fundamentează ca religie a umanității bazate pe credință, viață și rațiune. Mântuirea sufletului devine dezideratul creștinismului, iar

idealul căruia se subordonează individul îl reprezintă binele suprem atins prin mântuirea sufletului, prin credința în Dumnezeu. Însă prin doctrina sa a complicat drumul pe care omul de-a lungul vieții trebuie să-l parcurgă; a complicat accesul la calea cea dreaptă și la modalitatea de ascultare a poruncilor divine. În acest context, etica modernă își construiește propriul sistem, fiind determinată ca individul să constate că binele suprem, voința divină sunt concepte care în această epocă devin din ce în ce mai neputincioase în aplicabilitatea lor. Întrebările umane sunt total diferite de epoca trecută, omul a devenit conștient că problematica practică a vieții de zi cu zi nu-și mai găsește rezolvarea în spectrul religios, el se confruntă cu noile reprezentări despre lume ale științelor moderne ale naturii, această matematizare a experienței umane care va conduce la un progres continuu al cunoașterii. Substanța acestei frământări metafizice a întrebărilor iminente care îl frământă pe individ deschide calea gândirii filosofice moderne. Această nouă filosofie pune sub semnul întrebării dacă individul în noul context acceptă sau nu valorile absolute. De ce se devalorizează valorile absolute? Binele suprem este stabilit prin puterea lui Dumnezeu sau de legile naturii? Sau nu? Care este natura umană? Care este modalitatea prin care vom determina dacă aspirațiile umane sunt drepte sau nu? Acceptăm sau nu existența legilor divine? Prin reflectarea acestor probleme s-a cristalizat filosofia morală modernă, unde se pot stabili trei etape majore ale evoluției (Schneewind, J.B., 2006, p. 176):

Prima etapă se definește prin delimitarea de dogma tradițională, unde morala reprezenta sursă de autoritate a Bisericii, calea către mântuire a individului. Acceptându-se teoria, această etapă este dominată de eseurile lui Montaigne (1595), opera lui Kant (1785), lucrările lui Reid (1785, 1788) și cele ale lui Bentham (1789).

În a doua sa etapă, reprezentanții filosofiei morale moderne au fost preocupați de emiterea și apărarea tezei potrivit căreia omul își poate conduce singur viața, este rezultatul propriei sale formări, nu mai este sub influența de putere a lui Dumnezeu, a cunoașterii valorilor absolute. Omul în această mare inițiere a devenirii și a

trecerii, prin acest instrument de conservare era ocrotit „împotriva faptului ca omul să se disprețuiască pe sine ca om, să se opună vieții și să dispere datorită cunoașterii” (Surdu, A., 2003, p. 175). Efectele acestei noi paradigme îl scutesc pe Dumnezeu de vina, dar și răspunderea reală pentru dezvoltarea individului, pentru ceea ce este și va deveni. Este perioada care pe lângă alternativele și obiectiile la paradigmele dezvoltate de Reid, Bentham, Kant, Hegel și Schopenhauer încearcă să identifice semnele prevestitoare la problematica cu care viitorul umanității se va confrunta. Pentru I. Kant acest prezent al Luminilor reprezintă noua direcție către un alt „mod de viață”, se definește „prezentul unei ieșiri. Adică nu sfârșitul, nu începutul, nu prevestire, ci Ausgang, încheiere, ieșire. Anume ieșire din starea de minorat” (Mihali, C., 2006, p. 10).

A treia etapă este cea actuală, în care filosofia morală „ca mod de viață” s-a transferat de la problema individului autonom la noi aspecte care țin de morala publică, reflectând erorile ce decurg de aici, precum și atitudinea inexplicabilă și inacceptabilă pe care societatea o are față de individ, care se confruntă cu o problematică majoră de existență. Individul este direct părtaș la mecanismul social prin care prin care valorile recunoscute ca fiind cele mai înalte și mai profunde ale societății sunt devalorizate. Morala este recunoscută ca fiind acel „sistem de evaluări legate nemijlocit de condițiile vitale ale unei ființe” (Surdu, A., 2003, p. 177). Prin Friedrich Nietzsche, Karl Marx și Friedrich Engels, J. Paul Sartre, John Dewey, Freud, Heidegger și reprezentanții Școlii din Frankfurt se continuă proiectul Luminilor de iluminare interioară a individului prin intermediul cunoașterii raționale; se îmbunătățește întreaga metodologie prin care se contribuie la apărarea demnității umane, iar filosofi ca J. Francois Lyotard sau Jacques Derrida, dezvoltă strategia deconstructivistă. Din acest punct de vedere o atenție aparte este acordată temelor de etică prin care responsabilitatea individului în viața cotidiană este raportată la principiile morale și etice generale, dar este asociată și cu tot ceea ce desemnează comportamentul public. În această societate de „maturitate infinită” (Mihali, C., 2006, p. 26), confruntată cu noile experiențe politice, militare sau culturale, asistăm la „violenta

ascunsă în irupția modernă a rațiunii identitare, sancțiunile pe care le instituie această rațiune la adresa a tot ceea ce este exterior unei norme considerate ca universală” (Mihali, C., 2006, p. 19). În jurul dimensiunii de responsabilitate și viață cotidiană se dezvoltă relațiile dintre valorile fundamentale, în general și valorile morale, în special, ale eticii și ale moralei și spațiul vieții cotidiene. Important de subliniat este modalitatea în care, la nivelul societății, se va redefini responsabilitatea sunt influența directă și explicită a mecanismelor de derulare a vieții cotidiene, dar și a modului de gândire actuală. Efectele eticii se regăsesc în societate, ele au stimulat reflecția filosofică, au dat o altă consistență principiilor juridice și codurilor deontologice, au creat noi instituții de drept, au definitivat noi practici și au condus colectivitatea spre noi aspirații. Prin tehnici și strategii bine determinate, ele au invadat mass-media, construind în societate o caritate mediatizată, cu efecte directe și indirecte asupra carității umanitare, asupra salvării mediului, a educației, dar și a familiei, prin impunerea unor valori morale în politică, justiție, business, mass-media. Nu trebuie să uităm de cruciada dusă pentru revitalizarea valorilor, a spiritului de dreptate, egalitate, responsabilitate și totodată lupta împotriva maladiilor provocate de subnutriție, împotriva încălzirii globale, împotriva drogurilor, a criminalității, dar și împotriva avântului unor ideologii apocaliptice, a fundamentalismului islamic, a războiului religiilor, care este adus acum la o subtilitate strategică și îndreptat împotriva umanității, lupta împotriva genocidului, dar și intervențiile militare pentru „susținerea” păcii mondiale, toate fiind justificate de înfruntarea răului care s-a cuibărit în sufletul uman.

Putem recunoaște, prin urmare, în aceste efecte directe și indirecte, o problemă morală, atât de fapt, cât și de drept, care trasează principiile eticii globale: garantarea libertăților religioase și de conștiință, prin sprijinirea drepturilor fundamentale ale omului. Astfel se dezvoltă paradigma postmodernă a eticii, susținută de decodarea noului spirit al timpului, de responsabilizarea umană și deschiderea spre colaborare și cooperare mondială, pentru realizarea păcii globale.

Toate aceste elemente stârnesc în sufletul rebel al omului semne de întrebare:

Oamenii vor găsi calea spre pacea mondială?

Vor coopera indivizii cu orientări politice, culturale, sociale, religioase diferite?

Vor fi oamenii responsabili de viitorul planetei și al societății în care trăiesc? Se vor responsabiliza indivizii pentru pacea mondială?

Sunt acțiuni care își găsesc răspunsul în rezultatele individuale și colective. Însă, în ultimul deceniu, societatea și-a descoperit noi interese în plan moral și spiritual, iar etica, prin multitudinea structurilor și infrastructurilor sale (asociațiile, fundațiile, centrele de cercetare, comisiile funcționale la nivel național și internațional) a ajuns o afacere a timpului prezent, dominat de dezbateri și acțiuni de mare amploare. Această nouă dimensiune, cu obiectivele sale majore, a devenit rezultatul modului în care a ajuns să fie observată, organizată, condusă și monitorizată problematica predominantă a societății în care trăim – securitatea globală, cu întreaga sa divizie: economică, ecologică, socială și politică. În aceste mari schimbări și dezechilibre la nivel mondial, media, academicul, chiar și sistemul politic susțin revenirea la etică, în special la etica aplicată, la trendul general ascendent, de care societatea noastră are atâta nevoie, în refundamentarea valorilor morale, a conștiinței sociale și a noilor atitudini sociale ale indivizilor, suspectate de un puternic relativism. În aceste condiții, etica se transformă încet-încet într-o nevoie universală, nuanțată de sarcasm, pătrundere morală și spirituală, atât de necesare civilizației noastre, pentru supraviețuirea sa ca specie.

Această perioadă pe care umanitatea o traversează, bulversată de dezechilibrele financiare, politice și, de ce nu, chiar și umane, poate fi caracterizată ca o civilizație a multiplicității și a devenirii, a deschiderii spre cunoaștere, dar și a interrelaționării, la un nivel pozitiv sau negativ, a egoismului și a luptei pentru avere, dominație, supremație. În aceste condiții, a descoperi care sunt originile eticii, de ce trebuie indivizii să respecte regulile, principiile

care au construit societatea umană, se dovedește a fi un demers fundamental, pentru că omul, de atâtea ori în evoluția sa, s-a raportat la performanțele sale anterioare; la sistemul de reguli pe care l-a respectat, în evoluția sa; la regulile și normele care s-au impus, pentru a nu spori stările conflictuale; la mecanismul de vigilență egoist pe care umanitatea l-a impus, în contractul său social cu individul; la starea de solidaritate de care indivizii au dat dovadă în fața suferinței umane, a nenorocirilor, a descurajărilor, dar și față de nevoia de pace și călăuzire supremă.

Comentați afirmația lui L. Feuerbach din articol „Grundsätze der Philosophie”, care tălmăcea credincioșilor săi istoria: *„Așa-numita epocă modernă de până acum este evul mediu protestant, în care am păstrat, numai cât cu negațiuni pe jumătate și cu paliative, biserica romană, dreptul roman, dreptul penal, universitățile după croiala veche ș.a.m.d. Cu disoluția creștinismului protestant ca putere și adevăr religios, ce determină spiritul, am intrat în epoca modernă. Spiritul timpului său, al viitorului este acela al realismului. Locul credinței i l-a luat necredința, locul bibliei rațiunea, al religiei și al bisericii politica, al cerului pământul, al rugăciunii munca, al iadului nevoia materială, al creștinului omul”*. (L. Feuerbach 1842/43, p. 411 citat de Paulsen, Friederich, 1920, p.442).

◆ Realizați o analiză axiologică a valorilor fundamentale subliniate de către filosofia postmodernă și comentați importanța formării individului autonom în spiritul fiecăreia dintre valorile enumerate.

◆ Reflectați asupra valorilor fundamentale pe care filosofia postmodernă le consideră necesare pentru împlinirea și dezvoltarea personală, în spiritul participării active la viața civică a societății și la incluziunea socială.

◆ Argumentați necesitatea și importanța principiilor eticii și ale moralei postmoderne care proiectează aspectele moralei publice necesare pentru activitatea practică a cadrelor didactice.

Sarcini de reflecție și exerciții aplicative:

- Explicați de ce a fost necesar ca asupra Babilonului să se aplice Legea Divină, iar prevestirea lui Isaiia să se împlinească: „Așa i se va întâmpla Babilonului, podoaba împăraților, mândria coroanei caldeenilor, întocmai ca Sodomei și ca Gomorei, pe care Dumnezeu le-a nimicit. Nu va mai fi locuit în veci și în neam de neam, ci numai fiarele sălbatice se vor sălășlui într-însul și casele lui vor adăposti numai bufnițe... și șacalii vor urla în palatele lor și lupii în castelele lor de petrecere” (Tănase, Al., 1986, p. 215).

- Arătați prin ce se aseamănă și se deosebește Babilonul de afirmația Sf. Ioan: „Babilonul cel mare, mama curvelor și a urâciunilor pământului... Cetatea cea mare, înveșmântată în in și în porfiră și în stracojiu și împodobită cu aur, cu pietre scumpe și mărgăritare” (Apocalipsul Sf. Ioan citat de Tănase, Al., 1986, p. 207).

- Realizați un eseu în care să relevați, prin analiză și interpretare, acea înțelepciune a poeziei vedice care se datorează gândului înalt despre existența unui adevăr lăuntric (Poemele vedice îl numesc pe Agni „gardian luminos al Adevărului care strălucește în propriul său lăcaș”) (Zimmer, Heinrich, 1983).

- Urmând adevărurile înalte exprimate de gândirea mitică indiană, prezentați care sunt legile Adevărului în societatea contemporană: „Există un Adevăr, ascuns de un alt adevăr, unde se deshamă caii soarelui, unde miile de cai erau adunați laolaltă: aici era acel Unul (Adevărul suprem), am văzut acolo cele mai glorioase forme ale zeilor” (Zimmer, Heinrich, 1983).

- Realizați un exercițiu de meditație individual sau în grup, având ca sursă de inspirație citatul „După ce viitorul Buddha își tăiase părul și își schimbase veșmintele regale cu rasa galben-portocalie a cerșetorului ascet, îi spune vizitiului: «Charina, du-te și spune-le tatălui și mamei mele, din partea mea că sunt bine»” (Zimmer, Heinrich, 1983).

- Analizați și interpretați din punct de vedere etic următorul citat: „După cum ochiul nu este în stare să se întoarcă spre strălucirea dinspre întuneric, decât laolaltă cu întreg corpul, la

fel, această capacitate prezentată în întinericul fiecăruia, ca și organul prin care fiecare cunoaștere trebuie să se răsucescă împreună cu întreg sufletul dinspre tărâmul devenirii, până ce ar ajunge să privească la ceea ce este și la măreața lui strălucire. Binele pe aceasta o numim, nu? Da. Iată deci arta „răsucirii”! Se pune problema în ce fel se va obține transformarea cea mai rapidă și mai eficientă a sufletului. Nu-i vorba de a-i sădi simțul văzului, ci de a-l face să vadă pe cel ce are acest simț, dar nu a fost crescut cum trebuie și nici nu privește unde ar trebui” (Republica, 518 c-d).

- Realizați o prezentare scrisă în care să argumentați importanța scrierii, care este incapabilă „să învețe suficient, adevărul” (Platon, Phaidros, 276c 9), deoarece ea nu poate oferi întrebări noi, răspunsuri noi. Ea nu se poate apăra împotriva atacurilor și nici nu se poate tăcea față de unii și vorbi altora (Platon, Phaidros, 275d 4-e-T19, vezi și 275a 6-7).

- Care dintre virtuțile prezentate de Platon în *Republica* și *Dialogurile de maturitate*, considerați că este cea mai importantă? Argumentați răspunsul dumneavoastră.

- Analizați și interpretați din perspectiva etică următorul citat:

„Rezultă deci că desăvârșit în mod absolut este scopul urmărit întotdeauna pentru sine și niciodată pentru altceva. Un asemenea scop pare fericirea: pe ea o dorim întotdeauna pentru sine și niciodată pentru altceva; pe când onoarea, plăcerea, inteligența și orice virtute le dorim atât pentru sine (chiar dacă nu ar duce la nimic, noi tot am simți un impuls pentru toate acestea, cât și de dragul fericirii, pe care credem că, prin intermediul lor, am putea-o atinge” (Etica nicomahică – Aristotel).

- Comentați și argumentați următoarea aserțiune despre conceptul de fericire: „Expunerea noastră concordă deci și cu afirmația că fericirea constă în virtute în general sau într-o anumită virtute; căci fericirii îi este proprie activitatea sufletului conformă cu virtutea”. (Etica nicomahică – Aristotel)

- Realizați o analiză comparativă a filosofiei lui Platon și Aristotel, raportându-vă la idealul vieții umane – Binele.

• Care sunt argumentele dumneavoastră pentru a susține teza lui Aristotel potrivit căreia fericirea este un scop în sine pentru individ?

• Pornind de la expresia „Carpe diem”, din poemul latin scris de Horațiu, prezentați care ar fi demersurile implicate în realizarea sistemului de valori morale ale individului contemporan.

• Analizați și interpretați din punct de vedere filosofic următorul citat:

„Platon, Aristotel și toată mulțimea de învățați care, mai apoi, au urmat căi felurite, au tras mai multe învățăminte din purtarea lui Socrate decât din cuvintele lui” (Seneca, *Epistole către Lucilius*, I, 6).

• Redactați un eseu în care să argumentați filosofia ca „mod de viață” a dumneavoastră și a propriei familii.

• Realizați un eseu/Organizați schema unei dezbateri pornind de la celebrul verset biblic: „Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră, ca să stăpânească peștii mării, păsările cerului, animalele domestice, toate vietățile ce se târăsc pe pământ și tot pământul!” (Biblia, Facerea «Geneza», Capitolul 1)

• Oferiți răspunsuri de etică și morală pentru următoarele interogații:

„Ce bine este esențial pentru ființarea umană?”

„Ce îl definește pe om ca specie?”

• Realizați un eseu reflexiv pornind de la următoarea afirmație: „Să ai un singur Dumnezeu, căruia să I te închini, iar aproapelui să nu îi greșești cu nimic” (Tablele Legii).

• Prezentați și explicați direcțiile de etică creștină, având ca element ilustrativ afirmația: Tablele erau scrise de însuși Dumnezeu, „cu degetul Său”: „După ce a încetat Dumnezeu de a grăi cu Moise, pe Muntele Sinai, i-a dat cele două table ale legii, table de piață, scrise cu degetul lui Dumnezeu” (Ieșire 31, 18).

• Având ca reper influența covârșitoare a filosofiei lui Kant, a pesimismului lui Schopenhauer și a cosmogoniilor orientale, realizați un exercițiu de meditație individuală având sursă de inspirație citatul:

„Străin de toți, pierdut în suferința
Adâncă a nimicniciei mele,
Eu nu mai cred nimic și n-am tărie.
Dă-mi tinerețea mea, redă-mi credința
Și reapari din cerul tău de stele
Ca să te-ador acum pe veci, Marie”

(Mihai Eminescu, sonet *Răsai asupra mea*)

- Formulați o definiție proprie a moralei, având ca reper caracteristicile prezentate în fundamentul teoretic. Identificați activități umane care țin sau nu de morală. Analizați-le prin prisma avantajelor și a limitelor aferente.
- Argumentați aserțiunea: Istoria culturii este și „progresul omenirii în conștiința libertății” (Hegel).
- Propuneți și susțineți un contraargument la teza lui B. Spinoza, conform căreia binele suprem al subiecților morali care practică virtutea este comun tuturor.
- Analizați preocupările lui Richard M. Hare și prezentați cele trei niveluri ale gândirii morale.
- Realizați o prezentare scrisă în care să argumentați concepția lui I. Kant asupra eticii.
- Formulați și analizați o problemă importantă din etica postmodernă având ca punct de plecare viziunea lui Gilles Lipovetsky.
- Identificați exigențele din argumentului lui Constantin Noica prin intermediul căruia este susținută diferența dintre bunuri și valori.

BIBLIOGRAFIE

- Albulescu, Ion, (2009), *Doctrine Pedagogice*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Antonescu, Cristian, (2011), *Putere politică și putere bisericească la Sfântul Ioan Gură de Aur*, în *Studii Teologice*, Revista Facultăților de Teologie din Patriarhia Română, seria a III-a, anul VIII, nr. 1, ianuarie-martie 2011, pp. 109-142.
- Augustin, Aurelius, (1994), *De magistro*, Editura Humanitas, București.
- Basarab, Mircea, (1994), *Reconcilierea în Sfânta Scriptură. Studiu biblic-ermineutic*, în *Studii Teologice*, Revista Facultăților de Teologie din Patriarhia Română, seria a II-a, anul LI, nr.3-4, iulie-decembrie 1999, pp. 24-49.
- Bădiliță, Cristian, (2003), *Pe viu despre Părinții Bisericii*, Editura Humanitas, București.
- Bădulescu, Dan, (1994), *Mărturisirile Fericitului Augustin și actualitatea problematicilor pentru tinerii zilelor noastre*, în *Studii Teologice*, Revista Facultăților de Teologie din Patriarhia Română, seria a II-a, anul LI, nr. 3-4, iulie-decembrie 1999, pp. 118-130.
- Bilimoria, Purușottama, (2006), *Etica indiană*, în vol. *Tratat de Etică*, Editura Polirom, Iași, editor Singer Peter.
- Brânzea, Mihail, (1994), *Drepturile și libertățile fundamentale ale omului, după învățătura creștină ortodoxă*, în *Studii Teologice*, Revista Facultăților de Teologie din Patriarhia Română, seria a II-a, anul XLVI, nr.1-3, ianuarie-martie 1994, pp. 113-124.
- Buta, Mircea Gelu, (2011), *Despre medicină la Sfântul Vasile cel Mare*, în *Revista Tabor*, Revista lunară de cultură și spiritualitate românească, editată de Mitropolia Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, nr. 10, ianuarie 2011, pp. 11-28.
- Chiriac, Violeta, trad. (2005), *Etica și eficiența profesională*, Ediția a II-a, Editura All, București.
- Chiriță, Romulus, (2009), *Fundamentele teoriei sociale*. Suport de curs pentru specializarea sociologie, an I, semestrul II, Universitatea Transilvania, Brașov, Facultatea de Drept și Sociologie, disponibil la <http://www.scribd.com/doc/42636699/Curs-Filosofie-Sem-2>.

- Cioară, Ionel, *Teorii etice standard*, curs, disponibil la <http://socioumane.ro/blog/ionelcioara/files/2012/10/teorii-etice-standard2.pdf>.
- Coman, Constantin, (1994), *Istorie și dezvoltare în Evanghelia după Marcu*, în *Studii Teologice*, Revista Facultăților de Teologie din Patriarhia Română, seria a II-a, anul LI, nr. 3-4, iulie-decembrie 1999, pp. 14-23.
- Coman, Ioan Gh., (1994), *Geniul Sfântului Grigorie din Nazianz*, în *Studii Teologice*, Revista Facultăților de Teologie din Patriarhia Română, seria a II-a, anul XLVI, nr. 4-6, iulie-decembrie 1994, pp. 3-37.
- Copleston, Frederick, (2008), *Istoria filosofiei*, vol. I, *Grecia și Roma*, Editura All, București.
- Copleston, Frederick, (2009), *Istoria filosofiei*, vol. II, *Filosofia medievală*, Editura All, București.
- Copleston, Frederick, (2010), *Istoria filosofiei*, vol. III, *Filosofia medievală târzie și renașcentistă*, Editura All, București.
- Copleston, Frederick, (2011), *Istoria filosofiei*, vol. IV, *Raționalismul. De la Descartes la Leibniz*, Editura All, București.
- Copleston, Frederick, (2014), *Istoria filosofiei*, vol. V, *Filosofia Britanică. De la Hobbes la Hume*, Editura All, București.
- Copleston, Frederick, (2009), *Istoria Filosofiei*. Vol. VII, *Filosofia clasică germană*, Editura All, București.
- Cosma, Sorin, (2011), *Duhul „de viață făcătorul” și sfințitul creației*, în *Revista Tabor*, Revista lunară de cultură și spiritualitate românească, editată de Mitropolia Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, nr.10, ianuarie 2011, pp. 5-10.
- Costache, Brândușa; Costache, Mircea; Costache, Doru, (2010), *Problema evreiască în România modernă: Atitudinea Bisericii Ortodoxe Române*, în *Revista Tabor*, Revista lunară de cultură și spiritualitate românească, editată de Mitropolia Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, nr.4, iulie 2010, pp.13-22.
- Daniel, Constantin, (1974), *Gândirea egipteană antică în texte*, (Colecția „Bibliotheca Orientalis”), Editura științifică și enciclopedică, București.
- Daniel, Constantin, (1976), *Civilizația Egiptului antic*, Editura Sport-Turism, București.

- Daniel, Constantin, (1985), *Cultura spirituală a Egiptului antic*, Cartea Românească, București.
- Daniel, Constantin, (1987), *Pe urmele vechilor civilizații*, Editura Sport-Turism, București.
- Daniel, Constantin, (2008), *Gândirea egipteană antică în texte*, Editura Herald, București.
- Diaconu, Mădălina, (2001), *Ontologia operei de artă în lumina principiului identității*, Editura Crater, București.
- Egyed, Peter, (2008), *Libertatea în Filosofie*, Editura Grinta, Cluj-Napoca.
- Facon, Ninna, (1966), *Intellectualul și epoca sa*, Editura pentru Literatură Universală, București.
- Gorea, Brândușa; Puha, Elena, (2010), *Lecții de deontologie Juridică*, Editura Zethus, Târgu-Mureș.
- Grigoraș, Ion, (1968), *Datoria etică*, Editura Științifică, București.
- Grigorie, Toma, (2009), *Marile întâmplări ale omului*, în *Revista Tabor*, Revista lunară de cultură și spiritualitate românească, editată de Mitropolia Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, nr. 6, septembrie 2009, pp. 49-51.
- Gulian, C.I., (1992), *Hegel. Tânărul Nietzsche. Mircea Eliade, teoretician și istoric al religiilor. Eseuri de istoria gândirii*, Editura Academiei Române, București.
- Haldane, John, (2006), *Etica Evului Mediu și a Renașterii*, în vol. *Tratat de Etică*, Editura Polirom, Iași, editor Singer Peter.
- Hanga, Vladimir, (1977), *Mari legiuitori ai lumii*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Hegel, G.W.F., (1968), *Prelegeri de filosofia istoriei*, Editura Academiei, București.
- Hopko, Thomas, (1994), *Educația teologică și modernitatea*, în *Studii Teologice*, Revista Facultăților de Teologie din Patriarhia Română, seria a II-a, anul XLVI, nr. 4-6, iulie-decembrie 1994, pp. 91-100.
- Iftode, Cristian, (2010), *Filosofia ca mod de viață. Sursele autenticității*, Editura Paralela 45, Pitești.
- Irwin, T.H., (1998), *The Virtues: Theory and Common Sense in Greek Philosophy*, în R. Crisp (ed), *How should one live? Essays on the Virtues*, Oxford University Press, USA.
- Kallistos Ware al Diokleei, (1994), *Educația teologică în Scriptură și la Sfinții Părinți*, în *Studii Teologice*, Revista Facultăților de

- Teologie din Patriarhia Română, seria a II-a, anul XLVI, nr. 4-6, iulie-decembrie 1994, pp. 83-90.
- Kapsanis, Gheorghe, (2009), *Caracterul neptic și isihast al monarhismului ortodox și athonit*, în Revista Tabor, Revista lunară de cultură și spiritualitate românească, editată de Mitropolia Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, nr.1, aprilie 2009, pp. 5-12.
- Larue, A. Gerald, (2006), *Etica în Antichitate*, în vol. Tratat de Etică, Editura Polirom, Iași, editor Singer Peter.
- Lemeni, Adrian, (2009), *Epistemologia științifică actuală: cadru de valorificare a dialogului dintre teologie și știință*, în Revista Tabor, Revista lunară de cultură și spiritualitate românească, editată de Mitropolia Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, nr.1, aprilie 2009, pp. 13-22.
- Mada, Teofan, (2009), *Fericitul Augustin și Pelagianismul*, în Revista Tabor, Revista lunară de cultură și spiritualitate românească, editată de Mitropolia Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, nr. 6, septembrie 2009, pp. 22-31.
- Maniu, Leonida, (coord. colecție), (1999), *Epopoea lui Ghilgameș*, Editura Institutul European, Iași.
- Mășu, Stefan, (2012), *Marele Arhitect al Universului. Tratat de cosmogonie și antropologie*, Editura Rao, București.
- Menachem, Kellner, (2006), *Etica evreiască*, în vol. Tratat de Etică, Editura Polirom, Iași, editor Singer Peter.
- Midgley, Mary, (2006), *Originile eticii*, în vol. Tratat de Etică, Editura Polirom, Iași, editor Singer Peter.
- Mihali, Ciprian, (2006), *Uzuri ale filosofiei*, Editura Idea Design & Print, Cluj.
- Moscato, Sabatino, (1975), *Vechile civilizații semite*, Editura Meridiane, București.
- Musca, Vasile; Baumgarten, Alexander (coord.), (2006), *Filosofia politică a lui Platon*, Editura Polirom, Iași.
- Negoită, Athanase, (1975), *Gândirea asiro-babiloniană*, Editura Științifică, București.
- Paulsen, Friederich, (1920), *Introducere în filosofie*, Din Publicațiunile Casei Școalelor, Biblioteca Pedagogică, nr.14, Institutul de Arte Grafice Luceafărul S.A., București.
- Pavaluca, Mugurel, (2006), *Cunoașterea la Platon și la Sfântul Dionisie Areopagitul*, Editura Psyche București.

- Popescu, Emilian, (1994), *Izvoarele apostolice ale creștinismului românesc, Sfântul Apostol Andrei și Tomisul*, în Studii Teologice, Revista Facultăților de Teologie din Patriarhia Română, seria a II-a, anul XLVI, nr. 1-3, ianuarie-martie 1994, pp. 80-88.
- Preston, Ronald, (2006), *Etica creștină*, în vol. *Tratat de Etică*, Editura Polirom, Iași, editor Singer Peter.
- Raveica, Titus, (2002), *Istoria Filosofiei Moderne*, vol. I, *Renașterea*, Editura Institutul European, Iași.
- Raveica, Titus, *Filosofia Renașterii*, disponibil la <http://filozofie.3x.ro/Filosofia%20Renasterii%20-%20Capitole%20PDF/FILOSOFIA%20RENASTERII.pdf>.
- Răducă, Vasile, (1994), *Rolul formativ la religiei*, în Studii Teologice, Revista Facultăților de Teologie din Patriarhia Română, seria a II-a, anul XLVI, nr. 1-3, ianuarie-martie 1994, pp. 89-96.
- Râmbu, Nicolae, (2006), *Tirania valorilor. Studii de filosofia culturii și axiologie*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București.
- Ritter, Adolf Martin, (1994), *Natura și peisajul la Sfântul Vasile cel Mare și Fericitul Augustin*, în Studii Teologice, Revista Facultăților de Teologie din Patriarhia Română, seria a II-a, anul XLVI, nr. 1-3, ianuarie-martie 1994, pp. 73-79.
- Rowe, Christopher, (2006), *Etică în Grecia Antică*, în vol. *Tratat de Etică*, Editura Polirom, Iași, editor Singer Peter.
- Sandu, Antonio, (2012), *Etică și deontologie profesională*, Editura Lumen, Iași.
- Sârbu, Tănase, (2005), *Etică: valori și virtuți morale*, Editura Societății Academice „Matei-Teiu Botez”, Iași, <http://www.ce.tuiasi.ro/~tsarbu/Ethics.pdf>.
- Schneewind, J.B., (2006), *Filosofia morală modernă*, în vol. *Tratat de Etică*, Editura Polirom, Iași, editor Singer Peter.
- Schubert, Rainer; Todoca, Mihai, A., (2008), *Iluminismul astăzi*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Singer, Peter, (coord.), (2006), *Tratat de etică*, Editura Polirom, Iași.
- Stan, Cristian, (2002), *Originele educației. Antichitatea și creștinismul timpuriu*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Stăniloaie, Dumitru, (1991), *Sfântul Chiril al Alexandriei*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București.

- Surdu, Alexandru, (2003), *Filosofia contemporană*, Editura Paideia, București.
- Szlezac, Thomas Alexander, (2008), *Cum să-l citim pe Platon?*, Editura Grinta, Cluj-Napoca.
- Szlezac, Thomas Alexander, (2008), *Noul Platon. Cercetări despre doctrina esoterică*, Editura Grinta, Cluj-Napoca.
- Șafran, Alexandru, (2005), *Etica evreiască și modernitatea*, Editura Hasefer, Colecția Judaica, București.
- Tănase, Al., (1984), *O istorie a culturii în capodopere*, vol.1, vol.2, Editura Univers, București.
- Trăsnea, Ovidiu, (1970), *Știința Politică*, Editura Politică, București.
- Trăsnea, Ovidiu, (1986), *Filosofia politică*, Editura Politică, București.
- Trif, Ignatie Ilie, (2009), *Sfântul Vasile cel Mare-interacțiunea dintre „pridvorul culturii” și „naosul teologiei”*, în Revista Tabor, Revista lunară de cultură și spiritualitate românească, editată de Mitropolia Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, nr. 1, aprilie 2009, pp. 23-34.
- Turcescu, Lucian, (1994), *Hristologia Sfântului Chiril al Alexandriei*, în Studii Teologice, Revista Facultăților de Teologie din Patriarhia Română, seria a II-a, anul XLVI, nr. 4-6, iulie-decembrie 1994, pp. 49-70.
- Vera, Călin, (1973), *Omisiunea elocventă*, Editura Enciclopedică Română, București.
- Vlad, Vasile, (2009), *Nihilismul postmodern și apofatismul creștin: o încercare de dialog*, în Revista Tabor, Revista lunară de cultură și spiritualitate românească, editată de Mitropolia Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, nr.6, septembrie 2009, pp. 13-21.
- Vlădeanu, Cristina, (2011), *Etică și deontologie judiciară, suport de curs*, anul II, sem. II, 2011-2012, Universitatea „Alexandru I. Cuza”, Facultatea de Drept disponibil la <http://www.slide-share.net/exodumuser/93665373-suportcurseticasideontologiejudiciaraaniisemii-1>.
- Voiculescu, Marin, (1992), *Istoria Doctrinelor Politice*, Editura Hyperion XXI, București.
- Wald, Henri, (1973), *Limba și valoare*, Editura Enciclopedică Română, București.

- Zimmer, Heinrich, (1983), *Introducere în civilizația și arta indiană*, Editura Meridiane, București.
- Zisis, Teodoros, (2009), *Învățătura socială a Sfântului Grigorie Palama în Revista Tabor*, Revista lunară de cultură și spiritualitate românească, editată de Mitropolia Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, nr.6, septembrie 2009, pp. 5-12.
- Zisis, Teodoros, (2010), *Creșterea copiilor după Sfântul Ioan Gură de Aur*, în Revista Tabor, Revista lunară de cultură și spiritualitate românească, editată de Mitropolia Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, nr. 4, iulie 2010, pp. 5-12.

Web-site:

- <http://www.ise.ro/>
<http://portal.edu.ro/>
<http://www.edu.ro/index.php/base/frontpage>
<http://www.credis.ro/>
<http://www.guv.ro/>
<http://www.academiaromana.ro/>
<http://www.mai.gov.ro/>
<http://www.just.ro/>
<http://www.edu.ro/index.php/base/frontpage>
<http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
<http://www.didactic.ro/>
<http://sar.org.ro/en>
<http://vark-learn.com/home/>
<http://www.un.org/en/index.html>
<http://www.ccea.ro/>
<http://www.cna.ro/>
<http://www.mmediu.ro/beta/domenii/dezvoltare-durabila/strategia-natiionala-a-romaniei-2013-2020-2030/> accesat 07.05.2015
<http://www.edu.ro/index.php/articles/22723> accesat 10.05.2015
Etica profesiei de asistent social, curs, disponibil la <http://www.scribd.com/doc/36180681/3/Etica-in-Evul-Mediu-%C5%9Fi-in-Rena%C5%9Ftere> accesat 6.12.2012
<http://www.crestinortodox.ro/religie-filosofie/perioada-sistematica/etica-platonica-71768.html> accesat 28.11.2012

- <http://www.referatele.com/referate/filozofie/online1/Viata-și-opera-lui-Platon---Teoria-cunoasterii-Psihologia-Platonica-Filozofia-politica-Etica-Platoni.php> accesat 6.12.2012
- http://translate.google.ro/translate?hl=ro&sl=es&u=http://cibernous.com/autores/platon/teoria/etica/etica.html&ei=ZbjUT8i9Co744QTl8cnAAw&sa=X&oi=translate&ct=result&resnum=2&ved=0CFIQ7gEwAQ&prev=/search%3Fq%3Dplaton%2Betica%26hl%3Dro%26rlz%3D1R2ADSA_enRO467%26biw%3D1080%26bih%3D395%26prmd%3Dimvns accesat 28.11.2012
- <http://biblioteca.regielive.ro/download-43158.html> accesat 28.11.2012
- <http://www.crestinortodox.ro/religie-filosofie/perioada-sistematica/etica-aristotelica-71776.html> accesat 28.11.2012
- <http://filozofie.3x.ro/Filosofia%20Renasterii%20-%20Capitole%20PDF/FILOSOFA%20RENASTERII.pdf> accesat 25.11.2012
- http://ro.wikipedia.org/wiki/Ordinul_dominican accesat 27.11.2012
- http://ro.wikipedia.org/wiki/Ordinele_franciscane accesat 27.11.2012
- <http://www.scribd.com/doc/36180681/3/Etica-in-Evul-Mediu-%C5%9Fi-in-Rena%C5%9Ftere> accesat 16.03.2015
- <http://dex-online.ro/teism/cauta/> accesat 27.11.2012
- <https://www.google.ro/#q=teorii+morale> accesat 27.11.2012
- <http://www.scribd.com/doc/48497968/Etica-și-Deontologie> accesat 2.12.2012
- <http://www.scribube.com/sociologie/psihologie/Exigente-pedagogice-in-educati163141461.php> accesat 12.12.2012
- <http://isop.ro/coruptia-etica-și-deontologia-profesionala/> accesat 23.06.2013
- <http://isop.mai.gov.ro/pdf/Strategii%20ISOP/Strategia%20integrata%20ISOP.pdf> accesat 22.12.2013
- <https://www.scribd.com/doc/70089924/Seminar-Etica-Și-Deontologie-1> accesat 7.03.2013
- [http://www.universulromanesc.com/ginta/threads/1225-Thomas-Morus-%C5%9Fi-semifical%C5%A3ia-UTOPIEI-Istoria-IDEILOR-Politice-\(10\)](http://www.universulromanesc.com/ginta/threads/1225-Thomas-Morus-%C5%9Fi-semifical%C5%A3ia-UTOPIEI-Istoria-IDEILOR-Politice-(10)) accesat 8.05.2015
- <http://churchages.com/ro/bible/ezek/18/> accesat 7.03.2013
- <http://www.bibliaortodoxa.ro/vechiul-testament/43/Isaia> accesat 17.04.2014
- <http://alexptb.blogspot.ro/2012/09/un-cod-sapat-in-piatra.html> accesat 7.03.2013
- <http://bibliaortodoxa.ro/noul-testament/4/Apocalipsa> accesat 17.03.2013

<http://www.shanti-spirit.ro/index.php/category/baal-hasulam> accesat 17.03.2013

<http://www.slideshare.net/KrillKnossis/dictionar-enciclopedicdeideudais> m accesat 20.10.2013

CAPITOLUL 2.

INTRODUCERE IN SPAȚIUL ETICII ȘI DEONTOLOGIEI

2.1. ETICA – DEFINIREA CONCEPTULUI, OBIECT, FUNCȚII

În concepțiile, teoriile, orientările care s-au conturat de-a lungul timpurilor, cele de ordin politic, social, moral-juridic și etic se înscriu la loc de frunte. În evoluția sa și în cugetarea filosofică, individul a fost interesat de reglementarea relațiilor dintre el și semenii săi, care au fost stabilite prin intermediul unor raporturi legale, legiferate prin norme. Aceste norme aveau ca finalitate garantarea și protejarea drepturilor individuale, dar și trasarea unor norme colective pentru segmentele societății. Însă norme pentru a se impune în societate prevedea:

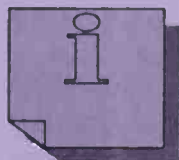
- recunoașterea lor de către toți indivizii sau marea majoritate a colectivului;
- delimitarea individuală a interdicțiilor, a drepturilor și a obligației civile;
- impunerea în folosul comunității a sancțiunii nerespectării regulilor;
- ocrotirea persoanei fizice prin mijloacele de drept civil.

Indiferent de orientările conturate, de filosofii exprimate, de autoritatea regimurilor politice s-au dezvoltat școli de gândire, care au iradiat norme de conduită la baza cărora s-a aflat valoarea și promovarea acesteia. Aceste norme s-au dezvoltat în jurul unor întrebări pe care individul le-a trasat de-a lungul existenței sale: Care este sursa? Ce reprezintă valoarea? Care este sensul existenței umane?

Pornind de la aceste exerciții de reflecție, societatea, prin autoritatea sa, a alcătuit acest parteneriat între valoare-normă,

destinat la nivel macro să reglementeze societatea în conformitate cu idealul uman trasat și, bineînțeles, cu sistemul de interese promovat de către societate într-o anumită perioadă de evoluție, iar la nivel micro să reglementeze viața individului. Din acest sistem de reglementări s-au desprins norme, care trasau sfera de problematică a individului, raportate la sensul, valoarea, scopul ființei umane, la conceptele de dreptate, adevăr, categoriile de bine sau rău, toate susținute și apărute prin răspunderea în fața propriei conștiințe și a opiniei publice.

2.1.1. DEFINIREA CONCEPTULUI

În studiul eticii un punct important îl va reprezenta înțelegerea corectă a sensului, a semnificației termenilor și utilizarea corectă a acestora.

Termenii de etică și morală provin din două culturi diferite.

Etimologic, termenul „etică” provine de la grecescul „*ethos*” (Homer), cuvânt polisemantic – caracter, fel de a fi, morav, obișnuință, dar și obicei, și „*ethike*” – virtute morală, știința cunoașterii.” (<http://biblioteca.regielive.ro/cursuri/filosofie/etica-profesionala-154147.html>)

Termenul de *ethicos* a derivat din etimologia cuvântului *ethos*, iar conținutul noțional al termenului este „din sau pentru morală, utilizat de greci când discutau despre principiile comportamentului uman” (<http://biblioteca.regielive.ro/cursuri/filosofie/etica-profesionala-154147.html>)

„Obiceiul” se definește ca o valoare colectivă, termen care în gândirea etică a lui Aristotel desemna un „*habitus*” colectiv, în timp ce „obișnuința” are dimensiunea unei valori individuale, ea constituindu-se într-un „*habitus*”.

Termenii grecești „*ethos*” și „*ethike*” își găsesc corespondent în limba latină în termenul „*moralis*” – obicei, datină, obișnuință, care a derivat în limba română cuvântul „morală”.

Termenul „mos”, „mores” desemnează tot „datină”, „obicei” și „obișnuință”. Transpune același conținut al termenului grecesc „ethos”, obiceiuri sociale care oferă unui grup, colectiv sau societății o logică internă. Dacă obișnuința este un obicei individual, atunci obiceiul este o obișnuință colectivă. Atât obișnuința, cât și obiceiul sunt indicatori ai unui comportament constant, neschimbat, supus unor reguli, norme, pe o durată de timp mai îndelungată. Polisemantismul termenilor conduce la ceea ce desemnăm prin conținutul noțional de morală individuală și morală colectivă. Cu toate că la origine cei doi termeni (grecesc, latinesc) au aceeași conținutul logic, evoluția etimologică a cuvintelor a condus la scindare, iar în timp acești termeni s-au consacrat în vocabular și în spectrul practic-aplicativ.

Azi, când vocabularul fundamental al societății este dominat de termeni tehnici și științifici, morala a devenit un fenomen real, care guvernează viața practică și spirituală a individului și a colectivității, iar etica s-a fundamentat ca o teorie și știință care cercetează această cauză, acest „obiect” al vieții reale, acest fenomen real cu care individul zi de zi se confruntă. Preluând analiza subtilă a lui Hegel, Kant, Mill Stuard, Max Weber sau G.E. Moore, putem concluziona că de la poporul roman, prin definiție un popor practic în organizarea administrativă, teritorială, juridică, a sistemului financiar și militar, am preluat cuvântul care desemnează un fenomen real, încadrat în structura praxisului, iar de la poporul grec, prin excelență un mare neam al teoriei în filosofie și știință, am moștenit cuvântul care definește etica, ca teorie (Cățineanu, T., 1982, p. 10). Astfel, se va distinge teoria de obiectul ei, adică etica de morală, care în vocabularul cotidian de cele mai multe ori sunt sinonime, nerealizându-se o distincție între ele. Dincolo de semnificația acestor termeni, etica și morala se fundamentează pe nevoile, necesitățile, viciile și vulnerabilitățile umane, pe care fără să vrem societatea le-a resimțit de mii de ani, derivate în basme, mituri, opere epice și religiile omenirii. Conform primei tradiții semantice, etica este considerată: „știință a comportamentului, a moravurilor; studiu teoretic al principiilor care guvernează problemele practice”, iar morala este definită:

„totalitatea mijloacelor pe care le folosim pentru ca să trăim într-un mod omenesc; ansamblul prescripțiilor concrete adoptate de către agenți individuali sau colectivi” (Miroiu, M.; Bleda Nicolae, G., 2000, p. 7 și <http://www.scrigroup.com/istorie-politica/stiinte-politice/Semnificatia-conceptelor-Preju62328.php>, <http://biblioteca.regielive.ro/cursuri/filosofie/etica-profesionala-43158.html>).

Conform celei de-a doua tradiții de definire, „etica este ansamblul regulilor de conduită împărtășite de către o comunitate anumită, reguli care sunt fundamentate pe distincția între bine și rău. Morala este ansamblul principiilor de dimensiune universal-normativă (adeseori dogmatică), bazate pe distincția între bine și rău” (J.J. Wundenburger, 1993, p. XIV, citat de Miroiu, M.; Bleda Nicolae, G., 2000, p. 8). În domeniul politicii, al mass-media, al afacerilor, în educație sau medicină vom aborda termenul de etică, pentru că aceasta cercetează viața publică a societății, studiază relațiile care se construiesc între strategiile utilizate de către o instituție publică și finalitățile pe care și le propune acea instituție în viața publică, atât civică, profesională sau politică. Termenul de morală, din punctul de vedere al ariei de referință, are următoarele semnificații:

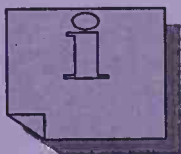
- În sens restrâns, semnifică relațiile concrete și normele reglementate în sistemul interrelațional dintre o femeie și un bărbat;
- În sens larg, semnifică relațiile concrete și normele pe care le reglementează relațiile interumane. În această dimensiune, morala este un fenomen omniprezent al vieții umane și sociale.

Pentru omul de știință Tudor Cățineanu, morala „este un fenomen real, colectiv și individual, care cuprinde atât normele (principiile) ce reglementează relațiile umane și tipurile umane de activități, cât și toate manifestările (subiective și obiective) care sunt realizate, în diverse grade și modalități, sub semnul acestor norme sau comandamente, manifestări supuse aprecierii colective și individuale” (Cățineanu, T., 1982, p. 11). Pentru consonanța ei ideatică sau conceptuală, poate fi adusă în discuție și teoria lui Michel Foucault, care insistă pe cele două sensuri ale termenului de morală:

- „morală [este] un ansamblu de valori și reguli propuse indivizilor și grupurilor, prin mijlocirea diverselor sisteme

normative, cum ar fi familia, instituțiile educative, biserica” (Foucault, Michel, 1995, p. 140 citat de Ghiațau, R., pp. 13-14);

- Morala reprezintă comportamentul individului, corelat la regulile și valorile societății. Mulți dintre exegeți au numit acest aspect *moralitate*.

În redefinirea actuală a societății, discutăm de termenul de *morală* în viața privată a individului, cuprinzând manifestări, aprecieri, valori, norme, principii specifice sistemului interrelațional al individului, supuse conștiinței individului, dar reflectând condițiile de exigență ale opiniei publice.

„Moralitatea este un ideal în sens normativ al termenului ideal. Moralitatea exprimă ceea ce ar trebui să facem și ceea ce nu ar trebui să facem dacă am fi raționali, binevoitori, imparțiali, bine intenționați” (Timo Airaksinen, 1988, p. 202, citat de Miroiu, M.; Bledea Nicolae, G., 2000, p. 8.). Astfel, scopul intervenției etice îl constituie moralitatea.

G.E. Moore, în lucrarea *Principia Ethica*, definește termenul de etică și obiectul acesteia „cercetarea generală a ceea ce este binele” (p. 106), iar răspunsul la întrebarea: „Ce este binele? Și ce este răul? sunt dezbateri legate de această întrebare (sau de aceste întrebări), eu îi dau numele de etică, din moment ce această știință trebuie, obligatoriu, în toate cazurile, să o includă” (p. 107).

Julia Didier, în *Dicționarul de filozofie*, delimitează disciplina cu termenul de *morală*, explicând această definiție ca o „știință a scopurilor vieții, a principiilor de acțiune”, dar și ca „știința binelui și a regulilor acțiunii umane” (pp. 218, 217).

Pentru a ne face o viziune completă asupra acestor distincții conceptuale și terminologice, trebuie să avem în vedere și definirea acestui termen în *Dicționarul de filozofie* (1978): „Disciplină filosofică care studiază problemele practice și teoretice ale moralei” (p. 246).

2.1.2. Obiectul eticii

De-a lungul istoriei, încă de la începutul cunoașterii, etica, asemenea altor științe, a căutat să-și definească obiectul de studiu în această cercetare pluridisciplinară, dar și interdisciplinară, chiar pe

baza încălcării reciproce a granițelor disciplinelor, pentru a-și găsi identitatea și pentru a-și defini esența sa. Reflecțiile etice s-au dezvoltat de la Platon la Aristotel, de la tradiția dominantă a Evului Mediu până la viziunile unui viitor politic laicizant construit în Renaștere, prin gândirea filosofică a lui Kant, Max Weber sau G.E. Moore, s-a dezvoltat dorința de îndepărtare a dogmelor tradiționale, de orientare a filosofiei morale moderne către o nouă teză, găsirea noilor direcții în filosofia actuală prin autonomia individului și construirea noilor aspecte/principii de morală publică. Reflecțiile etice tradiționale au devenit actuale prin problematica lor, în această experiență morală a societății și au avut ca scop:

- originea și esența moralei;
- morala definită ca un fenomen de esență socială;
- clasificarea normelor morale și elaborarea unui Cod moral al societății noastre;
- studierea dintr-o perspectivă diacronică și sincronică a moralei și a doctrinelor etice;
- precizarea valorilor și a normelor morale specifice unor profesii;
- investigarea comportamentelor individuale și colective, dar și a atitudinilor morale;
- cercetarea raportului dintre etică și celelalte discipline aflate la graniță.

În toată această evoluție a sa, etica a avut ca demers central explicarea existenței individului și garantarea autonomiei sale.

2.1.3. FUNCȚIILE ETICII

Se disting trei funcții specifice ale eticii influențate de anumiți factori de structurare (modelul epistemologic și axiologic, tradițiile de gândire, natura problemelor morale cu care receptorul se confruntă, gradul de receptivitate al acestuia etc. (Cățineanu, T., 1982, pp. 38-59):

- **Funcția cognitivă**

Din perspectiva științelor normative, această funcție este prioritară pentru realizarea celorlalte funcții ale eticii. În evoluția

gândirii etice, funcția cognitivă s-a realizat pe parcursul a patru etape succesive:

- Etapa descriptivă oferă un început de ordonare a datelor și a informațiilor care alcătuiesc viața morală, realizându-se prin crearea unor tipologii și caracterologii, puse în evidență ca realități descoperite sau în curs de a fi descoperite.

- Etapa analitico-sintetică. Pentru depășirea etapei descriptive, în analiza dialectică pentru obiectul investigat sunt necesare structurarea legăturilor interne și externe, iar valorile, normele, faptele morale trec din planul empiric în planul științific, fiind supuse mecanismului de cercetare prin intermediul metodelor de tip epistemic (analiză directă, analiza logică formalizantă, analiza istorică-critică, analiza experimental-genetică).

- Etapa explicativă urmărește, prin procedeul de retrogresiune, să evidențieze cauza unui efect. Este etapa în care doctrinele etice își găsesc aplicabilitate și prezintă caracterul particular de analiză și interpretare a fenomenului moral, a moralei în întregul său construct.

- Etapa comprehensivă, în care universul noțional al eticii trece de la fundamentul teoretic spre calea aplicativă, construind experiența valorică, atingându-se finalitatea teoretică, unde individul creator de fapte morale este iluminat pe calea intuitivă și rațională, astfel între cunoașterea comună și cunoașterea științifică existând o unitate necesară.

- **Funcția axiologică sau normativă**

Din structura acestei funcții se deduce că funcția normativă derivă ca o dezvoltare a funcției axiologice a gândirii etice. Funcția axiologică se fundamentează pe diferența pe care gândirea etică o realizează în cadrul vieții morale, între valori sau nonvalori, între valori și pseudovalori, între valori sau antivalori, în timp ce funcția normativă stabilește temeinicia în crearea sistemului de norme. Etica nu este disciplina care creează normele, ele sunt construite și dezvoltate în viața reală a unei colectivități umane. Din acest punct de vedere, etica analizează, compară, sintetizează și clasifică normele, în funcție de gradul lor de valoare, recomandând normele

care sunt admise și au posibilitatea de a fi generalizate în societatea actuală sau viitoare; în același timp, și normele care au ieșit din uz prin conținutul lor sau în contextul societal sunt discutabile.

- În orice reflecție etică este prezentă explicit și implicit funcția axiologică sau normativă;
- Legătura dintre reflecția etică specializată și stadiul natural cognitiv al vieții morale;
- Diferența/concordanța între scala orientărilor valorice individuale și standardele de moralitate ale societății;
- Relația dintre elementele sistemelor latente și dezvoltarea explicită a acestora în cadrul dimensiunii reflecției sistematice;

Tudor Cățineanu (1982, pp. 54-55) subliniază modalitățile deficitare de realizare a funcției normative sau axiologice privind discursul etic:

- *Pluralismul moral* existent în discursurile etice, în doctrinele etice din cadrul vieții morale a instituțiilor fundamentale ale societății, care disting din formele conștiinței sociale categoriile conceptuale ale binelui – valorile pozitive, nesocotind categoriile conceptuale ale răului, valorile negative;
- *Neutralitatea* reprezintă modalitatea prin care se creează percepția falsă că se descriu și în același timp se analizează faptele ca atare, fără a se justifica puritatea acestor fapte;
- *Estetismul amoral*, forma imponderabilă a neutralității;
- *Dogmatismul etic*, forma restrânsă a pluralismului moral, care este consecința unei scindări intervenite la nivelul funcției cognitive și axiologice.

- **Funcția persuasivă**

Cu mai bine de 2000 de ani în urmă, Aristotel, în lucrarea *Etica nicomahică*, a făcut distincția dintre raționamentul silogistic și raționamentul dialectic, caracteristic științelor normative, astfel și eticii. Dacă raționamentul silogistic se bazează pe demonstrația riguroasă și logică, în raționamentul dialectic va interveni argumentarea punctelor de vedere, ca mijloc de convingere a interlocutorului. Științele normative și, implicit, etica, îi explică interlocutorului, dar îl și conving, prin intermediul deschiderii

conștiinței spre raționalitate, prin respectarea normelor, neapelând la calea manipulării, care este opusă normelor de etică.

2.1.4. ETICA – DISCIPLINĂ FILOSOFICĂ ȘI ȘTIINȚIFICĂ

Statutul eticii indică: etica este o disciplină filosofică și științifică.

Etica este o disciplină filosofică prin fundamentele sale teoretice, prin tradiția sistemului de gândire filosofică și prin istoria conceptelor etice care s-au fundamentat. Gândirea etică și-a extins sfera inițială a concepțiilor elaborate sistematic și coerent în cadrul sistemului filosofic de reflecție.

Configurate în mod global, cele mai reprezentative concepții, teorii, paradigme sau doctrine etice s-au fundamentat în sistemul de gândire filosofică. De-a lungul anilor, gândirea etică și-a găsit izvorul conceptual și s-a fundamentat în concepțiile filosofice ca un domeniu autonom de reflecție.

Explicităm argumentativ prin ideile ancoră dezvoltate de prof. dr. Cățineanu, T. prin care este valorificat conceptul (1982, pp. 24-29):

- ✓ Viziunea lui Heraclit implementată cu elemente de gândire etică elaborate sibilinic;
- ✓ Dialogurile lui Platon subordonate problematicii generale de filosofie, dar cu trimitere la problematica etică;
- ✓ Aristotel, plecând de la analiza temelor particulare de gândire etică, politică sau estetică, a dezvoltat teoria particulară a măsurii;
- ✓ Pentru Epicur, punctul de conturare al reflecției este planul particular de natură etică;
- ✓ Demersul eticii lui Spinoza se construiește în jurul fericirii și al libertății umane;

✓ Hegel, a cărui concepție etică trebuie degajată din lucrările acestuia (*Prelegeri de filosofie a dreptului, Fenomenologia spiritului*) minuțios elaborate și articulate;

✓ Nu trebuie să-l uităm pe Kant, care în lucrarea sa *Critică a rațiunii practice* realizează o desăvârșită pledoarie etică, o dezvoltare, o explicitare și particularizare a reflecției etice;

✓ O lectură atentă asupra lucrărilor lui Sartre *Ființă și neant, Critica rațiunii dialectice* demonstrează problematica gândirii filosofice abordate, libertatea în general și morala în particular, concepte de natură etică.

✓ Nu vom uita nici gânditorii nesistematici, prin Pascal și Nietzsche, în concepția cărora discursul filosofic și discursul etic se intersectează, iar, la o anumită dimensiune, se suprapun.

În marea dimensiune a gândirii umanității, reflecția filosofică și reflecția etică se influențează reciproc, astfel încât problematica își păstrează specificitatea, soluțiile – valoarea lor referențială, iar paradigmele devin solitare, în condițiile societăților diferențiate și printr-o abordare complexă a problematicii contemporane.

Etica este o disciplină filosofică care are ca element central al gândirii categoria de referință bine-rău, prin intermediul căreia se organizează întregul mecanism al procesului de reflecție etică; situațiile-problemă existente în viața morală a unei comunități; determinanții moralității prin care se fundamentează obiectul de studiu. Prin intermediul procesului de cristalizare și conceptualizare a reflecției etice, aceștia devin categorii etice. Fundamentată de meditația filosofică a lui Socrate și pe dialectica lui Platon, etică s-a concretizat prin căutarea definirii esenței binelui, analizat ca determinant esențial al existenței umane, al existenței, în definirea generală. În gândirea etică tema fundamentală este binele, ca o categorie a reflecției etice, dar și un determinant al vieții, în general și al vieții morale, în particular. Istoria sa dinamică și complexă, care s-a constituit într-un sistem complex de interacțiuni, aflat în continuă schimbare și echilibrare, a demonstrat că înțelegerea esenței binelui denotă un proces complex de observare, analiză a problematicii fundamentale a vieții morale,

cu care se confruntă în plan ontic individul și în planul logic meditația. Prin fundamentările vieții morale, cât și a reflecției etice (idealul și realitatea, necesitatea și libertatea morală, sensul vieții morale ca moment sau dimensiune a sensului vieții în general), etica se întemeiază ca o disciplină filosofică „prin determinațiile esențiale ale obiectului ei și prin produsele sale, care sunt categoriile ce definesc în formă esențializată și generalizată determinațiile reale ale vieții morale” (Cățineanu, Tudor, 1982, p. 31). Etica este o disciplină filosofică prin însăși acțiunea sa conceptualizată și sintetică, de la obiect la rezultat, un demers atât de analitic, dar și atât de ramificat, la nivel interdisciplinar.

Este necesar să reflectați în profunzime definirea conceptului de etică:

„Etica este o disciplină filosofică prin tradiția și fundamentul ei teoretic, prin obiect și rezultate, prin demersul speculativ” (Cățineanu, Tudor, 1982, p. 31).

Etica este o disciplină științifică deoarece:

- Are un obiect de studiu al său: morală și un conținut specific, conținutul etic;
- Știință de sine stătătoare, nu rămâne la un nivel pueril de cercetare;
- Demersul reflecției etice este de natură filosofică, are o valoare științifică, definind esența și cauzele fenomenelor pe care le investighează, știința este un plus de valoare, indiferent de căile folosite pentru obținerea lui;
- Are un instrument de investigație și un limbaj științific, care subliniază trăsăturile coerenței interne, a caracterului sistematic de știință în sine;
- Relația pe care reflecția etică o are cu diversele științe particulare care au o legătură directă sau indirectă cu morală. Etica are un caracter interdisciplinar și pluridisciplinar;
- Disciplină normativă și axiologică având propria sa modalitate de abordare;

- Există științe particulare ale căror conținut poate fi valorificat în reflecția etică:
- Discipline particulare proxime, unde legătura dintre morală și etică este directă;
- Discipline îndepărtate, unde legătura dintre morală și etică este indirectă.

Exemplu de discipline: psihologia și sociologia (discipline proxime), dreptul și politica (discipline normative), matematica și biologia (discipline exacte), metodologia particulară (analiza semiotică, analiza structurală, logica deontică).

2.2. ETICA, MORALA ȘI DEONTOLOGIA – DOMENII ÎNRUDITE

După un parcurs de 25 de ani de la Revoluție, problematica cotidiană a vieții sociale și profesionale o derulăm sub influența principiilor democrației, a noilor probleme din sfera teoriei politice și a direcțiilor pragmatice spre care se orientează etica și deontologia profesională. Exercitarea profesiunilor și a activității umane științifice, productive și politice în spațiul românesc se derulează sub influența verbului „a trebui” și „a putea”, deoarece „a trebui din punct de vedere moral îl implică pe a putea, și deci a trebui din punct de vedere epistemologic nu poate fi o subspecie a lui a trebui din punct de vedere moral, din moment ce nu îl implică pe a putea, căci a crede, și deci a crede în mod nejustificat, nu este, dacă suntem onești, un act voluntar” (Haack, Susan, 2012, p. 347, citat de Găspărel, C.M., 2014, p. 16). Trăim și luptăm pentru o lume a valorilor. Însă, în prezent „prețul” este eronat pentru valoare. Problema ierarhiei valorilor se confruntă de cele mai multe ori cu dificultatea cunoașterii lor, iar ordinea valorilor nu mai este condusă rațional. Pentru cei mai mulți indivizi, în fruntea ierarhiilor valorilor se află valoarea economică, valoarea comercială, prin utilizarea limbajului cotidian. Societatea se află sub influența acestor noi sintagme, unde valoarea se confundă iremediabil și eronat cu prețul: valoarea de schimb, valoarea de întrebuințare a

unui obiect sau lucru. O altă maladie care a cuprins societatea este criza resurselor, aflată sub influența creșterii demografice și a folosirii neraționale a acestora. Sub influența mass-media, este adusă în prim plan valoarea nutritivă a alimentelor care se comercializează pe piața națională și internațională. Însă discursul acestui domeniu deviază de cele mai multe ori, conducând spre afirmarea nonvalorilor, dar și spre ceea ce înseamnă pentru societatea actuală „tânărul de valoare”, mediatizându-se „prețul” pe care tinerii sunt obligați să-l plătească pentru a fi „un tânăr de valoare”. Indiferent cum și în ce culoare este definită realitatea acestei societăți sau indiferent de modul în care societatea își redefineste valoarea, trebuie să afirmăm că valorile economice sau comerciale sunt bunuri, nu valori. Valoarea se definește prin caracterul său sacru, iar reprezentanții eticii catolice o definesc ca fiind „vocea lui Dumnezeu” (Kurt Port, op.cit., p. 62, citat de Râmbu, N., 2006, p. 344), deoarece „valorile nu provin decât din trăirile axiologice ale omului” (Râmbu, N., 2006, p. 344).

Vă propunem un moment de reflecție și analiză personală sub auspiciile unor interrogative etice:

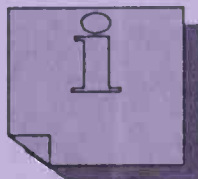
- Avem convingerea că am făcut alegerea cea mai bună pentru condiția noastră socială și profesională? Am decis corect?
- În baza căror norme am făcut această alegere? Am procedat conform principiilor, care ne guvernează existența efemeră?
- Cum ar trebui să construim societatea în această nouă conjunctură politică și socială?
- Care ar fi metodologia cea mai eficientă pentru a preda lecția vieții noastre?
- De-a lungul acestor ore, pe care viața ni le-a ținut, ne-am ascultat frământările conștiinței?
- Care este tipologia de persoană care suntem și ar trebui să devenim prin raportare la condițiile socio-economice și culturale?

Sunt întrebări la care uneori am găsit răspunsul, dar de cele mai multe ori îl căutăm în esența ființei noastre. Raportat la aceste frământări trebuie private poziționările etice față de propriile noastre decizii, omniprezente în spațiul profesional. De-a lungul carierei profesionale, introspecția în câmpul de studiu științific al drepturilor și al obligațiilor morale este necesară pentru fiecare individ.

Prin prisma experienței de viață personală, academică și profesională, argumentați în scris modalitatea în care valorile pozitive se opun altor valori pozitive, valorile se opun nonvalorilor, iar nonvalorile se opun altor nonvalori.

2.2.1 RAPORTUL DINTRE ETICĂ ȘI MORALĂ

„Specificul nostru față de co-generaționalii din Occident era limpede: ei luptau cu societatea de consum. Nu era cazul nostru. Pe ei, excentrismul și libertatea (atâta vreme cât nu degenera violent) nu îi costa nimic mai mult decât afuriseliile mediatizate ale conservatorilor. Pe noi ne costa: tunderea cu forța a băieților, lungirea obligatorie a uniformei fetelor (pedepse minimale), scăderea notei la purtare, sancțiuni UTC, eliminări de la liceu sau chiar exmatriculări, inaccess la facultăți care presupuneau dosar curat (biografie conformistă și fără rude în Occident). ...Noi trăiam pe altă planetă. Freud era obiectul unor cursuri de psihologie specializate, nu era mediatizat, deci nu avea cum să creeze fani, să fie mai popular ca Gigi Becali, contemporanul” (Miroiu, Mihaela; Ofrim, Alexandru, Sexul în comunism, în Dilema Veche, 7.10. 2008).

Evoluțiile la scară mondială i-au confruntat, încă o dată, dramatic și dureros pe tinerii generației '70-'80 cu morala acelei ideologii, unde „moralistii” erau apărători ai „purității”, indivizi puși să-i judece pe alții, să-i condamne la opinia publică. Tinerii visau la

libertatea și excentrismul apusean, construiau o nouă viziune, care exprima forța de a privi dincolo de acest orizont. S-a regăsit mai târziu această generație în riscurile globalizării și ale puterii absolute? S-a schimbat această moralitate sau nu? Sunt răspunsuri care vin din realitatea cotidiană, care trebuie „fotografiată” sau modelată în funcție de sistemul de valori. Unii reprezentanți și-au epuizat substanța, alții au ținut piept acestor gardieni ai regimului. Dar în ultimii 25 ani vrem să credem că am crescut ca societate, în aceste dezbateri de principii care reglementează aria de cuprindere socială, unde individul nu este un simplu consumator de servicii sociale sau profesionale, el participă direct la procesul de formare profesională prin competențele, capacitățile, motivațiile și atitudinile sale, devenind un purtător de scopuri și valori profesionale.

Însă răspunsurile la noile probleme morale cu care azi ne confruntăm le găsim în sistemul de valori, dar și în morala comună, nereflexivă, în obiceiurile și standardele de moralitate, pe care comunitatea în care conviețuim le construiește. Un individ se va apropia de aceste standarde de morală ale comunității în care trăiește, indiferent că este o comunitate politică, profesională sau religioasă, în momentul în care adoptă aceste standarde, fără a deschide o paletă prea mare de întrebări asupra lor. Respectând aceste standarde morale, individul se bucură de apreciere, încredere din partea membrilor, iar reversul medaliei atrage blamarea persoanei, care va fi considerată imorală, comunitatea sancționând-o prin izolare, marginalizare, dispreț, excludere, iar cea mai dură pedeapsă pentru om va fi alungarea acestuia din spațiul public al comunității. Morala este definită prin capacitatea unui individ, al unui grup sau al societății de „a atribui judecăți de valoare în relație cu o anumită atitudine, idee sau comportament, prin care acestea sunt acceptate sau respinse, pe baza unei grile de evaluare contextuale sau generale” (Găspărel, C.M., 2014, p. 18).

Morala este parte integrantă a vieții, astfel ea nu poate fi justificată. Morala reprezintă modalitatea în care individul în cadrul unui grup sau la nivelul societății se raportează la norme, comandamente și principii. Sursele moralei pentru exeget sunt greu de identificat, dar comportamentul moral al individului este educat

în cadrul unor experiențe de învățare și formare dezirabile, organizate într-un mod explicit și implicit, unde sarcinile sunt determinate de regulile transmise de către societate, de modelele de gândire și de viață cotidiană. Morala are nevoie de o metodologie specifică cu care să opereze pentru a identifica obstacolele. În îndeplinirea acestor cerințe intervine etica. Raportându-ne la planul etimologic, etica și morala definesc același fapt, morav, obicei sau obișnuință și cutumă. O primă definire este că etica a devenit filosofia moralei sau teoria despre morală. Problemele fundamentale ale individului care țin de morală sunt incluse în sistemele filosofice, în timp ce doctrinele morale își găsesc identitatea în doctrinele filosofice. Din acest punct de vedere, etica a fost abordată în sistemul de gândire filosofică în urma demersului analitic, ca o disciplină filosofică și științifică, al cărei obiect de studiu este morala. Privită în acest ansamblu, etica este înzestrată cu metodele sale de studiu, limbajul specific, concepte și principii, finalități teoretice și practice.

Având ca reper citatul lui Ș. Odobleja (Psihologia consonantistă, 1982, p. 548), proiectați o dezbatere în care să evidențiați modalități de evaluare a comportamentului uman în aria de cuprindere socială-familie și

societate, viață privată vs. viață socială: „moralitatea sau imoralitatea unui act, a unui sentiment, a unei idei variază: după aprecierea individului sau după individ (rasă, sex, vârstă, clasă socială, profesie, caracter personal), după regiuni și moravuri, după împrejurări... după epoci sau faze evolutive, după moralitatea sau imoralitatea scopului urmărit etc. Același lucru este valabil pentru viciu și virtute, drept și îndatorire, merit și culpabilitate”.

Rolul eticii este de a sprijini indivizii și instituțiile, de a determina motivațiile morale în acțiunile lor, care sunt criteriile pe baza cărora vor realiza selecția și de a constata cum trebuie să acționeze și ce este bine să facă. Din acest punct de vedere, etica presupune detașare, reflectare, analiză și investigație a alternativelor, fiind preocupată de principii raționale de evaluare a conduitei morale a subiectului. Procedând etic se determină

crearea unui context de urgență a indivizilor, antrenându-se în acest mecanism absolut spontan interogațiile subiectului referitor la finalitățile activităților sale. Etica este legată de aspectul vieții publice, de contextele oficiale, de societate ca întreg, de aceea „scientifizare a tuturor reglementărilor, demersurilor, atitudinilor fundamentate pe simțul moral” (Găspărel, C.M., 2014, p. 18). În viața publică, etica va implica: stabilirea rațională a criteriilor de evaluare morală a regulilor, a legilor, a instituțiilor, a atitudinilor și a comportamentului, pe care cetățeanul îl are în comunitate, va stabili comportamentul profesional al funcționarului public, dar și al politicienilor și a guvernanților. În același timp va trasa criteriile în funcție de care organizațiile și instituțiile vor facilita libertatea, drepturile, obligațiile persoanelor, dar și gradul de implicare al acestora în instituție. Etica urmărește și modul de evaluare a dreptății în sistemul legislativ, respectare și aplicare a legilor. Sunt condiții care îi fac pe indivizi să ridice *probleme de etică*, la nivelul vieții publice, profesionale, civice sau politice (adaptat după Miroiu, M.; Bleda Nicolae, G., 2000):

- **Rezistența individuală**

Normele morale, comandamentele sau aprecierile colective sau individuale prin structura lor sunt stricte, de cele mai multe ori fiind în opoziție cu dorințele personale. Din această condiție a iradiat un subiect de dezbatere la nivel etic, dacă însăși norma nu ar trebui să fie modificată, astfel încât să poată să fie respectată de majoritatea societății.

- **Conflictele de roluri**

Indiferent de statutul nostru economic, social, profesional, se întâmplă uneori ca rolurile noastre să intre în conflict: statutul profesional cu dorințele noastre sau ale celor apropiați, cariera să ocupe locul vieții private. În aceste cazuri trebuie să știm să gestionăm viața personală, să ne realizăm un management al carierei, dar, ceea ce este mai important, să cunoaștem care dintre situații primează în viața de zi cu zi.

- **Alegerea între moduri de viață**

Într-o societate deschisă, democratică, putem să optăm pentru orice mod de viață eficient. În cele închise (totalitare,

autoritare, hipertradiționaliste), modul de viață este prescris normativ de către cei care dețin monopolul pe autoritatea morală (exemplu *Codul eticii și echității socialiste, al muncii și vieții comuniștilor*, în regimul comunist românesc). Dilemele morale ale alegerii modurilor de viață alternative sunt legate de situațiile în care individul poate fi drept, autonom, corect și responsabil. Aceasta este posibil într-o societate deschisă spre cunoaștere și informație, fără îngrădirea libertăților personale.

- **Schimbările sociale**

Societatea secolului al XXI-lea este dinamică, se fundamentează pe o economie a cunoașterii, cea mai importantă problemă de politică internă introdusă în agenda guvernamentală o reprezintă comunicarea și tehnologia informației, libertatea de expresie și educația. Problematika socială, fluctuația financiară, problemele de securitate națională, combaterea acestei caracatite de crimă organizată, traficul de persoane... toate acestea afectează și produc schimbări profunde la nivelul societal. Și societatea românească și-a regândit geopolitica, a suferit transformări profunde la nivelul ideologic (sistem comunism – tranziție spre capitalism – dezvoltare a instituțiilor democrației liberale și a capitalismului-autohtonism, integrare și globalizare). Cu fiecare sistem politic, normele și valorile s-au modificat, chiar în interiorul societății românești, unde coexistă comunități diferite prin obiceiuri, tradiții, cutume, norme și valori.

- **Pluralismul social**

O societate închisă, totalitară și autoritară este monistă, la baza funcționalității ei se află un singur principiu, fiind dominată de un centru unic și atotcuprinzător, din punct de vedere normativ de autoritate. Acesta trasează modul în care indivizii unei societăți conviețuiesc, finalitățile pe care trebuie să le urmeze. În mod legal, într-o societate pluralistă influențele sunt trasate din partea multor factori: familia, grupurile de interese, comunitatea locală, cultura tradițională, sfera politică. Individul poate să aleagă ceea ce este mai bine pentru el și ceea ce este mai justificat să urmeze ca principii și moduri de conviețuire umană.

- **Responsabilitatea pentru standarde**

Individul prin definire nu este supus principiilor și normelor, acceptă sau nu o morală, o chestionează: este bună, cum poate să fie schimbată, în funcție de interesele sale, respectând binele și dreptatea. În acest context, individul devine subiect, un creator de norme, nu doar obiect al normelor, supus respectării normelor sau vizat de normă.

- **Standardele trebuie să fie drepte**

Individul se orientează spre acele norme care au obiectivitate și sunt acceptate de către comunitate. În funcție de finalitățile acestora, își formulează aspirațiile profesionale, sociale, familiale. Indivizii se află într-un joc existențial, pe de-o parte sunt liberi să aleagă, pe de altă parte vor să fie respectați, acceptați în comunitate, pentru aceasta își întăresc stima de sine și respectă regulile trasate de societate (Miroiu, M.; Bleda Nicolae, G., 2000).

Etica este predictivă, iar interesul pentru această știință nu reprezintă doar o simplă curiozitate, se bazează pe un conflict de interese la nivel societal și este generată de o problemă concretă. Piatra de temelie a eticii o reprezintă realitatea psihosocială, scopul său este întoarcerea la real și construirea de situații care să provoace schimbări dezirabile în conduita indivizilor. Din această cauză, etica antrenează în mod conștient detașarea individului, explorarea și acceptarea de către acesta a modurilor de viață alternative pe care societatea le oferă. Acceptarea normelor și principiilor etice nu presupune pentru subiect renunțarea la morala privată, necesită considerarea celorlalte norme și principii morale ca alternative existente în diferitele contexte. Rolul eticii este de a ajuta individul, instituția, în actul decizional, de a decide ce este mai bine, care sunt criteriile de selecție și care sunt motivațiile morale în acțiunile înfăptuite. Astfel, putem concluziona: etica și morala sunt moduri convergente prin care individul accede prin modalități diferite la o existență mai umană și mult mai fericită. Etica și morala au registre diferite, dar ele sunt discipline normative. Dacă morala recunoaște valoarea de bine și rău, ca o valoare absolută, universală pentru om, etica abordează conceptul de bun și rău, dar ca o valoare relativă pentru persoană, grup și comunitate. Morala provoacă individul la

aceste întrebări: „Ce se cere să fac? Ce este obligatoriu să fac? De ce comandamentul moral este supus aprecierilor colective sau individuale?”, iar răspunsul care este lipsit de clemență vine din această doctrină a datoriei, impunând practicarea virtuții pentru toți indivizii. Etica, axându-se pe doctrina fericirii, îi permite individului, prin practicarea relativismului și a reflexivității, să răspundă la interogația „pentru a fi fericit, cum trebuie în această viață să trăiesc?” De-a lungul existenței sale, individul a constatat că trebuie să fie rațional, are nevoie de fericire, este obligat să își facă datoria, dar este necesar în viață și de supunere. Rezumând într-o sintagmă, constatăm că morala comandă, dar cea care recomandă este etica; morala înseamnă normă, etica este viziune; morala privește individul, etica societatea ca întreg; morala reprezintă moralitatea subiectivă, etica se fundamentează pe moralitatea obiectivă, iar etica a devenit pedestalul teoretic al oricărei morale, având ca obiect de studiu conceptele fundamentale, binele și răul, responsabilitatea și obligația.

Susțineți sau combateti principiul conform căruia dacă valorile materiale sunt deseori amenințate, valorile spirituale sunt mereu amenințate. Argumentați-vă opinia, prin idei, aspecte teoretice și practice, dar având ca reper și afirmația ironică a personajului lui Diderot:

„Vocea conștiinței și a onoarei nu se aude când îți chiorăie mâțele” (Diderot, Denis, *Nepotul lui Rameau*, trad. de Gellu Naum, Editura Rao, București, 2005, p. 46).

2.2.2. RAPORTUL DINTRE ETICĂ ȘI RELIGIE

Etica este o disciplină filosofică și științifică, în care etica virtuții se dorește a fi o pledoarie pentru un nou stil de viață în epoca postmodernă, iar mecanismul de derulare al drepturilor omului este mult prea controlat și manipulat în raport cu capacitatea de a înțelege concepția etică hedonistă, în măsura în care virtutea se redefineste în societate, devenind un subiect de

căutare personală și reflecție pentru individul modern. Etica se definește prin știința sa, iar religia prin credință. Etica nu este religie și nu va putea prin instrumentele și metodologia sa să-i ia locul. Etica va interfera cu problematica religiei, cu concepția despre lume și viață, reglând principalele cauze ale problematicii sociale. În această „gaură neagră” a societății, etica oferă instrumente necesare pentru analiza problemelor aflate în dezbatere, furnizând moduri dezirabile de conduită, prin raportare la valori și norme ideale, dar și la setul de standarde de normativitate după care indivizii unei societăți se ghidează cu privire la acțiunea faptelor și a actelor întreprinse. Etica, fiind și o știință filosofică, tinde în cele din urmă să prezinte sensul lucrurilor, pentru ceea ce pentru filosof este însuși binele suprem și ultimul scop. Acesta îl vede în lume ca scop al ei, crede că îl va găsi apoi în ea. Dar, vorba Sfântului Augustin, „fides praecedit rationem” este un adevăr general uman, care reprezintă cheia pentru înțelegerea gândirii filosofice de la Platon la Hegel, Kant, Max Weber, G.E. Moore la noile direcții, ale oricărei filosofii, indiferent că este idealistă sau materialistă, optimistă sau pesimistă. Ținta spre care tinde realitatea, după concepția fundamentală comună, este această revenire a realității la sine însăși. Astfel, fiind în sine o idee, ea se dorește să se definească prin aceasta, să fie cunoscută ca idee sau rațiune. În această mișcare atât de spontană se definește conștiința absolută de sine, filosoful analizează universul și-l interpretează pornind de la sine însuși, de la aspirațiile sale cele mai înalte. Însă, din perspectivă religioasă, universal este Dumnezeu, iar creștinul este atent la clipă, pentru mântuirea sa: „O secundă, o biată secundă, la care nici nu suntem atenți, și mântuirea poate fi pierdută! Un moment e foarte important dacă știi să-l trăiești. Deci, trăiește momentul ca să repara trecutul și să câștigi viitorul!” (Stanciu, B., 2007, p. 7).

Vă propunem un moment de reflecție și analiză:
„Religia este virtutea prin care oamenii îi oferă lui Dumnezeu adorația și închinarea pe care I-o datorează ca «ca principiu prim al creației și al guvernării lucrurilor». Este superioară altor virtuți

morale pentru că este mult mai apropiată de Dumnezeu, de finalitatea ultimă" (Copleston, Frederick, 2009, p. 407)

Postulatul religiei este credința: „crede și nu cerceta facerea lumii, nu lăsa rațiunea să interpreteze minunile, ea nu duce decât la necredință, la erezie”. Pentru că „Totul a început de la Cuvânt... primul Cuvânt este sinonim cu Dumnezeu” (Mășu, Stefan, 2012, p. 116), iar în mâna lui Dumnezeu unic, Unul cuprins în Trei este universul, măreția, bunătatea și virtutea iubirii sale. EL este izvorul normelor morale, este Legea supremă, iar preceptele morale sunt revelația divină a profetului sau a apostolului. Misticul creștin acceptă morala religioasă fără a se îndoii, fără a căuta în grădina legilor lui Dumnezeu izvorul, nu lasă rațiunea și dovezile palpabile să-i macine sufletul și spiritul; credința sa se fundamentează pe principiul: *„Cereți și vi se va da; căutați și veți afla; bateți și vi se va deschide. Că oricine cere ia, cel care caută află, și celui ce bate i se va deschide”* (Matei 7, 7-8). Porunca divină este temelia credinței, ea nu devine o problemă de deliberare rațională pentru credincios în practica exercițiilor spirituale. Religia nu izvorăște din cugetare, nici din „consolările” căutate de individ în religie, ci din experiența individului și a poporului, din experiența de a ne purifica propria credință în Dumnezeu. Religia va exista pe pământ atâta vreme cât marii predicatori ai săi, viața și moartea, vor predica omului. Religia este veșnică și prin cele trei sentimente pe care omul le dezvoltă în sufletul său, prin raportare la viață și moarte: frica, dezamăgirea și bucuria admiratoare. Frica și Nevoia sunt rădăcina principală a religiei, care l-au învățat pe om să se raporteze la supranatural, să caute scăparea de natura sa, de nimicnicia umană și să se ridice deasupra naturii sale efemere. Bucuria și Admirația vin să completeze natura umană, care prin evlavie, recunoștință, iubire va găsi calea cea dreaptă. Iubirea pentru Dumnezeu, față de aproapele tău nu este o consolare a individului, este lumină, este găsirea căii drepte către credință, deoarece sensul vieții îl reprezintă mântuirea, iar modalitatea de a o dobândi este respectarea poruncilor divine întrupate în Hristos, revelate profeților și sfinților. Pecetea moralei religioase este fericirea veșnică, din viața

veșnică, iar moralitatea este pregătirea individului în viața pământească pentru a fi demn de această fericire: „Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și din toată puterea ta și din tot cugetul tău, iar pe aproapele tău ca pe tine însuși” (Luca 10, 25-37). Al treilea sentiment religios este redat prin dezamăgire și dezgustul de viață. Orice filosofie idealistă de la Platon la Fichte își găsește recurența în acest sentiment, în această indignare pe care individul o simte față de societate și demersurile ei, față de oameni. Dar nu trebuie să uităm, ne amintește dogma, lumea aceasta este prea mică, are scopuri mici, intenții josnice; este o lume efemeră, neînsemnată, lipsită de puritatea sentimentelor, dominată de simțiri josnice, supusă acestui proces de sensibilizare. Nu este lumea adevărată, curată spre care tindem. În această aparentă realitate, unde totul este fals, mic prin esența sa, individul este cuprins de dezamăgire și dezgustul de viață, indignare; el apelează, împotriva judecății umane, la un judecător mai înalt și mai drept, are nădejdea în bunul Dumnezeu. Omul, în acest întunecat drum al inițierii, a luptat pentru dreptate, libertate, frumos, adevăr, dar de cele mai multe ori în viața sa se simte obosit, dezamăgit, devine astfel îngăduitor și, spre marea bucurie a lumii, face pace cu ea. Împlinirea, însă, și-o găsește numai în existența religiei, în credința în care a trăit și murit neamul său, nu în rațiunea științei, nu în ideile plăsmuite de către individ. Teoriile marilor gânditori se pierd în timp, sistemele filosofice se redefinesc, în timp ce marile simboluri ale credinței sunt veșnice, străbătând spațiul și timpul, din generație în generație. Filosoful J.E. Renan în *Fragments Philosophiques*, p. 327 medita critic asupra acestei teorii: „Să lăsăm religia să vorbească de Dumnezeu și să ne ferim de a o nimici, cu gândul că o simplificăm. Să nu ne lăudăm cu superioritatea noastră... Dogmele catolicilor ne sunt antipatice, vechile lor biserici sunt încântarea noastră. Mărturisirile de credință ale protestanților ne sunt indiferente, poezia austeră a serviciului lor divin ne atrage cu vioiciune. Iudaismul ne spune puțin, dar vechii săi psalmi tot mai vorbesc inimii noastre” (Paulsen, Friederich, 1920, p. 461). Sunt gânditori care speră la înfăptuirea unei religii bazate pe filosofie, dar acest deziderat nu se

înfăptuiește, pentru că religia este clădită pe formule abstracte, nu se naște prin *generatio aequivoco*. Religia este zidită din simbolurile concrete ale umanității; o religie poate dezvolta mlădițe noi, dar acestea au legătură cu religia, exemplul este creștinismul, care, prin cult și credință, a menținut legătura cu religia lui Israel, a afirmat caracterul personal al Dumnezeuului Unic. Fără transcendent nu există religie, iar religia, de-a lungul existenței umane, nu a cerut individului să gândească ceea ce nu poate gândi, ci să creadă cu întreaga sa ființă ceea ce corespunde voinței, sufletului, spiritului și să nu contrazică în existența sa efemeră cugetarea. Însă societatea modernă și postmodernă a consfințit ieșirea din particularismul religios. Credința nu mai este pentru individ natura sa cea mai gingașă, cea mai liberă și mai intimă manifestare a vieții. A te pierde în acest context al integrării și al globalizării, intrând în jocul societal al constrângerii și al politicului, înseamnă să nu mai realizezi separarea bisericii de instituțiile laice. În acest context de integrare, de separarea privatului de public, de dezvoltare a instituțiilor, a organizațiilor guvernate după coduri etice particularizate, se ridică întrebarea dacă vom putea păstra religia în istoria popoarelor apusene. Cum vor putea coexista indivizii în aceste instituții, indiferent de principiile și obișnuințele morale private, de credințele religioase ale acestora? Într-o societate a marketingului, guvernată de acest mecanism dinamic al cunoașterii, morala religioasă devine o opțiune personală a individului, dar și a comunității. Morala religioasă nu mai poate funcționa în organizații neguvernamentale cu caracter laic, în administrația statului, în viața politică sau profesională. În viața publică avem nevoie de o morală rațională, o morală publică, pentru o bună funcționalitate, în locul celei religioase. Morala rațională necesită înlocuirea credințelor, a obiceiurilor, a certitudinilor transcendente cu norme și principii raționale, unde morala este de tip convențional. Discutăm de un nou spațiu de analiză etică, în care delimitarea dintre etică și religie trebuie să fie riguros precizată, chiar și în contextul în care religia este cea care în evoluția sa, de la societățile primitive și până la societatea democratică, este cea care a fundamentat sistemul normelor morale,

a construit morala pe structura de raționalitate a comunității umane. Etica, ca reper al înțelegerii „rolului și modului în care ființează omul” (Gășpărel, C.M., 2014, p. 23) își trasează suportul rațional, poziția față de modul în care conviețuim în societate, față de sensul vieții și modurile de viață alternative, cu coduri relativ diferite (religios, familial, comunitar, politic, profesional). Se resimte justificarea etică, dar și intervenția acesteia în progresul și evoluția individului, prin influența conceptelor etice de util-just-echitabil sau bine și rău. În ultimele două decenii, etica a cunoscut o dezvoltare substanțială, abordând o problemă specifică societății și cu rezoluție pentru aceasta: Egalitate, discriminare și tratament preferențial; Sărăcia – o problemă globală; Eutanasia; Etica ecologică; Etica relațiilor interumane; Etica relațiilor de afaceri; Politica și problematica „mâinilor murdare”; Crima organizată; Sexul; Avortul; Animalele; Războiul și pacea etc. Morala se fixează pe componenta sa normativă, precizând ce trebuie și ce nu trebuie să facă individul pentru a fi demn de respect (*componenta descriptivă*). Exemplu de enunț *etic normativ*: „În exercitarea profesiei sale, medicul acorda prioritate intereselor pacientului, care primează asupra oricăror alte interese” (Codul de deontologie medicală al Colegiului Medicilor din România, art.4). Exemplu de enunț *etic descriptiv*: În exercitarea profesiei sale, unii medici nu acordă prioritate intereselor pacientului, primând alte interese personale. Dacă vor să fie buni profesioniști, demni de încredere, morali, medicii nu trebuie să se lase conduși de alte interese. Este un fundament pentru coeziunea instituțională, profesională și comunitară, pentru întreg sistemul de sănătate. Normele pot fi redactate ca *imperativ ipotetic*, stipulând obligații și reprezentând surse, reguli generale pentru celelalte reguli din aria de cuprindere socială și fundamente ale eticii (Gert, Bernard, Stone, 2006, citat de Gășpărel, C.M., 2014, p. 24): „Ține-ți promisiunea!, Fii drept!”, interdicții: „Să nu furi!, Să nu provoci durere!, Să nu ucizi!, Să nu minți!” și permisiile: „Poți să nu te supui ordinilor, dacă acestea încalcă drepturile omului”. Asemenea moralei, etica se fundamentează pe două principii:

- **Principiul egalității în fața normelor**

Morala este trasată pentru oameni, nu este făcută pentru eroi și sfinți. Și geniile, eroii, sfinții trebuie să se supună normelor morale și comandamentelor, doar că morala este regula, nu excepția. Principiul de egalitate între oameni nu ne raportează la egalitatea lor biologică, intelectuală sau estetică, ci la egalitatea acestora în fața normelor și a principiilor morale, la egalitatea în fața legii. La fel cum din punct de vedere religios, toți suntem egali în fața lui Dumnezeu. Normele și principiile morale trebuie să fie accesibile ca înțelegere, indiferent de gradul de educație și instruire al individului, să fie practicabile, pentru ca o astfel de egalitate să fie posibilă. De asemenea, principiile și normele morale trebuie să fie accesibile și realizabile pentru orice individ care are discernământ, indiferent de nivelul de pregătire intelectuală. Recunoașterea discernământului este o condiție a libertății, a responsabilității și a autonomiei.

- **Principiul clarității și a clarificării (conceptelor, pozițiilor).**

Într-o societate pluralistă și deschisă, indivizii pot să-și precizeze poziția față de o problemă morală și să acționeze în consecință. De exemplu, dacă un medic crede că eutanasia este un act imoral, este definită de persoană ca un act criminal, nu are de ce să lucreze într-o clinică în care această metodă este abordată de familia pacientului. Sau dacă un individ nu dorește să acționeze pentru binele public, moral ar fi să nu se implice în viața publică a societății. Există societăți în care o religie este impusă ca morală de stat și transferată în legislație. Astfel, etica nu va invoca adevăruri, ci va trasa pozițiile diferite raportate la problemele de alegere morală.

În temeiul filosofic al teoriei morale a lui Aristotel, valorificând teoria etică sau a vieții morale mult mai complexă propusă de Sf. Toma de Aquino, reflectați și argumentați din prisma propriilor experiențe de viață, școlare și universitare de ce crede Sf. Toma că „omul are de facto un scop unic, o finalitate supranaturală,

așa încât etica filosofică este în ochii lui doar un îndrumar insuficient pentru practică.” (Copleston, Frederick, 2009, p. 411)

Etica, în calitatea sa de disciplină filosofică și științifică, studiază standardele generale care se aplică indivizilor, în cea mai mare parte a existenței lor. Din această cauză nu se ține cont de anumite particularități legate de statut social, rasă, capacități, sex, talent etc. Aceste particularități sunt dezbătute și tratate într-un context tematic – egalitate de șanse între femei și bărbați – egalitate de șanse pentru persoanele din mediile defavorizate, dreptate, drepturi ale minorităților religioase, rasiale, etnice și sexuale.

Să analizăm principiul Sf. Toma conform căruia „scopul societății este viața bună și că viața bună este viața în acord cu virtutea, astfel că viața virtuoasă este scopul societății

umane” (Copleston, Frederick, 2009, p. 412).

2.2.3. RAPORTUL DINTRE ETICĂ ȘI DEONTOLOGIE

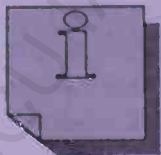
Preocupându-se de studiul valorilor morale, etica a devenit o teorie a relațiilor sociale, unde condițiile etice sunt trasate ca fiind obligațiile de a înfăptui bine omului, dar și tuturor ființelor înzestrate cu simțire. Pornind de la teoria filosofului și reformatorului social Jeremy J. Bentham, de la volumul de informație existent în scrierile pe această temă, de la teoriile etice ale dreptății și ale binelui, care promovează consecințe pozitive ale acțiunii se dezvoltă tot mai mult perspectiva acestei interogații la nivel interpersonal: Ce înfăptuim împreună? Cum trebuie să acționăm împreună? Când și în ce condiții acționăm împreună? Toate aceste răspunsuri parcurg domeniul de cercetare și dezvoltare al unor taxonomii etice. Eticile multiple atrag atenția într-un mod special asupra golului pe care trebuie să-l acoperim în societate. Din acest punct de vedere, s-a realizat clasificarea eticii urmărindu-se mai multe traiectorii: teoretic – practic/aplicativ, subiectiv – obiectiv, conștiință – conduită, personal – profesional – social, individual – colectiv – global.

Etica abordează două mari teme:

- Problematika legată de procesul de constituire a unor concepții, reflecția etică asupra problematicei procesului social, etic în sine constituie ceea ce definim etica de ordin I.

- De ordin epistemologic, psihologic, semantic și ontologic, privind morala reprezintă metaetica, ceea ce definim etica de ordin II.

Părintele sociologiei, Max Weber, distinge *etica convingerii*, reprezentată de creștinul practicant, care urmează legea lui Dumnezeu și își supune acțiunile sale, conștiința și comportamentul său legii divine, și *etica răspunderii*, guvernată de principiul potrivit căruia individul răspunde pentru tot ceea ce înfăptuiește. Raportându-ne la sistemul nostru de principii și valori, omul se alătură uneia dintre aceste perspective. O altă perspectivă asupra diviziunii eticii este trasată de către Carmen Cozma (1996), exegetul identificând: sociologia morală, psihologia morală, metaetica, deontologia, etica și deontologia profesională, bioetica și etologia. Există alți autori, printre aceștia numărându-se și Mihaela Miroiu (2000, 2001), care au realizat o clasificare a ramurilor eticii: etica standard, orientată spre clasică analiză a drepturilor, a obligațiilor și a datoriilor dintr-o profesie și etica pentru situații încurcate, unde accentul cade pe aspectul dilematic al situațiilor și a problemelor. Problematika diversificată a societății a condus la o expansiune a eticilor aplicate, a substratului teoretic și metodologic, în defavoarea eticii teoretice și a filosofiei morale, acoperite de un vâl de umbră. În ultimele decenii, etica aplicată a dorit să devină o interfață între teoriile etice și beneficiarii externi ai acestora, prin metodologia sa neconvențională (etica drepturilor, consultanța morală, cazuistica morală, etica situațională etc.), dar adaptabilă la problematika socială. Astfel, eticianul își exercită rolul său activ, în cadrul problemelor morale care se dezbat în diversele profesii.

Cercetările de etică aplicată au o problematikă diversificată:

- Etica educațională stabilește standardele generale și specifice de conturare a exigențelor

activității cadrului didactic, normele și principiile morale din spațiul educațional, contribuind la armonizarea exigențelor moralei profesionale și a exigențelor standardelor de normativitate socială pretinse cadrului didactic în raport cu morala personală.

- **Etica medicală** este domeniul care a condus la o revigorare a filosofiei prin dezvoltarea unor topici: dreptul la viață, drepturile pacienților, clonarea, experimentarea pe ființe umane, eutanasia, avortul, problematica morții;

- **Etica afacerilor** a devenit un domeniu important al vieții publice, prin aplicarea unor principii etice în situații de criză socială, economică, financiară sau politică. Tematica acestora nu este mai veche de un deceniu; ea se înfăptuiește în cadrul unor activități umane, unde partenerii de dialog, practicienii, acești participanți activi în lumea afacerilor, nu au un statut profesional bine definit, fiind preocupați doar de acest mijloc al schimburilor cotidiene – banul.

- **Etica ecologică** consideră că politicile de mediu trebuie evaluate, de asemenea aceasta identifică un criteriu decisiv de semnificație morală, evidențierea unor noi trăsături morale, pe care anumite perspective etice de până acum le-au ignorat pe nedrept; este necesară o analiză a caracterului natural și existența unei diversități de părți. Iar o etică ecologică poate fi justificată prin etica centrată pe om, etica centrată pe animal, etica centrată pe viață, pe noi perspective etice care deschid interogații și dau noi răspunsuri: Considerăm că lucrurile fără viață au valoare din punct de vedere moral? Au roțile drepturi? Devine pentru societate important holismul ecologic? Sunt câte întrebări la care acest domeniu în ultimii ani a găsit răspunsurile necesare pentru menținerea echilibrului ecosistemelor, care este mult mai important pentru societate decât orice interes uman.

- **Etica profesiunilor juridice** conferă explicit obligațiile profesionistului, valorile și interdicțiile a căror respectare își aduc aportul la înfăptuirea Justiției într-un Stat de Drept. Promovarea principiilor care stau la baza organizării justiției ca serviciu public: înfăptuirea justiției reprezintă monopol de stat; dublul grad de jurisdicție; gratuitatea justiției; colegialitatea; accesul liber la justiție;

procesul echitabil și durata procedurilor; caracterul permanent și sedentar al instanțelor; principiul distribuirii aleatorii a cauzelor și cel al continuității, egalitatea în fața justiției conturează un cadru ideatic al valorilor, al obligațiilor și interdicțiilor afirmate și promovate de către codul oricărei profesii juridice – magistrat, avocat, notar, expert juridic, auxiliar, definit prin Constituția României și actele UE, prin integrarea României în ianuarie 2007.

- **Etica în administrația publică** – Etica urmărește și asigură prin metodologia specifică ca legislativul să fie un prestator de servicii publice. Interesul public conturează cadrul moral circumscris valorilor din speța: libertate, demnitate personală, respectul pentru ordine și lege, în care administratorii publici au datoria să abordeze rațional, dintr-o perspectivă deontologică și utilitaristă, responsabilitățile instituționale în defavoarea aspirațiilor personale, în sensul eficienței profesionale. Această zonă etică, cea a administrației publice în România, este un domeniu sensibil față de alte state cu administrații democratice solide și consolidate. După revoluție, procesul de fundamentare legislativă a administrației publice românești a fost unul foarte anevoios și dificil, deoarece se încearcă menținerea încrederii publice în funcționarea instituțiilor de stat, încredere care a lipsit uneori, procesul de democrație devenind un spectacol pe scena politicii.

- **Etica politică și problematica „măinilor murdare”**. De la Machiavelli la Kennedy, de la criza rachetelor din Cuba anului 1962 la căderea Blocului comunist și criza financiară a acestui deceniu, s-a discutat despre riscurile din politică, de natură aparent imorală, despre codul minciunilor politice, despre actele de cruzime și crima organizată. Filosofii postmoderni discută într-un mod acut sau dramatic despre „necesitatea” conceptului de „mâini murdare” în politică, printr-o trimitere metaforică la opera lui Sartre. Acest concept arată că vocația pentru politic cere practicianului să încalce uneori într-un mod deliberat, chiar justificat, normele și principiile morale ale societății de drept. Faptul că politicianul face excepție de la ordinea morală a necesitat o cercetare de natură morală a activității politicianului, în care s-a analizat că morala publică nu este o derivare

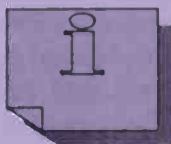

a moralei personale, ci reprezintă un caz de „considerații impersonele legate de consecințe” (Coody, C.A.J, 2006, p. 408). Trebuie să se accepte că din punct de vedere moral, mediul politic este adesea corupt, afirmație susținută chiar de Psalmi: „Mâinile lor sunt îndreptate să facă rău: cârmuitorul cere daruri, judecătorul cere plată, cel mare își arată pe față ce dorește cu lăcomie, și astfel merg mână-n mână” (Mica 7, 3). Acest domeniu realizează o evaluare morală și critică nu numai a normelor greșite din comportamentul politic, ci și a implicațiilor acestora asupra domeniilor care fac obiectul preocupărilor morale. De asemenea, atenția se îndreaptă și asupra căilor prin care aspectele complicate ale politicului conectează politicul la apolitic, construind „situații morale” de eliberare, compromis și izolare morală, prin renunțarea la valori și apariția unor avantaje/ dezavantaje pentru sine și pentru alții, denaturând condiția umană.

- **Etica în mass-media** – În societatea contemporană această diversitate din media, dar și pluralitatea profesiilor au deschis problematică existenței unei etici comune, a unui cod unic în care să se figureze normele valide pentru toate domeniile care alcătuiesc serviciile media. În acest domeniu accentul cade pe libertatea absolută a comunicării, pe o exprimare lipsită de orice constrângere socială, dreptul la o liberă exprimare, dar prin asumarea unor norme clare formulate în coduri elaborate de profesioniști și responsabilitatea socială, care impune obligații față de colectivitate

Având ca fundament etica lui Immanuel Kant, care trasează noile direcții în studiul moralei construind teoria datoriei, putem discuta de eticile deontologice, care sunt subordonate aceleiași rațiuni, rațiunii practice. Argumentul pentru apariția și dezvoltarea deontologiei ca știință îl reprezintă instituirea științelor sociale. Pionieratul în noile direcții ale marelui gânditor au contribuit la impunerea pe scena științifică a lingvisticii, a sociologiei, a psihologiei experimentale, dar și a studiilor privind analiza muncii, organizarea și eficientizarea acesteia, dezvoltând linia pragmatică. Sub acest deziderat se fundamentează noile cercetări de etică,

conturându-se sensul ei restrâns de știință a îndatoririlor specifice unor tipuri de interrelaționări umane sau specifice unor profesii. În sensul actual, etica empirică, normativă, legată de îndatoririle specifice unei profesii, implicit exercitarea unei profesii se identifică uneori cu deontologia. În acest nou spirit de gândire al umanității, în care omul a căutat să descopere noi sisteme de condiții materiale și spirituale, au iradiat noile orientări în cercetarea morală a vieții: existențialismul, filosofia analitică, logicismul filosofic post-kantian, utilitarismul sau filosofia vieții. Filosofului, juristului și reformatorului social Jeremy Bentham i s-a atribuit crearea termenului de *deontologie*, pus în operă în lucrarea „Deontologia sau știința moralității” (1834). Mult timp această nouă știință a fost neglijată și s-a aflat în umbra liniei de arhitectură filosofică conturată de epistemologie, logică sau prin natura interdisciplinară. Însă după o perioadă de căutări, de acumulare de noi informații, după perioada neinstituțională, a urmat o etapă de cercetare sistematică pentru definirea obiectului de preocupări, a problematicii, a obiectivelor și a metodologiei specifice de constituire. Este etapa de afirmare a autonomiei domeniului pentru această disciplină abstractă și tehnică.

Etimologia cuvântului „deontologie” se află în termenii proveniți din limba greacă: „deon” (datoria, obligația) și „logos” orientează spre ideea de studiu, discurs, știință. Aceasta sugerează faptul că deontologia este știința (studiul, discursul)

despre obligații (datorii).

- **DEONTOLOGIA** este știința care studiază normele de conduită și obligațiile specifice unei activități profesionale.

Astăzi deontologia reprezintă un sistem de reguli pe care profesionistul din domeniu trebuie să le respecte, chiar dacă sunt reglementări juridice sau tehnice, fie că sunt reguli care au la bază morala. Iar codurile deontologice definesc comportamentul unui profesionist prevăzând sancțiunile care sunt aplicate pentru încălcarea lor. Paleta conținutului de definire este diversificată; deontologia este definită ca fiind un „studiu”, o „disciplină”,

„teorie” sau „doctrină”, un „ansamblu de reguli” și o „parte a eticii” sau un „cod”.

❖ În Dicționarul Enciclopedic Român, Editura Cartier, 2004 se utilizează termenul de „doctrină” și „teorie”, în Dicționar de filosofie și logică, Editura „Humanitas”, 2006 apare termenul de „teorie etică”, în Dicționarul de filosofie, Editura Politică, București, 1978 vom întâlni terminologia „disciplină”, „parte a eticii” și „cod”, iar Marele Dicționar de neologisme, Editura Saeculum Vizual, București, 2008 utilizează accepțiunea de „parte a eticii” și „teorie”. Terminologia dominantă la acest palier pentru această știință este de „teorie”.

Definițiile prezentate privesc în sensul larg noțiunea definită ca fiind „datoria”, în general având semnificația de obligație, iar în sensul restrâns vizând ansamblul de norme (obligații, reguli) morale după care se ghidează o profesie, instituție, organizație prin medierea instanțelor profesionale, care ajung să fie forumul însărcinat cu elaborarea, aplicarea și etapa cea mai „catifelată” a acestui mecanism, modul de aplicare a acestor norme morale. Având ca reper diferența conceptuală pe care Kant o subliniază, din perspectiva „direcției de a acționa din datorie și de a acționa conform datoriei”, se stabilește modalitatea individului de a acționa profesional din datorie.

Definirea deontologiei:

Deontologie:

„s.f. 1. Doctrina privitoare la normele, obligațiile și regulile etice ale unei profesii.

2. (i.s) Deontologie medicală, etică medicală. (fr. deontologie)”, (Bucă, Marin, 2013, Dicționar de neologisme, Editura Meteor Press, p. 184).

Deontologie:

„s.f. (fr. déontologie) 1. Teoria îndatoririlor de ordin moral; (p. spec.) ansamblu de reguli, norme și de obligații specifice unei profesii. 2. Deontologie medicală = etică medicală”. (Busuioc, Monica Mihaela; Păun, Marin; Ștefănescu-Goangă, Zizi, 2009,

Dicționar esențial de neologisme al limbii române, Editura Corint, p. 248).

Deontologie:

„(engl. *ethiés*; fr. *déontologie*). Ansamblul de reguli de comportare pe care profesioniștii și le impun și pe care se străduiesc să le respecte și să le impună a fi respectate în exercitare meseriei lor. Cu condiția să nu devină un instrument de apărare a intereselor de categorie sau corporație, deontologia sau etica profesională permite evitarea elaborării dispozițiilor legislative, considerate constrângătoare, precum și a aplicării lor de către judecători, cărora li se reproșează adesea că nu cunosc constrângerile și realitățile profesionale și că limitează libertatea. Deontologia prezintă mai ales avantajul unei supleți și adaptabilități mai mari. Este expresia, într-o profesie, a unei anumite conștiințe colective și a sensului responsabilității, pentru mai multă libertate și un serviciu mai bun oferit publicului” (coord. Balle, Francis, traducere Vasilescu, Lucreția; Constantinescu Mihaela, Larousse Dicționar de Media, 2005, Editura Universul Enciclopedic, București, p. 108).

Deontologie:

„n.f. (gr. *Deon*, *deontos*), Ansamblul de reguli și obligații care reglementează o profesie și conduita celor care o exercită. Deontologie medicală, etică medicală” (Jeuge-Maynard, Isabelle (coord. gen.), *Le petit Larousse illustré*, Edition Larousse, Paris, 2012, p. 325).

„Deontologie, în sens filosofic general, discuție despre datorie (de la gr. *Deon*, *deontos* – datorie). Folosit de J. Benthon pentru a indica morala privată, opera „științei legislației”, termenul d. nu trebuie confundat cu deontologismul, termen care indică doctrinele etice ce afirmă caracterul necondiționat al datoriei. Deontologism, doctrină etică ce acceptă drept criteriu de evaluare a corectitudinii unei linii de conduită exclusiv conformismul față de datorie excluzând luarea în considerare a consecințelor” (Drago, Marco; Borali, Andreea (coord. gen.), (2004), *Enciclopedie de Filosofie și științe umane*, traducere: Cosma, Luminița; Dumitru, Anca; Frunză, Florin; Gâdei, Radu; Ionescu, Cornel; Pop, Mihaela;

Stănciulescu, Hanibal; Totu, Sabin, Editura All Educational, Editura All de Agostini, p. 209)

- „(deontos: necesitate; logos: studiu)

s.f. 1. Doctrina privind normele de conduită și obligațiile etice ale unei profesii (de ex. a celei medicale).

2. Teorie a datoriei, a obligațiilor morale” (Dicționar Enciclopedic Român, Editura Cartier, 2004 sau Mic Dicționar Enciclopedic Român, Ediție a II-a, revizuită și adăugită, Editura Enciclopedică, București, 2008.)

- „s.f. 1. Totalitatea normelor de conduită și a obligațiilor etice ale unei profesii (mai ales a celei medicale). 2. Teorie a datoriei, a obligațiilor morale (fr. Déontologie)” (Dicționar explicativ al limbii române, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2012, p. 29)

- „(gr. deon, deontos: „ceea ce se cade”, „ceea ce este necesar” și logos: „știință”)

1. Cod al moralei profesionale, al principiilor și a normelor specifice pe care le implică exercitarea unei anumite profesii. Acesta poate fi un cod scris sau transmis prin tradiție, pe cale orală și acceptat tacit de către toți practicanții unei profesii. Un astfel de cod este, pentru medici, de ex., cunoscutul „Jurământ hipocratic”.

2. (în doctrina etică a lui J. Bentham, cel care a folosit pentru prima dată noțiunea). Disciplina al cărei scop ar fi evaluarea preliminară a consecințelor unei acțiuni, pentru a putea stabili, în funcție de cantitatea de plăcere sau durere pe care acea acțiune o procură, dacă ea merită sau nu să fie îndeplinită. Aici, noțiunea „d.” capătă o semnificație utilitaristă. Ulterior, „d.” a fost separată de axiologie, prima având în vedere acțiunile ce decurg din datoria morală, iar ultima referindu-se la aspectul valoric al acțiunilor, la calitatea lor de a fi „bune” sau „rele”.

3. (în sens larg) Parte a eticii care se ocupă cu studiul datoriei morale, al originii, al naturii și al formelor acesteia, în calitate de componentă de bază a conștiinței morale” (Dicționarul de filosofie, Editura Politică, București, 1978)

- „Teorie etică potrivit căreia datoria este baza moralei, concepție conform căreia unele acte sunt moralmente obligatorii indiferent de consecințele lor. Deși termenul a fost folosit ca titlu al unei lucrări considerate a fi a lui Bentham, etica deontologică poate fi pusă în contrast cu orice fel de utilitarism, care în mod necesar este în totdeauna teleologic” (coord. Antony Flew, Dicționar de filosofie și logică, Editura „Humanitas”, București, 2006)

O particularitate care se distinge din aceste definiții redată din dicționarele de specialitate ar fi considerarea deontologiei drept etica medicului, ca o amintire a timpurilor îndepărtate când idealul de model profesional îl reprezenta medicina. Tot la acest nivel de definire se remarcă particularitatea de a identifica deontologia cu ideea de teorie.

Aceste definiții subliniază nota dominantă, dar și diferențele specifice, care plasează deontologia la niveluri diferite de specificare:

„DS1: datorie, obligații, reguli-nivel general;

DS2: datorie, obligații, reguli, norme morale;

DS3: norme, reguli și obligații profesionale;

DS4: norme, reguli și obligații imorale specifice unei profesii-specializare” (<http://www.scritub.com/sociologie/psihologie/DEONTOLOGIA-SI-ETICA-AUTORITAT1242422619.php>).

Din punctul de vedere al statutului epistemic, atât etica, cât și deontologia sunt considerate „disciplină filosofică”, „știință”, „teorie”, „studiu”. Raportând deontologia la termenul de „teorie”, aceasta se va identifica prin mai multe concepții care sunt dezvoltate coerent și sunt redată în configurația cadrelor largi ale conceptualizării și exprimă opinia sau o doctrină, în funcție de nivelul de definire.

Termenul de „teorie” se va identifica prin mai multe sensuri: reprezintă o creație a spiritului uman, o filosofie. Definit ca fiind o filosofie în baza căreia a fost elaborată această știință. Din acest punct de vedere se dezvoltă interogațiile: Ce tip de teorie sunt etica

și deontologia? Sunt teorii filosofice? Sunt teorii științifice? În capitolul 2.1.4 am argumentat din mai multe perspective problemele de statut ale eticii, disciplină filosofică și științifică. Se ridică interogația: deontologia este o disciplină filosofică și științifică? Care este nivelul de teorie abordat? Prin raportare la un nivel superior, termenul de teorie este acela de instrument al limbajului științific. Cezar Bârzea (1995) în lucrarea „*Arta și știința educației*” a arătat că etica și deontologia nu se raportează doar la tratarea normei ca atare, ci și la teoretizarea acesteia, de asemenea nu trebuie să pierdem din vedere faptul că teoria normativă, prin orientarea acțiunii, susține trecerea de la reflecția spontană la normativitatea sistematică. Dacă pedagogia este o știință descriptivă, o teorie normativă preocupată de ceea ce trebuie să fie, având o dimensiune practică, etica, în calitatea ei de disciplină filosofică și științifică, are ca obiect de studiu – morala și moralitatea, are o metodologie specifică și elaborează principii și teorii. Au existat contexte în care deontologia a fost considerată o ramură a eticii, dar deontologia astăzi este înțeleasă ca un corp de reguli interne domeniului de activitate, reguli de autoguvernare și autocontrol, pe care profesionistul dintr-un anumit domeniu trebuie să le respecte; este știință a comportamentului profesional și se construiește într-un mod global ca știință a datoriei, care tratează drepturile, obligațiile, trasează talonul de raportare, apreciere și acțiune specific unui domeniu al vieții publice.

Termenul de deontologie este introdus de J. Bentham în lucrarea „*Deontologia sau știința moralei*”, unde autorul delimitează conceptul de ontologie de ceea ce reprezintă spațiul de interes al deontologiei, spațiul a ceea ce un profesionist și societatea trebuie să respecte. Schimbările la nivelul arhitecturii sociale au produs și modificări ale activităților umane, cu repercusiuni asupra exercitării și a responsabilității profesionale. Diversificarea instrumentelor prin care ceea ce trebuie respectat și ceea ce este permis unui profesionist și-a pus amprenta asupra comunităților profesionale, prin intermediul normelor morale și deontologice care filtrează conștiința și conduita indivizilor, dar și a grupului profesional. Deontologia își lasă amprenta asupra sistemului de

relații interumane, de la nivelul comunității profesionale, unde individul are responsabilitatea și obligația de a alege și de a emite judecăți de valoare și profesionale, prin exercitarea profesiei.

Izvorul deontologiei se află în dezbaterile și deliberările corpului de profesioniști, nu în conceptul de autoritate, ca o putere legitimă, a cărei misiune este de a supraveghea și controla.

Să analizăm exemplele date cu ajutorul cărora vom surprinde caracterul dinamic și inovator al conceptului de deontologie.

Realizând o analiză a definițiilor amintite mai sus, observăm:

- ❖ definirea deontologiei ca un ansamblu de drepturi și datorii din practica unui domeniu (medicina fiind exemplificată în definire), printr-o reflectare a procesului de elaborare a acestor drepturi și datorii.

- ❖ se distinge și nuanța de definire a deontologiei ca fiind un ansamblu de drepturi și obligații.

- ❖ Trebuie avută în vedere o delimitare a terminologiei de datorie și obligație, unde datoria este sarcina morală, care delimitează aspectul moral impus, iar obligația are o cauză externă, ține de raportul juridic, determinând sancțiunile juridice.

Pentru identificarea datoriilor și a obligațiilor există trei categorii de acțiuni (Cornelia, Popa citat de Poenaru, Romeo, Sava, Florin, 1998).

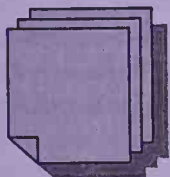
1. acțiuni interzise;
2. acțiuni permise obligatorii;
3. acțiuni permise neobligatorii.

Responsabilitatea și datoria devin acțiuni permise neobligatorii, iar obligația și răspunderea sunt corelate ca acțiuni permise obligatorii. Autoritatea legalității se instaurează în stabilirea acțiunilor interzise și a acțiunilor permise obligatorii.

Raportându-ne la regulile și legile de conviețuire în societate, omul societății postmoderne dispune de drepturile universale fundamentate pe Declarația Universală a Drepturilor Omului, drepturile fundamentale ale fiecărui cetățean al unei țări

nominalizate de Constituție și drepturi statutare, pe care le dobândește prin aderarea la statutul profesional.

Deontologia își dezvoltă obiectul de studiu pe baza drepturilor statutare, care reprezintă o aplicare într-un domeniu profesional a drepturilor universale și fundamentale ale omului, prin urmare deontologia asigură fundamentul moral al respectării egalității și a drepturilor inalienabile ale omului, ca principii de viață (viața și dreptul la viață, libertatea, demnitatea umană, respectul de sine, dreptul la liberă dezvoltare a personalității, dreptul la identitate, demnitate, responsabilitatea etc.).

EXEMPLUL nr. 1.

Drept universal, redăm:

✓ Art. 1 „Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și în drepturi.”

✓ Art. 19 „Orice om are dreptul la libertatea opinii și a exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat”

✓ Art. 20 „1. Orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire și de asociere pașnică.

2. Nimeni nu poate fi silit să facă parte dintr-o asociație.”

(Declarația Universală a Drepturilor Omului).

EXEMPLUL nr. 2.

Dreptul la identitate, un drept fundamental garantat de art. 6: „(1) Statul recunoaște și garantează persoanelor aparținând minorităților naționale dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase.

(2) Măsurile de protecție luate de stat pentru păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identității persoanelor aparținând minorităților naționale trebuie să fie conforme cu principiile de egalitate și de nediscriminare în raport cu ceilalți cetățeni români” (Constituția României).

EXEMPLUL nr. 3.

Viața intimă, familială și privată prevăzută de art. 26, „(1) Autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată. (2) Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri” (Constituția României) pot să fie într-o contradicție cu normele de loialitate impuse de codul deontologic profesional sau de normele unei instituții.

În acest proces de elaborare, o atenție aparte este acordată conceptului de „datorie”. Momentul inițial al teoretizării a ceea ce constituie „trebuie” este marcat de concepția lui Socrate, Platon și Aristotel sau Kant, când valoarea datoriei se interpretează în funcție de valoarea binelui, ca o valoare absolută, aflată în afara oricăror determinări și se extinde până la gândirea postmodernă.

Pentru Socrate, datoria juridică aflată sub incidența legii nu este în contradicție cu cea etică, care vizează binele și subordonează conceptul de datorie. Aristotel va lărgi coordonatele de determinare a valorii de bine și ale dreptății, iar datoria este forma și instrumentul etic al raportării omului față de comunitate.

Pentru Aristotel „datoria este o funcție a alegerii morale, este cerința morală care ne determină să evităm exagerările și lipsurile și să alegem așa-numita cale de mijloc, adică virtutea, ceea ce prezintă în etica aristotelică o culme a Binelui... Îndeplinirea datoriei morale este expresia alegerii libere, voite, conștiente. Datoria morală presupune o anumită constrângere, dar cerința de conduită pe care o exprimă este în puterea alegerii omului” (Gorea, B., Puha, E., 2010, p. 30).

Potrivit teoriei lui Immanuel Kant, morală datoriei își găsește motivația în existența unui scop în sine „acționează astfel încât să tratezi umanitatea, atât în persoana ta, cât și a oricărui alteia, totdeauna și în același timp ca scop și niciodată numai ca mijloc „a acționa din datorie” (I. Kant, Întemeierea metafizicii moravurilor citat în Miroiu, M., Bledea, N., 2000, p. 20). De asemenea, I. Kant, prin instituirea conceptului de libertate a voinței și prin transferul conceptului de datorie dinspre sensul de libertate

rațională înspre sensul de autoobligativitate, înlătură dilema cu privire la autonomia individuală și la sensul restrâns al conceptului, astfel încât intervine acea „reconciliere a binelui cu datoria, a moralei interioare cu cea exterioară, a autonomiei cu respectul” (Găspărel, C.M., 2014, p. 16). Ca un semn al maturizării individului, când acesta a ajuns la interiorizarea normelor morale, intervine acțiunea din datorie, ca un moment fundamental în reprezentarea moralității. În viața publică, dar și în derularea vieții sociale a individului, acesta poate să respecte cu strictețe prevederile legale mult mai ușor decât legea supremă a datoriei morale, care este supervizată de către conștiința noastră. Despre evoluția conceptul de datorie se poate discuta și din punctul de vedere al termenilor de „acțiune” și „influență”, realizată cu scopul de a provoca schimbări dezirabile la nivelul sistemului de valori prin care se definește umanul, deoarece datoria presupune fundamentarea legii pentru individ. Immanuel Kant, prin raționamentul gândirii sale filosofice, distinge: datorii morale perfecte și datorii morale imperfecte.

„Caracterul perfect al acestor datorii derivă din aceea că nu admit nici o excepție, sunt obligații morale perfecte, arată ce trebuie să nu facem sau să ne abținem să facem, oricând, oricare dintre noi, indiferent de situație” (M. Miroiu, G. Blebea Nicolae, 2000, p. 22). Distingem datorii morale perfecte față de sine – abținerea de la suicid, să nu atentezi la propria viață și a celor din jur și datorii morale perfecte față de alții – să nu facem promisiuni amăgitoare. Datorii morale imperfecte se clasifică în: morale imperfecte față de sine (arată ceea ce nu ar trebui să facem indiferent de context, susțin ceea ce ar fi bine să facem) și datorii morale imperfecte față de alții (să ne ajutăm și să ne sprijinim semenii). Având ca reper etica datoriei raționale a lui Kant, care a acordat o atenție sporită aspectelor pur formale ale moralității, deducem, „datoria este ceea ce va vrea o voință bună” deoarece „trecerea de la cunoașterea morală a rațiunii comune la cunoașterea filosofică este cea a voinței bune” (Kant, I., citat de Kuhn, M., 2009, p. 243), iar „dacă o acțiune este efectuată din datorie, doar astfel de acte au valoare” (Kuhn, M., 2009, p. 244). Datoria se definește ca fiind conceptul central al științei deontologice, dispunând respectarea moralei, având ca

reper conștiința agenților. Conceptul de „datorie” cuprinde responsabilitățile, care sunt într-o în legătură strânsă cu actele premise neobligatorii și obligațiile aflate în corelație cu actele premise obligatorii, tot mecanismul urmărind a se impune conștiinței pentru susținerea binelui și a valorii sale. Datoriile morale sunt principii la nivel intuitiv comune pentru anumite categorii sociale, medici, avocați, bancheri, oameni de afaceri etc., și au cea mai înaltă utilitate a acceptării, dacă vom analiza societatea ca un întreg, iar încălcarea lor presupune a fi condamnată. Sintagma „a acționa conform datoriei” și „a acționa din datorie” prezintă sensuri de interpretare distincte. Prin raționamentul gândirii sale filosofice, Kant remarca diferențele dintre sintagma „a acționa doar în conformitate cu acea maximă prin care poți voi în același timp ca ea să devină o lege universală” (Kant, I., citat de Kuhn, M., 2009, p. 245) prin care se definește mobilul real al acțiunii, nu norma în sine, sintagma „a acționa astfel încât să folosești umanitatea, atât din persoana ta, cât și din persoana oricui altcuiva, întotdeauna în același timp ca scop, și niciodată doar ca mijloc” (Kant, I., citat de Kuhn, M., 2009, p. 245), prin care prevede respectul față de datorie cu oricine, oricând și oriunde și sintagma care definește al treilea concept „fiecare ființă rațională trebuie înțeleasă ca una care trebuie să se privească pe sine ca o voință universal legistatoare prin toate maximele sale” (Kant, I., citat de Kuhn, M., 2009, p. 245). Din acest punct de vedere, Kant definește imperativul categoric prin cele trei argumentări, ultima argumentare din punct de vedere a conceptului de datorie este mult mai practică, „întrucât aceasta permite introducerea ideii unui imperiu al scopurilor în opoziție cu un imperiu al naturii, dând posibilitatea distingerii între noțiunea de autonomie și heteronomie” (Kuhn, M., 2009, p. 245). Astfel, Kant delimitează categoria datoriilor reale caracteristice ființei umane, indiferent de religie, etnie, cultură sau profesie (ex. datoria recunoștinței, datoria respectului, datoria castității, datoria autoconservării etc.) de categoria datoriilor speciale, umanității, în general, comunităților socio-culturale și profesionale, în special, avându-se în vedere variabilele: statutul profesional, sexul și vârsta. Datoriile speciale

sunt cele care se află incluse în codurile deontologice. „Bardul eliberării postmoderne”, Gilles Lipovetsky, autor al unor lucrări fundamentale pentru acest domeniu, „Era vidului” sau „Amurgul datoriei”, susține că ne aflăm în epoca postdeontică sau era postdatoriei, iar comportamentele indivizilor sunt eliberate după un lung război al „poruncilor opresive” de ultimele rămășițe ale „obligațiilor”. Autorul se află în opoziție cu alți exegeți care consideră că „datoria/obligația ar constitui modul de desfășurare al vieții omului, care îl susține în efortul de a depăși sfera individualității lui bio-psihice spre a intra în sfera culturii, configurându-le uman pe cele dintâi” (Gorea, B., Puha, E., 2010, p. 31).

Sociologul polonez Zygmunt Bauman consideră că ideea sacrificiului de sine în această epocă postdeontică a pus capăt utopiilor și este delegitimată pentru că oamenii au devenit mult mai pragmatici și au înlăturat multitudinea constrângerilor care sufocă societatea, aflată într-un moment al renașterii eticului și a juridicului. În acest context, se ridică întrebarea: Unde ne raportăm când discutăm de datorie și obligație?

Etimologic, conceptul de „datorie” derivă din limba latină „dator/datoris”, care înseamnă „dătător”. Conceptul de „obligație” provine din cuvântul latin „obligatio/obligationis”, care definește garanție, angajament, legătură. Cei mai mulți exegeți utilizează conceptul de „datorie” pentru a se raporta la fenomenele morale și la specificul lor, iar noțiunea de „obligație” pentru a desemna raporturile politice și juridice.

Filosoful Ion Grigoraș preciza că în „sfera moralei obligația apare ca moment al datoriei, întrucât datoria angajează intenționalitatea subiectului-conștiința, rațiunea, voința, sentimentul-alegerea liberă” (Ion Grigoraș, 1968, pp. 99-114, citat de Gorea, B., Puha, E., 2010, p. 32). În procesul de constituire a conștiinței morale, în acest mecanism dinamic al interiorizării normelor, obligația devine convingere, voință și sentimentul cel mai profund al datoriei.

Vă propunem un moment de reflecție și analiză personală prin construirea într-o structură interogativă a sferei de preocupare a deontologiei:

- Cum se vor particulariza datoriile, obligațiile și drepturile profesionale?
- Cine și cum stabilește aceste datorii, obligațiile și drepturile profesionale?
- Care sunt categoriile de datorii, obligații și drepturi fundamentale pentru fiecare categorie profesională?
- Cine este subiectul de drept al acestor drepturi, datorii și norme?
- În ce condiții se pot retrage drepturile beneficiarului?
- Cum se definește o greșeală/eroare profesională?

Sunt întrebări la care deontologia, ca teorie a tuturor drepturilor și obligațiilor morale și juridico-administrative ale indivizilor aflați într-un raport profesional (raport formal și raport de autoritate), dorește să ofere răspuns.

- Deontologia, ca ramură a eticii profesionale, construiește argumentele necesare pentru dilemele etice întâlnite în activitatea profesională.
- Obligațiile profesionistului, interdicțiile și valorile activează obiectul codului deontologic.

• Situațiile profesionale tot mai complexe, pot construi situații juridice și etice caracteristice, iar aceasta face ca deontologia să fie considerată ramură a dreptului, dar și a eticii prin particularitățile dezvoltate, prin acest interes de a găsi un sistem de reguli și principii care, acceptate de către comunitatea de profesioniști, să reprezinte un ghid și un reper pentru aceștia.

• Deontologia, ca ramură a dreptului, cuprinde ansamblul de norme juridice, reglementate de forumul extern (drepturile

și datoriile juridice fiind prevăzute în sistemul legislativ, statute, convenții, contracte de muncă sau protocoalele încheiate), iar ca ramură a eticii profesionale, normele ideale de comportament reglementat intern, prin intermediul conștiinței.

- Orientarea deontologică spre latura aplicativă, practică a profesiei, printr-o garantare legislativă a autonomiei organizării instituționale și ierarhice, în același timp a autonomiei răspunderilor, pretinde ca problematica deontologică să fie abordată ca o problemă practică și numai în subsidiarul acesteia ca o problemă teoretică.

- Constrângerile, acceptate de comunitatea de profesioniști prin sistemul de norme, impun procedura de asigurare a corectitudinii, de armonizare și de legitimare a acesteia.

- Deontologia „garantează moralitatea actelor de putere, de influență care se exercită asupra subiecților umani și de a proteja individul (sau grupul) față de „eventualele agresțiuni” ce s-ar putea exercita din partea celor care îl conduc” (Voiculescu, Florea, 2004, p. 219)

Identificați situații-problemă pentru comunitatea dumneavoastră profesională.

Întocmiți liste cu soluțiile identificate la diferitele situații-problemă ale comunității cadrelor didactice.

Formulați criterii de analiză a soluțiilor identificate.

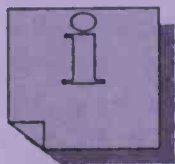
Evaluați soluțiile propuse de către dumneavoastră și propuneți o decizie de politică comunitară.

2.3. DE LA NORMA MORALĂ, NORMA JURIDICĂ ȘI NORMA DEONTOLOGICĂ LA NORMATIVITATEA DIDACTICĂ

Etica, dreptul și deontologia sunt discipline care aparțin sistemului normativ, iar obiectul lor de studiu este construit în principiu pe reglementarea inter-relaționării umane, prin intermediul normelor și al principiilor.

În domeniul științelor umane, norma este definită ca fiind: o conduită, criteriu, regulă, rânduială, ordonanțe, instrucțiuni, regulamente, dispoziție, directivă, decrete sau lege, care abordează realitatea din perspective diferite.

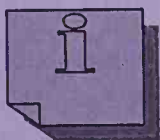
Originea epistemologică a termenului de „normă” se află în termenul grecesc „nomos” desemnând ordine („nomos” apare în discursul filosofului în sec. al V-lea î.e.n., desemnează ordinea caracteristică vieții umane, prevede elementele coerentă și unitate socială), transmitându-se și pe filiera din limba lat. „norma”, fr. „norme”.

„**NÓRMĂ**, *norme* (fr., lat., rus.) s. f. 1. Regulă, dispoziție etc. (obligatorie) fixată prin lege sau prin uz; ordine recunoscută ca obligație sau recomandare;

◇ *N. morală* sau etică = model sau recomandare privind respectarea principiilor, îndeplinirea datoriilor și a regulilor morale;

◇ *N. juridică* = regulă de conduită cu caracter general și impersonal, emisă de organele de stat competente, a cărei aplicare poate fi asigurată prin constrângere.

2. Criteriu de apreciere, de reglementare;” (Dicționarul Explicativ al Limbii Române, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012, București, p. 721)

✓ Norma reprezintă o dispoziție obligatorie fixată prin uz sau prin cadrul legislativ.

✓ Prima semnificație a normei este aceea de instrument prin care se trasează direcțiile de orientare, se stabilesc limitele activității umane.

✓ La nivel teoretic, se realizează o distincție între normele sociale fără o implicație juridică, redate prin obiceiurile, cutumele unui grup, norme morale, norme de conviețuire, norme ale unor organizații și instituții nonguvernamentale și normele juridice.

✓ Norma, desemnând fenomene constante, dar și repetabile, are și o semnificație de lege vizând, în activitățile umane, raporturile generale, necesare, stabile și repetabile. Legea are un conținut ireductibil, iradiind în contexte multiple: legea sacră, legile naturii, legile statului, legile morale, legile logicii sau legile lingvistice.

✓ Termenul de *normă*, dar și cel de *lege* desemnează conținuturi diferite, se fundamentează pe caracterul prescriptiv al normelor și pe caracterul descriptiv al legilor.

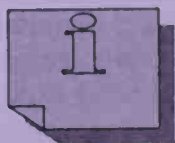
✓ Dacă legea divină este sacră, legile naturii sunt inviolabile, normele morale și normele juridice devin violabile prin natura lor însăși, dar normele etice și normele juridice nu vor fi abrogate de faptele care le violează.

✓ Norma morală se naște, se transmite și se multiplică în sistemul dinamic și practic al vieții cotidiene. Ea își are începuturile în conștiința subiectului moral individual, în legea sacră și în mecanismul eticii sociale.

✓ Normele morale se definesc într-un context de relații referențial, prin însăși autonomia lor ca o rețea selectivă de relații și fiind „propoziții sau enunțuri prescriptive, prin care se indică ce trebuie să facă sau să nu facă, respectiv cum trebuie să fie sau să nu fie subiectul conștient în situații repetabile, pentru ca manifestarea sau felul de a fi să fie apreciate ca bune și nu ca rele” (Cățineanu, T., 1982, p. 87).

Se observă legătura normelor morale cu toate componentele faptului moral, ele fiind obiective, dar această obiectivitate a lor nu

constă în sensul obiectivității lucrurilor materiale. Însuși I. Kant, figura emblematică pentru modul în care sunt înțelese în epoca modernă sarcina filosofiei, programul filosofiei teoretice, dar și natura eticii, considera norma ca fiind obiectivă, dacă aceasta este universală și este universală pentru gânditor, dacă ea se adresează și în același timp are semnificație pentru conștiința individuală. Norma ideală este ideea unui „«primat al rațiunii practice față de rațiunea teoretică», o coordonată fundamentală a gândirii kantiene” (Hadot, 1997, pp. 287-292, citat în Iftode, C., 2010, p. 57), unde esența normei se află în adâncul conștiinței individuale.

Filosofia modernă a inversat raportul în acest postulat, argumentând că norma are semnificație pentru individ chiar înainte de a-l viza pe acesta, deoarece norma există și se construiește la nivelul conștiinței colective. Norma poate fi văzută prin intermediul a două sisteme de referință. Natura concretă sau natura abstractă a normei reprezintă două moduri care construiesc aceeași normă. Norma este concretă când a parcurs procedeul de asimilare și interiorizare la nivelul afectiv-emoțional și volitiv, până la stadiul limită, când aceasta devine parte a conștiinței și element motivațional al comportamentului individului. Norma abstractă reprezintă aceeași normă, asimilată și însușită de către subiect la nivel cognitiv, când acesta îi înțelege mecanismul semnificației.

Pentru educat, un rol important în procesul instructiv-educational îl reprezintă mecanismul de înțelegere și decodificare a sistemului normativ generat de principiile morale. Atât normele concrete, cât și normele abstracte pot fi obiectivate și decodificate în funcție de diferiți parametri: vârstă, experiența profesională și socială raportate la subiectul moral individual și în funcție de interesele grupului social, raportându-ne la subiectul moral colectiv. Norma morală nu este obligatorie pentru subiectul moral, nepresupunând sancțiuni, pedepse, reprimare sau condamnarea, iar, dacă acestea există, se aplică la nivelul sancțiunii psihologice, prin remușcări, regrete din partea individului. Morala este convingerea intimă, ea stă sub semnul umanității individului și

începe, pentru om, de acolo de unde acesta se simte liber, unde nicio presiune externă nu este eficientă, posibilitatea pedepsei nu se face simțită, iar condamnarea individului nu mai este necesară pentru acesta și societate. Abordată dintr-un alt spectru, norma este definită din punct de vedere logic ca „un raționament practic în structura căruia – premisa majoră și premisa minoră – scopul și convingerea privind mijloacele necesare atingerii scopului sunt vizate direct” (Gorea, B., Puha, E., 2010, p. 17). Pornind de la norma morală, care este obligație imperfectă, negarantată de instituția de drept a statului, putem defini norma de drept ca fiind o obligație perfectă, sancționabilă. În cadrul normativității generale, normele de drept sunt mult mai restrânse, sunt norme obligatorii, impuse din exterior, iar abaterea de la acestea este sancționată prin instituțiile coercitive ale statului. Ele vizează restabilirea echilibrului societal, apără societatea de negație și anarhie, pe care o implică fapta penală. De asemenea, norma de drept în societate garantează ordinea publică, face posibilă conviețuirea umană, așezând liniștea necesară peste viața de zi cu zi. Astfel, dreptul contribuie la promovarea principiilor și a normelor morale, iar morala își face simțită influența asupra forței juridice în elaborarea dreptului și aplicarea normelor de drept. În raționamentul deontic, scopul este atât al subiectului care instituie norma, cât și al agentului care acționează, iar convingerea în legătură cu atingerea scopului poate priva agentul, fiind prezentă la legislator, deontolog, ca emițători ai normei.

Deontologia, prin construcția sa strategică și instrumentală, devine elementul de contact între etică și drept, întărind agentului, prin structura normelor specifice, prezumția că starea de fapt pe care decid a o realiza se află sub incidența normei.

Normele deontologice, incluse în cadrul normelor sociale nejuridice, în cadrul normelor de conviețuire, se structurează treptat, uneori spontan, nefiind creația imediată a unui grup, instituții sau a unei organizații. Sub influența timpului, ele vor fi colectate și consemnate într-un statut. În această situație poate să acționeze reglementarea juridică printr-un act normativ, iar norma socială din categoria normelor de conviețuire prin statutul juridic

cu care este investită să devină o normă juridică. Din cercetarea lui Jean Marie-Bailly sursele normelor deontologice sunt: cele elaborate de către instituțiile statului, provenite din surse etatice și deontologiile extra-etatice.

Deontologiile etatice se divizează în (Gorea, B., Puha, E., 2010): deontologii care au forma unor instrucțiuni generale prevăzute de către instanțele statale, dar care nu îmbracă texte specifice – deontologii ale protecției consumatorului, ale comisiilor de evaluare a politicilor publice etc.; deontologii constituite dintr-un sistem de norme și obligații specifice unor categorii profesionale – codurile și cartele deontologice în sensul strict al cuvântului.

Deontologia reprezintă și o știință a îndatoririlor profesionale, din această cauză ea prevede un regim de sancțiuni disciplinare pentru încălcarea normelor deontologice și instanțe de deliberare în respectarea normelor sale. Individul care săvârșește o abatere deontologică este sancționat în primul rând de conștiința sa, apoi de către opinia publică prin instanțele însărcinate (comisii de disciplină, comisii de ordine), iar sancțiunea poate fi dusă până la punctul limită de excludere din profesie sau chiar suspendarea temporară sau definitivă prin interzicerea dreptului de exercitare a profesiei. Sancțiunea deontologică are efect asupra profesiei și a statutului său, nu asupra unei persoane, având un caracter moral care presupune acele măsuri de avertizare, de susținere a ordinii și de descurajare a infracțiunilor deontologice. Sancțiunea disciplinară aplicată subiectului permite, în acest context, o suprapunere a normei deontologice peste norma de drept și o apropiere în efect și rezultat a acestor norme. Suplețea normei deontologice face posibilă această aderare la lumea empirică, oferind posibilitatea de detectare a unor reglementări procedurale legale, dar permite normelor de drept în anumite contexte să înlocuiască sau să completeze inexactitatea normelor deontologice. În această confruntare normativă, normele morale, normele de drept sau normele deontologice nu se neagă niciodată reciproc, mecanismul lor de funcționare nu este izolat, ele stabilesc raporturile de complementaritate prin care se regândesc exigențele acestor

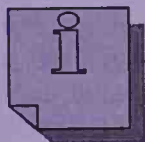
categorii de norme, între drepturile, obligațiile și datoriile existente. La această intersecție între morală, etică, deontologie, muncă și profesie de-a lungul timpului s-au dezvoltat mai multe domenii de analiză.

Morala profesională reprezintă un ansamblu de atitudini, convingeri, idei și sentimente care privesc sistemul relațiilor personale dintre subiecții cu o profesie comună, care percep existența umană pornind de la valorile unei anumite profesii.

➤ Având ca reper definiția propusă, cum ați defini și caracteriza, din perspectiva educației, morala profesională a cadrelor didactice?

➤ Identificați o experiență de formare profesională pe care ați trăit-o pe parcursul evoluției profesionale și pe care o considerați reprezentativă pentru propria formare/ dezvoltare profesională.

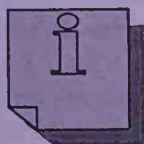
În serviciile militarizate (Forțele Armate Române, Poliția Română, Jandarmeria Română) morala profesională susține ordinea, disciplina, respectul profesional și ierarhic pentru îndeplinirea ordinelor și a dispozițiilor legale ale șefilor ierarhici privind activitatea profesională, deoarece aceste instituții respectă drepturile și libertățile fundamentale ale omului, Constituția și legile țării, sunt garanții și apărătorii de liniște, ordine și dreptate ai cetățeanului.

Munca ocupă cea mai mare parte a timpului omului, care consideră că este foarte importantă în viața sa. Din această cauză, etica și-a construit un domeniu nou, de-a lungul evoluției sale, în relație directă cu tipologia de muncă exercitată de către om. Astfel, s-a dezvoltat etica muncii sau etica ocupațională, care își fundamentează obiectul de studiu pe normele, principiile, dar și standardele care definesc și prezintă comportamentele corespunzătoare ale omului, în raport direct și indirect cu activitatea desfășurată la nivel global. Dintre lucrurile evaluate în viața unui om, munca se situează pe locul secund după familie. Dar, în ultimii 20 de ani și în

special în această criză social-economică la nivel mondial, în multe țări din Europa munca ocupă aceeași poziție, devenind un pilon central în viața omului. Munca reglează suportul financiar al familiei, influențează starea socială și psihologică a individului, iar în funcție de aceasta omul își modelează de cele mai multe ori identitatea în societatea de consum. Procesul muncii este reglat de tipologia diferită de valori și urmărește pentru individ satisfacția muncii, studiază relația om-muncă, adaptarea omului la muncă, dar și adaptarea muncii la persoana care o efectuează, caracteristicile dorite ale locului de muncă, luarea deciziilor la locul de muncă, lipsa locurilor de muncă, într-un cuvânt se construiește etica muncii. Un alt domeniu de analiză vizat este etica profesională, care cercetează normele și principiile morale din aria exercitării profesiunilor. Profesorul John Kultgen de la Universitatea din Chicago, specialist în etica profesională, conturează o nouă direcție în acest domeniu, prin studiul său asupra normelor și a principiilor morale din domeniul profesiilor (1988). Realizează o clasificare a normelor: componentele comune ale convențiilor și ale codurilor asociațiilor profesionale; norme ideale de comportament la locul de muncă al individului, cu trimitere la principiile și valorile morale; norme comune pe care corpul de profesioniști le confirmă în plan profesional, reprezentate de practicile profesionale specifice; acordul încheiat între profesioniști și societate, vizând perspectiva domeniului.

Normele deontologice s-au impus în exercitarea profesiunilor și a activităților umane prin regulile și regulamentele elaborate, prin statutele și codurile profesionale proiectate în cadrul oficial al comunității profesionale, reglementând obligațiile și responsabilitățile profesionale ale indivizilor, comportamentul profesional al acestora și statutul social. În același timp, normele deontologice care alcătuiesc codul profesional reprezintă și setul de reguli prin care profesionistul este protejat în fața unui risc profesional, în fața eventualelor acuzări sau muștrări și învinuiri care i s-ar putea aduce în cazul unei nereușite profesionale, dar având amendamentul că acest eșec profesional s-a produs fără încălcări sau abateri de la normele de etică și deontologie profesională.

Dacă etica, dreptul și deontologia au un concept comun de normă, în educație și implicit în didactică s-a concretizat termenul de normă și normativitate didactică, delimitând sistemul de reguli, norme și principii legate de componentele fundamentale ale procesului de învățământ, vizând caracteristicile moderne, demersul de organizare, funcționarea optimă a sistemului educațional și a procesului de învățământ, reglementările administrative aferente, incumbând de asemenea și reglementările disciplinare. În același timp, se utilizează și sintagma de normativitate a educației, operaționalizată la nivelul conceptului de predare, învățare și evaluare, dar având un spectru de acțiune și la nivelul managementului clasei de elevi, delimitându-se normele din sistemul relațiilor interpersonale profesor-elev în actul educațional și în dezvoltarea umană, în toată această perspectivă integratoare.

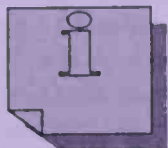

În 1996, Marin Călin remarcă diferența existentă între normele care acționează în câmpul educațional (pp. 65-66):

- norme obligatorii procedurale pozitive, desemnate prin imperativul „trebuie”;
- norme interdicții, individualizate prin forma negativă a imperativului „trebuie” – „nu trebuie”;
- norme permissive relaționale, individualizate prin adverbe și locuțiunile adverbiale predicative: *poate, desigur, firește, aproape, fără doar și poate*.

Identificăm asemănarea, în modul de formulare, dintre norma morală, norma juridică și cea pedagogică, deoarece spațiul educațional își construiește normele sale etice și deontologice în acest cadru al confluenței dintre domeniul juridic și pedagogic. Aceste norme ale spațiului educațional vizează problematica pedagogică existentă, cu întregul său conținut moral, dar modalitatea de formulare și limbajul aparțin normelor juridice. Normativitatea, în spațiul educațional și în desfășurarea activității educaționale, vizează un ansamblu de reguli care reglementează acest proces. Elementele constitutive pot fi identificate la nivelul

regulilor, al procedurilor sau a normelor. Normele sunt cele care reprezintă valori ale grupului, ale instituției sau ale individului, dezvoltate la nivel de grup sau instituțional și nefiind impuse din exterior. Astfel, rolul profesorului-manager este de a integra normele cu elementele curriculare și de a contribui la dezvoltarea normelor cu încărcătură pozitivă, care conduc la modelarea unor comportamente pozitive din partea agenților acțiunii.

În 1999, E. Păun (citată de Cucos, C. 2009, p. 556) realizează o distincție la nivelul categoriei de normă:

- Norme explicite: normele cu o formă tipică, norme clar exprimate, norme prescriptive, având rolul de a reglementa activitatea educațională. Acestea reprezintă un ansamblu de referință pentru organizația educațională, subliniind apartenența acestora la macrogrupul școlar; țin de „cum” se reglementa activitatea educațională. Se divizează în clasa de:

- Norme instituționale, care provin din prezentarea instituției școlare cu toate implicațiile și nevoile sale, ca o instituție socială inclusă în bunul demers al vieții publice;

- Norme constitutive, care sunt identificate de către specialiștii în științele educației sub denumirea de „normativitate didactică”. Acestea rezultă din caracteristicile procesului de învățământ și din procesul de transmitere a valorilor fundamentale ale cunoașterii umane.

- Norme implicite: norme ascunse, apărute datorită influențelor explicite și implicite, directe și indirecte, provenite din interiorul grupului, din ambianța educațională și din exterior, din mediul psiho-social și cultural al grupului, al școlii, dezvoltate în viața de zi cu zi a individului.

Normele vizează modelarea comportamentului subiectului moral, în conformitate cu valorile unui grup, ale instituției școlare, cu procedurile și regulile, care sunt prototipul și exemplul standard al tipului principal de normă. Au drept scop reglementarea agenților acțiunii cu ceea ce trebuie să cunoască, pentru o eficiență

funcționalitate în comunitatea școlară. Respectarea acestor reguli reprezintă pentru binomul educațional o fortificare împotriva înclinațiilor adamice la care ar putea fi supus: ignoranță, imprudență, neglijență, abateri de la normele de etică profesională etc. Din acest punct de vedere, deontologia pedagogică se impune în cadrul oficial prin regulile și legitățile sale, devenind un cod de bune practici, un cod moral al conduitei cadrului didactic, menit să impună obligațiile și responsabilitățile profesionale, să reglementeze și să garanteze caracterul dezirabil al direcțiilor de acțiune educațională asupra educabilului. În același timp, deontologia pedagogică garantează moralitatea actelor de putere, de influență exercitată de către cadrul didactic asupra educabilului, dar își impune și reglementările necesare pentru protejarea educabilului de eventualele abateri de la normele de etică profesională pe care educabilul, dintr-un exces de zel, le-ar putea produce asupra educatului. Pentru ca toate aceste elemente de normativitate ale educației să funcționeze în condiții optime trebuie să se aibă în vedere anumite condiții:

- să fie rezonabile,
- să fie clare,
- să fie realizabile, pentru toți cei implicați și prezenți în

spațiul educativ, în general, și pentru binomul educațional, în special.

Profesia didactică susține, pe lângă valorile câmpului său, norme și valori comune, general valabile pentru tot ceea ce reprezintă câmpul profesional: dreptul la informare, dreptatea, demnitatea, autonomia, principii prioritare ființei umane.

Educația fiind un demers intenționat, reprezintă coordonată întregii existențe umane, orientată conștient în conformitate cu anumite finalități bine delimitate. Pe lângă caracterul axiologic al educației privind vehicularea valorilor, aceasta este definită și de caracterul teleologic susținut de corelarea acțiunilor desfășurate pe baza unor reguli, norme bine definite, cunoscute și în același timp aplicate de către cadrul didactic în activitatea didactică.

Norma reprezintă prevederea obligatorie cuprinsă într-un regulament sau lege.

Norma, norme sf. „1. regulă, dispoziție etc. Obligație fixată prin lege sau prin uz; ordine recunoscută ca obligație sau recomandabilă

Normă morală sau etică = model sau recomandare privind respectarea principiilor, îndeplinirea obligațiilor și a regulilor morale.

Normă juridică = regulă de conduită cu caracter general și impersonal, emisă de organele de stat competente, a cărei aplicare poate fi asigurată prin constrângere.

2. Criteriu de apreciere, de reglementare. Din fr. norme, lat. norma” (Dicționarul Explicativ al Limbii Române, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti”, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012, București, p. 721).

Regulă, reguli sf. „1. Normă, lege pe baza căreia are loc un proces, se desfășoară o activitate sau se produce un fenomen; percept.

2. Rânduială, ordine, regularitate. Din lat. regula, it. Regola” (Dicționarul Explicativ al Limbii Române, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012, București, p. 938)

Regula reprezintă o cerință a complexității morale a actului educațional, o măsură sau hotărâre cu o dimensiune mult mai restrânsă decât principiul, luată de un organ ierarhic superior din sistemul de învățământ și instituția școlară, o cerință obligatorie pentru organul în subordine.

Principiile sunt „enunțuri, teze de maximă generalitate, repere filosofice care orientează proiectarea și realizarea activităților umane. Principiile fundamentale ale educației reprezintă direcții de natură pedagogică, norme generale cu valoare strategică și operațională menite să ghideze și să orienteze axiologic, acțional și metodologic practicile educaționale, asigurându-le fundamentare științifică, coerență, rigoare și eficiență” (Chiș, Vasile, 2014, pp.

64-66). Constantin Cucoș (2006, p. 346) prezintă, normativitatea educației în funcție de gradul de extensie:

- Normativitate, instituțională, garantată prin sistemul legislativ existent la nivel național, nu poate să fie controlată de către managerul instituției școlare sau cadrul didactic, iar factorul politic are un rol decisiv;
- Normativitatea funcțională, de categorie/ordin didactic, praxiologic, deontologic, vizează competența cadrului didactic, care are la dispoziție modalități diferite de alegere, subliniere și combinare a normelor într-un echilibru cu activitățile didactice pe care le proiectează și desfășoară.

Din acest punct de vedere, norma admite generalizare și un continuu educațional în timp și spațiu. Trebuie subliniat că anumite norme au un grad diferit de opționalitate și obligativitate.

Din această cauză normativitatea funcțională este influențată de o relativizare indusă de anumite variabile:

- factorul timp;
- documentele de etică instituțională;
- caracteristicile și condițiile climatului moral al comunității școlare, cu dreptul de comunitate etică;
- caracteristicile culturale ale comunității;
- serviciile educaționale;
- personalitatea educatorilor și a educabililor;
- resursele educaționale și ale părinților raportate la autoritatea instituției școlare;
- drepturile/obligațiile educabililor;
- nivelul sau ciclul școlar etc.

Dacă norma de drept, care definește normativitatea legislativă garantând ordinea publică, impune o anumită voință și din acest punct de vedere se cere a fi respectată de către toți beneficiarii, și norma didactică impune obligativitatea respectării ei de către cadrele didactice. Însă, în unele contexte ale practicii educative, cadrul didactic creează și impune în colectiv noi reguli, care sunt susținute de situațiile de învățare efectivă a elevilor. Aceste norme sunt individualizate prin intermediul principiilor didactice, care prevăd norme orientative, „teze generale cu caracter

director, care pot impune procesului paideutic un sens funcțional, asigurând, prin aceasta, o premisă a succesului în atingerea obiectivelor propuse” (Cucoș, C., 2006, p. 346). Principiul reprezintă substratul de continuitate regăsit în activitatea de predare-învățare, desemnând statornicia procedurală, fiind o construcție a legității procesului educativ. De asemenea, principiul are sarcina de a-l instrumentaliza pe cadrul didactic cu acel cumul normativ în intenția de a împiedica proiectarea, organizarea și desfășurarea activităților de predare-învățare improvizate sau mediocre. Principiul desemnează un câmp mult mai larg de valabilitate, reprezentând normele generale, pe când regula este o obligație mult mai restrânsă, care se particularizează la anumite elemente ale proceselor didactice. Norma a fost prezentă în educație din etapa empirică a științei educației, construind în continuumul educațional sistemul de normativitate, acest garant al eficacității educației și, de asemenea, a reprezentat rezultatul acumulării unor modele de experiențe de învățare și formare. Însă particularitatea specifică normelor deontologice ale profesiei didactice rezultă din faptul că educabilul trebuie:

- să respecte securitatea, demnitatea, identitatea și personalitatea în formare a subiecților asupra cărora își proiectează întreaga activitate profesională;
- să-și exercite prestația profesională în exercițiul implicit și explicit al educabilului, respectând particularitățile dezvoltării psihofizice și socio-culturale;
- să nu facă abuz de eventualele „agresiuni profesionale” pe care le-ar putea exercita asupra educabililor;
- erorile profesionale produse pe fondul abaterilor de la normele de etică și deontologie profesională reprezintă acțiuni bumerang cu efecte negative, care se fac simțite pe o perioadă lungă de timp și necesită acțiuni de remediere cu un consum de resurse, dar și energie psihică și fizică.

Sarcini de reflecție și exerciții aplicative:

- „Ori vorbește cum ți-e portul, ori te poartă cum ți-e vorba” – zicală românească în care sunt redați simplu și plastic termenii de teorie și obiect. Construiți un eseu în care să argumentați științific terminologia de etică și obiectul său, evidențiind relația existentă.
- Gândirea filosofică kantiană are o orientare și o valoare fundamental normativă. Parcurgând lectura lucrării „Critica rațiunii practice” de I. Kant, argumentați necesitatea și importanța funcției normative față de cea explicativă și descriptivă.
- Identificați argumente în sprijinul aserțiunii: „Tribunalul acesta pe care omul îl simte în el este conștiința” (I. Kant). Analizați critic această aserțiune în cadrul societății postmoderne.
- Analizați citatul propus și organizați o dezbatere pe problematica sa: „Ideea libertății nu este decât raportul dintre o cauză inteligibilă și efectul ei fenomenal” (I. Kant).
- Identifică și exemplifică din viața cotidiană cele trei atitudini fundamentale existente în „Etica nicomahică” a lui Aristotel, pe care oamenii le pot avea în fața vieții.
- Realizează un studiu de caz în care să fie prezentat cel puțin un caracter moral.
- Analizați citatul propus: „*Morala* privește acțiunea și reflexia imediată ce se poate purta asupra acestora pentru ale justifica. *Etica* va fi o meditație primă care vizează elucidarea conceptelor necesare reflexiei morale” (Eirick Prairat).
- Argumentați următoarea afirmație a lui J. Bentham, potrivit căruia moralitatea este pur arbitrară spre deosebire de natură. „Virtutea este capul unei familii mari ale cărei virtuți sunt membri. Este imaginația pe care o are mamă în urma unei posterități numeroase [...]. Aceasta este o ființă rațională, o entitate fictivă, născută din imperfecțiunea limbajului”.
- Explicați configurația conceptelor morală – moralitate – etică, relațiile dintre acestea și analizați fiecare concept.
- Etica „exprimă un gen de meditație transcendentală care face posibilă reflecția morală, furnizându-i acesteia instrumentele

necesare. Ea nu se oprește asupra diferitelor morale substanțiale, ci asupra conceptelor cerute de reflecția și acțiunea morală” (Eirick Prairat).

- Reflectați la cuvântul de învățătură al Sf. Antonie cel Mare: „Trăiește ca și cum ai muri în fiecare zi”. În ce măsură în societatea postmodernă acesta își păstrează actualitatea și învățătura.

- Realizați un exercițiu de meditație și identificați care sunt credințele care vă umplu vidul și vă îndulcesc amărăciunile.

- Identificați problemele fundamentale ale moralei.
- Analizați principiile pe baza cărora se fundamentează etica.

- Evidențiați necesitatea și importanța eticii în viața publică.
- Analizați următorul citat: „Conceptia etică obișnuită, asemenea multor tradiții aparținând gândirii etice occidentale, recunoaște faptul că există lucruri pe care un om moral nu le-ar putea face, indiferent ce s-ar întâmpla... Minciuna sau crima sunt fapte care nu trebuie săvârșite sub niciun motiv, nu doar în ideea că sunt fapte rele, ci total greșite... În acest sens, normele care exprimă judecăți deontologice (cum ar fi: *Să nu ucizi*) sunt considerate formulări absolute; ele nu afirmă: *Evită minciuna și alte lucruri asemănătoare*, ci pur și simplu *Să nu minți*. Atât” (Fried, 1979, pp. 7, 9 citat în Davis, N., 2006, p. 235).

- Argumentați această afirmație pornind de la forma pozitivă a regulii de aur „tratează altă persoană așa cum ai dori să fii tratat tu însuși”.

- Motivați de ce considerăm libertatea, demnitatea a fi un scop în sine, un scop major al existenței umane.

- Sunteți de acord cu următoarea aserțiune? „Acum eu spun: omul și în genere orice ființă rațională este scop în sine, nu numai mijloc” (Imm. Kant, Întemeierea metafizicii moravurilor). Argumentați-vă răspunsul.

- Ilustrați structura normativității dintr-o clasă sau dintr-o școală.

- Identificați rolul respectării și consecințele nerespectării principiilor didactice în procesul de învățământ.

BIBLIOGRAFIE

- Airaksinen, Timo, (1988), *Ethics of Coercition and Authority*, University of Pittsburg Press.
- Aristotel, (1988), *Etica Nicomahică*, Editura științifică și enciclopedică, Traducere Stella Petecel, București.
- Balle, Francis (coord.), (2005), *Larousse Dicționar de Media*, traducere Vasilescu, Lucreția; Constantinescu Mihaela, Editura Universul Enciclopedic, București.
- Bauman, Zigmunt, (2000), *Etica postmodernă*, Editura Amarcord, Timișoara.
- Bârzea, Cezar, (1995), *Arta și știința educației*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Boari, Vasile, (1991), *Filosofia și condiția morală a cetății: O cercetare a problematicei cetății în filosofia antică și modernă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- Bocoș, Mușata, (2007), *Didactica disciplinelor pedagogice. Un cadru constructivist*, Editura Paralela 45, Pitești.
- Bocoș, Mușata; Albulescu, Ion, coord., (2008), *Studii de pedagogie universitară*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Bucă, Marin, (2013), *Dicționar de neologisme*, Editura Meteor Press, București.
- Busuioc, Monica Mihaela; Păun, Marin; Ștefănescu-Goangă, Zizi, (2009), *Dicționar esențial de neologisme al limbii române*, Editura Corint, București.
- Campbell, Elizabeth, (2003), *The Ethical Teacher*, Open University Press McGraw-Hill, Maidenhead, UK.
- Campbell, Elizabeth, (2008), *Considering the ethical potential of professional communities*, în *Journal of Educational Change*, volume 10, issue 1, pp. 83-87, Springer Netherlands disponibil <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10833-008-9097-3>
- Călin, Marin, (1996), *Teoria educației. Fundamentarea epistemică și metodologică a acțiunii educative*, Ed. ALL, București.
- Călin, Marin, (2001), *Filosofia educației*, Editura Aramis.
- Cătineanu, Tudor, (1982), *Elemente de etică*, vol. I, Editura Dacia, Cluj-Napoca.

- Cândea, Rodica, (1996), *Comunicarea managerială*, Editura Expert, București.
- Cerghit, Ioan, (1992), *Principiile procesului de învățământ (didactice) în Didactica – manual pentru clasa a X a – școli normale*, coord. Cerghit L., Radu, I.T., Popescu, E., Vlăsceanu, L. EDP, București.
- Chiriac, Violeta, trad. (2005), *Etica și eficiența profesională*, Ediția a II-a, Editura All, București.
- Chiriac, Violeta, trad. (2005), *Etica și eficiența profesională*, Ediția a II-a, Editura All, București.
- Chirică, Sofia; Andrei, Daniela; Ciuce, Cătălina, (2009), *Aplicații practice ale psihologiei organizaționale*, Editura ASCR& Cognitrom, Cluj-Napoca.
- Chiș, Vasile, (2001), *Activitatea profesorului între curriculum și evaluare*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Chiș, Vasile, (2002), *Provocările Pedagogiei Contemporane*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Chiș, Vasile, (2005), *Pedagogia contemporană. Pedagogia pentru competențe*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Chiș, Vasile, (2014), *Fundamentele Pedagogiei. Repere tematice pentru studenți și profesori*, Editura Eikon, Cluj-Napoca.
- Clow, R., (2001), „Further Education Teachers Construction of Professionalism” in *Journal of Vocational Education and Training*, vol. 53, no. 3, 407-419.
- Coody, C.A.J, (2006), *Politica și problematica „mâinilor murdare”*, în vol. *Tratat de Etică*, Editura Polirom, Iași, editor Singer Peter.
- Copleston, Frederick, (2008), *Istoria filosofiei*, vol. I, *Grecia și Roma*, Editura All, București.
- Copleston, Frederick, (2009), *Istoria filosofiei*, vol. II, *Filosofia medievală*, Editura All, București.
- Copleston, Frederick, (2010), *Istoria filosofiei*, vol. III, *Filosofia medievală târzie și renescentistă*, Editura All, București.
- Copleston, Frederick, (2011), *Istoria filosofiei*, vol. IV, *Raționalistii. De la Descartes la Leibniz*, Editura All, București.
- Copleston, Frederick, (2014), *Istoria filosofiei*, vol. V, *Filosofia Britanică. De la Hobbes la Hume*, Editura All, București.
- Copleston, Frederick, (2009), *Istoria Filosofiei*. Vol. VII, *Filosofia clasică germană*, Editura All, București.

- Copoeru, Ion; Szabo, Nicoleta, coord., (2008), *etică și cultură profesională*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Cornelius Helena, (1996), *Știința rezolvării conflictelor*, Editura Știință și Tehnică, București.
- Cozma, Carmen, (1996), *Etica și deontologie*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.
- Cozma, Carmen, (1996), *Etică și deontologie*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași.
- Cozma, Carmen, (2005), *Etica și deontologia asistenței sociale, manual – Asistența socială, învățământ la distanță*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.
- Cucoș, Constantin, (1995), *Pedagogie și axiologie*, Editura Didactica și Pedagogică, București.
- Cucoș, Constantin, (2006), *Pedagogie*, Editura Polirom, Iași.
- Cucoș, Constantin, (1997), *Minciuna, contrafacere, simulare*, Editura Polirom, Iași.
- Cucoș, Constantin, (2009), *Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice*, Editura Polirom, Iași.
- Davis, Nancy, (2006), *Deontologia contemporană*, în vol. *Tratat de Etică*, Editura Polirom, Iași, editor Singer Peter.
- Diderot, Denis, (2005), *Nepotul lui Rameau*, trad. De Gellu Naum, Editura Rao, București.
- Didier, Julia (1999), *Dicționar de filosofie*, Trad. de Leonard Gavrilu, Editura Univers Enciclopedic, București.
- Drago, Marco; Boralì, Andreea (coord. gen.), (2004), *Enciclopedie de Filosofie și științe umane*, traducere: Cosma, Luminița; Dumitru, Anca; Frunză, Florin; Gâdei, Radu; Ionescu, Cornel; Pop, Mihaela; Stănculescu, Hanibal; Totu, Sabin, Editura All Educational, Editura All deAgostini, București.
- Etchegoyen, Alain, (1991), *Lavalse des éthiques*, Editions Francois Bourin, Paris.
- Foucault, Michel, (1995), *Istoria sexualității*, Editura de vest, Timișoara.
- Găspărel, Cornelia Margareta, (2014), *Fundamentele etice în domeniul intervențiilor psihosociale*, Editura Institutul European, Iași.
- Gensler, Harry; Spurger, Earl, (2008), *Historical Dictionary of Ethics*, Scarecrow Press, Inc, USA disponibil https://books.google.ro/books?id=k_ORucVTRuMC&pg=PA348&lp=PA348&dq=Apel,+Karl-Otto,+%282001%29

+The+Response+of+Discourse+Ethics,+Peeters,+Leuven&source=bl&ots=kSUmWRUv2a&sig=yuKJAw8JPif__DnAgoShA_AKQYA&hl=ro&sa=X&ei=YwhOVf6NOoaksgHDxYHwAQ&ved=0CE4Q6AEwCA#v=onepage&q=Apel%2C%20Karl-Otto%2C%20

(2001)%2C%20The%20Response%20of%20Discourse%20Ethics%2C%20Peeters%2C%20Leuven&f=false.

Ghiațau, Roxana, (2003-2004), *Profesia didactică între dileme și oportunități în Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza*, seria Științele Educației, tomul VII-VIII, Editura Universității Al. I. Cuza, Iași.

Ghiațau, Roxana, (2011), *Codul deontologic al profesiei didactice*, Editura Sedcom Libris SA, Iași.

Ghiațau, Roxana; Curelaru, Versavia, (2005), *Problematica leadershipului educațional în context universitar în vol. Educația-provocări la început de mileniu; omagiu profesorului Teodor Cozma*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași.

Goodson, Ivor; Hargreaves, Andy, (2007), *Professional Learning Communities. Divergence, Depth and Dilemmas*, Edited by Louise Stoll and Karen Seashore louis, USA disponibil la [http://books.google.ro/books?hl=ro&lr=&id=nek-XR2ONXwC&oi=fnd&pg=PP1&dq=36.%09Campbell,+E.,+\(2003\),+The+Ethical+Teacher,+Open+University+Press+McGraw-Hill,+Maidenhead,+&ots=YBr0ipH19N&sig=pzVYboWpJtolwPib8m7CJqw2dhl#v=onepage&q&f=false](http://books.google.ro/books?hl=ro&lr=&id=nek-XR2ONXwC&oi=fnd&pg=PP1&dq=36.%09Campbell,+E.,+(2003),+The+Ethical+Teacher,+Open+University+Press+McGraw-Hill,+Maidenhead,+&ots=YBr0ipH19N&sig=pzVYboWpJtolwPib8m7CJqw2dhl#v=onepage&q&f=false).

Gorea, Brândușa; Puha, Elena, (2010), *Lecții de deontologie Juridică*, Editura Zethus, Târgu-Mureș.

Gorea, Brândușa; Puha, Elena, (2010), *Lecții de deontologie Juridică*, Editura Zethus, Târgu-Mureș.

Grigoraș, Ion, (1968), *Datoria etică*, Editura Științifică, București.

Gueguen, Nicolas, (2007), *Psihologia manipulării și a supunerii*, Editura Polirom, Iași.

Habermas, Jürgen, (2000), *Conștiință morală și acțiune comunicativă*, Editura All, București.

Habermas, Jürgen, (2008), *Etica discursului și problematica adevărului*, Editura Art., București.

Jeuge-Maynart, Isabelle (coord. gen.), (2012), *Le petit Larousse illustré*, Edition Larousse, Paris.

- Kant, Immanuel, (2010), *Critica rațiunii practice – Întemeierea metafizicii moravurilor*, Editura IRI, București.
- Kant, Immanuel, (2013), *Metafizica moravurilor*, Editura Antet, București.
- Kuhn, Manfred, (2009), *Kant o biografie*, Editura Polirom, Iași.
- Kultgen, John, (1988), *Ethics and Professionalism*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Kultgen, John, (1995), *Autonomy and Intervention: Parentalism in the Caring Life*, Oxford University Press, New York.
- Lazăr, C., (1999), *Autoritate și deontologie*, Editura Licorna, București.
- Macintyre, A., (1998), *Tratat de morală. După virtute*, Editura Humanitas, București.
- Maxim, Sorin-Tudor, (2000), *Responsabilitatea morală*, Editura Mușatinii, Suceava.
- Meirieu, Philippe, (1991), *Le choix d'éduquer, Éthique et pédagogie*, ESP Editeur, Paris.
- Mill, J. Stuart, (1995), *Utilitarismul*, Editura Alternative, București.
- Miroiu, Adrian, (1996), *Teorii ale dreptății*, editor, Editura Alternative, București.
- Miroiu, M.; Bleda Nicolae, G., (2000), *etică profesională, curs universitar*, Universitatea București, disponibil la <http://www.lefo.ro/carmensylva/Carmensylva/ppap/2000/an2/sem1/mmiroiueticaprof.pdf>.
- Miroiu, Mihaela; Ofrim, Alexandru, (2008), *Sexul în comunism*, Revista Dilema Veche, 7.10.2008.
- Montefiore, Alan; Mureșan, Valentin, editori, (1998), *Filosofia morala britanica*, Editura Alternative, București.
- Papuc, Ionel; Albu, Monica; Jurcău, Nicolae, (2011), *Procesul decizional managerial în sfera educațională*, Editura ASCRED, Cluj-Napoca.
- Păun, Emil, (1999), *Școala, o abordare sociopedagogică*, Editura Polirom. Iași.
- Păun, Emil, (2002), *Profesionalizarea activității didactice în Standarde profesionale pentru profesia didactică*, coord. Lucia Gliga, Ministerul Educației și Cercetării, Editura POLSIB SA., Sibiu.
- Poenaru, Romeo, Sava, Florin, (1998), *Didactogenia în școală. Aspecte deontologice, psihologice și pedagogice*, Editura Danubius, București.

- Pop Cohuț, Ioana, (2005), *Principii de bază ale eticii în afaceri*, publicată în *Analele Universității din Oradea, Seria Științe Economice*, TOM XIV, 665, pp. 101-105 disponibil la <http://steconomiceuoradea.ro/anale/volume/2005/economie-și-administrarea-afacerilor-internationale/22.pdf>.
- Popescu, Vasile, (1995), *Deontologia și moralitatea riscului*, în „*Revista de Filosofie*”, Tomul XLII, nr. 5-6, Septembrie-Decembrie 1995.
- Râmbu, Nicolae, (2006), *Tirania valorilor. Studii de filosofie culturii și axiologie*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București.
- Sandu, Antonio, (2012), *Etică și deontologie profesională*, Editura Lumen, Iași.
- Sandu, Antonio, (2014), *Elemente de sociologie. Sociologie generală. Sociologie Juridică. Metodologia cercetării sociale*, Editura Tritonic, București.
- Sandu, Antonio; Ungureanu, Elena, (2014), *Acțiunea comunicativă, justiție deliberativă și restaurativă*, Editura Tritonic, București.
- Sălăvăstru, Constantin, (1996), *Raționalitate și discurs*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Sârbu, Tănase, (2005), *Etică: valori și virtuți morale*, Editura Societății Academice „Matei-Teiu Botez”, Iași, <http://www.ce.tuiasi.ro/~tsarbu/Ethics.pdf>.
- Schneewind, J.B., (2006), *Filosofia morală modernă*, în vol. *Tratat de Etică*, Editura Polirom, Iași, editor Singer Peter.
- Schubert, Rainer; Todoca, Mihai, A., (2008), *Iluminismul astăzi*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Scripcaru Gheorghe, Ciucă, Aurora, Astărăstoae, Vasile, Scripcaru, Cătălin (1998), *Bioetica, științele vieții și drepturile omului*, Polirom, Iași.
- Singer, Peter (coord.), (2006), *Tratat de etică*, Editura Polirom, Iași.
- Stan, Emil, (1999), *Profesorul între autoritate și putere*, Editura Teora, București.
- Stan, Liliana, (2003), *Problema idealului. Perspective moral-pedagogice*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași.
- Stanciu, Benedict, (2007), ieromonah (ed.), *Spovedania și îndrumarea duhovnicească*, Editura Sophia, București.
- Stere, Ernest, (1998), *Din istoria doctrinelor morale*, Iași, Editura Polirom, Iași.

- Șerban, Silviu; Șerban, Nicolau; Pană, Laura; Vasile, Mihai, D.; Băltuță, Elena; Bălan, Marin; Ungheanu, Mihai; Croitoriu, Rodica; Tănăsescu, Ioan; Băciu, Claudiu; Bazac, Ana; Rotaru, Irina; Boboc, Al.; Surdu, Al.; Bălan, Sergiu; Ioniță, Codrina, L., (2011), *Studii de istorie a filosofiei universale. XIX*, Editura Academiei Române, București disponibil la http://www.institutuldefilosofie.ro/e107_files/downloads/Studii%20de%20istorie%20a%20filosofiei%20universale/Studii%20de%20istorie%20a%20filosofiei%20universale%20-%20vol.%20XIX.pdf.
- Timmermann, Jens, (2010), *Kant despre conștiință, datorie „indirectă” și eroarea morală*, în Revista de Filosofie Analitică, Volumul IV, 20, Iulie-Decembrie 2010, pp. 52-73, ISSN: 1843-9969 disponibil <http://www.srfa.ro/rfa/pdf/rfa-IV-2-timmermann.pdf>, <http://www.srfa.ro/rfa/pdf/rfa-IV-2-jens-timmermann.pdf>.
- Văideanu, George, (1988), *Educația la frontiera dintre milenii*, Editura Didactică și Pedagogică, București
- Văideanu, George, (1993), *Education pour et par la valeur ou L'éducation axiologique*, Analele științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza, seria Psihologie-Pedagogie, vol. 2, Iași.
- Văideanu, George, (1996), *UNESCO-50 Educație*, Editura Didactică și Pedagogică, București
- Vârgă, Delia, (2007), *Decizie și schimbare organizațională*, Editura Universitatea de Vest, Timișoara.
- Vianu, Tudor, (1982), *Studii de filosofia culturii*, Editura Eminescu, București.
- Vlădeanu, Cristina, (2011), *etică și deontologie judiciară, suport de curs, anul II, sem. II, 2011-2012*, Universitatea „Alexandru I. Cuza”, Facultatea de Drept disponibil la <http://www.slideshare.net/exodumuser/93665373-suportcurseticasideontologiejudicia raaniisemii-1>.
- Vogler, Jean, (2000), *Evaluarea în învățământul preuniversitar*, Editura, Polirom, Iași.
- Voiculescu, Florea, coord., (2004), *Analiza de resurse – nevoi și management strategic în învățământ*, Editura Aramis, București.
- Voiculescu, Florea, coord., (2010), *Ghid metodologic de pedagogie universitară*, Editura Aeternitas, Alba Iulia.
- Williams, Bernard, (1993), *Introducere în etică*, Editura Alternative, București.

Wundenburger, J. Jacques, (1993), *Questions d' éthique*, Presses Universitaires de France.

WEB-SITE

- <http://www.ise.ro/>
<http://portal.edu.ro/>
<http://www.edu.ro/index.php/base/frontpage>
<http://www.credis.ro/>
<http://www.guv.ro/>
<http://www.academiaromana.ro/>
<http://www.mai.gov.ro/>
<http://www.just.ro/>
<http://www.edu.ro/index.php/base/frontpage>
<http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
<http://www.didactic.ro/>
<http://sar.org.ro/en>
<http://vark-learn.com/home/>
<http://www.un.org/en/index.html>
<http://www.ccea.ro/>
<http://www.cna.ro/>
<http://www.mmediu.ro/beta/domenii/dezvoltare-durabila/strategia-nationala-a-romaniei-2013-2020-2030/> accesat 07.05.2015
<http://www.edu.ro/index.php/articles/22723> accesat 10.05.2015
http://www.iccv.ro/valori/newsletter/newsletter4.etica_muncii.pdf accesat 17.01.2013
http://ro.wikipedia.org/wiki/Jandarmeria_Rom%C3%A2n%C4%83 accesat 17.01.2013
<http://www.lefo.ro/carmensylva/Carmensylva/ppap/2000/an2/sem1/miroiueticaprof.pdf> accesat 7.02.2013
<http://biblia.resursecrestine.ro/mica/7> accesat 5.02.2012
<http://ro.wikipedia.org/wiki/Epistemologie> accesat 5.02.2012
<http://progsquad.ro/com/kb/rad-mainmenu/item/68-rad-etica-in-afaceri-astazi> accesat 5.02.2012
<http://steconomice.uoradea.ro/anale/volume/2005/economie-si-administrarea-afacerilor-internationale/22.pdf> accesat 16.07.2014
<http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339&idl=1&par1=1> accesat 5.02.2012.
<http://www.mai.gov.ro/> accesat 7.05.2015

- http://www.politiaromana.ro/statutul_politistului.htm
- <http://www.scribd.com/doc/251466273/Organizarea-Si-Etica-Prof-juridice-1> accesat 30.03.2015
- <http://www.scribte.com/sociologie/psihologie/Exigente-pedagogice-in-educati163141461.php> accesat 7.05.2015
- <https://philosophy.missouri.edu/index.php/people/15-/43-john-kultgen> accesat 8.05.2015
- <http://socioumane.ro/blog/ionelcioara/files/2012/10/teorii-etice-standard2.pdf> accesat 11.05.2015
- http://cogito.ucdc.ro/nr_3/7%20-%20CONFUCIUS%20SI%20KANT%20SAU%20ETICA%20DATORIEI%20rom_.pdf accesat 11.05.2015
- <http://www.srfa.ro/rrfa/pdf/rfa-IV-2-timmermann.pdf> accesat 11.05.2015
- <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=398&idb>
- <http://atelier.liternet.ro/articol/6585/Mihaela-Miroiu-Robert-Serban-Alexandru-Ofrim/Sexul-in-comunism.html> accesat 6.02.2013
- <http://www.laurentiudumitru.ro/crede-si-nu-cerceta.php> accesat 16.07.2013
- [http://www.google.ro/books?hl=ro&lr=&id=nek-XR2ONXwC&oi=fnd&pg=PP1&dq=36.%09Campbell,+E.,+\(2003\),+The+Ethical+Teacher,+Open+University+Press+McGraw-Hill,+Maidenhead,&ots=YBr0ipH19N&sig=pzVYboWpJtolwPib8m7CJqw2dhl&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](http://www.google.ro/books?hl=ro&lr=&id=nek-XR2ONXwC&oi=fnd&pg=PP1&dq=36.%09Campbell,+E.,+(2003),+The+Ethical+Teacher,+Open+University+Press+McGraw-Hill,+Maidenhead,&ots=YBr0ipH19N&sig=pzVYboWpJtolwPib8m7CJqw2dhl&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false) accesat 19.12.2014
- [http://books.google.ro/books?hl=ro&lr=&id=nek-XR2ONXwC&oi=fnd&pg=PP1&dq=36.%09Campbell,+E.,+\(2003\),+The+Ethical+Teacher,+Open+University+Press+McGraw-Hill,+Maidenhead,&ots=YBr0ipH19N&sig=pzVYboWpJtolwPib8m7CJqw2dhl#v=onepage&q&f=false](http://books.google.ro/books?hl=ro&lr=&id=nek-XR2ONXwC&oi=fnd&pg=PP1&dq=36.%09Campbell,+E.,+(2003),+The+Ethical+Teacher,+Open+University+Press+McGraw-Hill,+Maidenhead,&ots=YBr0ipH19N&sig=pzVYboWpJtolwPib8m7CJqw2dhl#v=onepage&q&f=false) accesat 19.12.2014
- [http://translate.google.ro/translate?hl=ro&sl=en&u=http://rd.springer.com/article/10.1007/s10833-008-9097-3&prev=/search%3Fq%3D36.%2509Campbell,%2BE.,%2B\(2003\),%2BThe%2BEthical%2BTeacher,%2BOpen%2BUniversity%2BPress%2BMcGraw-Hill,%2BMaidenhead,%26hl%3Dro%26rlz%3D1R2ADSA_enRO467%26biw%3D1073](http://translate.google.ro/translate?hl=ro&sl=en&u=http://rd.springer.com/article/10.1007/s10833-008-9097-3&prev=/search%3Fq%3D36.%2509Campbell,%2BE.,%2B(2003),%2BThe%2BEthical%2BTeacher,%2BOpen%2BUniversity%2BPress%2BMcGraw-Hill,%2BMaidenhead,%26hl%3Dro%26rlz%3D1R2ADSA_enRO467%26biw%3D1073)

- %26bih%3D395%26prmd%3Dimvnsb&sa=X&ei=kk5DUP_4BYjptQa2z4CwDg&ved=0CFkQ7gEwCA accesat 19.12.2014
- <http://www.scribd.com/doc/77539363/Www-referate-ro-definitii-Si-Preocupari-Ale-Eticiei-62d14> accesat 1.03.2013
- <http://www.scribd.com/doc/54143351/etica> 2.05.2015
- <http://www.scribd.com/doc/49590054/Adrian-Miroiu-ed-Etica-aplicata-Alternative-1995> accesat 1.03.2013
- <http://www.scribd.com/sociologie/psihologie/DEONTOLOGIA-SI-ETICA-AUTORITAT1242422619.php>
- <http://www.scribd.com/sociologie/psihologie/DEONTOLOGIA-SI-ETICA-AUTORITAT1242422619.php> accesat 1.03.2013
- http://www.dialetticaefilosofia.it/public/pdf/523_bentham_prima_del_testo2.pdf accesat 30.11.2014
- <http://plato.stanford.edu/entries/bentham/> accesat 30.11.2014
- <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/61103/Jeremy-Bentham> accesat 30.11.2014
- <http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/legea/declaratia-universala-a-drepturilor-omului.php> accesat 30.11.2014
- http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/ru_m.pdf accesat 30.11.2014
- <http://www.scribd.com/doc/25781950/teoria-educatiei> accesat 1.03.2013
- <http://www.scribd.com/sociologie/psihologie/Exigente-pedagogice-in-educati163141461.php> accesat 27.03.2013
- <http://www.scribd.com/doc/47768847/Curs-Etica-Profesionala> accesat 27.03.2013
- http://www.institutuldefilosofie.ro/e107_files/downloads/Studii%20de%20istorie%20a%20filosofiei%20universale/Studii%20de%20istorie%20a%20filosofiei%20universale%20-%20vol.%20XIX.pdf accesat 1.03.2013
- <https://books.google.ro/books?id=mTEIAQAAQBAJ&pg=PA305&lpg=PA305&dq=JEREMY+Bentham++dialettica++filosofia.&source=bl&ots=AJnjb339j&sig=79KlqAKSncFor5R4MGSSl1Vutpg&hl=ro&sa=X&ei=sdNMVc2uLYSKsgHqg4C4Dg&ved=0CD4Q6AEwBA#v=onepage&q=JEREMY%20Bentham%20%20dialettica%20e%20%20filosofia&f=false> accesat 04.05.2015
- <http://www.scribd.com/doc/243743900/47768847-Curs-Etica-Profesionala-pdf> accesat 06.05.2015

<http://learningforward.org/docs/august-2011/lieberman324.pdf?sforsn=2>
accesat 06.05.2015

http://www.wested.org/online_pubs/1098-executive-summary.pdf accesat
06.05.2015

<http://www.westonschools.org/westonschools/file/PLC%20Case%20Study.pdf>
accesat 06.05.2015

BCU IAS/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CAPITOLUL 3. ETICA PROFESIONALĂ ȘI DEONTOLOGIA CÂMPULUI EDUCAȚIONAL

3.1. RELAȚIA ÎNTRE PROFESIA DIDACTICĂ ȘI SFERA POLITICO-ECONOMICĂ A SOCIETĂȚII

În perioada contemporană diversele societăți au ridicat în discuție în debaterile morale și politice probleme morale controversate: sancțiuni sociale, obligațiile față de semenii noștri, dar și față de generațiile viitoare, sistemul relațiilor personale, egalitate, discriminare și tratament preferențial, război și pace sau politica „mâinilor murdare”, însă fără a se ține seama la nivel internațional de tradițiile culturale și religioase, atunci când au fost luate spre dezbateri probleme legate de sărăcie sau putere regională, drepturile omului și încălcarea premeditară a acestora.

Asistăm la construcția unui sistem social subordonat obiectivelor și acțiunii majore a politicului, astfel încât politologul G. Burdeau sublinia că societatea noastră este martora unei politizări universale: „totul a devenit politic, deoarece totul se afla sub influența politicii sau se oglindește în ea” (G. Burdeau, 1952, p. 52). În acest context politic se trasează idealul moral liberal, care trebuie să fie construcția cea mai coerentă a doctrinei drepturilor universale legitime și respectate la nivelul societal. Arhitectura socială este guvernată de valori și principii, dar și de interesele, nevoile actorilor sociali și politici, care își valorizează propriile acțiuni, înțelegeri economice și sociale, prin construirea inteligentă a capcanelor financiare și sociale privind atingerea scopurilor. Astfel, politica guvernamentală ar trebui să identifice circumstanțele care determină dezvoltarea unui conflict de interese la nivel social, prin prejudicierea materială sau morală a intereselor cetățenilor și să stabilească cât mai adecvat mecanismele și sistemul de administrare a conflictelor identificate. Așa cum prevede art. 1 alin.3 „în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și

idealurilor Revoluției din decembrie 1989”, în România postdecembristă sunt puse în evidență norme, valori și principii împărtășite în comun de membrii societății noastre. Însă o politică guvernamentală necoerentă, reflectată printr-o distorsionare la nivelul reglementărilor guvernamentale, conduce în diferitele etape ale evoluției noastre ca societate, membră a UE, a forurilor și a organismelor internaționale, la încurajarea unor comportamente etice care nu au limitat aria de acțiune a acțiunilor imorale. Dezvoltarea unei politici economice de cele mai multe ori nefundamentate pe interesul comun al cetățenilor a condus la apariția unor dileme etice în societatea noastră, care au fost condiționate de abilitatea și profesionalismul reprezentanților guvernamentali de a menține un dialog deschis în relațiile României cu mediul internațional. Acest dialog guvernamental obturat uneori de strategia politicii externe, alteori deschis către negociere și cooperare cu organisme internaționale, trebuie în cele din urmă să genereze pentru România încrederea internațională și să faciliteze menținerea unor relații de politică comunitară și internațională cât mai armonioase din punct de vedere financiar, social, politic și, de ce nu, cultural.

România, prin toată această implozie pe care a traversat-o în ultimii ani, reprezintă încă prin resursele sale un mare izvor pentru piața financiară. Dar, printr-o politică coerentă, sistemică și comprehensivă adecvată palierului internațional, ea poate deveni o mare sursă de export a resurselor umane. Întrebarea este cât timp vom mai exporta o materie brută, care se va califica în sistemul internațional. Specializându-se în diverse domenii educabilii în viitor vor putea construi un sistem educațional raportat la cerințele societății, performant, care să gireze prin calitatea sa, cu fiecare promoție de absolvenți. În această conjunctură societală este nevoie de un control riguros asupra exercitării oricărei profesii și în special a profesiei didactice.

Dezvoltarea sistemului de tehnologie informațională și comunicațională la nivel național a permis un transfer informațional instantaneu pentru toate regiunile economice ale țării, dar și aderarea la piața globală a serviciilor, a bunurilor, a

ideilor și a capitalului, conturându-se tot mai profund economia națională. În această perspectivă națională, de dezvoltare a liniei de desfacere a bunurilor și a serviciilor companiilor internaționale și mai puțin a liniei de producție autohtonă, sistemul educațional din România trebuie să se raporteze la această nouă economie națională, cu un capital extrem de mobil și fluctuant, în care statul încearcă să implementeze măsuri legislative protecționiste. Analizele politice realizate în ultimul timp aduc în atenția organismelor mondiale (FMI, BM, ONU, OECD, Comisia Europeană ca și organismul executiv al UE, Consiliul European etc.) pierderea autorității guvernelor din ultimii ani, care au fost incapabile să exercite o politică guvernamentală care să aplaneze problematica socială și economică, să mai exercite credibilitate în fața electoratului dezamăgit de lipsa unei transparențe politice și de inconsecvență în mediul internațional. De asemenea, teatrul de luptă politic, implicarea unui număr tot mai mare de organizații non-guvernamentale internaționale a făcut ca politica națională și internațională implementată de actorii decidenți să fie difuză, iar, când strategia a fost gândită, să fie aplicată inconsecvent. Considerăm, prin complexitatea problematicii, că este necesar, într-un regim de urgență, reconsiderarea demersurilor politice, economice cu mari repercusiuni sociale pentru România, întoarcerea la valorile și tradițiile naționale și o stabilizare politică și socială a țării. În acest construct, implicațiile în domeniul educațional sunt incontestabile, iar impactul politicilor girate de stat are implicații serioase asupra promoțiilor de absolvenți și trebuie reanalizat apelându-se la o altă viziune și profunzime de idei și strategii. Implicațiile organizațiilor regionale și mondiale au demonstrat că sistemul de învățământ românesc nu mai poate fi controlat doar de către instituțiile guvernamentale prin politicile trasate; iar șocul globalizării pe care România l-a resimțit din plin în ultimii ani a demonstrat că educația la nivel național trebuie să pregătească tineri profesioniști, care să se poată integra pe piața forței de muncă a UE, iar ca cetățeni ai UE să adere la valorile acesteia. Această finalitate poate să fie atinsă doar prin profesionalismul cadrului didactic existent în sistem, printr-un proces de

indigenizare, a unei educații mai puțin difuze, formalizată și mult mai naturală și particularizată pe activitatea binomului educator-educat. Totodată nu trebuie să pierdem din vedere în formarea inițială a cadrului didactic această deschidere către educația interculturală, către diversitate culturală configurată pe particularitățile istorice regionale și dezvoltarea unei strategii de formare influențate de schimbările politice, economice sau doctrinare, deoarece la nivel internațional aceste strategii de formare au fost demarate eliberându-se de influențele culturale naționale, religioase sau lingvistice. În acest spectru internațional, educația din România nu mai poate să rămână doar o educație națională, nu ne mai putem mulțumi cu tradiția educațională. Trebuie să găsim poarta către mediul internațional, iar tinerii noștri specializați în sistemul de învățământ să fie competitivi, să aibă o formare temeinică și să admită într-un mod conștient acțiunea formării oriunde le este deschisă calea spre cunoaștere. În această mare familie, cadrul didactic trebuie să învețe să protejeze interesul comunității și să urmărească scopurile propriei profesii. Astfel, profesionalismul se evidențiază și prin loialitatea față de comunitatea profesională, dar și față de cerințele și exigențele domeniului. Apar dezacorduri în sistemul valorilor, când resursele alocate învățământului sunt reduse. Sistemul educațional românesc nu a beneficiat de o finanțare de 6% din PIB până în anul 2014, cum prevedea Legea educației naționale și Strategia Fiscal Bugetară pentru 2012-2014, chiar dacă în Guvernul României au existat cadre didactice care au votat pentru aceste prevederi. Fenomenul conduce la manifestări, greve, insubordonare, dar ceea ce agravează și mai mult comunitatea profesională și implicit societatea este lipsa unei loialități profesionale. Dacă în campaniile electorale sunt vândute de viitorii aleși lozincile electorale de susținere a educației, de încheiere a drumului de reformare a acesteia și de o coerență și cursivitate politică, toate acestea au rămas doar „un vis de vară” pentru profesioniștii din sistemul de învățământ. Comunitatea profesională a conștientizat că după o luptă grea cu sistemul, de influență profundă a politicianului în bunul demers educațional, politicianul este palierul important al deciziilor profesionale și al

bunului demers în această profesie. Cu toții suntem conștienți că printre factorii decidenți se află și cadre didactice, care la momentul votului în comisia de specialitate a Parlamentului sau în ședințele de Guvern dorim să credem, că își amintească de această profesie nobilă. De asemenea sperăm că, aceste cadre didactice având puterea decizională vor orienta resursele necesare și vor deschide drumul emiterii unor standarde, care să direcționeze rezultatele de creștere a calității educaționale, a instituției și a serviciilor educaționale. În ultimii ani, sistemul de învățământ a devenit un serviciu public, aflat într-un proces dinamic care de multe ori a fost compromis de către instituțiile de stat, agenții acțiunii sau factori decidenți ai comunității. Dacă la începutul de drum postdecembrist acesta nu reprezenta un domeniu de profit, era acaparat de stat și nu putea fi listat la bursă, anii care au urmat au demonstrat că lumea capitalului a descoperit o nouă sursă de venit foarte profitabilă, iar din acest punct de vedere sistemul de învățământ devine dependent de piața economică. Odată cu noile concepte pe care le-am descoperit și trăit, globalizarea, liberalizarea capitalului, integrarea, noile tehnologii informaționale, asistăm la o nouă dimensionare a educației și a formării din punct de vedere procesual și formal, iar „universitățile și alte instituții de formare continuă sau reconversie profesională lasă în umbră modelul profesorului artist, mitul dascălului mînat de iluminarea dezinteresată a națiunii. Ceea ce pare a interesa sunt eficiența, randamentul, câștigul simbolic și financiar” (Cucos, C., 2009, p. 58).

3.2. RAȚIONAMENTE ALE ETICII ȘI ALE DEONTOLOGIEI PROFESIEI DIDACTICE

„Când se spune că educația este dezvoltare, totul depinde de cum este concepută dezvoltarea... viața este dezvoltare, iar dezvoltarea, creșterea înseamnă viață. Tradus în echivalenți educaționali,... procesul educațional este unul de continuă reorganizare, reconstrucție, transformare” (Dewey, John, 1997, p. 49). Concluziile exprimate de către filosoful pragmatic și criticul

social J. Dewey reprezintă o reinterpretare în sistemele educaționale la nivel mondial a conceptelor de „experiență” și de „gândire” a dezvoltării personalității individului, prin cunoaștere și acțiune. În noua realitate educațională, a unui curriculum complex, dinamic și flexibil, educabilul este capabil să interiorizeze, să evalueze și să discearnă sistemul de valori ale cunoașterii umane de pseudovalorile sociale valorizându-le pentru propria formare și dezvoltare în societatea pe care urmează să o deservească. Într-o societate în care spontaneitatea, creativitatea, autonomia sau inițiativa individului primează, educația reprezintă esența capitalului uman și are misiunea de formare a omului cu personalitate, susține distinsul prof. Miron Ionescu. Aceasta conduce la permanenta reformare a sistemelor educaționale, la corelarea condițiilor de dezvoltare a umanității cu achizițiile constante de cunoștințe și cu provocările societății postmoderne. În același timp, în cadrul mecanismului atât de complex al procesului mondializării, educației îi revine și misiunea de a realiza ansamblul de acțiuni în vederea derulării procesului de universalizare a individului, o coordonată a ființei umane de valorizare a existenței socio-profesionale. Mondializarea se impune în societatea noastră ca un fenomen pozitiv, care trezește multe dintre mecanismele „amortite și ruginite” de timp, dezvoltă o cultură a calității și de depășire a propriilor limite într-un sens cât mai profund, toate concretizându-se prin intermediul educației, ca o activitate conștientă și finalistă, fundamentată pe valorile și exigențele trasate de către societate. Într-un astfel de context, sistemele de învățământ sunt confruntate cu procesele de reformare și înnoire. Ghidată de o serie de politici educaționale reformatoare, de modele, strategii în interiorul acestui sistem, se dezvoltă o susținută mișcare de normativizare deontologică a activității profesionale didactice. În cadrul instituțiilor economice, juridice, științifice, medicale s-au elaborat seturi proprii de reguli, reglementări ale acțiunii și ale responsabilității, definitivându-se astfel, aria lor de competență. S-au produs schimbări majore în domeniul activității, în cadrul raporturilor profesionale, dar și al raporturilor existente cu societatea și puterea. Aceasta a condus la respectarea profesiionistilor

domeniului, prin competențele profesionale specifice dezvoltate, prin valorile etice fundamentate, dar și prin comportamentul social pozitiv adoptat în activitățile socio-profesionale. Descoperim nenumărate inițiative în acest domeniu. Din această perspectivă și sistemul de învățământ și-a conceput deontologia profesională pentru a orienta practicienii în activitatea didactică „pentru a le lumina sau clarifica deciziile și a le conferi un supliment de putere sau de hotărâre în acțiunile lor” (Gorea, B., Puha, E., 2010, p. 7). De la an la an asistăm la o regândire a cadrului legislativ care a influențat normativitatea deontologică prezentă în regulamentele, statutele sau codurile profesionale elaborate la nivel oficial, care impune pentru comunitatea profesională obligațiile de exercitare a profesiei și a activității didactice. Din acest punct de vedere, constatăm tot mai mult că normativitatea, atât în cadrul oficial sau neoficial, nu doar restrânge libertatea profesionistului, prin faptul că reprezintă codul moral care direcționează statutul profesional și social, dar și garantează, prin regulile fundamentate, protejarea drepturilor profesionistului, a integrității și a demnității sale profesional-sociale. Astfel, deontologia, prin domeniile ei de aplicare, devine atât pentru actanții comunitari, cât și pentru cadrele didactice sau pentru educabili, comandamentul moral fundamental la nivel profesional prin intermediul căruia își pot stabili statutul și regulile de acțiune. Din această poziție își pot apăra mult mai bine teritoriile de „joc” profesional de influențele intenționate sau nu asupra activităților profesionale, cu efecte benefice sau negative. Considerăm deontologia „departe de a fi o carcasă care-i încorsetează sau aservește, este un ghid pentru a-și asuma și susține o responsabilitate în act, pentru a găsi răspunsuri unor probleme care nu-l orientează pe agentul acțiunii spre sine, ci spre acțiunea ca atare și rezultatele ei” (Gorea, B., Puha, E., 2010, p. 7). Deontologia pentru cadrele didactice nu propune reguli externe de control și supraveghere, ci regulile și reglementările interne domeniului propriu de activitate. Statutul și codurile etice și deontologice ale profesiei didactice formulează standardele de conduită ale profesionistului, conform rolului său. Spectrul amplu de acțiune a exigențelor deontologice se va regăsi și în sfera

serviciilor extraprofesionale ale cadrelor didactice cu o putere de influențare și a statutului social al educatorului. Realitatea educațională demonstrează că elaborarea prevederilor deontologice de către asociațiile de profesioniști pentru societatea românească în plină reformare profesională, prin „împrumutul” de modele de reformă, este o reacție de adaptare la standardele societății democratice, la standardele de normativitate socială ale unei societăți aflate sub influența globalizării și a globalismului; ghidată pe coordonatele multiplicității, ale varietății valorice, dar și pe afirmarea liberă a setului de valori etice individuale și instituționale.

- Care au fost argumentele personale în orientarea profesională?
- Identificați și propuneți alte direcții de dezvoltare profesională.

3.2.1. RAȚIONAMENTE ALE GLOBALIZĂRII

Mondializarea, ca fenomen controvers, a devenit pentru lumea contemporană o mișcare de unificare, dar și de redresare a mecanismelor de acțiune „ruginite și amortite” ale societății prin schimbările necesare la nivelul economiei globale controlate de Occident, dar și de noile zone de interes financiar. Provocarea acestui proces de mondializare a reprezentat-o și problema globală a societății: condițiile de viață precară, insecuritatea la nivel mondial, poluarea și degradarea solului, procentul ridicat al morții infantile, sărăcia extremă a peste un miliard și jumătate din populație cu toate aspectele ei malformate, lipsa asistenței pentru schimbare și dezvoltare a zonelor defavorizate din punct de vedere socio-economic și cultural. Toate acestea subliniază noul joc politic și financiar de evoluție a zonelor de interes mondial și modalitățile de tinere în subzistență și situații de sărăcie extremă. Asistăm la fenomenul de „compasiune” din partea organismelor și organi-

zațiilor pentru asistență pentru dezvoltare privind noile zone create de lumea a treia, iar instituțiile fundamentale și acordurile internaționale prevăzute de către acestea ar trebui să reflecte la finalitățile mondiale pe termen lung, la modurile de acțiune și strategiile instituite de distribuire și, de ce nu, redirectionare a resurselor mondiale către zonele defavorizate. În mod direct, noi, indivizii, suntem beneficiarii noului sistem social care funcționează la nivel mondial, iar prin „compasiunea” noastră față de oamenii aflați în situații de sărăcie extremă și incultură nu vom săvârși decât doar acte de caritate. Această societate are nevoie urgentă de un nou „sistem de impozitare progresivă care să asigure nevoile de bază ale tuturor indivizilor” (Dower, Nigel, 2006, p. 302), care să abordeze procese de înnoire și reformare, să dezvolte politici reformatoare în vederea creșterii economice, dar și noi moduri de acțiune în direcția dreptății, nu a actelor de caritate și „compasiune” umană. În această nouă culoare a globalizării, politicile reformatoare influențează și sistemele educaționale, prin dezinstituționalizarea sistemului și internaționalizarea unor dimensiuni ale educației, prin decentralizarea decizională și financiară, care a contribuit la creșterea competitivității și la reformarea pieței educaționale, dar și prin privatizarea instituțiilor școlare și dezvoltarea sectorului de educație privată. Globalizarea cu toate nivelele ei dominante financiar, economic, strategic și politic, impune o nouă regionalizare administrativ-teritorială, unde asistăm la procesul de translocăție a modelelor socio-economice și culturale și a proceselor de acțiune. Deschiderea permanentă și dinamismul îi obligă pe agenții acțiunii să se integreze prin reconcilierea diferențelor socio-culturale în mecanismul complex al societății, să devină competitivi, să se implice activ la nivelul comunității profesionale și civice, prin eficientizarea activității și prin schimburile de experiență și expertiză. În această nouă dimensiune a globalizării și a globalismului se conturează la nivelul sistemelor de învățământ paradigma dualității global-local impunând dezvoltarea culturii umane, dar și creșterea economică a regiunilor, care va afecta în mod pozitiv indivizii. Noua paradigmă afectează și procesul de universalizare a individului prin intermediul educației.

Procesul de supradezvoltare a țărilor bogate contribuie la alocarea unor resurse financiare mult mai mari sistemelor de învățământ, atât către instituțiile școlare publice, cât și private. De asemenea contribuie la conturarea unui cadru legislativ și instituțional de dezvoltare a practicilor de management al calității. În timp ce consecințele de la nivelul educațional al statelor de tip consumator preiau din efectele societăților subdezvoltate, și influențează mecanismul politicilor educaționale de a adopta modelul unei educații excesiv standardizate și centralizate. În structura acestui concept multidimensional ar trebui să asistăm la dialogul deschis și continuu la nivelul priorităților și al politicilor guvernamentale ale statelor, dar și la acțiunea de a corobora rezultatul ei la nivelul asistenței guvernamentale în viața socio-economică cu implicații profunde asupra sistemului educațional. Din această cauză, sistemul de învățământ trebuie ancorat în procesul de înnoire și reformare guvernamentală, deoarece prin mecanismele sale contribuie la întemeierea valorilor universale și la provocările societății contemporane de a „experimenta” și paradigma educației globale. În noua redirectionare a fondurilor mondiale către zonele de interes economic și social, finalitățile și strategiile de realizare a educației globale permit individului o inserție socială și profesională activă în mecanismul de angrenare la mobilitatea pe piața forței de muncă și de echilibrare optimă a identității etnice, naționale și globale în funcție de contextul socio-profesional în care evoluează. În cadrul unei economii globale bazate pe concurență, sistemul de învățământ din România în ultimii 25 de ani a fost nevoit să se adapteze politicilor educaționale necoerente, lipsite de cele mai multe ori de fluentă și eficiență, toate acestea fiind influențate de realitatea națională și de problematica complexă cu care aceasta se confruntă. În acest context, educația din România, în general și procesul de învățământ, în particular, sunt nevoite să răspundă obiectivelor majore pe care UE le-a trasat prin politicile sale comunitare privind promovarea competitivității și a coeziunii sociale, dar și să contribuie la soluționarea problemelor cu care societatea contemporană se confruntă. Să se adapteze mecanismului de tip cerere-ofertă, specific instituțiilor de

învățământ autonome, care la nivelul cadrelor didactice și al educabililor stimulează mult mai profund responsabilitatea profesională și morală, susținerea valorilor social-morale ale comunității. Sistemul de învățământ românesc trebuie să răspundă realităților în schimbare din societatea globală, să adopte o integrare progresivă a modelelor educaționale de tip european, să dezvolte politici educaționale care contribuie la progresul economic, social și cultural, dar și la o dezvoltare a societății echilibrată și durabilă. Investind în educația națională, investești în cetățenii acestui popor, în dezvoltarea competențelor lor profesionale, în menținerea competitivității și a dezvoltării practicilor de management al calității. În acest sens individul nu mai resimte atât de dur aspectul de control și conformare al vieții sociale, revizuirea instituită la nivelul recunoașterii sociale a „valorilor conducătoare, subordonate profilului necondiționat” (Marga, A., 2010, p. 322), dar nici influența mecanismelor economiei globalizate, care are nevoie „de logica politicii și de logica darului (Geschenk) fără contraserviciu... de valori echivalente” (Marga, A., 2010, p. 322).

3.2.2. RAȚIONAMENTE ALE INTERCULTURALITĂȚII

În contextul socio-psiho-economic, dominat de diversitatea și specificitatea instituțională, de noile orientări de politică culturală, educațională, dezvoltare legislativă, concentrate în jurul conceptului de globalizare, societatea noastră devine din ce în ce mai complexă prin structurile și reperele europene și mondiale contemporane. Dualitatea local-global a fundamentat dezvoltarea culturii umane, stimulând societatea, prin fenomenul de apărare a unor particularități regionale, dar și prin efectul de îmbogățire spirituală, când, în procesul de comunicare spirituală, a intervenit dinamismul conceptual sau ideatic. Dispariția frontierelor, asimilaționismul, migrația spre o regiune economică și socială cu pondere mai mare de dezvoltare, au deschis noi seturi problematice: gestionarea relațiilor interumane, a identității culturale, a modurilor de gândire și acțiune din noile zone

populate. În întâmpinarea acestora s-a recurs la strategii destructurante, uniformizante ori s-au instaurat noi moduri de comunicare, de conexiune, de afirmare a fiecărei culturi, cu normele specifice, cu modurile de gândire și codurile expresive diferite, spre construirea unei noi civilizații europene comune. Aceasta reprezintă garanția solidă pentru societatea noastră, a eficientizării strategiei globale, care a echilibrat paradigmele conservatoare în dimensiunea politică și economică. În acest context, dimensiunea economică și socială a educației este relevată prin necesitatea de a pregăti indivizii pentru o integrare socială și profesională optimă, dar și prin deschiderea spre alte culturi. Inserția într-un nou mediu profesional și cultural implică coexistența plurală, acceptarea celui alt, toleranță, respect și solidaritate față de cultura celui alt. Individului i se oferă totodată și șansa manifestării atitudinii proprii fundamentată și pe sistemul valorilor morale și etice ale comunității profesionale: cooperare, colaborare, întruajutorare, libertate de argumentare, respectul față de sine și față de cel alt, respectul reciproc, empatia, libertatea de exprimare a opiniilor profesionale etc. În această nouă realitate socială, școala are sarcina de a le forma educabililor o conștiință europeană, concepte, valori pe care se fundamentează marea familie europeană: tradițiile culturale, echilibrul ecologic, aspirația către democrație, justiția socială, respectarea drepturilor omului și a drepturilor copilului, pacea, solidaritatea, toate fiind o decantare a culturilor locale, regionale existente. În noua configurație spirituală occidentală, prin valorile-cheie prezente în programele școlare, școala încurajează și dezvoltă la elevi dialogul cultural, deoarece „nu numai că școala trebuie să-i învețe pe elevi să trăiască împreună, în același univers mobilat de valori diferite, dar, mai mult, ea trebuie să le ofere ocazia să descopere că acest univers este hrănit prin mii de fire ce converg, se întretaie și se completează în același timp, construind astfel un mediu nou în care toți sunt chemați să trăiască” (Hannoun, Hubert, 1987, p. 112 citat de Cucos, Constantin, 2006, p. 137). După 1990, noul context european a condus la alinierea politicii interculturale a instituției școlare la diversitatea experiențelor culturale, la conturarea unor noi parteneriate școlare,

colaborări între străini și autohtoni, pe coordonatele interculturalității, la regândirea conținutului de învățământ. În comunitate, în sfera preocupărilor diverse și diversificate ale școlii de recunoaștere a egalității valorice a culturii, formarea inițială și continuă a cadrelor didactice a reprezentat o prioritate pentru aplicarea principiului interculturalității. Sub influența mediului socio-economic, noua piață educațională s-a diversificat, privatizarea educației, chiar a celei publice, a afectat și școlile din România, care, pentru a-și îmbunătăți oferta educațională și pentru a favoriza formarea continuă a cadrelor didactice, au luptat pentru obținerea unor fonduri extrabugetare. Aceasta a reprezentat o premisă pentru creșterea autonomiei instituționale. În aceste circumstanțe și prin intermediul experienței relaționale și culturale a educabililor, s-au regândit, în comunitățile academice, strategiile, prioritățile, metodologiile, obiectivele și practicile pedagogice de formare a cadrelor didactice, în acord cu nevoile comunităților, pentru o recunoaștere și conștientizare a valorilor culturale, pentru stăpânirea și distingerea diversității culturale, dar și pentru o mai bună circulație a valorilor de la o cultură spre alta. Comunitatea cadrelor didactice contribuie semnificativ la sensibilizarea indivizilor față de contextul cultural al apropiatului. Profesorii se angajează în formarea relațională și comportamentală a elevilor, iar comportamentele culturale construite admit concepte afective sau atitudinale. Sub influența educației ca factor și rezultat al globalizării, cadrul didactic trebuie să organizeze experiențe de învățare și formare care să provoace schimbări dezirabile în comportamentul elevilor și să deschidă calea preocupărilor acestora către domenii spirituale inedite. Susținute de normele morale, situate sub semnul umanității noastre, normele deontologice vor organiza și reglementa, sub auspiciile responsabilității, activitățile profesionale, vor propune soluții concrete, vor circumscrie condițiile cooperării profesionale și setul de reguli care reglementează profesia. În consecință, codul deontologic se va defini ca o arie de acțiune calificată, ca un instrument care sprijină cadrele didactice din zone geografice diferite să înțeleagă modelul profesiei didactice din țara în care profesează sau în schimbul de experiență aflat, cu toate

elementele sale componente și toate conexiunile existente. Chiar dacă normele se află într-un raport de complementaritate, se resimt influențele culturale regionale, dar există în sistemul de norme respectiv și norme neutre la spațiul cultural, în contextul în care eticul este un element esențial al integrării într-un pluralism valoric autentic.

Proiectați o dezbatere în care să analizați tipologia nevoilor de educație interculturală.

3.2.3. RAȚIONAMENTE DE FACTURĂ PSIHOSOCIALĂ

„Educația își împlinește menirea când oamenii care o realizează meditează profund asupra sensului (sensurilor) acțiunilor, când sunt permanent conștienți de scopurile spre care tind” (Cucoș, Constantin, 2009, p. 224). Prin urmare, putem afirma, cadrul didactic cunoaște într-un mod științific cum învață educabilii, dar și cum se dezvoltă, iar activitatea instructiv-educativă premeditată în atingerea unor scopuri nu este condusă de elementul tehnic, ci, în cadrul ei, primează aspectul uman, sensibilizat prin empatie, reflexivitate, creativitate și diversitate, egalitate, încredere, care susține în demersul său pedagogic relația dintre cele două subiectivități. Educatorul este un modelator de personalități, elevul devine obiect și subiect activ al educației, al cunoașterii și al acțiunii pedagogice, în sens pozitiv. După 1989, în România prima pagină a ziarelor a fost ținută și de articolele care prezentau și analizau elementele procesului de manipulare și constrângere a tinerilor în școala românească, prin îndocrinarea ideologică în formarea omului multilateral dezvoltat. Am luptat pentru libertate, pentru democrație, pentru o nouă schimbare în viața societății românești și implicit a educației. În această „rupere” a tiparelor umane, s-a instaurat o nouă direcție de studiu și acțiune în educație, prin „asigurarea unui mai mare grad de certitudine în

activitățile instructiv-educative; intensificarea procesului de învățare; intensificarea și valorizarea dimensiunii formative a procesului de învățământ și a instrucției; instaurarea unor relații educator-educat bazate pe colaborare și cooperare, care să faciliteze individualizarea activității instructiv-educative și dezvoltarea optimă a capacităților și a competențelor individuale; orientarea spre o educație permanentă; asigurarea mecanismului de feedback formativ și/sau sumativ permanent; transformarea sistemului de activitate pe clase și lecții într-o activitate diferențiată, realizată pe grupuri și microgrupuri” (Ionescu, Miron, 2011, pp. 42-43). Interacțiunea binomului profesor-elev este construită dintr-o asimetrie bio-psiho-comportamentală a părților implicate, este o relație de maturitate și posibilitatea maturizării discipolului; o relație între adultul, care până la acel moment a investit continuu și articulat în dezvoltarea profesională, și copil, acest bulgăre de aur care, prin competența didactică a educatorului, este impulsionat în direcția evoluției individului spre stadiul de personalitate formată, autonomă, responsabilă, creativă conform modelului social dezirabil, prin participarea activă la propria sa formare. Educatorului îi revine sarcina de a organiza câmpul educațional, de a proiecta, conduce și îndruma activitatea instructiv-educativă din școală și din afara ei, în vederea formării conduitei educatului. În acest context, elevul este dezavantajat din punct de vedere cognitiv, din punctul de vedere al construcției cunoștințelor, dar și din punct de vedere afectiv și adaptativ, la noul context al formării sale. Prin caracteristicile bio-psiho-comportamentale, educabilii în contextul social sunt vulnerabili. Din această cauză, cadrul legislativ îi individualizează cu multă atenție și precizie: „minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani are capacitatea de exercițiu restrânsă”, art. 43 alin. 1 Noul Cod Civil, iar „După împlinirea vârstei de 14 ani, minorul își exercită singur drepturile și își execută tot astfel obligațiile, însă numai cu încuviințarea prealabilă a părinților spre a-l apăra împotriva abuzurilor din partea celor de-al treilea”, art. 105, Codul Familiei actualizat. Acest aspect vizează capacitatea de exercițiu restrânsă a minorului: „Cu toate acestea, minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă poate face singur acte de

conservare, acte de administrare care nu îl prejudiciază, precum și acte de dispoziție de mică valoare, cu caracter curent și care se execută la data încheierii lor”, art. 41 alin. 3 (Noul Cod Civil, 2014, p. 97). Textul legii reglementează dobândirea și exercitarea drepturilor civile, dar și asumarea și executarea obligațiilor civile, prin încheierea personală a unor acte juridice civile. Astfel, vulnerabilitatea minorului în fața adultului este ocrotită prin cadrul juridic, iar în unele situații care au existat în instituția școlară, când minorul a fost victima adultului, comportamentul profesorului neavizat din punct de vedere legal a fost sancționat etic, civil, dar și penal (ex. lovirea sau alte violențe – art. 195, vătămarea corporală – art. 194, relele tratamente aplicate minorului – art. 197, coruperea sexuală a minorilor – art. 221, racolarea minorilor în scopuri sexuale – art. 222, hărțuirea sexuală – art. 223, amenințarea – art. 206, șantajul – art. 207 și în special art. 220 – actul sexual cu un minor, coruperea sexuală a minorilor – art. 22, Noul Cod Penal). Literatura de specialitate este foarte bogată în ceea ce privește prezentarea, analizarea și propunerea unui sistem de relații interpersonale între cele două entități, deoarece se dorește construirea unei relații durabile, profesionale, care să determine climatul educogen al activităților didactice, cu valențe formative certe: „Relațiile profesor-elev devin importante în cristalizarea climatului propice activităților școlare, a unei atmosfere tonice de muncă și pentru cultivarea simțului de răspundere. Principiile pedagogiei pozitive invită profesorul să cultive în școală relații de apropiere și înțelegere față de elevi, fără a cădea în familiarism, să manifeste exigență rațională, fără a ajunge la severitate excesivă, să fie autoritar, dar lipsit de enervare și patimă. Să fie drept și imparțial... Relațiile profesor-elev sunt, pe de-o parte, raporturi interpersonale, pe de altă parte, ele sunt mediate de colectivul clasei” (Chiș, Vasile, 2005, p. 65). Nesiguranța atrage de la sine protejarea relației educative și stabilirea de raporturi interpersonale în cadrul binomului profesor-elev, în parametrii aflați în conformitate cu drepturile sociale, obligațiile morale și cu noile tipuri de drepturi de integrare dispuse în regulamentele și reglementările instituției, dar și al asociațiilor profesionale existente la acest moment în sistemul

de învățământ. Din acest punct de vedere acești parametri sunt reglementați și prin raportare la normele morale, la normele juridice, dar și la normele deontologice. Într-o organizație, relația profesor-elev, ca modalitate principală de mediere didactică și relațiile dintre cadrele didactice care colaborează, muncesc în echipă, devin eficiente prin acuratețea, viteza și satisfacția comunicării. Acestea reprezintă o construcție reciprocă, dinamică, care se regroupează continuu, în funcție de finalitățile educaționale și de circumstanțe. Argumentele de natură psihosocială privesc acest sistem de relaționare, care nu trebuie redus doar la un aspect administrativ, formal, deoarece este reglementat și de normativele instituționale și de normele deontologice. Aceste raporturi se vor personaliza și se vor dimensiona în funcție de specificul organizației sau prin raportare la membrii acesteia. Instituția școlară fiind o comunitate socială, ea implică și socializarea cadrelor didactice, iar sistemul relațional dintre colegi se fundamentează de cele mai multe ori pe reguli inechitabile sau pe reguli nescrise, pe care atât novicii, cât și veteranii trebuie să le respecte. Această realitate este construită de raporturile invocate pe baza unei asimetrii obiective și se găsește într-un oarecare dezechilibru, din punctul de vedere al statutului social, al capitalului cultural și valoric, al diferențelor de vârstă sau de cumul experiențial, așa încât strategiile de mediere a conflictelor interpersonale vor fi guvernate de normele etice și deontologice. Diferențele între oameni există, acestea influențând relația pedagogică, „dar ele nu trebuie să devină motiv de depreciere..., de infatuare, de impunere a propriei persoane, de exercitare a autoritarismului. Este indicat ca aceste valențe ale profesorului să fie supravegheate, camuflate, autocenzurate. Autoritatea, care este o dimensiune pozitivă în educație, nu se impune, ci se câștigă, este atribuită de către partenerii actului formativ. Autoritatea liber atribuită potențează, de bună seamă, calitatea actului educativ” (Cucoș, Constantin, 2006, p. 331). Mulți specialiști în câmpul educației și al pedagogiei, în cercetările lor, au realizat o radiografiere a diferitelor etape de dezvoltare profesională a procesului de învățământ. Distinsul profesor dr. Vasile Chiș, din perspectiva pedagogiei pentru

competențe, definește profesia didactică prin intermediul conceptului de *competență/competențe*: competențe personale (cuprinzând cele morale, dar și capacitatea de a iniția schimbări, responsabilitate, toleranță, creativitate, empatia, capacitatea de a rezolva probleme), competențe psiho-pedagogice și metodologice, precum și competențele de specialitate (2001, p. 5). Pe baza experiențelor de construcție profesională, dar și de creștere personală, Elena Macavei (2001, <http://www.scribd.com/doc/58251879/Competente-Cadru-Didactic>) evidențiază competențele de metacomunicare (atitudine mentală pozitivă, farmecul personal, simțul umorului, gândirea pozitivă, dispoziția pentru umor), dar în demersul său teoretico-acțional accentul cade și pe competențele profesionale ale cadrului didactic, cu deschidere către corpul de reguli al deontologiei (consecvență, autonomie și responsabilitate, verticalitate, respect, dragoste față de semeni și profesie, exigență/auto-exigență, fermitate, integritate, integrare, mobilizare). G. Le Boterf, referindu-se la competențele profesionale, „consideră că evoluțiile contextelor și organizațiilor de muncă, dezvoltarea noilor tehnologii de informare și de comunicare, precum și avansul cercetărilor asupra procesului de învățare și a funcționării cognitive, conduc în mod necesar la un concept de competență care nu se limitează la deprinderi punctuale... care răspunde la întrebarea ce înseamnă a acționa cu competență?... care să facă diferența între „a reuși” și „a înțelege”... care să ia în calcul că a fi competent nu înseamnă doar a fi capabil de a acționa într-un singur context, ci de a fi... capabil de a transfera sau de a transpune competența în alte contexte” (2000, pp. 15-18, citat de Voiculescu, V, 2010, pp. 19-20).

3.2.4. RAȚIONAMENTE ÎNSCRISE ÎN UNITATEA STATUTARĂ A CADRELOR DIDACTICE

„Calitatea procesului de predare reprezintă un element-cheie pentru a stabili dacă Uniunea Europeană poate să își mărească competitivitatea într-o lume globalizată” (Comisia Comunităților Europene, Bruxelles, 2007, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0392:RO:NOT>)

Într-o economie europeană bazată pe cunoaștere, capitalul uman reprezintă un concept amplu și complex de studiu, care va acumula în sine multitudinea de investiții în oameni pentru promovarea unui progres economico-social echilibrat și durabil, pentru afirmarea identității proprii pe scena internațională, dar și pentru întărirea drepturilor și intereselor UE. În aceste circumstanțe munca educativă se concretizează și în modelul profesional al cadrului didactic, deoarece multe dintre concepțiile, abordările profesionale sunt desuete, făcând loc de-a lungul timpului noilor modele, orientări, paradigme, ca rezultate ale cercetărilor psihopedagogice, care au provocat schimbări dezirabile în formarea profesională (inițială și continuă). În introducerea la *Comunicarea Comisiei către Consiliu și către Parlamentul European privind îmbogățirea calității formării profesorilor* {SEC (2007) 931SEC (2007)933} din 2007 se dispunea: „Există aproximativ 6.25 milioane de profesori (cu normă întreagă) în Europa[1]. Profesorii joacă un rol important în ajutorarea oamenilor de a-și dezvolta talentele și de a-și pune în valoare potențialul de creșteri și bunăstare personală și în a-i sprijini să dobândească o gamă largă de cunoștințe și competențe de care vor avea nevoie ca cetățeni și ca muncitori. Profesorii școlari au rolul de mijlocitor între lumea în continuă evoluție și elevii care sunt pe cale să pătrundă în această lume. Profesorii au o meserie din ce în ce mai complexă. Responsabilitățile profesorilor sunt în creștere. Mediile în care aceștia lucrează sunt din ce în ce mai dificile.” (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0392:RO:NOT>).

Aceste prevederi au susținut responsabilitatea cadrelor didactice în spațiul social, economic european, condițiile dificile în care mulți profesori își desfășoară activitatea profesională, dar au arătat că modelul profesional didactic este încă incomplet și el necesită la nivelul UE profunde transformări, deoarece profesorii sunt „pregătiți pentru sarcinile importante pe care le îndeplinesc în numele societății europene.” (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0392:RO:NOT>).

Strategia de la Lisabona, lansată în 2000, al cărei obiectiv major îl reprezenta transformarea Europei în „economia bazată pe cunoaștere cea mai competitivă și cea mai dinamică din lume până în 2010”, de asemenea Consiliul de la Barcelona, martie 2002, care a adoptat obiective majore pentru îmbunătățirea sistemelor de educație și formare ale statelor membre, au inclus în aceste dispoziții și îmbunătățirea educației și a formării profesorilor și a formatorilor („Consiliul din martie 2006 a consemnat faptul că *„Educația și formarea reprezintă factori esențiali ai dezvoltării potențialului pe termen lung al UE pentru competitivitate, precum și pentru coeziune socială”*).

Consiliul a mai adăugat, de asemenea, că „Reformele trebuie de asemenea accelerate pentru a asigura sisteme de educație de înaltă calitate, care să fie atât eficiente, cât și echitabile”, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0392:RO:NOT>), și continuă prin intermediul direcției din 2004, când Consiliul și Comisia au prevăzut elaborarea principiilor europene comune în privința competențelor și a calificărilor necesare profesorilor și formatorilor, iar în 2006 Consiliul declară că „motivația, calificările și competențele profesorilor, ale formatorilor, ale altor membri ai personalului didactic și ai serviciilor de orientare și ajutor social, precum și calitatea conducerii școlilor figurează printre factorii-cheie pentru obținerea unei mai bune calități a rezultatelor învățării” și că „eforturile personalului didactic trebuie însoțite de o perfecționare profesională continuă și de o bună cooperare cu părinții, serviciile de ajutor social pentru elevi și comunitatea mai largă”. „Îmbunătățirea calității educației și a formării profesorilor trebuie să fie, deci, un obiectiv important al sistemelor educative europene, în așa fel încât să poată fi efectuate progrese mai rapide în direcția îndeplinirii obiectivelor comune care au fost stabilite în cadrul programului pentru educație și formare pentru anul 2010” (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0392:RO:NOT>). Toate aceste dispoziții ale Consiliului și ale Comisiei au subliniat necesitatea unei prezentări detaliate și diferențiate a profesiei didactice în plan european. Astfel, în iunie

2005 Comisia Europeană elaborează principiile comune pentru competențele și calificările profesorului: pregătirea universitară, plasarea în contextul învățării permanente, mobilitatea (încurajarea schimburilor cu alte țări) și parteneriatul. Distinsul profesor Philippe Meirieu, în discursul său pedagogic, subliniază valoarea profesională în societate a cadrului didactic, care este sursa de diagnosticare a nevoilor personale ale individului în această societate dinamică și nu trebuie ignorată nici realitatea conform căreia prin intermediul cadrului didactic toți indivizii au accesul egal la universal (2005). În documentul UNESCO *L'education et le rôle des enseignants a l'horizon 2020* (<http://www.barbier-rd.nom.fr/educroleenseig.1.PDF>) sunt trasate direcțiile principale ale politicilor educaționale care sprijină evoluțiile în profesia didactică, enumerându-se „axele forte ale politicilor educaționale care însoțesc evoluțiile în profesia didactică” (la anexa documentului), iar în cadrul celor zece axe prevăzute identificăm și axa deontologiei, ca indicator decisiv în proiectarea în următorii douăzeci de ani a modelului profesiei didactice. Vom evidenția cele zece axe, precizând locul prioritar al deontologiei prin raportare la exigențele societății contemporane din perspectiva europeană asupra profesionalizării.

Axa 1 *Elaborarea curriculumului*: pentru toate nivelurile de educație, constă în elaborarea a trei câmpuri de obiective (obiective de învățare instrumentală, obiective de învățare socială și obiective cu caracter cultural prin cunoașterea conținutului cultural care este considerat esențial în formarea individului într-un context dat), prin comparații internaționale.

Axa 2 *Organizarea evaluărilor*: se distinge în formarea profesională evaluările formative și sumative sau obținerea unor certificări la finalizarea școlarizării obligatorii. Aceste rezultate trebuie studiate cu multă atenție și diseminate la o scară cât mai largă la nivel internațional, urmând ca fiecare țară să-și introducă democratic, la nivel național, obiectivele obligatorii de școlarizare.

Axa 3 *Acompaniamentul individualizat al elevului* insistă asupra inegalităților din mediul social, familial, cultural din care provine educabilul: formele de susținere, deși sunt diverse, nu sunt suficiente, mai ales prin încurajarea programelor de cercetare educațională în acest domeniu.

Axa 4 *Furnizarea de resurse variate în materie de situații de învățare*, asigurarea unor resurse umane, documentare, tehnologice, oferite în sens mai larg, din punct de vedere social, cultural, profesional (crearea unei bănci de resurse pentru învățare), astfel încât elevul să se poată informa și singur, indiferent de condițiile sociale-economice traversate sau de distanță.

Axa 5 *Organizarea parteneriatelor între școală și comunitate* stipulează ca foarte necesară întocmirea unei carte internaționale a parteneriatului școlar, care să precizeze drepturile și datoriile școlii, precum și ale partenerilor implicați în activitatea educațională.

Axa 6 *Deontologia învățământului prin erodarea unor modele tradiționale de învățământ*: în această privință, printre alte probleme stipulate, se urmărește realizarea unui cod internațional de deontologie a învățământului, puternic articulat pe concepția umanistă a educației. Autorul evidențiază faptul că, neexistând un model procedural unic de concepere, documentele deontologice inițiate sunt obiectul unor dispute contradictorii din partea elevilor, a părinților, a profesorilor, a instituțiilor, dar ele se bazează pe o compatibilitate a textului cu dispozițiile dispuse în *Declarația Universală a Drepturilor Omului* și *Convenția Drepturilor Copilului*.

Axa 7 *Cunoștințele fundamentale orientează cadrele didactice asupra percepției procesului instructiv-educativ* ca activitate ce contribuie la cultivarea valorilor esențiale ale condiției umane (educația pentru pace este una dintre ele), valori care mai degrabă ne unesc decât ne despart. De aici, promovarea în instituțiile școlare a diversității sociale și culturale, astfel încât educabilii să descopere elementele care ne unesc în pofida inerentelor diferențe existente.

Axa 8 *Coordonările indispensabile ale politicilor educative și culturale* subliniază importanța pe care educația, ca instituție școlară, o are în păstrarea și transmiterea valorilor culturale și de patrimoniu ale societății; prin urmare, inițiativele politicilor

culturale și educative din diferitele state trebuie gândite conform unor țeluri comune la nivel internațional.

Axa 9 Formarea cadrelor didactice subliniază necesitatea adoptării modelului formării universitare (specializarea) și a formării psihopedagogice pentru toate cadrele didactice, indiferent de țară.

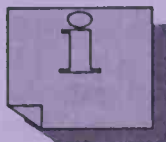
Axa 10 Dubla strategie în educație presupune că aceasta este stimulată atât de promovările reformelor globale, cât și în planul inovațiilor locale, prin mobilizarea actorilor sociali în susținerea educației.

Această unificare statutară a cadrelor didactice europene sub egida celor zece axe prezentate a fost în măsură să contribuie la o nouă regândire, mult mai profundă și cu o concretizare practic-aplicativă mai conceptuală în construcția profesionalismului didactic. Pilonul acestor prevederi la nivel european în ceea ce privește educația și formarea profesională este întregit prin concluziile Consiliului din 26 noiembrie 2012, privind educația și formarea profesională în Europa 2020 – contribuția educației și a formării profesionale la redresarea, la creșterea economică și la crearea de locuri de muncă (2012/C 393/02): „prin care s-a instituit un cadru strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și a formării profesionale pentru perioada 2020 („ET 2020”) (1), al cărui scop principal este acela de a sprijini continuarea dezvoltării sistemelor de educație și formare profesională ale statelor membre, sisteme care sunt menite să asigure împlinirea pe plan personal, social și profesional a tuturor cetățenilor, precum și prosperitatea economică durabilă și capacitatea de inserție profesională, promovând în același timp valorile democratice, coeziunea socială, cetățenia activă și dialogul intercultural”
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:393:0005:0007:RO:PDF>

În general, există puține norme care reglementează activitatea cadrelor didactice și întregesc obiectivul deontologiei. De-a lungul activității sale, cadrul didactic are de luat multe decizii în mod singular, prin urmare aceasta trebuie să-l facă mult mai

precaut în munca sa, pentru că instabilitatea care domnește în sistemul birocratic își lasă amprenta și asupra sistemului de norme care conduce întregul sistem de acțiune al educabilului.

Exemple de acte normative privind educația și formarea profesională la nivelul comunității Uniunii Europene.

<http://old.eur-lex.europa.eu/ro/consleg/latest/chap1630.htm>; http://ec.europa.eu/europe2020/index_ro.htm;
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=OJ%3AC%3A2012%3A393%3ATOC>

32014D0773

2014/773/UE: Decizia de punere în aplicare a Comisiei din 30 octombrie 2014 de acordare a unor derogări de la punerea în aplicare a Regulamentului (CE) nr. 452/2008 al Parlamentului European și al Consiliului privind producerea și dezvoltarea de statistici în materie de educație și învățare continuă în ceea ce privește Belgia, Irlanda, Franța, Malta și Finlanda [notificată cu numărul C (2014) 7865]

32014R1175

Regulamentul (UE) nr. 1175/2014 al Comisiei din 30 octombrie 2014 de punere în aplicare a Regulamentului (CE) nr. 452/2008 al Parlamentului European și al Consiliului privind producerea și dezvoltarea de statistici în materie de educație și învățare continuă, în ceea ce privește statisticile privind participarea adulților la învățarea continuă, și de abrogare a Regulamentului (UE) nr. 823/2010 al Comisiei Text cu relevanță pentru SEE

32013R0912

Regulamentul (UE) nr. 912/2013 al Comisiei din 23 septembrie 2013 de punere în aplicare a Regulamentului (CE) nr. 452/2008 al Parlamentului European și al Consiliului privind producerea și dezvoltarea de statistici în materie de educație și

învățare continuă, în ceea ce privește statisticile în materie de sisteme de educație și formare Text cu relevanță pentru SEE

32013R1288

Regulamentul (UE) nr. 1288/2013 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 decembrie 2013 de instituire a acțiunii „Erasmus +”: Programul Uniunii pentru educație, formare, tineret și sport și de abrogare a Deciziilor nr. 1719/2006/CE, nr. 1720/2006/CE și nr. 1298/2008/CE Text cu relevanță pentru SEE

52012DC0669

Comunicare a comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Regândirea educației: investiții în competențe pentru rezultate socio-economice mai bune

2012/C 393/02

Concluziile Consiliului din 26 noiembrie 2012 privind educația și formarea profesională în Europa 2020 – contribuția educației și a formării profesionale la redresare, la creșterea economică și la crearea de locuri de muncă

32011R0088

Regulamentul (UE) nr. 88/2011 al Comisiei din 2 februarie 2011 de punere în aplicare a Regulamentului (CE) nr. 452/2008 al Parlamentului European și al Consiliului privind producerea și dezvoltarea de statistici în materie de educație și învățare continuă în ceea ce privește statisticile în materie de sisteme de educație și formare Text cu relevanță pentru SEE (*JO L 29, 3.2.2011, p. 5-27*)

32011H0701 (01)

Recomandarea Consiliului din 28 iunie 2011 privind politicile de reducere a părăsirii timpurii a școlii Text cu relevanță pentru SEE (*JO C 191, 1.7.2011, p. 1-6*)

32011D0082

2011/82/UE: Decizia Consiliului din 31 ianuarie 2011 privind încheierea Acordului între Uniunea Europeană și Confederația Elvețiană privind stabilirea clauzelor și a condițiilor de participare a Confederației Elvețiene la programul „Tineretul în acțiune” și la programul de acțiune în domeniul învățării de-a lungul vieții (2007-2013) (*JO L 32, 8.2.2011, p. 1-2*)

32010D0786

2010/786/UE: Decizia Comisiei din 17 decembrie 2010 de acordare a unor derogări de la punerea în aplicare a Regulamentului (CE) nr. 452/2008 al Parlamentului European și al Consiliului privind producerea și dezvoltarea de statistici în materie de educație și învățare continuă în ceea ce privește Belgia, Germania, Estonia, Irlanda, Grecia, Spania, Franța, Italia, Ungaria, Malta, Polonia, Portugalia, Finlanda și Regatul Unit [notificată cu numărul C (2010) 9126] (*JO L 335, 18.12.2010, p. 66-72*)

32010R0823

Regulamentul (UE) nr. 823/2010 al Comisiei din 17 septembrie 2010 de punere în aplicare a Regulamentului (CE) nr. 452/2008 al Parlamentului European și al Consiliului privind producerea și dezvoltarea de statistici în materie de educație și învățare continuă, în ceea ce privește statisticile privind participarea adulților la învățarea continuă Text cu relevanță pentru SEE (*JO L 246, 18.9.2010, p. 33-72*)

Rezoluția Consiliului din 27 noiembrie 2009 privind un cadru reînnoit pentru cooperarea europeană în domeniul tineretului (2010-2018) (*JO C 311, 19.12.2009, p. 1-11*)

32009H0708 (01)

Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 18 iunie 2009 privind stabilirea unui cadru european de referință pentru asigurarea calității în educație și formare profesională (Text cu relevanță pentru SEE) (*JO C 155, 8.7.2009, p. 1-10*)

32009H0708 (02)

Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 18 iunie 2009 privind stabilirea unui sistem european de credite pentru educație și formare profesională (SECEFP) (Text cu relevanță pentru SEE) (*JO C 155, 8.7.2009, p. 11-18*)

32010D0037

Decizia Consiliului din 27 noiembrie 2009 privind Anul European al Activităților de Voluntariat care Promovează Cetățenia Activă (2011) (*JO L 17, 22.1.2010, p. 43-49*)

32006Q0804 (01)

Revised rules of procedure of the governing board of the European Centre for the Development of Vocational Training (Approved by the Council on 24 July 2006) (*JO C 182, 4.8.2006, p. 2-4*)

32006R0198

Commission Regulation (EC) No 198/2006 of 3 February 2006 implementing Regulation (EC) No 1552/2005 of the European Parliament and the Council on statistics relating to vocational training in enterprises (Text with EEA relevance) (*JO L 32, 4.2.2006, p. 15-33*)

Modificat prin 32010R0822

32008D1298

Decizia nr. 1298/2008/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2008 de stabilire a programului de acțiune Erasmus Mundus 2009-2013 pentru ameliorarea calității învățământului superior și promovarea înțelegerii interculturale prin cooperare cu țări terțe (Text cu relevanță pentru SEE) (*JO L 340, 19.12.2008, p. 83-98*)

32008D1350

Decizia nr. 1350/2008/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 16 decembrie 2008 privind Anul European al

Creativității și a Inovării (2009) (Text cu relevanță pentru SEE) (JO L 348, 24.12.2008, p. 115-117)

32008G1216 (01)

Rezoluția Consiliului din 21 noiembrie 2008 privind o strategie europeană în favoarea multilingvismului (JO C 320, 16.12.2008, p. 1-3)

32008H0506 (01)

Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2008 privind stabilirea Cadrului european al calificărilor pentru învățarea de-a lungul vieții (Text cu relevanță pentru SEE) (JO C 111, 6.5.2008, p. 1-7)

32008R0452

Regulamentul (CE) nr. 452/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 aprilie 2008 privind producerea și dezvoltarea de statistici în materie de educație și învățare continuă (Text cu relevanță pentru SEE) (JO L 145, 4.6.2008, p. 227-233)

Defavorizarea cadrelor didactice din punct de vedere profesional, social, economic, cultural sau politic față de alte categorii profesionale a condus la o criză de identitate în interiorul profesiei. Politicul, implicit prin Executiv, mizează pe conștiința proprie a acestora, de asemenea pe acea stare afectivă care îl conduce în dăruirea sa profesională, dar, în același timp, îl face să fie atât de vulnerabil din punct de vedere emoțional în fața situațiilor problematice ale societății și atât de ușor de manipulat în fața deciziilor luate în viața publică față de propriul statut profesional. În cele din urmă, cadrul didactic este amăgit de deciziile luate la nivel politic, iar ceea ce îi rămâne este deziluzia, decepția, satisfacțiile morale mărunte, uneori oboseala din această luptă cu gorgonele societății.

Ce perspectivă rămâne pentru acest Don Quijote postmodern aflat într-o polemică continuă cu politicile guvernamentale, cu strategiile de reglementare a învățământului?

Ce-i rămâne oare de făcut, atunci când realizează că este într-o contradicție cu realitatea sumbră, constatând că birocrăția îl apasă din ce în ce mai mult, că nu i se permite să acționeze în parametri optimi, în ceea ce privește noua filosofie educațională? Acțiunile sale profesionale sunt interpretate cu atâta ușurință de către societate și i se prescriu, de cele mai multe ori fără o instrumentare adecvată, hotărâri decisive și irevocabile. Dacă în trecut profesia didactică era supusă idealizărilor, în ultimii ani, în societatea românească, datorită câmpului de interes, prin intermediul mass-media s-au prezentat anumite exemple aduse în fața opiniei publice, care au susținut că profesorul nu este un model profesional, profesia didactică fiind deformată, lezându-se imaginea profesională și profesionalismul cadrelor didactice din interiorul ei. Observăm că mass-media sau alte foruri și organisme ale societății foarte rar își exprimă părerea asupra modului în care ar trebui să își exercite sarcinile profesionale jurnaliștii, magistrații, medicii, economiștii noștri, care ne-au făcut viața atât „de prosperă”. Însă acest lucru se resimte des în profesia didactică, începând cu evaluările naționale, cu rezultatele acestora, pe care numai cadrele didactice sunt vinovate, iar interpretările și analizele continuă în spectrul maselor largi, care, de fiecare dată când sunt intervievate, construiesc un adevărat ghid profesional, care de cele mai multe ori aduce cu rețetarul noilor personaje mondene, nici măcar cu cartea de bucate a bunicii. În România cetățenii vorbesc și analizează cu atâta „profesionalism” politica, noile politici ale Federației de Fotbal și educația. Pentru toți este atât de accesibil să analizeze procesul de învățământ, starea de fapt a educației. Dar în această criză societală, profesorul este un supraom, care prin dăruirea sa, pe măsura priceperii și a efortului pedagogic, prin adaptarea rapidă la mutațiile survenite în societatea românească, prin bunele sale practici educative, depășește criza ce se resimte mult mai profund în sistemul de învățământ. Din această cauză profesia didactică se numără în categoria ocupațiilor unde solicitările psihologice sunt mari, controlul decizional este maxim, rolurile sunt supraîncărcate și domină o supraîncărcare informațională. Munca în sistemul educațional, munca la catedră zi

de zi semnifică concentrare, informare, responsabilitate, stres, iar în acest context, apelând la această linie de argumentație a lui Gary Johns, „Candidații cu mari șanse la epuizare sunt profesorii” (1998, p. 411). În munca sa la catedră, profesorul este o categorie profesională foarte expusă, prin natura comunicării educaționale, prin comunicarea directă cu educabilul, familia sau comunitatea. Este o categorie profesională bazată pe principiile cooperării și ale politeții, pe „cuvintele care descătușează dorința de a învăța” a copiilor (Faber, A., și colaboratorii, 2002, p. 10 citat de Albu, Gabriel, 2008, p. 16), dar indirect întemeiată pe rezultatele sale, materializate și în rezultatele școlare ale elevilor, pe modul în care contribuie la asigurarea unei inserții sociale active a subiectului uman.

Ce reprezintă o societate fără instituția școlară?

Ce reprezintă o societate fără mecanismul său de educare și instruire?

Sunt întrebări la care fiecare comunitate trebuie să-și găsească răspunsul, deoarece fără aceste componente ale existenței socioumane, omul nu ar putea, la finalul unui proces extrem de laborios și destul de solicitant, să facă față rolurilor sociale la care este supus de-a lungul existenței sale. Din această perspectivă, deontologia didactică se concentrează pe standardul identității profesionale, precizează practicile, drepturile, îndatoririle practicienilor, legitimează activitatea didactică ca o activitate profesională, criticând și sancționând malpracticile profesionale din acest domeniu.

Datoria morală a cadrelor didactice este de dezvoltare a integrității profesionale, care se constituie din următoarele valori: susținere reciprocă, respect reciproc, responsabilitate, demnitate, toleranță, respect, egalitate, loialitate, libertatea de exprimare a opiniilor, echitate, onestitate, toate aceste valori amplificându-se în multitudinea planurilor care se intersectează în activitatea didactică:

- ❖ Reper pentru alte categorii profesionale;
- ❖ Reper pentru membrii profesiei în fața societății;
- ❖ Reper de integrare, de luptă împotriva excluderii;

- ❖ Regulator al libertății academice;
- ❖ Reper pentru gestionarea și depășirea conflictelor din colectivului de cadre didactice;
- ❖ Reper în rezolvarea conflictelor cu părinții și comunitatea;
- ❖ Reper în susținerea unui climat moral în spațiul comun al instituției școlare, atât pentru experți, cât și pentru novici;
- ❖ Reper în dinamizarea organizațiilor.

În integritatea sa, profesia didactică este fundamentată pe adevărul realității sociale și este percepută de opinia publică prin percepția de control asupra rolului axiologic, social și psiho-pedagogic. Societatea românească nu a creat încă un cadru legislativ generos pentru sistemul de învățământ și pentru profesia didactică. Dacă Legea nr.1/2011, Legea Educației Naționale, a fixat cadrul general al politicii educaționale, impunând o anumită conduită etică față de problematica în educație, ea este completată de alte acte normative (care legiferează *Statutul personalului didactic, Regulamentele organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar sau Regulamentele de funcționare a instituțiilor*), prin care se susține integritatea profesională, dar se dorește o excludere a propagandei politice din activitatea instructiv-educativă. Astfel, Art. 7 alin (1) dispune: „În unitățile, în instituțiile de învățământ și în toate spațiile destinate educației și formării profesionale sunt interzise activitățile care încalcă normele de moralitate și orice activități care pot pune în pericol sănătatea și integritatea fizică sau psihică a copiilor și a tinerilor, respectiv a personalului didactic, didactic auxiliar și nedidactic, precum și activitățile de natură politică și prozelitismul religios” (Legea nr.1/2011); educația nu trebuie să fie influențată de ideologiile politice existente la guvernare, ea răspunde cerințelor de evoluție a realității naționale și internaționale pentru și într-o Europă unită, inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii (ET 2020)

3.2.5. RAȚIONAMENTE DE FACTURĂ ORGANIZAȚIONALĂ ȘI INSTITUȚIONALĂ

An de an globalizarea impune societății schimbări în cadrul raporturilor sociale, culturale, dar cu implicații mult mai profunde la nivel politic și economic, prin respectarea acordurilor internaționale, regionale, care atrag după sine controlul supranațional al întregului sistem național, afectând astfel și sistemele educaționale. Într-o societate în care sistemul de învățământ se transpune într-un serviciu public, al cărui mecanism este dinamizat prin sistemul de relaționare dintre stat și publicul său, școala, ca o construcție socială, este supusă procesului continuu de schimbare, prin forme și modalități diferite. În această nouă dimensiune a schimbării societății civile, bazată pe nevoia de educație pentru o creștere și dezvoltare economică, mecanismele de reglare și autoreglare de la nivelul sistemului social, dar și a sistemului educațional sunt influențate de două tendințe: de relevare a dimensiunii organizatorice și instituționale sau de încetare instituțională a raportului educativ. Susținătorii ultimei teorii se sprijină pe relațiile educative primordiale, pe fundamentul relației părinte-copil sau pe măsura acumulării experienței transmise de la maestru către discipol, care nu necesită reguli sau regulamente de funcționare. În societatea postmodernă, unde sistemul de relaționare este atât de dinamic, unde competitivitatea își lasă tot mai mult amprenta în educație, funcționalitatea lor nu se mai bazează pe o dinamică ascendentă în ceea ce privește calitatea, educația globală nu mai reprezintă un proces dirijat către un scop bine delimitat, orientat de valorile și exigențele societății, ci de acelea ale părintelui sau ale maestrului, traversate de multe ori de influențele nedirijate sau nearticulate. Pe de altă parte, influențele modelatoare ale mediului socio-uman asupra individului vin din partea instituțiilor fundamentale, care își exercită puterea asupra societății și sunt parte integrantă a ei. Instituția școlară și-a construit o cultură organizațională proprie, adaptată la nevoia de democratizare a educației și descentralizare a sistemului, la schimbările impuse de criza acțiunilor financiare, dar

și la complexitatea mecanismului de schimbare, ca modalitate de desprindere de ideologia sistemului anterior și ca formă de dezvoltare și modernizare a societății. S-a construit și dezvoltat un management competitiv, prin care instituția școlară și-a asumat direct nevoia de educație ca nevoi sociale ale grupurilor și ale comunității civile, prin derularea unor programe educaționale care confirmă transpunerea fenomenelor economice și sociale în nevoile explicite și implicite de educație. În același timp asistăm la: „integrarea în învățământ a tehnologiilor informației și a comunicațiilor, transformarea învățământului într-o marfă, creșterea mobilităților și a contactelor dintre actorii implicați în formare sunt aspecte concrete ale internaționalizării educației” (Cucos, Constantin, 2009, p. 38). Însă fenomenul birocratic care a cuprins societatea românească după 1990 nu a ocolit nici sistemul de învățământ, iar din această cauză imaginea instituției școlare are mult de suferit. În această perioadă, educația în România a ajuns să depindă de o multitudine de reguli și regulamente, în această luptă cu birocrăția, expertiza cadrelor didactice, subliniată prin creativitatea în planul pedagogic, prin spiritul organizatoric, fac ca artificialele reguli și regulamente instituționale să fie acceptate cu mai multă ușurință de către profesori sau elevi. Lipsa unei politici educaționale coerente în spațiul românesc, dar și exigențele europene impuse o dată cu aderarea României la UE, transformările radicale de pe piața muncii nu au ajutat la rezolvarea problemelor majore din sistemul educațional românesc, ele s-au amplificat și, analizând instituția școlară, ca organizație, remarcăm prelungirea crizei educaționale, caracterul conflictual al sistemului în ansamblul său, constituirea unui management mai mult ca o formă de dezvoltare decât ca un management eficient al învățării, dar și caracterul deficitar al rezolvării conflictelor în cadrul organizației școlare sau la nivelul clasei de elevi. Dar nu trebuie să analizăm instituționalul numai sub aspectul negativ, întrucât acesta ne permite să depășim starea de compromis sau haos care s-ar putea instaura. În acest sens, distinsul prof. univ. dr. Vasile Chiș consemna „înscris într-un cadru organizațional (unitatea școlară), procesul de învățământ se desfășoară în peisajul bogat al relațiilor

interpersonale... Acestea alcătuiesc o componentă importantă a câmpului educațional, cu valențe formative" (Chiș, Vasile, 2005, p. 64). Câmpul educațional este dominat de activitatea cadrului didactic, și de factorul său uman, de dăruirea sa. Definind spontan cadrul didactic am preciza: „persoane care tezaurizează un ansamblu de cunoștințe variate din domenii diverse și care are răspunsuri la orice întrebare, a constituit una dintre direcțiile de analiză a specialiștilor în educație" (Cucoș, Constantin, 2009, p. 644) sau „componenta esențială a procesului de învățământ... cu trăsăturile sale specifice de ordin psihomoral, atitudinal-comportamental" (Cucoș, Constantin, 2009, p. 645). Regulile și regulamentele din instituția școlară nu sunt suprapuse peste regulile spațiului privat, astfel școala, „care stă sub semnul valorii și al valorizărilor" (Cucoș, Constantin, 2009, p. 419) trebuie astfel organizată încât să-i permită copilului trăirea vieții sale, cum propunea J. Dewey. În condițiile mondializării informațiilor, instituția școlară românească trebuie redefinită, împreună cu actul educativ, prin proiectarea într-un context aproximativ firesc, care să conducă la noi inițiative, să inducă o schimbare în pragmatica acțiunii de comunicare, dar în același timp să aibă și o contribuție la îmbogățirea inteligenței colective, toate fiind influențate de fenomenul major de dezinstituționalizare a instituționalului. Ca susținători ai instituției, suntem de acord cu aceste deziderate, dar fără influența promiscuității morale și impunerea regulilor după bunul plac al unor factori decidenți sau prin influența unor factori externi sistemului de învățământ. Conceptul de instituționalizare nu trebuie tratat rigid, formal și într-un sens unic, absolut, el incumbă profesionalismul cadrelor didactice, respectul agenților acțiunii și al comunității sociale față de normele de conduită pentru profesioniștii acestui domeniu în cadrul concret. În societatea postmodernă, profesionalismul cadrului didactic desemnează depășirea moravurilor și a modurilor cotidiene de raportare la educabil, deoarece moralitatea, principiile de viață cotidiană sau morala privată trebuie distinse de morala instituției școlare. În colectivul unei școli sau al unei clase există de multe ori pericolul ca experiența morală privată să impună și să valideze unele norme

care să conducă la soluționarea situațiilor problemă sau a conflictelor morale dintr-o perspectivă subiectivă. Viziunea exprimată de Emil Păun (1999) în lucrarea *Școala, o abordare sociopedagogică* reprezintă una dintre concepțiile fundamentale ale educației românești, chemând imperios nu doar la o reformare a sistemului de învățământ, dar și la depășirea crizei educației tradiționale sau a crizei de educație în sine, cum preciza la rândul său prof. dr. Miron Ionescu (2011). Această nouă abordare a școlii de drept ca o *learning organisation* constituie premisa pentru a gândi adecvat deontologia acestui domeniu, pentru a putea sesiza concepțele în care sunt exprimate problemele sale și modul în care sunt propuse și soluționate. Școala este *learning organization* (Emil Păun, 1999) deoarece: este organizația care produce învățare, adoptă și furnizează serviciile educaționale; este organizația care învață educabilii, promovează valori și schimbări în sistemul de valori al instituției; elementul definitoriu al școlii, ca organizație și construcție socială, rezidă în activitatea managerial-administrativă și activitatea pedagogică, activități interdependente, unde prima activitate construiește contextul celei de-a doua, iar deontologia, ca o știință a drepturilor, a îndatoririlor profesionale și a etaloanelor de acțiune, se află la confluența dintre administrativ, managerial și pedagogic; este angajată în proces complex de formare și perfecționare managerială; faptul de a institui norme deontologice determină dimensiunea de *staff development*. Într-un sistem social organizat, cultura organizațională se dezvoltă prin ansamblul regulilor care determină mișcările corecte ale jocului, dar și mișcările permise, din sistemul normelor, al valorilor, al credințelor membrilor unei organizații, incluzând și normele deontologice. Astfel, în context școlar, planul normativ și planul expresiv, ca planuri de analiză ale culturii organizaționale fac trimitere la deontologia oficială și latentă. Deontologia, prin particularitățile activităților didactice ce intră în câmpul de interes, determină ambianța intelectuală și morală a grupului, ghidează conștiința morală și profesională a cadrului didactic și a comunității profesionale, modalitatea prin care se exercită sarcinile profesionale de către un profesionist, în structura organizațională.

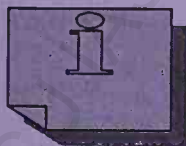

Proiectați o dezbatere în care să analizați resurse-nevoi și managementul strategic propus la nivelul sistemului de învățământ-expresie a nevoilor sociale românești (nevoia de protecție socială, nevoia de diminuare a șomajului și de asigurare a reconversiei profesionale sau nevoia de asigurare a locurilor de muncă).

3.3. PROFESIONALISM ȘI PROFESIONALIZAREA CARIEREI DIDACTICE

De-a lungul timpului, munca a reprezentat pentru om garanția materială, asigurând o coerență în existența sa, dar și un prilej de diversificare a sferei sociale. Confruntările constructive care au loc în cadrul vieții economice sau sociale, dar și dezacordul, discordia construiesc această lume în care trăim, complexă și diversă, unde coexistă persoane distincte, care își doresc lucruri diferite și în care există puține lucruri sau acțiuni care să-i mulțumească pe toți indivizii. Astfel, la nivelul relațiilor interumane stabilite în sistemul societal, fiecare individ are ritmul său biologic și dinamica sa existențială, în căutarea unui echilibru extern, printr-un control al comportamentului său intern, prin păstrarea atitudinilor preferențiale, dar ierarhizate într-o deplină armonie cu sunetul și tempoul socio-profesional, din dorința de a nu fi o persoană „afonă” sau, în corul vieții socio-profesionale, pentru a nu aborda o altă gamă. În acest context, preocupările regulilor jocului societal sunt impuse și guvernate de interesele și trebuințele marilor corporații, ale căror intenții sunt variabile în timp, în funcție de geopolitica regională, deoarece evenimentele din spectrul politic și economic impun reacții și o reconceptualizare pozițională, dar cu penetrare și asupra câmpului ocupațional. Aceste ultime decenii, dominate de spectrul evoluției economice, au contribuit la o augmentare a meseriilor/profesiilor, oferind cetățenilor posibilitatea de a selecta din spectrul ocupațional

alternative cât mai diversificate, care să le asigure nu numai echilibrul psihologic, dar și o bază materială. Profesia și activitățile profesionale specifice fiecărui domeniu îndeplinesc și un rol de socializare, care conduce la o mai bună cooperare și o competiție între instituții și membrii acestora. Dar schimbările de pe piața financiară, cu repercusiuni asupra economiei globale, chiar și sindromul ninja de credite prietenoase, pe baza unor venituri și garanții incerte, cu dobânzi majorate pentru a reflecta riscul, reducerea din valoarea garantată de cetățean, au condus la majorarea ratei de șomaj pe piața forței de muncă, ceea ce întărește sentimentul de disconfort pentru adultul care, în acest context, nu este încadrat în dinamica rol-statusurilor ocupaționale. Această perioadă este resimțită de către adultul aflat în șomaj ca o stare de anormalitate pentru condiția sa existențială. Pentru societatea contemporană, care se află sub influența curentului „Noului Profesionalism”, noțiunea de „ocupație”, „meserie” și „profesie” subliniază deosebiri semantice relevante, chiar dacă în realitatea contemporană au același uz pentru viața de zi cu zi. Noțiunea de „ocupație” desemnează o sferă mult mai amplă, integrând și termenii de „meserie” și „profesie”. Etimonul pentru „meserie” se regăsește în cuvântul latin „ministerium”, care desemnează obligație în sens larg, iar restrâns, un serviciu casnic, intern înfăptuit de către un supus. Originea termenului de „profesie” în termenii latini „professio”, „professionis”, o ocupație de credință respectată în spectrul social. Sesizăm diferența semantică a termenilor, care definește meseria ca fiind un meșteșug, o acumulare de cunoștințe în special prin practică, în timp ce profesia este o activitate permanentă, fundamentată pe baza unor norme și principii.

„MESERIE, *meserii*, s. f. Profesiune sau îndeletnicire bazată pe un complex de cunoștințe obținute prin școlarizare și prin practică, care permit celui care le posedă să execute anumite operații de transformare și de prelucrare a obiectelor muncii sau să presteze anumite servicii; îndeletnicirea

meseriaşului; calificarea profesională a meseriaşului; meşteşug, meşterie. ♦ *P. gener.* Profesii (de orice fel). ♦ *Şcoală de meserii* = şcoală în care se pregăteau în trecut cadre de muncitori calificaţi. ♦ *Loc. adj.* *De meserie* = calificat într-un anumit domeniu de activitate; de specialitate, competent. ♦ *Ocupaţie; preocupare.* – Din *meserie* (înv. „slujbă, funcţie” lat.)” (DEX, 2012, p. 643).

„**PROFESIUNE/PROFESIE** s. f. 1. activitate cu caracter permanent desfăşurată de cineva în baza unei calificări; meserie, îndeletnicire, ocupaţie. 2. Profesii de credinţă = declaraţie publică făcută de cineva asupra principiilor sau a convingerilor sale. (fr. *profession*, lat. *professio*)” (DEX, 2012, p. 881)

Dicţionarul juridic este cel care trasează aceste noţiuni dispuse de către COR 2012 (Clasificarea Ocupaţiilor din România) şi care investesc aceste concepte cu noile dimensiuni ale vieţii cotidiene.

Ocupaţia recunoscută de către dreptul muncii din România există în COR 2015 şi se defineşte ca o „activitate utilă, aducătoare de venit (în bani sau natură), pe care o desfăşoară o persoană în mod obişnuit, într-o unitate economico-socială şi care constituie pentru aceasta sursă de existenţă. Ocupaţia este, deci, proprie persoanelor active, care practică o activitate recunoscută de societate ca utilă pentru sine şi semenii săi... Ocupaţia unei persoane poate fi exprimată prin: funcţia sau meseria exercitată de aceasta” (http://www.rubinian.com/dictionar_detalii.php?id=4455).

„**Ocupaţie, ocupaţii** s.f. – îndeletnicire, treabă, activitate, preocupare

♦ *Profesie, slujbă, post*” (DEX, 2012, p. 735)

„**Funcţie, funcţii** s.f. 1. Activitate administrativă pe care o prestează cineva în mod regulat şi organizat într-o instituţie în schimbul unui salariu, serviciu, slujbă, post. Grad pe care îl deţine cineva într-o ierarhie administrativă.

2. Sarcină, rol, destinaţie” (DEX, 2012, p. 419)

Funcţia este reprezentată de „activitatea desfăşurată de o persoană într-o ierarhie funcţională de conducere sau execuţie. În

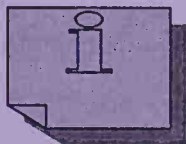
COR, funcțiile sunt cuprinse în grupele majore de la 1 la 5" (http://www.rubinian.com/dictionar_detalii.php?id=4455).

Meseria este definită de către „complexul de cunoștințe obținute prin școlarizare și prin practică, necesare pentru executarea anumitor operații de transformare și prelucrare a obiectelor muncii sau pentru prestarea anumitor servicii. Meseriile sunt o formă de ocupație și sunt clasificate în COR în grupele majore de la 6 la 8" (http://www.rubinian.com/dictionar_detalii.php?id=4455).

Profesia „este specialitatea (calificarea) obținută prin studii. Uneori profesia poate fi și ocupație, alteleori nu (persoana a absolvit anumite studii, însă nu profesează în domeniul respectiv, fiind angajată pe un alt post, într-o ocupație (funcție sau meserie) diferită" (http://www.rubinian.com/dictionar_detalii.php?id=4455).

Din modul în care sunt abordate aceste noțiuni se observă ca limitele lor de interferență sunt foarte delicate, chiar fragile, iar configurația este dinamică, fiind supusă procesului de convertire a unei acțiuni și a unei activități în altă acțiune și activitate. De cele mai multe ori, acestea accentuează perspectivele diferite de înțelegere a activității sau a acțiunii. Astfel, ocupația se distinge prin ipostaza materială, în timp ce meseria și profesia subliniază nivelul de pregătire educațională a individului, în timp ce funcția este activitatea care gestionează nivelul ierarhic ocupațional, ierarhia funcțională de conducere sau execuție. Dinamica transformărilor existente pe piața muncii în România, care se află într-o strânsă legătură cu dezvoltarea socio-economică actuală din țară, aflată și ea sub „viziunea” influențelor politice interne sau internaționale, face ca această dimensiune de activitate să fie privită din spectrul dimensiunii globale, onorând astfel rigorile pragmatice și economice, însă nu epistemologice. Noile teorii contemporane asupra formării profesionale au revalorificat noțiunea de carieră, incluzând în spectrul definirii obiectivele individuale stabilite pe termen lung, dar și prestarea unor servicii în câmpul profesional, de fapt succesiunea de activități, acțiuni profesionale prestate de individ, sub aspectul poziționării profesionale pe care o atinge o persoană, datorită atitudinilor, cunoștințelor, competențelor

dezvoltate de-a lungul timpului, nu numai în același loc de muncă sau în aceeași funcție. Însă nu trebuie să trecem cu vederea faptul că trăim și muncim într-o lume din ce în ce mai complexă și mai diversă, dar, în același timp, nici faptul că trăim și muncim într-o lume care impune limite asupra resurselor noastre, iar de cele mai multe ori nu obținem ceea ce ne dorim sau încercăm să obținem plenar, date fiind limitele impuse și opțiunile care există. Într-o astfel de societate, se delimitează categoria de profesioniști care se remarcă prin competențele lor și printr-un management al timpului, printr-o planificare riguroasă de-a lungul timpului a carierei. În prezent, societatea postmodernă, prin mecanismele sale, vizează o atenuare a conflictului etnic, rasial, o reconciliere care implică diminuarea diferențelor de valori fundamentale, a problemelor de repartitie a resurselor, care au apărut după căderea blocului comunist, și soluționarea conflictelor pe baza perspectivei confruntării constructive și a comunicării interumane. În această mișcare politică și socio-economică, dar și în acest schimb de idei, societățile postmoderne, aceste sisteme organice bazate pe sistemul relațional și fundamentate pe relațiile de producție de consum, s-au dezvoltat în ultima perioadă ca societăți profesionale. În această dinamică a activității, schimbarea și interacțiunea au făcut ca individul să poată să-și proiecteze viitoarea carieră pe care și-o dorește, ea fiind recunoscută prin profesionalismul în domeniul ales. De-a lungul evoluției sale, omul încearcă să se poziționeze pe diferite trepte sociale, din acest punct de vedere el urmărește să-și integreze planificarea carierei în spectrul cât mai larg al planificării vieții, să dobândească cunoștințele specifice despre ocupațiile profesionale și competențele necesare în domeniul ales, să aibă o atitudine de explorare a oportunităților, o flexibilitate fermă spre cunoaștere și deschiderea către ideile noi. În acest spectru vor acționa cele două concepte de „profesionist” și „profesionalism”, precum și modul în care etica se exprimă și valorifică atribuțiile.

„PROFESIUNE, *profesiuni*, s. f. 1. Ocupație, îndeltnicire cu caracter permanent, pe care o exercită cineva în baza unei calificări corespunzătoare; complex de cunoștințe teoretice și de deprinderi practice care definesc pregătirea cuiva; meserie. 2.

(În sintagma) *Profesiune de credință* = declarație publică pe care o face cineva cu privire la principiile sau la convingerile sale. [Pr.: -si-u-. – Var.: *profésie* s. f.] – Din fr. *Profession*” (DEX, 2012, p. 881).

„PROFESIONALÍSM, s. n. 1. Profesionism. ♦ Conștiință profesională. 2. Cuvânt care aparține unui limbaj profesional. [Pr.: -si-o-] – Din fr. *Professionnalisme*” (DEX, 2012, p. 881).

Definită sub raportul cerințelor etice, profesia „este o ocupație pe care o au mai multe persoane organizate voluntar să își câștige existența prin slujirea directă a unui anumit ideal într-un mod moral permisibil, dincolo de ceea ce le cere nemijlocit legea, piața și morala comună”. (M. Davis, 1999, p. 139 citat în Miroiu, M.; Bleda Nicolae, G., 2000, p. 48)

Din perspectiva clasică, tradițională, existența și exercitarea profesiei se află și sub influența unor principii definitorii:

- PRINCIPUL DETERMINĂRII MATERIAL-FINANCIARE

Pârghiile pe care democrația le oferă, participarea individului cât mai activă la viața publică, angajamentul activ în și pentru societate, dar și comunitate, reprezintă *confruntarea* pe care acesta o traversează. Indiferent că este privită sub influența profesională, socială sau ca o confruntare de idei și valori, aceasta își lasă amprenta asupra elementului prioritar al individului: venitul. Într-o societate dinamică, obținerea veniturilor constante reprezintă o prioritate pentru individ și este esențială într-o economie de piață. Din această cauză, pentru individ accentul cade și pe legătura între veniturile sale și satisfacția în muncă. Chiar dacă satisfacția la locul de muncă este privită ca o experiență subiectivă, se pot sublinia factori generali cum ar fi salariul mare, munca stimulatorie mental sau oportunitățile de promovare mult mai

rapidă care o reliefează. Utilitatea socială, dar și elementul economic și financiar sunt variabile care influențează publicul și opinia acestuia în ce privește orientarea în vederea fundamentării profesionale ulterioare.

• PRINCIPIUL FORMĂRII PROFESIONALE

Integrarea României în structurile Uniunii Europene a vizat și adoptarea de noi strategii care privesc, la nivelul statului-membru, formarea permanentă, prin raportarea la unul dintre obiectivele fundamentale, strategice ale guvernării Uniunii Europene, „să devină cea mai competitivă și mai dinamică economie bazată pe cunoaștere din lume, capabilă de creștere economică durabilă, mai multe locuri de muncă și o mai mare coeziune socială” (citată în Iucu, R., 2004, p. 16). Aceste strategii ar trebui să asigure obiectivele (Ilie, Vali, 2005, p. 46, citat în Diac, Georgeta, 2009, p. 658):

- Creșterea calității și a eficienței sistemelor educaționale și de formare profesională în UE;
- Facilitarea accesului tuturor în sistemele educaționale și de formare profesională;
- Deschiderea sistemelor educaționale și de formare profesională.

Trăind într-o Europă care s-a confruntat și se confruntă cu problematica crizei economice, a instabilității pieței monetare, Uniunea Europeană susține eforturi considerabile pentru a depăși criza, dar și pentru a crea condițiile favorabile derulării unei economii la nivel de uniune și mondial cât mai competitive și cu un grad ridicat de ocupare a forței de muncă. José Manuel Barroso, fostul Președinte al Comisiei Europene, a prezidat pentru instituirea unui sistem de guvernare economică, susținând Strategia Europa 2020, care determină o dezvoltare economică durabilă (industrie competitivă, susținerea unei economii cu emisii scăzute de carbon, prin reducerea cu 20% a emisiilor de gaze cu efect de seră, creșterea ponderii surselor de energie regenerabile), favorabilă incluziunii (reducerea sărăciei la nivelul UE prin creșterea locurilor de muncă, dezvoltarea unor noi zone de interes

economic, prin reducerea sărăciei), dar și inteligentă (orientarea investițiilor către cercetare și dezvoltare, inovare, găsirea unor resurse suplimentare de alocare educației, care să favorizeze reducerea abandonului școlar cu 10% și o creștere de 40% a absolvenților de studii superioare în spectrul populației în vârstă de 30-34 ani). Cele cinci obiective majore la nivelul UE definesc poziția pe care UE o deține până în anul 2020, în același timp sunt transpuse la nivelul acțiunilor de politică națională a fiecărui stat membru. Acestea se completează și se susțin reciproc, fiind în același timp interdependente, acționând și în plan educațional prin reducerea sărăciei, a excluziunii sociale și prin îmbunătățirea direcțiilor profesionale ale cetățenilor. Raportându-ne la aceste prevederi, art. 2 alin (4) din Legea educației naționale stabilește „Statul asigură cetățenilor României drepturi egale de acces la toate nivelurile și formele de învățământ preuniversitar și superior, precum și la învățarea pe tot parcursul vieții, fără nicio formă de discriminare”, susține crearea și dezvoltarea unei piețe educaționale a ofertelor de formare inițială și continuă, printr-o liberalizare și o deplină concurență. În acest context societal, de cele mai multe ori vocația individului este într-un „balans” cu dimensiunea educativă, pe un termen mediu și lung, în construirea infrastructurii mentale, iar formarea este atestată prin diplome, certificate, obținute în universități, la nivelul instituțiilor de învățământ superior de stat, particulare sau confesionale. Formarea individului nu se încheie cu finalizarea studiilor, aceasta se amplifică și diversifică la nivelul practic/aplicativ de la locul de muncă. Însă de-a lungul formării este necesară o corelare a programelor de formare inițială cu cele de formare continuă, oferite atât de furnizorii de stat sau/și particulari, pe baza standardelor elaborate în vederea asigurării calității în procesul de formare. Nu trebuie să pierdem din vedere nici faptul că educația adulților și învățarea pe tot parcursul vieții se bazează pe educația inițială de calitate, pe formarea continuă specifică, pe structura căilor flexibile, pe parteneriat, pe responsabilitate și pe tot ceea ce reprezintă dinamismul inserat în mecanismele eficiente de finanțare.

- PRINCIPIUL EXPERTIZEI PROFESIONALE

Expertiza împreună cu problematica aferentă în România este de o dată relativ recentă, impunându-se datorită performanțelor pe care societatea le așteaptă din vastele domenii de activitate. S-a impus ca un concept economic și tehnic, care să circumscrie o profesie și condițiile de acces ale individului pentru exercitarea acesteia. A acaparat sectorul tehnologic, financiar și economic, din interesul stârnit de politicile aferente, de a forma un corp de experți, de a angrena în mecanismele robuste ale domeniilor acestor experți, care să aducă performanțe la nivelul macroeconomic, prin ocuparea forței de muncă, creșterea nivelului de trai, construirea infrastructurii societății, a unor pârgii aferente unui comerț liber, dar supus politicilor concurențiale de pe piața mondială, prin omniprezența globalizării în viața economică, politică, socială și, în același timp, în sistemele educaționale. Prin extinsa utilizare a conceptului în contexte variate și domenii diverse, prin frecvența sa, expertiza a devenit obiectul reprezentărilor sociale ale individului, care o poziționează în vârful piramidei valorilor sociale. Pentru societate devine din ce în ce mai evident că a fi expert echivalează cu a avea o valoare profesională în domeniul aferent respectiv, a avea o competență de nivel superior, care se fundamentează pe sistemul construit din abilitățile specifice, cunoștințe, atitudine, aptitudini, experiența în domeniu, comportament de lider, inteligență adaptativă, coeziune în jurul scopurilor profesionale și a utiliza metode și tehnologii specifice domeniului pe care doar inițiatii, cu grad similar de pregătire, le abordează. Expertul devine codul unei profesii, pe care comunitatea profesională îl poate decoda. Se consideră ca obținerea expertizei reprezintă pentru individul angajat în acest proces un interval de aproximativ zece ani, implicând calitate, dar și o diversificare a experienței demersului aplicativ aferent domeniului. Elementele transferate expertizei au fost denumite de Cyril Houle (1980) „caracteristici de performanță”, însumând categoriile de cunoștințe și abilități: existența unui aparat teoretic-conceptual științific bine organizat, formarea și utilizarea abilităților practice,

autoperfecționarea, capacitatea de a manageria problematica muncii specifice. Factori determinanți în construirea expertizei:

- Pregătirea la un nivel înalt, prin intermediul structurilor aferente formării inițiale și continue, pe baza unor principii europene comune;

- Condiționarea accesului în branșa profesională prin intermediul unor examene riguroase și a trierilor succesive de-a lungul carierei;

- Separarea problemelor profesionale de cele ale vieții cotidiene (o interfață redusă publicului).

Un expert conștientizează că recunoașterea publică, succesul său profesional reprezintă o continuare fidelă a îndeplinirii atribuțiilor profesionale exemplar: medicul a tratat bolnavul, jurnalistul a dus adevărul dincolo de tipar sau ecran, magistratul a soluționat litigiile, iar profesorul a organizat experiențe de învățare și formare, care au condus la schimbări dezirabile în comportamentul elevilor. În spatele fiecărui profesionist se află un OM, care de multe ori este vulnerabil emoțional, se află singur în fața propriei conștiințe, care luptă pentru dezvoltarea sa armonioasă, pentru autoperfecționarea continuă, datorită dorinței de cunoaștere în domeniul profesional și dezvoltării intereselor profesionale. În acest mecanism și în acest proces de internaționalizare, de mobilitate tot mai pronunțată pe contextul politicilor reformatoare, discutăm de implicarea unor experți transnaționali, care prin profesionalism oferă comunităților, organizațiilor modelul profesional competent, deschizând calea uniformizării structurilor și a proceselor.

• PRINCIPIUL DETERMINĂRII ETICE ȘI JURIDICE

Succesul în exercitarea unei profesii este condiționat de cunoștințele teoretice, abilitățile profesionale, competențele profesionale, competențele transversale, dar și de calitățile morale, comportamentul social necesar activității profesionale și sistemul de valori etice, care o fundamentează. Acest sistem de valori etice impune o responsabilitate profesională, construiește mecanismul de identificare și reglare a standardelor de responsabilitate profe-

sională, prin proiectarea codurilor etice. În sprijinul eticii sau a moralei profesionale se află elementul juridic, care emană norma juridică, prin intermediul instituțiilor, al autorităților publice desemnate și împuternicite în acest sens. Elementul juridic desemnează și obținerea acreditărilor legale, care să permită organismelor profesionale ca, în procesul decizional, cu o mai mare suplețe să se poată evidenția membrilor eficiența actului decizional managerial, erorile apărute în procesul decizional și tehnicile de îmbunătățire a calității actului decizional. Standardele profesionale au o conotație cognitivă (prin intermediul sistemului de conținuturi transmise de profesioniștii dintr-un domeniu de activitate) și o conotație etică, deoarece un comportament profesional include un comportament etic, iar prin respectarea ansamblului de reguli, principii și valori se emană profesionalism într-un câmp de activitate dat. Profesia reprezintă ocupația pe care mai mulți practicieni organizați voluntar în activitatea lor sunt dedicați unui ideal profesional, se orientează spre excelență și spre beneficiar „dincolo de ceea ce le cere legea, piața și morala comună” (Davis, Michael, 1999, p. 139, citat în Miroiu, Blebea, 2001, p. 50). Societatea postmodernă este construită din societăți profesionale, unde indivizii care se orientează către o profesie, spre urmarea unei cariere își doresc să fie recunoscuți profesioniști în activitatea lor. Astfel, aceștia se vor raporta la sistemul normelor morale, juridice și deontologice, care se află pentru profesionist în raporturi de complementaritate, exprimând noile exigențe de regândire a elementului etic și juridic, „cerințe provocate de legăturile inedite apărute între drepturile sociale și obligațiile morale, ca și între noile tipuri de drepturi, cele de integrare, de luptă împotriva excluderii, drepturi ce depășesc strict punctul de vedere juridic” (Gorea, Brândușa; Puha, Elena, 2010, p. 27). Practicienii se raportează la sistemul normelor etice incluse în codul etic profesional, iar abdicarea de la aceste standarde trezește dilemele profesionale, dar pune în discuție sub lupa societății moralizatoare sistemul de valori și întreaga valoare a profesionistului. În această societate de consum în plină și rapidă dezvoltare societățile profesionale se întemeiază pe valori, care sunt proiectate de codurile etice

particulare diferitelor categorii de profesii. Dacă etica profesională este reflexivă și critică, stabilind drepturile, datoriile și practicile grupului profesional, în același timp sancționând și relele practici profesionale, legislativul, prin aparatul său, acționează ca efect al încălcării dispozițiilor legislative de către individ. Toate acestea întăresc ideea că un adevărat profesionist trebuie să respecte principiile unei conduite drepte și să fie demn de încredere profesională.

- **PRINCIPIUL UTILITĂȚII SOCIALE**

În prezent, politica promovată prin strategia Europa 2020 își dorește să găsească răspunsul la nevoile și necesitățile acestei societăți aflate sub spectrul crizei economice, care a produs schimbări majore în societatea europeană. Sub apăsătoarea creștere a ratei șomajului (între 2008-2010 peste 5,6 milioane de slujbe pierdute, iar în 2014 la nivel de UE rata șomajului a rămas stabilă la 10%, o situație similară fiind înregistrată în zona euro de 11,5%), o astfel de guvernare, în care se dorește implementarea unor strategii de creștere a numărului locurilor de muncă și eliminarea decalajului între statele europene, profesia, categoria socială abstractă, rămâne așa cum preciza profesorul clujean Dumitru Salade, „calea de schimb între ceea ce primim și ceea ce dăm societății”, deoarece, prin intermediul acesteia, individul „își exercită o parte din drepturile și obligațiile cetățenești și tot prin ea apreciază contribuția semenilor săi la mersul înainte al societății” (Macavei, Elena, 2001, p. 294). Profesia reprezintă pârgăria prin care individul se angajează la construirea dezideratelor nobile ale unei societăți. În același timp, profesia pentru cetățeanul Uniunii Europene constituie și examenul de maturitate susținut prin eficiență în folosul societății. Politica de ordine, pe care umanitatea a implementat-o de la un deceniu la altul monitorizează atent și dinamica economiei sociale, având mecanisme cât mai robuste de supraveghere pentru țintele clare și măsurabile. Noua ideologie abordată în Blocul comunist după 1990 și-a pus amprenta și asupra sistemului social; astfel, unele ocupații care deserveau servicii esențiale membrilor comunității au încetat, iar, treptat, alte ocupații,

în funcție de economia de consum sau nivelul de dezvoltare industrială a regiunii administrative, au furnizat servicii societății, transformându-se în profesii îmbrățișate de tinerii comunității, prin recunoașterea unui status și prin noile privilegii obținute. Anii '90 în România au descătușat sistemul social organizat după principiile autoritariste, unde structurile de cunoaștere ale indivizilor erau reduse doar la reacțiile identice impuse de judecățile, atitudinile sau interesele ascunse ale structurilor supraordonate, dar s-au aflat și sub influența teoriilor distinsului cercetător român Oscar Hoffman, care, preocupat de realitățile sociale, de adâncirea cunoașterii strategiilor cooperative de rezolvare a situațiilor problematice care existau la nivelul societății postdecembriste, definește profesiile ca fiind „stări sociale, adică grupuri umane (ontologic constituite și nu ca grupări statistice) cu o structură, funcționalitate, relații umane, interese, tradiții, modalități de viață, acțiuni” (Hoffman, Oscar, 1990, p. 30). Diversificarea profesiilor nu a fost doar o consecință directă a revoluției tehnologiilor, conceptul și-a găsit afinitatea în opera umană, ridicată pe principiile, valorile, conduita, atitudinile comportamentale născute din experiențele umanității. Paradigmele prezente „prefigurează ideea organizării sistemelor sociale după alte principii, în care contribuțiile fiecărei unități la înțelegerea realității sunt recunoscute prin includerea lor ca elemente în contribuția celorlalte unități” (Chirică, Sofia, 2003, citat în Chirică, Sofia; Andrei, Daniela; Ciuce, Cătălina, 2009, p. 12), în această structură socială definirea misiunii profesiei este legată de reformarea structurală a socialului, de calitatea regulilor, a normelor, a valorilor, care interacționează în „realitățile” și situațiile curente, în prezent impunându-se din ce în ce mai multe restricții autonomiei profesionale. Societatea, cu întregul său mecanism, cu scopurile, legitimitățile și interesele ascunse, cu toate „anomaliile” care contrazic „sistemul”, modulează conceptualizarea profesiei. În dialogul social, profesioniști, se individualizează prin expertiză, raționalitate, comunicare, altruism, orientate către opinia publică, fiind preocupați de starea bună a clientului, nu de interesul și beneficiile personale. Elementele de fundamentare teoretică cuantifică, în demersul lor, promovarea binelui social pentru fiecare

profesie și pentru domeniul său de activitate. Efectele practicii profesionale întregesc binele social, care pentru magistrați sau avocați desemnează dreptate, pentru cadrele didactice – instruirea și educația, pentru corpul medical – sănătatea umană, iar pentru jurnaliști – aflarea adevărului și transmiterea unei informații corecte și veridice publicului. Astfel, individul, prin interiorizarea sistemului de valori, va deveni un continuator al experienței sociale acumulate de către societate într-o anumită perioadă istorică, dar, prin intermediul practicii sale profesionale, el va fi și un contribuabil, prin îmbogățirea și dezvoltarea sistemului de valori.

Pentru orice activitate profesională sunt necesare codurile etice, care pun în prim-plan statutul profesionistului ca angajat al instituției, egalitatea serviciilor pentru toți cetățenii, rezultatele comportamentelor profesionale asupra clienților și în interesul acestora, relațiile dintre profesioniști și clienți, statuarea unor cerințe și principii prin care profesioniștii să fie sensibili la problemele etice. Codurile nu conțin percepțe teoretice, ele stabilesc semnificațiile practice și utile pentru profesioniști. Dar pentru ca acestea să fie investite cu autoritate morală, trebuie să primească consimțământul explicit și tacit al tuturor membrilor organizației. Însă limita de acțiune a codurilor constă în emiterea lor în termeni generali, pentru că, la început, membrii organizației se află în incapacitatea de a identifica multitudinea problematicii etice care apare de-a lungul activităților. Codul etic rămâne valabil dacă toți membrii îl respectă, iar modul în care este transpus în practică, dacă îi sunt încălcate normele și principiile sau dacă unii membri ai organizației pun un monopol peste regulile și normele deontologice ale codurilor, se transformă la nivelul instituțional cu implicații și pe palierul comunitar într-o „mafie a prototipului unei profesii” (M. Davis, 1999, p. 144, citat în Miroiu, M.; Bleda Nicolae, G., 2000, p. 48). Schimbările sociale, care s-au transpus de-a lungul timpului în actele normative privind practicile nediscriminatorii, de asemenea cadrul economic, care, prin intermediul concurenței, a generat un standard de comportament la care să adere toți cei care aspiră la avantajele de cooperare, dar și competitive în domeniul de activitate solicitat, au ridicat spre analiză și cercetare valorile și caracteristicile

profesionistului. Astfel, profesorul M. Miroiu a realizat o adaptare după H. Gartner a caracteristicilor ideale ale profesiilor (Adaptare după H. Gartner, 1991, pp. 129-130, citat în Miroiu, M.; Bledea Nicolae, G., 2000, pp. 48-49):

- „Profesia presupune o cunoaștere a teoriilor domeniului, deci o pregătire consistentă și îndelungată.

- Standardele de inițiere, de menținere și de avansare a unei persoane în competența profesională sunt stabilite de către corpul profesional.

- Cea mai dură măsură de pedepsire pentru delikte profesionale este eliminarea din comunitatea profesională (retragerea dreptului de practică).

- Rolul profesiilor este să ducă la satisfacerea unor nevoi sociale, deci practica profesională este legitimată de către comunitatea care beneficiază de rezultatele ei.

- Membrii unui grup profesional sunt legați printr-un cod etic prin care se stipulează, între scopurile centrale, și cel al slujirii altruiste a societății.

- Membrii unei profesii trebuie să aibă relații colegiale, iar comportamentul fiecărui membru este monitorizat colegial.

- În cazuri de haos și catastrofă, membrii unei profesii trebuie să fie pregătiți să se sacrifice, inclusiv să își riște viața”.

În aceste provocări ale secolului al XXI-lea de unire politică și reconstrucție, de trecere de la o Europă economică la una politică în care accentul pe moneda unică, unde cheia este reprezentată de funcționarea instituțională a tuturor sistemelor prin sprijinul personalului comunitar, se ajunge la libertatea în comuniune prin libertatea în comunitate. Acest deziderat poate fi susținut prin calitate, performanță, eficiență, democratizare. El se reflectă și la nivelul profesional prin regândirea deontologiei profesionale, a datorii care conturează cadrul profesional, a tuturor normelor de reglementare a practicii profesionale. În acest context, direcțiile prioritare ale învățământului din România urmărește crearea unui sistem de învățământ organizat, descentralizat, administrat și finanțat în conformitate cu reglementările comunității europene, asigurarea calității, accesul liber și egal al tuturor beneficiarilor,

regândirea ofertei educaționale în funcție de nevoile directe și indirecte ale beneficiarului, internaționalizarea unor dimensiuni ale educației, dar și o redistribuire a responsabilităților, a actului decizional, a autorității decizionale, a resurselor existente. În conformitate cu aceste prevederi, cu implicațiile curentului „noului profesionalism” în revizuirea dispozițiilor din domeniu, societatea pretinde existența unor calități speciale pe care cadrul didactic trebuie să le aibă spre deosebire de alte categorii profesionale din societate. Privatizarea instituțiilor școlare, competitivitatea, libera alegere, piața educațională care se dezvoltă tot mai puternic de la an la an, toate aflate sub spectrul influenței mediului socio-economic și politic specific globalizării, iar în unele situații impus de globalism, au condus la creșterea unor cadre didactice profesioniste, prin dobândirea unui status recunoscut în societate și care își exercită atribuțiile într-un mod responsabil. Imaginea dascălului în societatea noastră se identifică de cele mai multe ori cu calitățile unui dascăl care a marcat evoluția educațională și care se conturează a fi modelul ideal de profesor sau cu modelul ideal care există în minte și, de ce nu, chiar cu primul dascăl, învățătorul. Toate aceste modele coagulează competențe pentru dezvoltarea profesională și personală, confirmă identitatea profesională și sunt legate de acțiunea de îndrumare, orientate și formare, de instruirea și formarea educabililor în conformitate cu exigențele actuale ale societății și perspectivele acesteia.

Profesionalismul cadrului didactic se caracterizează prin:

- Expertiza didactică;
- Identificarea cu profesia didactică și cu profesioniștii acestui domeniu;
- Încrederea în autonomia deciziilor profesionale și în exercitarea profesiei didactice;
- Vocația pentru profesie și dedicarea timpului semnificativ al vieții profesiei de dascăl;
- Competența pedagogică transpusă în standardul profesional minimal, care influențează nivelul performanței obținute;

- Aptitudinea pedagogică constituită pe domeniul cognitiv, comunicativ și organizatoric;
- Încrederea în capacitatea de autoreglare profesională;
- Respectarea standardelor profesionale specifice domeniului educațional;
- Obligația morală de a profesa în folosul comunității, al beneficiarului educațional;
- Servicii în comunitate, participarea la viața publică, cooperarea cu mediul social, cultural, economic al comunității;
- Promovarea unui învățământ formativ autentic, angajând beneficiarul într-un mod real, fără o implicare preferențiată nejustificată prin intermediul politicilor domeniului.

Art. (2) alin. 7 din Legea educației naționale susține că învățământul în România „constituie prioritate națională”, implicit realizarea educației devine o prioritate națională a statului pentru cetățenii României și pentru „cetățenii celorlalte state membre ale Uniunii Europene, ai statelor aparținând Spațiului Economic European și ai Confederației Elvețiene”, conform art. (2) alin. 5; iar elaborarea unei politici educaționale coerente și flexibile reprezintă obiectivul major al guvernului/statului. În România postdecembristă, o componentă prioritară a reformei a reprezentat-o formarea cadrelor didactice, considerată de către specialiști o premisă majoră în finalizarea reformei naționale. Alăturarea verbul „a fi” de substantivul profesor își pierde conotația profesională în dimensiunea mecanismului de formare profesională, iar locul său este luat de alt verb copulativ, „a deveni profesor”, prin transformarea unei meserii nobile într-o carieră, adecvată noilor condiții de activitate din societatea modernă. Dezvoltarea societății în ansamblul său se realizează cu ajutorul și prin intermediul oamenilor. Astfel, activitatea realizată de către cadrul didactic este o acțiune socială, fiind una dintre cele mai complexe activități desfășurate de către om; prin intermediul acesteia se construiește pârgă, care facilitează, dezvoltă și diversifică sistemul de relații interumane în cadrul societății, în care cadrul didactic trăiește și își profesază cariera. Activitatea profesorului este o activitate de instruire și

formare, care presupune cunoștințe, competențe, descriptibile în termenii de standarde, dar presupune și un demers focalizat pe dimensiunea umană evidențiată prin sistemul de valori, principii, atitudinile și sentimentele circumscrise conceptului de conștiință profesională, care se formează pe parcursul carierei în activitatea proiectată în instituțiile specializate în educație sau în mecanismul mult mai flexibil al educației nonformale, care valorifică pedagogia diferențiată, personalizată și individualizată. Astfel, în pregătirea cadrelor didactice se estimează că pot fi asigurate bune practici, conform cu standardele acreditate și avându-se în vedere în formarea educatorului dimensiunea *cognitivă* (cunoștințele și achizițiile de specialitate necesare în activitatea instructiv-educativă, dar supuse acțiunii de completare și integrare a acestora într-un sistem mult mai complex, chiar multidimensional), *instrumental-operațională* (un set de abilități care determină/produce bune practici „în proiectarea activităților de învățare, în înfăptuirea predării și în managementul învățării, în evaluarea didactică”, după V. Chiș, 2005, p. 106 sau în managementul grupului) și *afectiv-motivațională* (capacitatea de a crea climatul educogen al activităților, de a construi un mediu educațional deschis, stimulativ și implicarea totală în raporturile interpersonale).

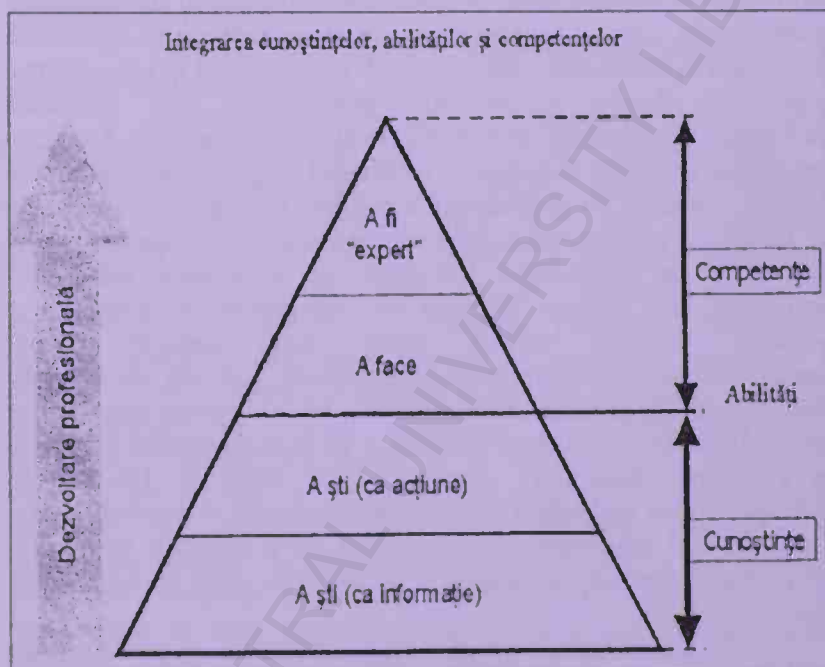
În acest context, practicarea profesională se poate realiza doar pe baza unei pregătiri de specialitate, prin prevederile legislative ale sistemului.

Pregătirea în specialitate reprezintă punctul forte pentru demararea carierei didactice. Din acest punct de vedere, pornind de la metodologia cadru de organizare a programelor de formare psihopedagogică este prevăzută metodologia de organizare a programelor de formare psihopedagogică, în vederea certificării competențelor pentru profesia didactică în cadrul universităților, în conformitate cu Legea educației naționale nr. 1/2011, în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 536/2011 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, cu modificările și completările ulterioare și în conformitate cu Ordinul 5745 din 13.09.2012, care

este în vigoare până la aplicarea art. 154 alin. (1) lit. c) din Legea educației naționale nr.1/2011.

Axa dezvoltării în carieră

(V. Chiș, 2005, p. 146)

Reînființarea DPPD-urilor și obligativitatea pentru studenți și absolvenți învățământului universitar de a parcurge programele de formare psihopedagogică pentru nivelul I și nivelul II, le asigură acestora accesul la cariera didactică și certifică profesia didactică. Formarea psihopedagogică vizează pentru dezvoltarea profesională un set de competențe de specialitate solicitate în sarcinile profesionale specifice și necesare desfășurării activităților instructiv-educative eficiente, eficace și performante. O altă direcție în formarea psihopedagogică urmărește la cadrul didactic dezvoltarea unui management al organizațiilor și, în particular, un management al competențelor, indispensabile pentru funcțiile existente la nivelul

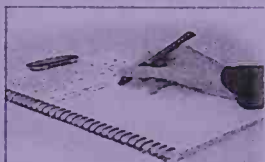
sistemului de învățământ și necesare pentru buna funcționare într-o funcție sau un rol dat. În contextul actual al societății dominate de educația globală, modalitatea de formare psihopedagogică existentă pentru studenți și absolvenții învățământului universitar nu garantează în cadrul practic, aplicativ al activităților derulate la nivelul sistemului, o activitate instructiv-educativă eficientă, eficientă și performantă. Acestea sunt influențate de vocație, aptitudinea pedagogică, conștiința profesională și motivația personală pentru actul de educație al tinerei generații, dar și de dorința de armonizare a programelor cu nevoile educabililor, cu interesele de grup sau individuale, care solicită maximal cadrului didactic competențele psihopedagogice și de specialitate ale formatorilor. Cu regret, trebuie să arătăm existența unor cadre didactice în sistemul de învățământ fără vocație, fără o dorință de autoperfecționare, iar din partea unor educatori persistă lipsa unui interes profesional sau lipsa experienței la alții, care conduce la diminuarea și chiar abandonarea reperelor calitative. Aceste cadre didactice își exercită „meseria” zi de zi fără un entuziasm profesional și energie, neavând o perspectivă pozitivă asupra întregului proces instructiv-educativ; se mulțumesc cu parcurgerea programelor școlare, cu o predare deficitară, renunță la standardele de evaluare ale educabililor, au o gândire de tip asociativ, o nesiguranță în comportamentul la clasă, probleme de vorbire și de exprimare în activitatea didactică. Lipsa unor corelații între trăsăturile de personalitate ale cadrului didactic favorizează desfășurarea unor activități rutiniere nemotivante pentru aceștia, conducând în timp la resemnare și acceptarea unui statut profesional marginalizat în instituția de învățământ. În această construcție profesională, actul educativ poate să fie influențat și de către diletantism, care favorizează atât la nivelul managementului instituțional, dar și educațional:

- Cunoștințe academice instabile/nesigure sau prea puțin aprofundare de subiecții morali, datorită fenomenului de explozie a învățământului superior, a standardelor de evaluare precare și scăderea exigențelor în evaluare, drept consecință a menținerii unui număr bine definit de studenți în instituție;

- Cunoștințe psihopedagogice și metodice insuficiente, precare sau fragmentare, dobândite în cadrul unei pregătiri teoretico-practice disfuncționale, în structura programelor de formare psihopedagogică;
- Un management al clasei deficitar, prin lipsa capacității de coordonare a întregului set de experiențe de învățare;
- Lipsa capacității de transfer a unor strategii dintr-un domeniu de expertiză în alt domeniu;
- Controlul și monitorizarea transferului de deprinderi și strategii;
- Aptitudini și trăsături de personalitate nevalidate în cadrul unei selecții riguroase a studenților și a absolvenților învățământului universitar, care doresc să urmeze cariera didactică, în structurile programelor de formare psihopedagogică.

Profesia didactică este influențată de latura ei morală și umană, care determină, pe lângă cunoștințe, abilități, atitudini, competențe, și anumite trăsături de personalitate să depășească/traverseze barierele standardelor care o individualizează. Cadrul didactic, prin conștiința sa profesională, nu este pentru societate doar un agent care distribuie beneficiarilor cunoașterea, în forma validată din punct de vedere normativ, ci, în prefigurarea experiențelor de învățare și formare pe care le parcurge cu elevii, profesorul devine un creator de cunoaștere, uneori este un titan care se răzvrătește împotriva demiurgului sau se investește pe sine în ceea ce creează și proiectează, convinge prin persuasiunea sa și strategiile didactice utilizate pentru buna desfășurare și optimizare a fenomenelor educaționale. În sec. al XXI-lea, cadrul didactic încă își desfășoară activitatea într-un spațiu educațional incert, cu un grad ridicat de risc, cu resurse finite alocate, care conduc la depășirea unor clișee, a unor situații repetitive pentru educator prin intermediul competențelor profesionale și transversale dobândite în pregătirea inițială. Din această cauză, profesionalizarea carierei didactice nu semnifică doar asimilarea sistematică a competențelor profesionale și transversale fixate prin standardele din CNCIS, acestea având legitimitate și valoare în exercitarea profesională, ci și capacitatea educatorului de a utiliza cât mai creativ și euristic aceste

competențe în contexte educaționale concrete, neobișnuite și chiar imprevizibile.

- Care au fost argumentele personale în orientarea profesională către o cariera didactică?

- Valorificându-vă viziunea etică și deontologică, identificați și propuneți direcții

de dezvoltare profesională în comunitatea cadrelor didactice.

- Ilustrați și analizați prin contrapunere criteriile tradiționale și moderne definitorii ale profesiei didactice.

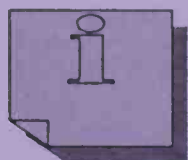
- Realizați un eseu în care să definiți conceptele de profesionalism și profesionalizare a carierei didactice.

3.4. ELEMENTE STENICE/FRENATORII ÎN PROFESIONALIZAREA DIDACTICĂ

În acest context de democratizare a vieții sociale, de dispariție a liniilor de demarcație etnică, a unei libertăți de exprimare a valorilor culturale, se produc numeroase modificări structurale și funcționale, prin care sistemul educațional a devenit mai puțin rigid, se apropie mai mult de sistemul socio-economic, a depășit sistemul monocultural, adaptându-se la multiculturalism în fața provocărilor lumii contemporane. Astfel, școala își fundamentează și mai pregnant rolul său în comunitate, realizând o corelare cu problematica segmentului social și prin intermediul corpului său de specialiști. În România, profesionalizarea carierei didactice nu mai reprezintă un concept nou, ele este supus redefinirii, în cadrul unei societăți bazate pe cunoaștere și valorificare a capitalului uman. Studiarea profesionalismului în domeniul educației admite corelarea elementelor care descriu, analizează, clasifică, compară, aplică și determină mecanismul activității didactice. Acesta se fundamentează pe elementele integrate ale sistemului:

- Structuri instituționale flexibile și eficiente de profesionalizare/a carierei didactice;
- Standarde profesionale de operare, precise și relevante în formarea inițială și continuă;
- Competențele vizate în programele de formare profesională;
- Formații, modalități și principii de acțiune la nivel macro și micropedagogic.

Îndrăznim să afirmăm că o condiție *sine qua non* a eficienței educației și a sistemului de învățământ o reprezintă profesionalismul educabilului, „sistemul competențelor pe care aceștia le dețin și care sunt dependente de: calitatea pregătirii inițiale, de calitatea formării și perfecționării continue, de valoarea autoinstruirii, a autoformării și a autoperefecționării” (Ionescu, Miron, 2011, pp.10).

Realizați o analiză comparativă între modelul didactic profesional clasic și modelul de profesionalism postmodern.

- Identificați cultura profesională.
- Reflectați asupra angajamentului profesional dincolo de cerințele precis formulate ale competenței.
- Analizați angajamentul cadrelor didactice în relațiile profesionale.
- Analizați modalitatea de valorizare a acțiunilor educaționale ale cadrelor didactice, dar și dezvoltarea unor oportunități profesionale la nivelul spectrului social.

Având ca reper citatul: „Practica reflexivă corelează și cu alte piese ale profesionalismului: dorința de mai bine, îndoiala că ai chiar ajuns la maximum de dezvoltare, scepticismul politic față de ideile auzite de la alții și față de complimentele pe care le primim în munca noastră” (<http://sebernat.wordpress.com/2012/11/17/4-practica-reflexiva/>) și

direcțiile de acțiune ale lui Donald Schön (*The reflective practitioner: how professionals think in action*, 1983), ale lui John Dewey (*How we think*, 1933) și ale Lindei Valli (*Listening to other voices: A description of teacher reflection in the United States*, 1997), proiectați o dezbatere pe tema profesionalismului practic.

Pe baza unor norme diferite (servicii comunitare, cunoașterea tehnică, dezvoltare personală, autonomia profesională, profesionalismul, competența, experiența și expertiza proprie) se fundamentează dimensiunile de conceptualizare profesională, deoarece particularitățile activităților din câmpul de interes al fiecărei profesii, structura de organizare, acțiunile de dezvoltare sunt trasate și în funcție de misiunea sa specifică. Profesia didactică presupune servicii în comunitate și responsabilitate civică, dezvoltare personală, care se conturează în participare socială, formare pedagogică continuă, perfecționare a competențelor de predare, dar, în același timp, profesia didactică este complexă, reprezintă o încununare a muncii didactice în echipele interdisciplinare care vizează competențe manageriale, de comunicare, de relaționare sau de organizare și se bazează pe judecățile de responsabilitate profesionale autonome. De-a lungul timpului s-au conturat numeroase studii, care au avut ca obiect statutul profesiei didactice, acordarea statutului de profesie muncii cu elevii, acestei îndepliniri exemplare a atribuțiilor profesionale și definirea ei din interiorul activităților din câmpul de interes profesional, nu din perspectivele normelor și ale criteriilor externe impuse. Acest demers a adus în susținerea statutului profesiei didactice: regândirea și restructurarea formării inițiale și continue a personalului didactic din perspectiva noului sistem profesional/rol-statusurilor ocupaționale; demersuri actuale în definirea profesionalizării didactice având reper exigențele curentului „Noului Profesionalism”. În vederea recunoașterii statutului său profesional, un parametru important este redat de fluxul de intrare, reprezentat de resursele umane și materiale, dar și mecanismul de perfecționare profesională. Formarea inițială și continuă sunt dimensiuni semnificative în formarea profesională și în mecanismul

de acreditare. În baza Ordinului 5745 din 13.09.2012, în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr 536/2011, privind organizarea și funcționarea MECTS, cu modificările și completările ulterioare, în temeiul art. 237 din Legea nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare, a fost aprobată *Metodologia-cadru de organizare a programelor de formare psihopedagogică în vederea certificării competențelor pentru profesia didactică, pentru instituțiile de învățământ superior acreditate*, iar prin anexa la Ordinul ministrului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului nr. 5564/7.10.2011, s-a aprobat *Metodologia de acreditare și evaluare periodică a furnizorilor de formare continuă și a programelor de formare oferite de către aceștia*. În temeiul legii, s-a dispus metodologia de formare profesională, care a generat o multiplicare și diversificare a programelor de formare, acreditarea unor departamente de specialitate cu profil psihopedagogic pentru organizarea programelor de formare psihopedagogică în vederea certificării competențelor pentru profesia didactică (art. 2 alin1, Ordinul 5745/2012, <http://osut.ro/wp-content/uploads/2013/09/Ordin-nr.-5745-din-2012-privind-aprobarea-Metodologiei-cadru-de-organizare-a-programelor-de-formare-psihopedagogica-in-vederea-certificarii.pdf>), a unor centre de dezvoltare profesională, care să conducă la creșterea circumstanțelor de legitimitate profesională. Programele de formare psihopedagogică organizate la forma de învățământ cu frecvență, în cadrul sistemului creditelor de studiu transferabile (art. 2, alin. 1, Metodologia din 2012), contribuie la certificarea competențelor pentru profesia didactică la nivelul I (inițial) și nivelul II (de aprofundare) (Capitolul I, art.1, Metodologia din 2012), urmând să se finalizeze cu obținerea certificatului de absolvire, corespunzător nivelului programului de formare psihopedagogică absolvit (art. 12, Metodologia din 2012). În vederea dobândirii, a validării, a testării pregătirii psihopedagogice și a pregătirii didactice și practice de specialitate un rol important este jucat de mecanismele de derulare a programelor de formare inițială și de formare continuă, care se află în atenția specialiștilor în vederea îmbunătățirii și a eficientizării acestora, prin derularea unei politici educaționale, în care să primeze plusul de calitate. Strategia națională se bazează și pe politicile educa-

ționale ale țărilor europene, pe experiența din domeniul formării psihopedagogice/ formarea inițială, care se dorește a se regăsi în sistemul nostru, prin importanța și calitatea pregătirii practice. Un modul de practică de specialitate bine organizat, condus, monitorizat și evaluat conduce la formarea și consolidarea competențelor vizate în formarea inițială, reprezintă etapa de trecere spre perfecționarea competențelor vizate în formarea continuă, în conformitate cu standardele profesionale precise și relevante. Responsabilitatea, performanța, dezvoltarea personală, construirea și derularea propriului plan de dezvoltare profesională/ a carierei reprezintă argumente relevante ale formării. Asigurarea calității în procesul de formare al cadrelor didactice a fost finalizată prin elaborarea standardelor profesionale („enunțuri exigente ce indică un criteriu sau normă în raport cu care se apreciază calitatea unui program, proces, produs sau a unei performanțe; standardul exprimă așteptări valorice, calități pretinse, practice profesionale obligatorii”, Potolea, citat de Iucu, 2004, p. 53). În funcție de stadiul la care realizăm analiza de calitate vom avea: standarde instituționale, standarde curriculare, standarde instrucționale, standarde de evaluare și certificare.

- Prin HG nr. 604/2001 având ca obiect de activitate asigurarea calității programelor de formare a personalului didactic, didactic auxiliar și a personalului de conducere, îndrumare și control din învățământul preuniversitar, s-a înființat Centrul Național de Formare a Personalului din Învățământul Preuniversitar, care este organ de specialitate, cu personalitate juridică, în subordinea Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului.

- Prin HG nr. 2191/2004 au fost organizate 16 Centre Regionale pentru Formarea Personalului din Învățământul Preuniversitar (CRFP), cu scopul evaluării, al monitorizării și al consilierii activităților de formare continuă la nivel regional (<https://bucuresti.cylex.ro/firma/centrul+national+pentru+formare+a+personalului+din+invatamantul+preuniversitar-614076.html>).

- Unitatea de Implementare a Proiectului „Dezvoltarea formării continue a personalului din învățământul preuniversitar”

Phare RO2004/016-772.04.01., din cadrul programului multianual Phare Coeziune Economică și Socială 2004-2006, a fost înființată prin OMEdC nr. 4139/2005

- CNFP are misiunea de a asigura calitatea și diversitatea ofertei de formare continuă pentru personalul din învățământul preuniversitar prin acreditarea, monitorizarea și evaluarea programelor de formare (<https://bucuresti.cylex.ro/firma/centrul+national+pentru+formare+a+personalului+din+invatamantul+preu+niversitar-614076.html>, <http://www.cnfp.ro/NCPTE/Index.html>)

Cadrele didactice, de-a lungul carierei, își construiesc experiențe profesionale distincte, iar expectanțele lor sunt diferite, prin raportare la programele de formare oferite de furnizorii de formare continuă, dar, prin practici educative de calitate, printr-un management eficient al propriului plan de dezvoltare profesională, cadrul didactic va contribui la recunoașterea publică a prestației sale didactice, exigență imperativă a profesionalismului, devenind un reper pentru alte categorii profesionale. Exigențele curentului „Noului Profesionalism” au condus la conturarea unor criterii prin care profesia didactică să se definească prin intermediul fundamentelor teoretice, al stagiilor de pregătire practică; pe baza conceptului de savoir, faire-savoir cognitiv, practic, savoir-être, savoir-devenir, savoir-mobiliser și, de ce nu, savoir-vivre sau savoir-ecouter; pe baza obligațiilor, a datoriei, a responsabilității și a autonomiei profesionale; pe baza regulilor constitutive ale identității profesionale, care definesc domeniul de competență profesională legitimă, dar și prin intermediul normelor cu o vocație identitară, care se impun în condițiile cooperării profesionale și ale diversificării specializărilor; prin aderarea la organisme profesionale, care dezvoltă în structura lor de acțiune și organizare strategii de valorizare și promovare profesională. Deși acest curent este valorificat în prezent, la adresa sa se aduc critici, datorită unor direcții promovate. Inițiativa de restructurare a situației cadrelor didactice nu a creat o categorie profesională și socială autonomă, ci, dimpotrivă, a condus la o încorsetare, un control și mai pregnant, datorită acțiunilor educative pe care cadrul didactic le

proiectează asupra individului în dobândirea cunoașterii. În contextul realității educaționale, activitatea profesorilor vizează individualități în formare, astfel s-a reorganizat munca educabililor la situația concretă, printr-o reconsiderare a rolului acestuia, ca manager, fapt care impune o maximă responsabilitate, dar conduce și la o extindere a acțiunilor manageriale și promovarea unui control extern riguros. În cadrul acestei activități profesionale extrem de complexe și de laborioase, au apărut elemente frenatorii în profesionalizarea didactică, care rezultă din reprezentarea socială a cadrului didactic, din munca cu educabilii, în vederea asigurării unei inserții sociale active, și din asumarea rolului de cetățeni europeni; prin raportare la datoria, obligația și responsabilitatea profesională și, nu în ultimul rând, la noile exigențe ale publicului-țintă. Imaginea simbol a profesiei didactice, dinamica rol-statusurilor specifică organizației școlare, în care se redefinesc rolurile cadrului didactic, prin diversificarea și multiplicarea funcțiilor în societatea orientată spre cunoaștere, subliniază imaginea unui cadru didactic, care de cele mai multe ori se simte frustrat de situația sa ocupațională. Pentru definirea reprezentării sociale, trebuie realizate diferențele dintre statutul formal al profesiei didactice (statutul oficial, înscris în documente juridice, care generează obligațiile, responsabilitățile și drepturile legale ale profesioniștilor) și statutul semantic (sistemul de analiză a statutului formal redat de către public). Pentru a veni în susținerea prestigiului ocupațional, profesia didactică este indicată în COR 2013 (Clasificarea Ocupațiilor din România) la grupa majoră 2, specialiști în diverse domenii de activitate, specialiști cu ocupații intelectuale și științifice dezvoltă stocul existent de cunoștințe, predau în mod sistematic și aplică teorii și concepte științifice sau artistice ori se angajează în orice combinație a acestor activități – se înscriu judecători, medici, jurisconșulți, profesori din învățământul preșcolar până la învățământul universitar. Dar ceea ce diferențiază aceste categorii profesionale în dimensiunea socială este reprezentat de nivelul financiar, care își lasă amprenta asupra prestigiului ocupațional. Statutul social al muncii educative este influențat de mediul

socio-economic specific societății globale, din țară sau de la nivel regional, derulându-se și în funcție de circumstanțele legislative și financiare, care își lasă amprenta asupra categoriei profesionale și asupra imaginii ocupaționale a domeniului. Indiferent de popularitatea profesiei didactice, o reformă la nivel societal nu poate avea un impact puternic fără o schimbare radicală și pozitivă a demersului educațional.

Sarcini de reflecție și exerciții aplicative:

- Identificați și prezentați aspecte de internaționalizare a educației cu efect asupra vieții profesionale. Descrieți acest fenomen dintr-o perspectivă personală.
- Analizați influențele impactului economic al globalizării asupra dezvoltării cadrului profesional.
- Identificați caracteristici ale profesiei didactice din perspectiva de abordare local-global.
- Realizați o prezentare scrisă în care să argumentați importanța reconsiderării profesiei didactice în societatea din România.
- Identificați caracteristici, avantaje și dezavantaje ale profesiei didactice.
- Explicați importanța calităților personale în termenii de vocație, măiestrie, talent și deprinderea unor competențe într-un mod riguros și controlat pentru profesionalismul cadrului didactic.
- Realizați un studiu individual al descriptorilor de definire a nivelurilor Cadrului European al Calificărilor din Spațiul European al Învățământului Superior.
- Realizați un studiu individual al Matricei Cadrului Național al Calificărilor din Învățământul Superior.
- Din perspectiva responsabilității și al autonomiei prezentați competențe profesionale și transversale specifice unui anumit ciclu de studii – licență, master, doctorat.
- Construiți un contraargument la ideea de mai jos: „universitățile și alte instituții de formare continuă sau

reconversie profesională lasă în umbră modelul profesorului artist, mitul dascălului mînat de iluminarea dezinteresată a națiunii. Ceea ce pare a interesa sunt eficiența, randamentul, câștigul simbolic și financiar” (Cucoș, C., 2009, p. 58).

- Reflectați și comentați următorul citat din perspectiva eticii și a deontologiei profesionale: „Dacă există un regulament care administrează activitățile instituționale și fixează drepturile fiecăruia, nu există nimic legat de convențiile mai mult sau mai puțin implicite care reglează relațiile între oameni; găsim convenții echivalente în alte profesii, dar există specificități pentru școală” (Yves Dutercq).

- Realizați un eseu în care să exprimați de ce pedagogia memorării trebuie înlocuită cu pedagogia căutării.

- Care sunt competențele pe care un student sau un absolvent al învățămîntului universitar trebuie să le dețină pentru a intra într-un sistem de formare psihopedagogică?

- Realizați un eseu reflexiv pornind de la următorul citat: „A fi demn de încredere, iată o temă de importanță covârșitoare în definirea unei profesii. Ea unește prăpastia epistemologică dintre ideea de profesie definită prin tehnologia ei și cea de profesie definită prin etică. Pentru a fi demn de încredere, profesionistul trebuie să fie și informat etic” (Bloch, Chodoff, 2000).

- Presupunând că sunteți profesor, care sunt normele morale și etice pe baza cărora v-ați fundamenta cariera?

- Având ca reper comunitatea în care lucrați, realizați o listă a expectanțelor individului aflat în dubla ipostază de subiect și obiect.

- Analizați și comentați următorul citat din perspectiva criteriului formării profesionale: „Definiția spontană a cadrului didactic ca persoana care predă, ține ore, privilegiază aspectul relațional și neglijează dimensiunea instituțională, într-o societate în care relaționalul este mai bine valorizat decât structuralul, majoritatea actorilor instituției educative au tendința de a-l neglija pe ultimul, chiar dacă trăiesc penibil chiar dacă trăiesc penibil momente în care socialul, economicul și politicul îi constrâng” (Fourez).

- Reflecțați și comentați următorul citat din perspectiva criteriului expertizei, dar și din perspectiva criteriului etic și juridic: „Dar a spune că educația constă în instituirea legii cu elevii într-o clasă, nu semnifică faptul că nu trebuie să ne referim la legile care preexistă și care într-o școală constituie poate un nivel al constrângerilor superioare. Elaborarea unei noi legi necesită cunoașterea legii instituției; nu doar pentru a ne plia ei, nici pentru a căuta s-o transformăm, dar în orice caz pentru a nu o ignora” (Develay).

- Reprezentați semnificația lui „există” în raport cu „reflectează” și „acțiune” din următorul citat: „Există un anume fenomen interesant, uimitor sau supărător pe care individul încearcă să-l gestioneze. Pe măsură ce încearcă să îl înțeleagă, reflectează de asemenea și la înțelegerile pe care le-a realizat în mod implicit în acțiunea sa, înțelegeri pe care le scoate la suprafață, le critică, le restructurează și le transformă în acțiuni” (Donald Schön, 1983, <http://sebernat.wordpress.com/2012/11/17/4-practica-reflexiva/>).

BIBLIOGRAFIE

- Albu, Gabriel, (2008), *Comunicarea interpersonală*, Institutul European, Iași.
- Albu, Gabriel, (2013), *Grijile și îngrijorările profesorului*, Editura Paralela 45, Pitești.
- Altet, Marguarete, (1998), *Quelle formation professionnalisante pour développer les compétences de „l'enseignant-professionnel” et une culture professionnelle d'acteur?”* în *Formation des maîtres et contextes sociaux. Perspectives internationales*, Presses Universitaires de France, Paris, pp. 71-86.
- Bocoș, Mușata, (2007), *Didactica disciplinelor pedagogice. Un cadru constructivist*, Editura Paralela 45, Pitești.
- Bocoș, Mușata; Albulescu, Ion, coord., (2008), *Studii de pedagogie universitară*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Cândea, Rodica, (1996), *Comunicarea managerială*, Editura Expert, București.
- Chiriac, Violeta, trad., (2005), *Etica și eficiența profesională*, Ediția a II-a, Editura All, București.
- Chirică, Sofia; Andrei, Daniela; Ciuce, Cătălina, (2009), *Aplicații practice ale psihologiei organizaționale*, Editura ASCR& Cognitrom, Cluj-Napoca.
- Chiș, Vasile, (2001), *Activitatea profesorului între curriculum și evaluare*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Chiș, Vasile, (2002), *Provocările Pedagogiei Contemporane*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Chiș, Vasile, (2005), *Pedagogia contemporană. Pedagogia pentru competențe*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Chiș, Vasile, (2014), *Fundamentele Pedagogiei. Repere tematice pentru studenți și profesori*, Editura Eikon, Cluj-Napoca.
- Clow, R., (2001), „Further Education Teachers Construction of Professionalism” în *Journal of Vocational Education and Training*, vol. 53, no.3, 407-419.
- Copoeru, Ion; Szabo, Nicoleta, coord., (2008), *Etică și cultură profesională*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Cornelius Helena, (1996), *Știința rezolvării conflictelor*, Editura Știință și Tehnică, București.

- Cozma, Carmen, (1996), *Etica și deontologie*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.
- Cozma, Carmen, (2005), *Etica și deontologia asistenței sociale*, manual – Asistența socială, învățământ la distanță, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.
- Cristea, Sorin, (1996), *Managementul organizațiilor școlare*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Cucoș, Constantin, (2006), *Pedagogie*. Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași.
- Davis, Michael, (1991), *Thinking Like an Engineer: The Place of a Code of Ethics in the Practice*, in *Philosophy and Public Affairs*, Vol. 20, No. 2 (Spring, 1991), pp. 150-167 Published by: Blackwell Publishing Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/2265293>.
- Davis, Michael, (1991), *Thinking Like an Engineer: The Place of a Code of Ethics in the Practice of a Profession*, Source: *Philosophy and Public Affairs*, Vol. 20, No. 2 (Spring, 1991), pp. 150-167 Published by: Blackwell Publishing disponibil <http://erie.buffalo.edu/REU/REU%20readings/Davis-Thinking-LikeEngineer-PPA.pdf>.
- Davis, Michael, (1999), *Is Higher Education a Prerequisite of Profession* în *International Journal of Applied Philosophy*, Volume 13, Issue 2, Fall 1999, Pages 139-148 disponibil https://www.pdcnet.org/pdc/bvdb.nsf/purchase?openform&fp=ijap&id=ijap_1999_0013_0002_0149_0164.
- Dewey, John, (1997), *Democracy and Education – An Introduction to the Philosophy of Education*, New York: The Free Press – Lucrarea originală publicată în anul 1916.
- Diac, Georgeta, (2009), *Personalitatea cadrului didactic, în Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și de grade didactice*, coord. Cucos, C., Editura Polirom, Iași.
- Dower, Nigel, (2006), *Sărăcia – o problemă globală*, în vol. *Tratat de Etică*, Editura Polirom, Iași, editor Singer Peter.
- Ehrich, Lisa Catherine; Cranston, Neil; Kimber, Megan; Starr, Karen, (2012), *(Un)Ethical Practices and Ethical Dilemmas in Universities: Academic Leaders' Perceptions*, ISEA, Volume 40, Number 2, 2012, pp. 99-115, disponibil http://www.researchgate.net/publication/262676625_%28Un%29ethical_practices_and_ethical_dilemmas_in_universities_academic_leaders_perceptions.

- Faber, A., Mazlish, E., Nyberg, L., Templeton, R.A., (2002), *Comunicarea eficientă cu copiii. Acasă și la școală*, Editura Curtea Veche, București.
- Gavreluc, Alin, (2006), *De la relațiile interpersonale la comunicarea socială*, Editura Polirom, Iași.
- Gavriliu, Laura-Irina, (2010), *Comunicare și metacomunicare. Evaluarea competențelor lingvistice de comunicare orală în limba română*, Editura ROVIMED PUBLISHERS, Bacău.
- Găspărel, Cornelia Margareta, (2014), *Fundamentele etice în domeniul intervențiilor psihosociale*, Editura Institutul European, Iași.
- Gensler, Harry; Spurger, Earl, (2008), *Historical Dictionary of Ethics*, Scarecrow Press, Inc, USA disponibil [https://books.google.ro/books?id=k_ORucVTRuMC&pg=PA348&lpg=PA348&dq=Apel , +Karl-Otto, +%282001%29, +The+Response+of+Discourse+Ethics, +Peeters, +Leuven&source=bl&ots=kSUMWRUv2a&sig=yuKJAw8JPif_DnAgoShA_AKQYA&hl=ro&sa=X&ei=YwhOVf6NOoaksgHDxYHwAQ&ved=0CE4Q6AEwCA#v=onepage&q=Apel%2C%20Karl-Otto%2C%20\(2001\)%2C%20The%20Response%20of%20Discourse%20Ethics%2C%20Peeters%2C%20Leuven&f=false](https://books.google.ro/books?id=k_ORucVTRuMC&pg=PA348&lpg=PA348&dq=Apel,+Karl-Otto,+%282001%29,+The+Response+of+Discourse+Ethics,+Peeters,+Leuven&source=bl&ots=kSUMWRUv2a&sig=yuKJAw8JPif_DnAgoShA_AKQYA&hl=ro&sa=X&ei=YwhOVf6NOoaksgHDxYHwAQ&ved=0CE4Q6AEwCA#v=onepage&q=Apel%2C%20Karl-Otto%2C%20(2001)%2C%20The%20Response%20of%20Discourse%20Ethics%2C%20Peeters%2C%20Leuven&f=false)
- Ghiațău, Roxana, (2003-2004), *Profesia didactică între dileme și oportunități în Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza*, seria Științele Educației, tomul VII-VIII, Editura Universității Al. I. Cuza, Iași.
- Ghiațău, Roxana, (2011), *Codul deontologic al profesiei didactice*, Editura Sedcom Libris SA, Iași.
- Ghiațău, Roxana; Curelaru, Versavia, (2005), *Problematica leadershipului educațional în context universitar* în vol. Educația – provocări la început de mileniu; omagiu profesorului Teodor Cozma, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași.
- Goodson, Ivor; Hargreaves, Andy, (1996) *Teachers' Professional Lives*, Palmer Press, Routledge London.
- Gorea, Brândușa; Puha, Elena, (2010), *Lecții de deontologie Juridică*, Editura Zethus, Târgu-Mureș.
- Gray, Johns, (1998), *Comportamentul organizațional*, Editura Economică, București.
- Grigoraș, Ion, (1968), *Datoria etică*, Editura Științifică, București.

- Gueguen, Nicolas, (2007), *Psihologia manipulării și a supunerii*, Editura Polirom, Iași.
- Hannoun, Hubert, (1987), *Les Ghetto L'école. Pour une education interculturelle*, ESF, Paris.
- Hoffman, Oscar; Glodeanu, Ion, (2010), *Sociologia organizațiilor*, în vol. *Tratat de sociologie generală*, coord. Otovescu, Dumitru, Editura Beladi, Craiova.
- Hoffmann, Oscar, (1990), *Profesiile în fața viitorului*, Editura Academiei Române, București.
- Hoffmann, Oscar, (1994), *Psihologia managerială*, Editura Societății Române de Management.
- Hoffmann, Oscar, (1994), *Sociologia muncii*, Editura Hyperion, Craiova.
- Houle, Cyil, (1980), *Continuing learning in the profession*, Jossey-Bass, San Francisco.
- Ilie, Vali, (2005), *Valori europene în formarea profesorului constructivist*, în *Joița, Elena, Strategii constructiviste în formarea inițială a profesorului*, Editura Universitaria, Craiova.
- Ionescu, Miron, (2011), *Instrucție și Educație*, Editura Eikon, Cluj-Napoca.
- Iucu, Romiță, (2004), *Formarea cadrelor didactice. Sisteme, politici, strategii*, Editura Humanitas Educațional, București.
- Johns, Gary, (1998), *Comportament organizațional*, Editura Economică, București.
- Joița, Elena, (1999), *Pedagogie. Știința integrativă a educației*, Editura Polirom, Iași.
- Joița, Elena, (2000), *Management educațional. Profesorul-manager: roluri și metodologie*, Editura Polirom, Iași.
- Macavei, Elena, (2001), *Pedagogie: teoria educației*, Editura Aramis Print.
- Malîța, Mircea, (2010), *Cumînțenia pământului*, Editura Corint, București.
- Marga, Andrei, (2010), *Absolutul astăzi. Teologia și filosofia lui Joseph Ratzinger*, Editura Eikon, Cluj-Napoca.
- Miroiu, M.; Bledea Nicolae, G., (2000), *etică profesională, curs universitar*, Universitatea București, disponibil la <http://www.lefo.ro/carmensylva/Carmensylva/ppap/2000/an2/sem1/mmiroiueticaprof.pdf>
- Miroiu, Mihaela; Blebea-Nicolae, Gabriela, (2001), *Introducere în etica profesională*, Editura Trei, București.

- Nicolescu, Basarab, (2007), *Știința, sensul și evoluția*, Editura Cartea Românească, Iași.
- Noica, Constantin, (1985), *Exactitate și adevăr, în Cartea interferențelor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Noica, Constantin, (2000), *21 de conferințe radiofonice*, Editura Humanitas, București.
- Opre, Dana, (2010), *Expertiza didactică universitară*, Editura ASCR, Cluj-Napoca.
- Papuc, Ionel; Albu, Monica; Jurcău, Nicolae, (2011), *Procesul decizional managerial în sfera educațională*, Editura ASCRED, Cluj-Napoca
- Păun, Emil, (1999), *Școala, o abordare sociopedagogică*, Polirom, Iași.
- Perrenoud, Philippe, (2002), *La place de la sociologie dans la formation des enseignants: réflexions didactiques*, Faculté de psychologie et des sciences de l'éducation, Université de Genève, Éducation et Sociétés, n° 9/2002/1, pp. 87-99, disponibil la <http://ife.ens-lyon.fr/publications/edition-electronique/education-societes/R E009-7.pdf>.
- Preda, Vasile Radu, (2014), *Efecte ale factorilor stresanți asupra cadrelor didactice. Managementul stresului*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca.
- Sandu, Antonio, (2012), *etică și deontologie profesională*, Editura Lumen, Iași.
- Sandu, Antonio, (2014), *Elemente de sociologie. Sociologie generală. Sociologie Juridică. Metodologia cercetării sociale*, Editura Tritonic, București.
- Sandu, Antonio; Ungureanu, Elena, (2014), *Acțiunea comunicativă, justiție deliberativă și restaurativă*, Editura Tritonic, București.
- Schön, DA (1991) *The Reflective Turn: Case Studies In and On Educational Practice*, New York: Teachers Press, Columbia University.
- Smith, MK (1994) *Local Education*, Buckingham: Open University Press.
- Terzea, Viorel, (2014), *Noul Cod Civil Adnotat cu doctrină și jurisprudență*, ediția a II-a, vol. I și II, Editura Universul Juridic, București.
- Toca, Ioan, (2008), *Management educațional*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București.
- Toma-Zoica, Ligia, (2011), *Epistemologia formării omului de artă în spiritul unei societăți a cunoașterii*, Editura MediaMusica, Cluj-Napoca.
- Turturean, Monica, (2009), *Formatorul de nivel universitar – un profil al competențelor*, Editura Sedcom Libris, Iași.

- Ulrich, Catalina, (2007), *Postmodernism în educație*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Usher, R. et al (1997) *Adult Education and the Postmodern Challenge*, London: Routledge.
- Vlădeanu, Cristina, (2011), *Etică și deontologie judiciară*, suport de curs, anul II, sem. II, 2011-2012, Universitatea „Alexandru I. Cuza”, Facultatea de Drept disponibil la <http://www.slideshare.net/exodumuser/93665373-suportcurset-icasideontologiejudiciaraanisiisemii-1>

LEGISLAȚIE

Legea Nr. 1 /2011-Legea educației naționale
Ordinul 5745 din 13.09.2012

Anexa la Ordinul ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului nr 5564/7.10.2011

WEB-SITE

- <http://www.ise.ro/>
<http://portal.edu.ro/>
<http://www.edu.ro/index.php/base/frontpage>
<http://www.credis.ro/>
<http://www.guv.ro/>
<http://www.academiaromana.ro/>
<http://www.mai.gov.ro/>
<http://www.just.ro/>
<http://www.edu.ro/index.php/base/frontpage>
<http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
<http://www.didactic.ro/>
<http://sar.org.ro/en>
<http://vark-learn.com/home/>
<http://www.un.org/en/index.html>
<http://www.ccea.ro/>
<http://www.cna.ro/>
<http://www.mmediu.ro/beta/domenii/dezvoltare-durabila/strategia-nationala-a-romaniei-2013-2020-2030/> accesat 07.05.2015
<http://www.edu.ro/index.php/articles/22723> accesat 10.05.2015
<https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:1t1gkugehSkJ:www.isjsbiu.ro/Metodologii/5564.pdf+acreditarea+profesiei+didactice&>

hl=ro&gl=ro&pid=bl&srcid=ADGEESiQ6FIK6KdRVopomK4g
UKSNaSMt1Tta1N3LFFKgtcEP3PedjwVHcJuSC7SssD1G8LDf
U_NDdGj6KLcSF-kfWKeJmecbfMyQKpPxVQkl_XMh0kw-OP
mXb_cw3iMadvbEaEsC0WfQ&sig=AHIEtbQcPnUbPphCIEYe
3VgRcqDSpW8AzQ accesat 07.05.2015

<http://administratesite.edu.ro/index.php/articles/2884> accesat 20.01.2013

<http://sebern.at.wordpress.com/2012/11/17/4-practica-reflexiva/> accesat 20.01.2013

http://www.fdsc.ro/library/conferinta%20vio%207%20oct/Romania%202010_Sectorul%20neguvernamental1.pdf accesat 20.01.2013

<http://www.unibuc.ro/studies/Doctorate2010Iunie/Lukacsi%20Claudiu%20-%20Mass-media%20si%20schimbarea%20sociala/Rezumat%20TEZA%20doctorat%20Claudiu%20Lukacsi.pdf> accesat 18.03.2013

<http://www.sferapoliticii.ro/sfera/166/art01-Bocancea.php> accesat 04.05.2015

<http://www.lefo.ro/carmensylva/Carmensylva/ppap/2000/an2/sem1/miroiueticaprof.pdf> accesat 20.01.2013

<http://cis01.central.ucv.ro/csv/curs/isp/c2.html> accesat 20.11.2013

<http://www.svedu.ro/curs/isp/c2.html> accesat 08.05.2015

<http://www.toutenclit.com/spip.php?article271> accesat 19.03.2013

http://toutenclit.com/IMG/article_PDF/article_a271.pdf accesat 08.05.2015

<http://bloguniuneaeuropeana.blogspot.ro/2007/10/obiectivele-uniunii-europene.html> accesat 27.08.2014

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0392:RO:NOT> accesat 19.03.2013

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:362:0001:0111:RO:PDF> accesat 19.03.2013

<http://eur-lex.europa.eu/ro/index.htm> accesat 19.03.2013

<http://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=ro> accesat 08.05.2015

http://ec.europa.eu/romania/documents/eu_romania/tema_2.pdf accesat 08.05.2015

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:393:0005:0007:RO:PDF> accesat 24.07.2014

https://eacea.ec.europa.eu/sites/eacea-site/files/e_guide-for-experts_part-ii_large-scale-evs-events_130415_en.pdf accesat 24.07.2014

https://eacea.ec.europa.eu/sites/eacea-site/files/e_guide-for-experts_part-ii_capacity-building-youth_130415_en.pdf accesat 08.05.2015

- <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A3986/pdf> accesat 28.04.2015
- <http://www.toutendic.com/IMG/pdf/UNESCO2020.pdf> accesat 19.03.2013
- <http://www.meirieu.com/RAPPORTSINSTITUTIONNELS/UNESCO2020.pdf> accesat 19.03.2013
- http://europa.eu/legislation_summaries/employment_and_social_policy/eu2020/growth_and_jobs/index_ro.htm accesat 19.03.2013
- <http://www.cnr.ro/info/domain/cnfp.ro> accesat 16.04.2015
- <http://www.erie.buffalo.edu/REU/REU%20readings/Davis-ThinkingLikeEngineer-PPA.pdf> accesat 20.08.2013
- https://www.pdcnet.org/pdc/bvdb.nsf/purchase?openform&fp=ijap&id=ijap_1999_0013_0002_0139_0148 accesat 03.05.2015
- http://www.fu-berlin.de/en/studium/studienorganisation/immatrikulation/hochschulzugang_beruflich_qualifizierte/index.html accesat 08.05.2015
- <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13639080410001677392> accesat 02.05.2015
- <http://www.bradford.ac.uk/external/> accesat 08.05.2015
- <http://www.econtext.ro/dosar-2/analiza/dezastru-national-pest-65000-de-cadre-didactice-au-parasit-sistemul-de-invatamant-in-ultimii-15-ani-vezi-care-au-fost-cei-mai-durerosi-ani.html> accesat 16.03.2013
- <http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339&idl=1&par1=1> accesat 16.03.2013
- <http://www.ziare.com/articole/buget+educatie+pib> accesat 16.03.2013
- <http://www.scribube.com/sociologie/DEZVOLTAREA-I-EFICACITATEA-CAR205511236.php> accesat 16.03.2013
- http://mail.ubv.ro/~janeta.sirbu/MMC3_4.pdf accesat 20.03.2013
- http://www.euroguidance.ise.ro/uploads/6/1/7/7/6177451/cod_etice.pdf accesat 09.05.2015
- <http://www.edu.ro/index.php/articles/16858> accesat 09.05.2015
- <http://www.conso.ro/citeste-comentariu/51/imob/Est-romania-imuna-la-sindromul-Ninja.html> accesat 20.08.2013
- <http://www.coachingpartner.at/ausbildung/open-system-professional.html> accesat 09.05.2015
- <http://www.coachingpartner.at/ausbildung/open-system-professional.html> accesat 09.05.2015
- http://www.rubinian.com/cor_1_grupa_majora.php accesat 04.05.2015

- http://www.umsi.edu/~henschke/henschke/the_design_of_education_knox.pdf accesat 20.03.2013
- https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:wTB7oEP8jXYJ:journal-archives20.webs.com/184-193.pdf+byrne-armstrong,h.+ethics+and+the+teaching+profession&hl=ro&gl=ro&pid=bl&srcid=ADGEESjd5WYELGN1gYrWLnPAWQiYeHed3UpC76QJqN-AfZ0oWuiaTTjP7AN6-o01n4tl7a4nB1muAfCHl11S1YBfr-sV3shiwSf9svHcTKxxbcBEqzGzwIpSylcjv6-Rk4U9j6rkCWN G&sig=AHIEtbRRTJ9ydTwgHEQ_Or540SE6NnvaAA accesat 07.05.2015
- http://etd.uum.edu.my/4308/2/s93271_abstract.pdf accesat 07.05.2015
- <http://eprints.qut.edu.au/5188/1/5188.pdf> accesat 28.04.2015
- <http://www.ptc.nsw.edu.au/teachers/teachers-home> accesat 28.04.2015
- <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13603124.2010.497260?mobileUi=0&journalCode=tetl20> accesat 02.05.2015
- http://www.oct.ca/-/media/PDF/Standards%20Poster/standards_flyer_e.pdf accesat 09.05.2015
- http://www.researchgate.net/publication/262676625_%28Un%29ethical_practices_and_ethical_dilemmas_in_universities_academic_leaders_perceptions accesat 9.05.2015
- http://www.researchgate.net/publication/262676622_An_exploratory_study_of_ethical_dilemmas_faced_by_academic_leaders_in_three_Australian_universities accesat 29.04.2015
- http://www.researchgate.net/publication/275356285_Ethical_concerns_and_dilemmas_of_Finnish_and_Dutch_health_professionals accesat 29.04.2015
- http://www.oct.ca/-/media/PDF/Standards%20Poster/standards_flyer_e.pdf accesat 29.04.2015
- http://hsc.csu.edu.au/pta/pda/ByrneArm_TALK_ComDin2000.html accesat 29.03.2015
- http://ec.europa.eu/europe2020/index_ro.htm accesat 20.02.2013
- <http://denisapatrascu.wordpress.com/2011/02/19/flexicuritatea-solutie-l-a-criza-financiara/> accesat 22.04.2013
- <http://www.erie.buffalo.edu/REU/REU%20readings/Davis-ThinkingLikeEngineer-PPA.pdf> accesat 22.04.2013
- http://toutenclic.com/IMG/article_PDF/article_a271.pdf accesat 22.04.2013
- <http://www.toutenclic.com/spip.php?article271> accesat 22.04.2013

- http://www.competenteincomunicare.ro/images/supli/suport_curs.pdf
accesat 28.07.2014
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:RO:HTML> accesat 17.08.2013
- <http://www.anofm.ro/files/realizari%20plan%20formare%202013.pdf>
accesat 28.07.2014
- <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:029:0005:0027:RO:PDF> accesat 17.08.2013
- <http://www.barbier-rd.nom.fr/educroleenseig.1.PDF> accesat 28.07.2014
- <http://www.legalazi.ro/index.php/eurolegis/673-2010-786-ue-decizia-c-omisiei-din-17-decembrie-2010> accesat 23.05.2013
- <http://www.legalazi.ro/index.php/eurolegis-2?start=200> accesat 23.05.2013
- [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TEXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2010.335.01.0066.01.ROM, decizia Comisie din 17.12.2010, 2010/786/UE, notificată cu numărul C \(2010\) 9126](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TEXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2010.335.01.0066.01.ROM, decizia Comisie din 17.12.2010, 2010/786/UE, notificată cu numărul C (2010) 9126) accesat 20.03.2013
- <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONS GML+AMD+A7-2012-0405+274-274+DOC+WORD+V0//RO>
accesat 12.03.2014
- <http://www.cartidedrept.eu/tag/tara-terta> accesat 21.03.2014
- <http://lege5.ro/Gratuit/gmztenbwg4/decizia-de-acordare-a-unor-derogari-de-la-punerea-in-aplicare-a-regulamentului-ce-nr-452-2008-al-parlamentului-european-si-al-consiliului-privind-producerea-si-dezvoltarea-de-statistici-in-materie-de-accesat> 21.03.2013
- <http://www.cartidedrept.eu/tag/intreprindere> accesat 21.03.2014
- <http://www.linguee.pl/polski-rumu%C5%84ski/t%C5%82umaczenie/suplement.html> 23.05.2013
- <http://www.cartidedrept.eu/tag/institutie-de-invatamant-superior>
accesat 21.03.2014
- <http://www.petitiononline.com/forum/post/2022038> accesat 18.11.2014
- <http://biblioteca.regielive.ro/referate/psihologie/tipuri-de-relatii-profesor-elev-64063.html?ref=doc3> accesat 18.11.2014
- <http://www.tpu.ro/legislatie-politic-social/buna-pot-sa-imi-deschid-un-cont-bancar-pe-care-sa-il-pot-accesa-la-18-ani-cont-pe-care-nimeni-altcineva-nu-il-poate/> accesat 10.09.2014
- <http://xa.yimg.com/kq/groups/23201445/1930466769/name/teoria>
accesat 10.09.2014

- <http://www.scribd.com/doc/58251879/Competente-Cadru-Didactic>
accesat 20.04.2013
- <https://bucuresti.cylex.ro/firma/centrul+national+pentru+formare+a+persoanelor+din+invatamantul+preuniversitar-614076.html>
accesat 23.06.2014
- <http://www.isjbraila.ro/progint/socrates/PROCEDURA%20ECHIVALARE%20CREDITE%20TRANSFERABILE.doc> accesat 20.04.2013
- http://www.dppdpitesti.ro/modul_postuniversitar.php accesat 23.06.2014
- <http://www.monitoruljuridic.ro/index.php?pag=search&k=competentelor> accesat 15.11.2014
- <http://sebernart.wordpress.com/2012/11/17/4-practica-reflexiva/> accesat 20.01.2013
- <http://www.cdep.ro/pls/steno/steno.stenograma?ids=6607&idm=1,33&idl=&prn=1> accesat 20.01.2013
- <http://www.monitoruljuridic.ro/monitorul-oficial/876/2012-12-21/>
accesat 20.01.2013
- <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/144023> accesat 27.04.2013
- <http://www.lex.ro/Ordin-6501-2012-124425.aspx> accesat 27.04.2013
- <http://www.monitoruljuridic.ro/monitorul-oficial/657/2012-09-17/>
accesat 20.01.2013
- <http://osut.ro/wp-content/uploads/2013/09/Ordin-nr.-5745-din-2012-pri-vind-aprobarea-Metodologiei-cadru-de-organizare-a-programelor-de-formare-psihopedagogica-in-vederea-certificarii.pdf>
accesat 27.04.2013; 29.03.2015
- <http://legeaz.net/noul-cod-civil/art-41-capacitatea-de-exercitiu-restrans-a-capacitatea-de-exercitiu-capacitatea-civila-a-persoanei-fizice>
accesat 08.04.2015
- <https://andreivocila.wordpress.com/2010/05/24/coruptia-etica-si-deontologia-profesionala> accesat 20.01.2013
- <http://iteach.ro/pg/blog/teodora.cosma/read/43800/profesorul-modern-competente-calitati-si-roluri> accesat 12.08.2014
- <http://www.scribgroup.com/istorie-politica/stiinte-politice/PROFESIONALISM-SI-ETICA-PROFES54686.php> accesat 12.08.2014
- http://www.rubinian.com/dictionar_detalii.php?id=4455 accesat 6.05.2015

CAPITOLUL 4. PRINCIPIILE ETICE. REPERE ÎN DEZVOLTAREA PENTRU CARIERA DIDACTICĂ

În demersul evoluției sale, omul, cu o seriozitate izvorâtă din rostul filosofic al existenței sale, a căutat calea către adevăr și libertatea sa de gândire, iar complexitatea acestui drum a presupus respectarea legilor cetății, dar și desecretizarea și conștientizarea rostului existenței sale. În acest registru existențial discutăm despre valori, despre structura exercițiilor morale și atitudini, indispensabile din punctul de vedere al perspectivei etice, dar și pentru dezvoltarea capacității de a întreține un dialog autentic cu comunitatea de specialiști. Dezbaterile asupra deontologiei au în vedere conținutul regulilor, orientarea acestora, dar ele reprezintă în același timp și un exercițiu de atenție, care vizează disciplinarea membrilor profesiei, o atenție la celălalt, dar și o atenție la propriile valori și norme deontologice urmate. Discutăm de principii care sunt asumate și care susțin o responsabilitate în act, iar în această societate profesionalizată, excelența este susținută și prin nevoia de a lupta cu celălalt, cu automatismele sale, cu inerția sa mentală sau cu prejudecățile sale profesionale nereflectate. În această demonstrație de norme morale, norme juridice sau deontologice, ne aflăm pe terenul alunecos al dialogului sau al exercițiului, care ne fac să privim valorile atât în dimensiunea lor reală, cât și sub aspectul lor proiectiv. În acest context, ideile călăuzitoare asigură cadrul general în interiorul căruia se poate forma și dezvolta profesional un individ, într-un mod liber și legal, chiar în condițiile existenței unor reguli codificate. Având ca reper rolul și importanța principiilor dreptului civil tratate de distinsul prof. dr. Lupan (Lupan, E., 1999, pp. 34-35), putem adapta instrumentul creat și aplicat în drept la deontologia profesională, astfel încât principiile de elaborare a codurilor etice

pentru profesia didactică vor constitui o valoare etică din următorul punct de vedere (Lupan, E., 1999, pp. 34-35):

- Cu privire la crearea normelor deontologice profesiei didactice, în sensul că profesionistul adoptă normele deontologice numai prin respectarea ideilor călăuzitoare în materie/comunitatea profesională, iar un cod etic nou nu va putea încălca prin structura normelor sale aceste principii.

- Cu privire la interpretarea normelor deontologice profesiei didactice, în acest sens la apariția unor păreri contradictorii sau îndoieli, organele solicitate să aplice aceste norme trebuie să le interpreteze în așa fel încât acestea să corespundă cât mai bine ideilor călăuzitoare în materie, lămurindu-se corect conținutul normelor deontologice.

- Cu privire la aplicarea sau suplinirea normelor deontologice profesiei didactice, principiile au un rol și o importanță deosebită. Prin aplicarea normelor deontologice, principiile trebuie să guverneze portofoliu de activitate al celor care sunt ancorați în procesul decizional, iar, în lipsa unor reglementări, trebuie să se orienteze în activitatea sa după principiile fundamentale și să soluționeze cauzele, situațiile respective.

Aceste principii nu pot fi neglijate în structura profesională didactică fără consecințe dăunătoare în ceea ce privește dezvoltarea acestei profesii. Dezvoltarea doctrinară și practică a acestor principii se află într-o strânsă legătură cu tendința de generare a normelor etice și a instituțiilor de drept, dar și cu criza morală a societății umane, care necesită pentru individ întâlnirea dintre morala creștină și etica postmodernă. Temelia unei activități este desemnată de principii, care sunt normele care guvernează activitatea. Principiile sunt reperele generale, liniile călăuzitoare în elaborarea și implementarea codurilor etice, dar și în reglementarea profesiei didactice.

Principiu – început, punct de pornire. Distingem mai multe tipuri de principii: principii logice, care guvernează absolut orice cunoaștere valabilă (dintre cele mai generale sunt principiul identității, a noncontradicției și a tertului exclus), principii morale,

al căror caracter este de a se impune oricărei conduite umane care tinde să promoveze o acțiune valabilă. Principiile morale au particularitatea de a se impune ele însele conștiinței; ele se disting în această privință de „postulatele teoretice”, care sunt în ele însele în mod arbitrar formulate (ex. principiile axiomatice și, în general, principiile matematice), deși aplicarea lor duce la demersuri sau demonstrații absolut necesare pentru spirit. Filosofia critică face distincție între noțiunea de principiu (propoziție primă, punct de pornire) și noțiunea de fundament (principiu justificativ și explicativ) (Didier Julia „Dicționar de filosofie”, Larousse, Editura Universul Enciclopedic, 1998, București, p. 271). Roxana Ghiațau (2011, pp. 97-161), în urma lecturării a numeroase coduri etice din sistemul de învățământ, în diverse spații culturale, stabilește următoarele principii de raportare:

- Principiul de raportare la axiologie;
- Principiul eficientizării comunicării;
- Principiul generării contextuale și stadiale a codurilor;
- Principiul polivalenței luării deciziei etice;
- Principiul reflectării în codul etic a responsabilităților profesionale ale cadrelor didactice.

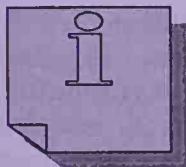
4.1. PRINCIPIUL RAPORTĂRII LA AXIOLOGIE

„AXIOLOGIE s.f. Studiul filosofic sau teoria valorilor (etice, religioase, estetice). [Pron.-xi-o-] – Din fr. axiologie” (DEX, 2012, p. 81).

„AXIOLOGIE s.f. (fr. *axiologie*, germ. *Axiologie*; cf gr. *axia* „valoare” + *logos* „teorie”). Disciplină filosofică ce se ocupă cu studiul sistematic al originii, a esenței, a clasificării, al ierarhizării și al funcției sociale a valorilor; teorie generală a valorilor” (Dicționar Enciclopedic, Editura Cartier, 2004, p. 80).

Codurile sunt cele care includ valorile etice, iar esența unui cod este de natură axiologică, pentru că dă posibilitatea

structurii profesionale să creeze valori și în același timp să se creeze și dezvolte prin valori. În lipsa acestei raportări, codul etic va deveni pentru comunitatea profesională un regulament de funcționare, cu implicații punitive, dar și legislative. Cum preciza Roxana Ghiațau (2011), acest principiu este fundamental în delimitarea unui cod etic de alte documente și acte normative. Temelia unui cod etic este asigurată de valorile pe care le promulgă, iar elaborarea unui cod etic desemnează, pentru domeniul de aplicație sau pentru sfera vieții practice pe care o reglementează, o selecție riguroasă a valorilor care vor guverna comunitatea profesională, în scopul de a orienta, de a proiecta și clarifica conduita practică a agenților care participă la acțiune, în conformitate cu structurile organizaționale la care aderă, dar și cu principiile, valorile sau interesele existente. Conceptul de valoare este legat de preferințele personale, interesele umane sau principiile morale, etice și religioase. Valorile sunt infinit de numeroase, astfel teoreticienii au identificat două categorii de valori: valorile concrete, care însumează valorile religioase, și valorile estetice; valorile abstracte desprinse din contextele sociale și culturale ale societății. În această alternanță între material și ideal, de pe pozițiile fundamentale ale filosofiei, valorile sunt definite ca esențe pure, ideale, aflate dincolo de starea materială, fizică a lumii. În acest dialog al valorilor, este subliniată dimensiunea educației și a eticii, acel acord permanent reînnoit în dialogul autentic existent la aceste dimensiuni, deoarece etica reprezintă domeniul valorilor autentice, al valorilor morale, în timp ce educația se fundamentează pe valoare. Prin educație se selectează, prelucrează și transmit cunoștințele și valorile de la societate la individ; se însumează, se perpetuează și creează în același timp în arhitectura socială a societății valorile. Dimensiunea valorică devine esența educației și a instruirii unei societăți în vederea formării și a dezvoltării infrastructurii mentale acesteia. Rezultatul procesului educațional îl reprezintă atitudinea individului față de valorile autentice ale societății, față de sistemul de valori morale.

Între axiologie și educație este conturată o legătură strânsă, evidențiată prin următoarele aspecte (Cucoș, C., 2006, pp. 116-117):

- Individul este chemat să creeze valori, pentru a atinge maturitatea și împlinirea existențială, iar societățile și fiecare persoană în parte actualizează valorile în actele educative.

- Școala, instituție fundamentală a societății, îndeplinește funcția de conservare a valorilor umane, dar și funcția reconstructivă a acestora unde valoarea umană este relevată în și de către școală, fiind promotoare de valori recunoscute. Împlinirea și dezvoltarea personală a individului reprezintă finalitatea demersului educativ, prin asumarea unui sistem de valori necesare omului din perspectiva atingerii finalităților educaționale corespunzătoare învățământului obligatoriu.

- Procesul instructiv-educativ recomandă finalități definibile la nivelul axiologic, obiectivele educaționale precizate în dimensiunea macro sau micro însumează sistemul de valori, astfel formularea obiectivelor de urmărit reprezintă procesul de explicitare a dezideratelor care sunt valoroase pentru societate și implicit pentru educabil.

- Educația este acțiunea de modelare a naturii umane, de orientare a individului în câmpul valorilor sociale, care urmărește în procesul de formare și dezvoltare al individului un sistem de competențe educaționale, care să-i permită o comunicare și relaționare cât mai eficientă, să ia decizii, să își asume riscurile, să adopte soluții personale etc., în fața alternativelor pe care societatea le prefigurează. „Fiecare individ poate fi instruit pentru a-și trăi viața cu măsură și responsabilitate. Problema semnificării și a interpretării valorilor constituie un semn de maturitate, de dobândire a unei competențe valorice pentru orientarea existențială” (Cucoș, C., 2006, p. 117).

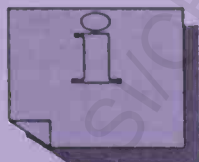
Raportarea educației la sistemul de valori într-o manieră explicită sau implicită este inevitabilă, iar, la nivelul procesului de învățământ, sunt identificate și valorile educaționale specifice,

susținute de acest mecanism de funcționalitate benefic individului. Sistemul educațional, din dimensiunea de valori autentice ale societății, decantează ansamblul de valori specifice, care trebuie să urmeze mecanismul de valorizare. În simplul exercițiu al cugetării, ne pregătim să identificăm reperele la care trebuie raportat sistemul de valori definitorii în societatea postmodernă, care este dimensiunea la care se realizează în prezent întâlnirea între valoarea morală, valorile pozitive și etica postmodernă? Evoluția societății umane a demonstrat că valorile sunt supuse procesului de metamorfozare de la individ la individ, dar și dimensiunii influențelor parametrilor spațio-temporali. Reverberațiile lor oscilează de la bine la rău, de la adevăr la falsitate și de la dimensiunea pozitivă către cea negativă. În practica examenului de conștiință socială, se produce pentru societate acest exercițiu indispensabil pentru a putea proba măsura în care viața oglindește regulile, normele explicite și implicite existențiale, trasând axa „mișcărilor” valorice, unde ceea ce ieri a fost fals, azi poate fi adevărat, iar ceea ce azi este bine, mâine poate fi decriptat la polul negativ. Valoarea pozitivă este susținută prin comparație, opoziție, complementaritate și comparație, încât ierarhizările și etichetările nu vor exclude din teoria valorilor nonvaloarea, deoarece valorile negative în orice societate trebuie să reprezinte un caz particular al pozitivului și un izvor pentru valoarea pozitivă. Louis Lavelle (1951), dezvoltă teoria sa legată de polaritatea valorilor, demonstrând că nu se poate nega structura bipolară a lumii valorilor, iar criticul literar Tudor Vianu prezintă polaritatea valorilor ca un sistem polar în interiorul căruia nonvalorile devin paralele cu valorile și în același timp corelative valorilor, deoarece „conștiința axiologică se mișcă într-un univers bipolar și într-un circuit continuu înăuntrul lui” (Vianu, Tudor, 1982, p. 67). C. Cucuș subliniază că prin intermediul educației axiologice putem „să ieșim din cadrul restrâns al unor valori contextuale limitative, pentru a ne insera într-un orizont de valabilitate mai larg și mai stabil, cel al valorilor autentice și general acceptabile. S-ar putea astfel evalua sisteme, procese și competențe educative dincolo de cadrul lor specific de

generare. Este firesc ca orice sistem educativ, raportat la normele valorice interne, să pară a fi exemplar. Orice învățare se face în perspectiva și sub povara-uneori constrângătoare – a presupusei proprii sale valori” (Cucoș, C., 2006, p. 118). În acest context, valorizarea devine o acțiune specific umană, unde valoarea este un fenomen social, care desemnează raportul dintre subiect și obiect, dintre conștiință și structura obiectivă, iar procesul de însușire al valorilor demarează la nașterea individului și se perpetuează pe tot parcursul său existențial (M. Smith, 1977). Putem afirma că educația este în esența sa o acțiune socială, construită pe baza relației binomului educator-educat, devenind o intrarelaționare între educat și propria sa conștiință, o acțiune de transformare desfășurată în vederea impulsționării evoluției individului spre stadiul de personalitate formată, autonomă, responsabilă, în conformitate cu modelul dezirabil social. În acest demers laborios și complex, prin valorificarea potențialului de lucru al cadrului didactic, educația este concepută dintr-o perspectivă axiologică, care influențează factorii implicați în procesul educațional pentru construirea infrastructurii mentale a societății. Așezând filosofia valorilor în centrul dezvoltării umane, călăuzindu-ne de valorile fundamentale, remarcăm că viața social-politică din România, cu toate reformele sale din perioada postdecembristă, este supusă încă și în prezent unui sistem de valori contradictorii, tranzitorii. Aceste valori contradictorii sunt susținute de pretenția politică de restructurare societală, care nu a condus decât la torturarea și agonia spiritului uman. Sub semnul crizei sociale, asistăm la instaurarea insecurității, a disconfortului, devenind riscantă pentru societatea românească această fluctuație valorică, unde educația ar trebui „să se concentreze pe un sistem axiologic congruent, relativ imperturbabil, atașat unor valori constante și fundamentale, care să scape perisabilității și facticității cotidiene” (Cucoș, C., 2006, p. 119). Însă prin profunzimea și eficiența procesului paideutic se transmite educabililor un sistem de valori, asigurându-se continuitatea acestuia în timp și spațiu. Sub spectrul axiologiei, actul pedagogic nu reprezintă o transmitere a cunoștințelor și a valorilor morale,

etice, științifice etc. de la societate la individ, se realizează o selecție, prelucrare, o decantare a falselor valori, a valorilor oculte acceptate de către societate, dar inoperante în sistemul de învățământ. În acest demers educațional, cadrul didactic, în virtutea responsabilității și a responsabilizării acestuia, sub influența conceptului de autonomie profesională, a dreptului la anticipare, reconstrucție și contestare, realizează o nouă decantare, adaptare axiologică a valorilor, o demarcație utilă între valorile non-etice și valorile etice. Astfel, calitatea și eficiența sistemului educațional, dar și formarea profesională a cadrelor didactice se întemeiază pe un sistem de categorii de valori, prioritare prin conținutul lor fiind valorile etice, ca valori-scop, cu un caracter universal, imperativ, de totalitate, a căror beneficiari sunt indivizii (Râmbu, Nicolae, 1997). Aceste valori-ancoră contribuie, prin mecanismele directe și indirecte, explicite și implicite, la apărarea și promulgarea valorilor profesionale, fundamentate în codul etic și deontologic profesional. Pentru o societate cibernetică, unde se realizează o proiectare socială inteligentă, sunt necesare sisteme integrate, care să valorifice taxonomia valorilor, în special clasa valorilor sociale, unde dreptatea/justiția, ordinea, respectul, libertatea, responsabilitatea, autonomia, integritatea, seriozitatea, sinceritatea, sociabilitatea, toleranța, tenacitatea/hotărârea sunt concepte care impregnează etica profesională, profesia didactică în special, prin eficientizarea relației cadru didactic-profesie-școală-comunitate.

Pentru integrarea valorilor într-o școală din țara noastră, Manea Livia propunea următoarele etape (2011):

- Existența unei preocupări a școlii pentru integrarea valorilor;
- Elaborarea unui cod al valorilor propriu pentru școala respectivă;
- Adeziunea pentru valori a tuturor angajaților școlii;
- Promovarea acestui cod prin toate mijloacele de comunicare;

- Etapizarea și diversitatea programelor de integrare a valorilor;
- Oferirea de resurse educaționale specifice cadrelor didactice;
- Implicarea părinților, ca factori-cheie;
- Acordul și implicarea elevilor în desfășurarea programelor;
- Organizarea de ocazii speciale pentru celebrarea valorilor;
- Implicarea elevilor în proiecte extrașcolare menite să fixeze valorile;
- Aprecierea progresului făcut de elevi;
- Crearea unei culturi a valorilor respective pentru tot publicul școlii.

politic;

- Având ca reper feedbackul factorului socio-politic național influențat de reglementările etice de la nivelul legislației Uniunii Europene, propuneți valori constante care:
  - să echilibreze societatea dominată de vulnerabilitățile și sensibilitățile de la nivel socio-politic;
  - să echilibreze indivizii și instituțiile, care de cele mai multe ori aleg „să existe” sau să profeseze în realitatea socială cotidiană;
  - să contribuie la construirea unor modele morale și umane în viața publică și în actul profesional.

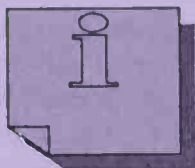
Reflecțați la următorul citat din punct de vedere al raportării la principiul axiologic: „Rareori ne gândim la ceea ce avem, dar mereu la ceea ce ne lipsește” (Arthur Schopenhauer). Contextualizați-l la nivelul câmpului eticii profesionale. Comentați-l împreună cu colegii dumneavoastră prin prisma spațiului de analiză etică și deontologică.

4.2. PRINCIPIUL POLIVALENȚEI DECIZIONALE

Schimbările din sistemul de învățământ au demarat în România în urmă cu mai bine de 20 de ani. Sub auspiciile noilor schimbări social-politice care constituiau o preocupare, dar și o bază pentru modernizarea țării, s-a urmărit fundamentarea unei politici educaționale pe termen lung, dar și coerentă în același timp. Însă ignoranța factorilor decidenți demonstrează că în România postdecembristă nu putem la nivel conceptual și acțional să analizăm o politică educațională coerentă și în conformitate cu standardele contemporane europene în educație; discutăm de o construcție utopică, de o reformă a formelor fără fond, care încă nu se ancorează la experiența trecută și la realitate. Denumită generic reforma învățământului, aceasta este lipsită de intensitate, de o evoluție integrală și armonioasă, cultivând conservatorismul, autoritarismul sau obediența la nivelul sistemului. Împovărat de o structură rigidă și birocratică, de resurse financiare deficitare, sistemul de multe ori s-a aflat în incapacitatea de a gestiona problemele curente, de a se confrunța cu agenți ai acțiunii frustrați, care în timp și-au pierdut încrederea în direcțiile de dezvoltare trasate, dar și în direcțiile de intervenție ameliorativă propuse. Multitudinea schimbărilor a demonstrat că ne confruntăm cu un management educațional deficitar, iar factorii decidenți nu au conturat un plan de dezvoltare bine definit, care să contribuie la dezvoltarea instituțională a școlii românești la nivel național și internațional, să dezvolte responsabilitatea socială, iar în sens acțional, practic, operațional, procesual, să-și asume responsabilitatea. Toate aceste aspecte ale reformei își găsesc cauza în deciziile greșite luate în identificarea nevoilor, în analiza opțiunilor, în implementarea strategiilor sau în stabilirea sistemelor de suport în realizarea bugetelor. De aici necesitatea găsirii liniilor directoare către succesul educațional, dar și necesitatea gestionării schimbărilor și a diferențelor care decurg din implementarea strategiilor în luarea deciziei.

Un cod de etică asumat și acceptat de comunitatea de profesioniști sprijină procesul decizional, în contextul în care decizia etică devine multicriterială. Actul de decizie la nivelul unei colectivități determină o politică de alegere. Problematica deciziei este trasată și în situațiile de conflict declanșate în comunitatea profesională, iar soluționarea dispune de mai multe căi, alegându-se o soluție în vederea coordonării și a reglării activităților subordonate, dar și a controlului și a previziunii acestora. Astfel, decizia „constă în reducerea treptată a variantelor de acțiune până la una, respectiv până la aceea prin care se înlătură structura alternativelor” (Schmidt și Robertson, 1990, citat de Papuc, I.; Albu, M.; Jucău, N., 2011, p. 104). Din această cauză, orice conflict ridică probleme etice prin raportare la responsabilitățile acțiunilor colective. Indiferent de numărul de persoane implicate, frecvență, nivelul decizional sau influența mediului decizional, eticul reprezintă criteriul determinant în politica decizională care vizează comportamentul profesioniștilor în exercitarea atribuțiilor profesionale și în manifestarea unei conduite profesionale, reglementată în structura profesională, cu influență asupra vieții private, susținând atât prestigiul, cât și credibilitatea profesională. Eticul redimensionează problematica cu care individul se confruntă la dimensiunea globală, iar existența unei viziuni direcționate către un scop etic va genera un management al alegerilor centrat pe valori. Codurile etice în cadrul organizației nu mai vizează controlul impus din temeiul supralegislativ. Ele oferă sugestii asupra programelor practice, asupra procesului decizional sau a metodologiei, dar stabilește și răspunsuri precise orientate spre un sistem de valori cu caracter etic. În procesul decizional, decidentul se axează pe o documentare și pe o informare temeinică, care susțin conținutul științific al deciziei, dar au în vedere și experiența, creativitatea, intuiția, bunul-simț. Modul de formulare, de adoptare și aplicare a deciziei influențează viața organizațională.

Având ca punct de reper procesul tradițional de luare a deciziilor (Papuc, I.; Albu, M.; Jurcău, N., 2011, pp. 108-110), modelul rațional economic, dar și modelul dezvoltat de Gary Johns (1998) putem trasa etapele procesului decizional:

- Identificarea și definirea problemei etice de soluționat – în cadrul organizației se stabilește aspectul etic al problemei care urmează să fie soluționată. Factorul decident constată caracteristicile etice ale unor probleme care îl orientează pe agent către acțiunea în sine și rezultatele sale. Inventarierea corectă a aspectelor etice permite decidentului definirea cât mai bine a problemei și stabilirea unor posibile alternative pentru atingerea obiectivelor. Definirea problemei conduce spre stabilirea actanților implicați în redactarea deciziei aferente.

- Stabilirea obiectivelor și a criteriilor decizionale, a standardelor etice prevăzute în procedurile care urmează a fi implementate. Obiectivele decizionale sunt cele care direcționează întreaga activitate de pregătire și realizare a procesului decizional, sunt trasate în funcție de conținutul informațiilor relevante și de finalitatea decizională pe termen lung a procesului. De asemenea, aceste obiective sunt supuse analizei de către factorul decident prin raportare la criteriile decizionale, ghidate în praxis de normele speciale, de normele etice și deontologice, care întăresc comportamentul profesional în actul decizional.

- Culegerea informațiilor relevante, care trebuie să fie operative, să reflecte realitatea comunității profesionale și să fie exacte. Aceste informații reprezintă un reper al demersului teoretico-explicativ și al nivelului practic-acțional, reprezentând totodată un corp de reguli, norme morale, reglementări tehnice sau juridice. Culegerea informațiilor reprezintă o problemă de căutare, are ca scop confirmarea faptelor relevante pentru actul decizional, pe baza teoriilor etice, a textului de lege sau a textelor codurilor. Textele etice, dar și sursele de informare completate de studii de piață, consultații profesionale oferite de experți în domeniu, observarea directă, opiniile personale ale unor

profesioniști care intră în câmpul de interes al profesiei pot sprijini cadrul didactic în identificarea problemelor care au construit conflictul etic și soluționarea acestuia. Astfel, o lectură activă a codului etic și deontologic implică:

*etapa de informare și documentare – subiectul prin această metodă inventariază corect obligațiile pe care le implică exercitarea unei sarcini profesionale, raportându-se la situația de fapt, poate cere sprijinul instituțiilor abilitate sau a colegilor care, în activitatea lor profesională, s-au confruntat cu o astfel de situație-problemă;

* textul codului sprijină specialistul în problemele de etică și reprezintă reper în domeniul deontologiei.

- Construirea soluțiilor alternative de acțiune – pe baza judecății, a cunoașterii tacite, a experienței sau a modelelor euristice se cristalizează posibilele soluții alternative implicate în procesul decizional. Reprezintă etapa de generare a soluțiilor alternative, care implică și creativitatea decidentului. Nu este o etapă de criticare a soluțiilor avansate.

- Evaluarea variantelor și alegerea soluției optime. Având ca reper premise ale teoriilor alegerilor raționale (Zey, M., 1992), dar și modele care implică precizia, eficiența rațională, procedurile de ghidare, strategiile de rezolvare de probleme, dar și modul în care indivizii iau deciziile, decidentul, prin prisma avantajelor și a dezavantajelor, compară fiecare alternativă. Se stabilesc costurile, beneficiile și impactul fiecărei variante asupra obiectivelor. Procesul de estimare este costisitor, este greu să se stabilească corect toate consecințele, anumite alternative sunt omise de către decident, de asemenea de multe ori informația stocată este datată și nu este corectă, servind parțial deciziei. Însă în această realitate alternativele lipsite de temei sunt excluse de către decident, iar alegerea soluției optime reprezintă etapa în care decidentul, pe baza informațiilor stocate și procesate, ia decizia potrivit puterii sale de judecată. Dar în condiții limitate de timp, decidentul nu evaluează toate alternativele în funcție de criteriile de evaluare, recurgând la strategii decizionale non-compensatorii (Payne, Bettman, Johnson, 1988, citat de Vârgă, D., 2007, p. 62)

sau, alteori, se observă prudența față de creșterea costurilor personale, materiale și sociale implicate în fiecare alternativă decizională. Implicit apare și scăderea stimei de sine, dacă varianta optimă aleasă se dovedește a fi greșită, conducând la pierderea prestigiului în comunitatea profesională. Astfel, alegerea soluției optime include un raționament dificil, din această cauză trebuie să privească pe lângă criteriile locale, personale, și criteriile universale regăsite în normele, principiile și sistemul de valori, care vor contribui la soluționarea conflictului etic.

- Controlul aplicării deciziei și evaluarea soluției alese. Implementarea și monitorizarea schimbărilor la nivelul organizației profesionale se realizează în temeiul unor decizii eficiente la nivel individual sau colectiv. Această etapă presupune vigilență, autoreflexivitate, o activitate cognitivă complexă, pentru a evita apariția unor stări generatoare de conflict, dar și pentru a se dovedi eficiența în situațiile decizionale tactice. Lipsa resurselor necesare, condițiile de risc, incertitudine sau abaterile de la strategia de managementul eticii presupun măsuri operative de remediere, dar deschid și capcanele unor reflecții: cum a afectat decizia organizația? A reprezentat cultura etică un factor de optimizare a activității profesionale a cadrului didactic? Consilierea etică a fost distinsă de către organizație ca un proces care a facilitat identificarea dilemelor etice cu care profesioniștii se confruntă? Auditul etic a constatat respectarea standardelor etice prevăzute în procedurile implementate la nivelul comunității profesionale și transpunerea în practică a codului etic?

Evaluarea sistematică la nivelul organizației a performanțelor obținute în domeniul eticii conduce la fundamentarea sistemului de valori pe baza căruia comunitatea profesională funcționează și acționează. La nivelul etapelor procesului decizional, este necesară o consultare a codului etic și deontologic, deoarece acesta contribuie la identificarea riscurilor, oferind soluții pentru armonizarea exigențelor profesionale cu particularitățile vieții sociale concrete, indică procedurile de control ale deciziei, fiind un ghid în asumarea și susținerea

responsabilității în act, contribuind în aceeași măsură la creșterea calității actului decizional.

Toate aceste acte normative și proceduri sunt necesare pentru a asigura respectarea legislației aferente și pentru a asigura controlul asupra calității educației în sistemul de învățământ, care necesită un transfer de responsabilitate, resurse, autoritate, dar și o transparență a actului decizional (<http://www.google.ro/url?sa=i&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=images&cd=&docid=eDiY2-TxuHm9aM&tbnid=jyS1od5F-usfKM:&ved=0CAUQjRw&url=http://www.imperio-numismatico.com/t45364-jeton-toma-de-ambere-s-alejandro-farnesio-1585-historia-del-soldado-juan-galvez&ei=pi9pU6r0Osis7Qb37oH4Dg&bvm=bv.66111022,d.bGQ&psig=AFQjCNFGVGy4GwAgvWWE2Ph256GZLaFL0A&ust=1399488682707144>).

Propuneți soluții, care să corespundă criteriilor universale (principii, valori), criteriilor comunitare și personale pentru soluționarea conflictelor etice existente la nivelul instituțional din sistemul de învățământ.

În cadrul instituției dumneavoastră sunt dezvoltate soluțiile alternative, în calitate de condiții ale succesului și ale eficientizării serviciilor educaționale, dar și ale managementului educațional?

4.3 PRINCIPIUL RAPORTĂRII LA O COMUNICARE UMANĂ EFICIENTĂ

Andrei Marga, în lucrarea „*Raționamente. Comunicare. Argumente*”, considera că „modul de socializare a oamenilor a suferit o schimbare profundă, în sensul înlocuirii mediului normelor susceptibile de ajustare rațională cu mediul dispozițiilor

motivate tehnic. Viața oamenilor s-ar încadra în societățile complexe din zilele noastre doar în reguli tehnice ale organizării, după ce ar fi fost denunțat și părăsit cadrul normativ susținut de valori politice. Apoi, supoziția de natură practică după care voința de a activa mediul normelor susceptibile de justificare rațională și de a promova valori moral-politice ar tinde acum la nul. Oamenii ar fi renunțat să treacă prin conștiința și voința lor regulile interacțiunii lor, pentru a putea controla o complexitate copleșitoare a vieții” (Marga, Andrei, 2009, pp. 227-228). În această realitate înglobată de sistemele moral-politice se conturează și discursul pedagogic care poate deveni un admirabil instrument în mecanismul intenționalității unor indivizi sau a unor grupări interesate de îndoctrinarea sau ideologizarea sistemului de învățământ. În această „obiectivitate” contemporană, interrelaționarea socială reprezintă o dimensiune a activității umane, care se fundamentează pe noua structură axiologică, în această mișcare a raporturilor de putere economică sau socială, dar și pe intersubiectivitatea comunicativă la nivelul grupului și a comunității. În comunicarea umană, oamenii dau sens și valoare mesajului transmis, iar comunicarea devine o sursă, un mijloc, dar și un efect al procesului de învățământ. În societatea postmodernă comunicarea a devenit o temă majoră în sfera preocupărilor umane, dezvoltându-se „știința fenomenelor ideologice și a fenomenelor de comunicare la diferitele niveluri ale raporturilor umane – raporturi între indivizi aflați în situație de grup și între grupuri” (Abric, J. Claude, 2002, p. 11). Acest mecanism s-a format pe structura problematicii drepturilor individului, o temă centrală a tradiției moderne, regăsită în operele și actele normative funcționale ale începuturilor de sec. al XVIII-lea, continuând cu sec. al XIX-lea, al XX-lea și actualizate cu debaterile pentru respectarea drepturilor fundamentale, în contextul exercitării profesionale. Lucrările lui Puffendorf sau John Locke au continuat tradiția filosofiei antice, în particular filosofia stoică, justificând esența etică a drepturilor, dar și traversând frontierele convenționale ale moralei, deschizând orizonturile pentru morala kantiană de tip raționalist, o morală a datoriei și teoria utilitaristă

sau contractualismul. Declarația Drepturilor Omului și ale Cetățeanului, adoptată în Franța la 1789 sau declarația publică a lui Mary Woolstonecraft de la 1792, „A Vindication of the Rights of Women”, reprezintă generatorul eticii drepturilor, construind cadrul pentru drepturi legale, garantate și protejate de societate. Astfel, Declarația Universală a Drepturilor Omului a contribuit la extinderea și exercitarea drepturilor, la dezvoltarea umană. Prevederile art. 19 din Declarație „Orice om are dreptul la libertatea opiniilor și a exprimării; acest drept include libertatea de a avea opinii fără imixtiune din afară, precum și libertatea de a căuta, de a primi și de a răspândi informații și idei prin orice mijloace și independent de frontierele de stat”, demonstrează universalizarea drepturilor în formele consacrate, fundamentând pentru individ dreptul său la libera exprimare, comunicare, dreptul la libera informare și asociere în căutarea și difuzarea informației și a ideilor, dincolo de orice demarcație convențională, fie ea politică, socială, economică sau teritorială. Analiza acestui fenomen a traversat spectre de cercetare diversificate. Filosofi, sociologi, lingviști, psihologi, pedagogi sau informaticieni, toți studiază problematica complexă, își reevaluează instrumente de analiză, oferă modele, tehnici de comunicare pentru înțelegerea situațiilor de comunicare, a procedurii de intervenție, dar și pentru instituirea unor condiții cât mai optime și eficiente de comunicare. Etica comunicării prin presupuzițiile și premisele sale morale, motivată de condițiile etice de legitimitate, și-a construit discursul etic pe drepturile fundamentale, respectiv pe libertatea de comunicare, principiu care se află la baza oricărei profesii. Comunicarea este o valoare etică universală, iar libertatea absolută a comunicării, fără o constrângere socială în timp și spațiu real, a reprezentat o preocupare majoră și un instrument indispensabil al modelelor de analiză ale comunicării edificate de Jürgen Habermas împreună cu Karl-Otto Apel. Mediile de propagare ale informației reprezintă repere în înțelegerea ființei umane, a rațiunii și a societății postmoderne, iar etica discursului „are ambiția de a clarifica nu numai condițiile înțelegerii reciproce, dar vizează și identificarea termenilor unei

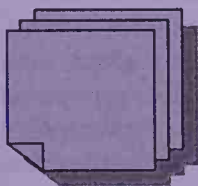
fundamentări intersubiective și raționale a normelor, prin intermediul repetării presupuzițiilor pragmatice ale limbajului” (Habermas, J., 2008, p. 7). Auditorul modern, cu interesele și nevoile sale diversificate, este supus influențelor multiple din partea constrângerilor sociale, a presiunilor exercitate de factorii psihologici, dar și a sistemelor de norme și valori. Din acest punct de vedere, principiul eficientizării comunicării se concentrează în jurul unor valori din aria eticii și a deontologiei (onestitate, integritate, respectul absolut al libertății de exprimare, dar și responsabilitate socială) ca principale cerințe etice cu care agentul moral se angajează în comunicarea interpersonală. Astfel, discursul devine din ce în ce mai specializat, studierea comunicării concentrându-se pe problematica de codare și decodare a mesajelor, de reducere a factorilor perturbatori din canalul de comunicare. În temeiul acestor deziderate, pe fundamentul democrației, fiecare participant în discursul său dispune de autoritate epistemologică, de libertatea de exprimare în competiția din practica argumentativă, unde poate să găsească modul specific prin care să se distingă din punct de vedere social și profesional.

Explicităm argumentativ prin ideea ancoră valorificată de Habermas, J., (2008, pp. 64-66):

„Etica discursului explică conținutul cognitiv al enunțurilor noastre morale, fără a se referi

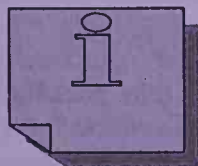
la o ordine morală evidentă compusă din fapte morale ce s-ar oferi posibilități unei descrieri. Noi nu trebuie să asimilăm enunțurile morale... care ne indică modul în care se prezintă lucrurile în relațiile lor reciproce. Rațiunea practică este o facultate de cognitiv morală fără reprezentare. „Validitatea” unei norme indică faptul că aceasta „merită” să fie universal recunoscută pe baza capacității sale de a lega, exclusiv în virtutea rațiunilor, voința destinatarilor săi”.

Identificați elementele de etica discursului a căror esență reprezintă problema adevărului din citatul propus spre dezbatere.

Reflectați în profunzime asupra condițiilor necesare unui discurs didactic eficient.

Propuneți soluții de optimizare a comunicării didactice.

Ca o emblemă a identității profesionale, dar și sociale, mesajul public al spațiului profesional este reprezentat și de către codul etic. Fiind un cod de responsabilitate profesională, sugerează în practică normele speciale care exprimă valorile centrale ale profesiei, ghidând comportamentul comunității profesionale, prin prevederea sancțiunilor pe care le atrage încălcarea lor, dar și modul de traversare a situațiilor conflictuale sau cu potențial conflict generate de comportamentul neprofesionist.

Urmând regulile de definire a oricărui discurs, receptivitate, inteligibilitate, credibilitate, codurile de etică profesională sunt analizate sub influența calității semiotice (Kultgen, John, 1988, pp. 218-240 citat de Ghiațău, R., 2011, pp. 110-112):

1. Structura logică a textului – dispozițiile codului au caracter de normă generală, adresându-se unui ansamblu de persoane care alcătuiește corpul de profesioniști ai domeniului vizat, dar și ai membrilor comunității ca beneficiari direcți sau indirecti ai serviciilor profesionale furnizate. Se consideră că în aceste situații prevederile codului etic trebuie articulate în enunțuri clare, o formă sistematizată rațional de către eticieni, dinamica conținuturilor să corespundă obiectivelor majore ale dimensiunii etice de valorificare a valorii lor instrumentale. Conceptul central al fiecărui cod etic și deontologic este legat de

responsabilizarea profesionistului, ca o finalitate majoră a responsabilității. Sensul conceptului de responsabilitate implică, printre alte prevederi, și capacitatea individului de a alege, de a funcționa și acționa într-un domeniu profesional, într-o manieră profesionistă, fără temeri, angoase, spaimă. Aceasta reprezintă și finalitatea deontologică, tot ansamblul de reguli și norme, care desemnează punctele de reper pentru profesionistul care își dezvoltă o concepție despre muncă și profesionalism, prin prisma propriei conștiințe. Inteligibilitatea sa generează o demarcare a obiectului de preocupări, a problematicii și a obiectivelor, conducând la conștientizarea subiectului către acțiunea în sine și rezultatele ei implicate.

2. Trăsăturile semantice ale textului (relațiile paradigmatică, coerența, claritatea, univocitatea cuvintelor în cadrul unor structuri distincte, a propozițiilor și a construcțiilor frazale, precizia și procedeele cele mai constructive de formare a terminologiei). Codul deontologic fiind un cod de bune practici, necesită în redactarea sa utilizarea unei terminologii clare, deoarece definește competențele în funcție de obligații, mijloace, posibilități și nu prin raportare la rezultate, iar autorilor le revine obligația de a cuprinde într-un sistem unic definițiile, conceptele, precizările și delimitările noționale, pentru înțelegerea particularităților activităților care alcătuiesc câmpul de interes profesional. În acest scop, pe lângă terminologia de specialitate, codul va fi redactat printr-o îmbinare echilibrată între termenii familiari și neologisme. Folosirea corectă a terminologiei va conduce la o atitudine activă și critică a publicului interesat de aprofundarea regulilor interne ale domeniului de activitate vizat.

3. Contextul presuposițiilor

Codurile etice și deontologice nu vor putea trata toată problematica domeniului de studiu, iar dezbaterile, deliberările profesioniștilor nu vor găsi soluții pentru toate exigențele formulate.

Elaborarea unui cod necesită o muncă în echipă, o calitate a relaționării, care generează calitatea comunicării la nivelul organizației, prin schimbul de informații, conducând la conștientizarea și punerea în practică a unor valori, a unor norme și a unor atitudini specifice contextului instituțional. Elaborarea codului, implementarea și procesul de revizuire a acestuia în urma auditului etic se bazează pe consultarea agentului/agenților, pe activizare și pe procedura de negociere, în conformitate cu principiile, valorile și interesele la care aderă, dar și cu structurile organizaționale la care activează. De asemenea, la fel de importante sunt și relațiile de coordonare între diferitele departamente din comunitatea profesională sau de colaborare și cooperare între structurile profesionale diferite, care pot selecta, prelucra și analiza arhitectura normelor deontologice, care pot conferi profesionistului hotărâre, un plus de valoare și putere în acțiunile sale profesionale. Impunerea unor norme deontologice și implicit a unui cod profesional, fără consultarea și implicarea comunității profesionale în proiectarea conținutului și a organizării implementării codului de etică educațională, conduce la neacceptarea acestor reglementări tehnice, cu o semnificație pozitivă în câmpul de interes al profesiei, dar și la apariția unor presiuni profesionale. Toate aceste incidente, implicit funcționarea organizației sau practicile profesionale cu zone de risc etic, se pot reglementa și prin intermediul mecanismului complex gestionat de principiile comunicării, unde capacitățile destinatarului în elaborarea, implementarea și eliminarea unor erori apărute nu trebuie minimalizate din partea forurilor competente, printr-o strategie autoritaristă.

Sub influența calității semiotice, să analizăm elementele care fundamentează caracterul dinamic și inovator al codurilor de etică profesională în România.

Spațiul comunicării profesionale trebuie construit din suprapunerile parțiale de orizonturi ale agenților morali, din valorile cultivate în cadrul moralității comune a grupului social și profesional, dar și printr-o reflectare fidelă a procesualității conștiinței profesionistului în cadrul comunicării.

Era informațională reprezintă pentru individ, la nivelul dezvoltării profesionale, cel mai mare grad de descentralizare din istoria umanității într-un interval de timp scurt. Într-o societate a cunoașterii se dezvoltă etica comunicării ca transfer de informație de la instituții către comunitatea profesională și invers, prin intermediul sistemelor informaționale, ca prelungiri tehnologice ale intențiilor comunicaționale umane.

4.4. PRINCIPIUL OGLINDIRII RESPONSABILITĂȚII PROFESIONALE A CADRELOR DIDACTICE ÎN FUNDAMENTUL ETIC

Societatea postmodernă, într-un context mult mai complex, și-a amplificat subiectele majore ale eticii, recurgând, pentru teoriile abstracte de etică normativă, la perspectivele de etică aplicată. Astfel, etica ecologică, relațiile personale, bioetica, avortul, egalitatea, discriminarea și tratamentul preferențial sunt sfere ale eticii care, prin subiectele dezbătute, au contribuit la o nouă redimensionare a sistemului valoric, dar și la revitalizarea conceptului de responsabilitate, fundamentând o etică a ordinii sociale pe axa globalizării. Din perspectiva dezvoltării durabile și a globalizării educației, devine necesară pentru sistemul de învățământ abordarea unor noi strategii de acțiune și control, respectiv motivarea, stimularea, dar și responsabilizarea cadrelor didactice pentru a crea sistemul de învățământ organizat, administrat în conformitate cu reglementările UE. La nivel național, politica educațională este focalizată pe nevoile educaționale ale beneficiarilor, pe interesele directe și indirecte, pe abordarea etică a serviciului educațional și, în special, pe

valorizarea resurselor umane, ca un element primordial al dezvoltării comunitare, care să instituie mecanismele adecvate și eficiente pentru asigurarea funcționării organismului social. Toate aceste deziderate au la bază norma etică derivată din principiul responsabilității, dar și necesitatea unui control etic al comunităților profesionale moderne.

Responsabilitatea în societatea modernă desemnează o măsură a libertății agentului individual sau colectiv, care, pe baza competențelor, a maturității, poate acționa, asumându-și alegerile, deciziile și implicit acțiunile sale. Responsabilitatea desemnează și „acea autoritate a conștiinței cu funcția de a ajuta subiectul de a înțelege sensul, importanța și urmările socio-morale ale faptelor sale, în a-l determina să își asume în cunoștință de cauză deciziile, rol-statusurile profesionale și cetățenești, în asigurarea concordanței deciziilor cu actele, în a răspunde de calitatea acestora” (Cozma, Măgureanu, 2008, citat de Sandu, A., 2012, p. 110). În sfera eticii și a deontologiei, valoarea responsabilității este consacrată prin codurile de responsabilitate profesională. Continuând linia tradițională, codurile de etică educațională, pe lângă valorile pozitive susținute (cinste, dreptate, adevăr, imparțialitate, toleranță, respect, loialitate), urmăresc și o analiză a conceptelor pedagogice sau psihosociale dintr-o perspectivă a valorilor morale promovate. Acestea reglementează conduita profesională a cadrelor didactice, vizează responsabilitățile profesionale, credibilitatea și prestigiul profesional necesare pentru exercitarea atribuțiilor profesionale. Codul etic (de conduită etică) furnizează profesionistului în educație reguli, care clarifică, dar și suplimentează obligațiile legale ale cadrului didactic. În același timp, regulile eticii profesionale au rolul de a responsabiliza profesionistul și de statuire a unor obligații morale ca standarde profesionale.

Se prezintă teme care implică standarde de etică profesională, dar și controlul etic.

- Având ca punct de plecare principiul filosofiei lui Descartes, „cuget, deci exist”,

realizați un eseu de trei pagini construit pe fundamentul filosofiei sale, „veracitatea divină”.

Evoluțiile din sistemul de învățământ subliniază nevoia îmbogățirii conținutului valoric al educației și necesitatea eficientizării reale a prestației profesionale a cadrelor didactice. În acest nou context educațional este necesară cultivarea responsabilității profesionale la nivelul comunității profesionale, dar și la nivel individual. Discutăm de o „etică a demnității unicului, generată de valoarea responsabilității” (Sandu, A., 2012, p. 109), unde conștiința morală și profesională a educabilului și a comunității profesionale a cadrelor didactice devine o formă de manifestare a acțiunii educaționale pentru celălalt, pentru nevoile și interesele educaționale ale educabilului. În realitatea educațională concretă de exercitare a profesiunii, responsabilitatea devine o parte fundamentală a moralității cadrului didactic. Aceasta trebuie raportată la codul moral al conduitei profesorului, care garantează caracterul pozitiv al influenței acțiunii educaționale. Valoarea responsabilității în cadrul comunității profesionale a cadrelor didactice subliniază normele speciale care fundamentează valorile centrale ale profesiunii, dar constituie și elementele de referință în evaluarea și autoevaluarea prestației profesionale și în optimizarea acesteia. Din acest punct de vedere, este necesar atât pentru cadrele didactice, cât și pentru beneficiarii educației de un exercițiu de reflecție pe marginea principiilor și a normelor etice și deontologice care reglementează profesiunea didactică. Care este scopul acestuia? Găsirea unor soluții la nevoile sociale de educație, ca urmare a dezvoltării structurii sociale, economice și profesionale a societății civile, dar și ca urmare a regândirii dimensiunii valorice și a integrării noilor grupuri socio-culturale dezavantajate la nivelul structurii macro-sociale. Într-o societate în care strategia globală este într-o permanentă schimbare și regândire, iar sistemul de educație se află sub influența produsă de mecanismul de reglare și autoreglare a sistemului social, se ridică pertinent întrebarea: Cine distribuie responsabilitatea în educație? Cum și cui se distribuie? De ce atât și nu mai mult din valoarea responsabilității? În relațiile

profesionale cu educabilii, dar și practicienii care activează în domeniu, responsabilitatea este corelată cu conceptul de „drept” și „datorie”. Răspunderea socială și profesională este aservită moralității profesionale a unui comportament pedagogic responsabil anticipativ și preventiv pentru problematica educațională, socială, prin acțiunile de anticipare a nevoilor sociale și a nevoilor individuale de educație, dar și prin acțiunea în sine de analiză și administrare a resurselor limitate pentru satisfacerea lor.

Proiectați o dezbatere având ca subiect de analiză tema responsabilității în domeniul educațional. Reflectați asupra situațiilor-problemă care decurg din modul în care este distribuită responsabili-

tatea în cazul:

- Educabililor cu dificultăți de învățare și care solicită instituției școlare sprijin special pentru adaptarea la cerințele procesului instructiv-educativ și la problematica specifică;
- Educabililor cu carențe în educația morală și care manifestă tendințe deviate de personalitate;
- Educabililor care provin din grupuri socio-culturale dezavantajate și care manifestă dificultăți de integrare socială și profesională optimă.

Sub influența principiului autonomiei, a libertății, a moralei și a conștiinței profesionale, atitudinea cadrului didactic este la nivelul comunității profesionale, se manifestă prin deschiderea către cunoașterea și interacțiunea profesională. În acest context, discutăm de o responsabilizare a educatorului, dar și de responsabilitate morală și socială față de educabil și comunitate, față de modul de administrare și gestionare a resurselor educaționale. Prin regulile, normele, principiile etice și deontologice existente în comunitatea educațională se garantează moralitatea actelor de putere/management, a influențelor educaționale exercitate asupra educabililor. Prin respectarea atributelor inalienabile ale persoanei umane se subliniază faptul că există libertatea profesională a comporta-

mentului individului în comunitatea profesională. Însă prin cadrul legislativ se prevede o modalitate de reglementare și sancțiune a comportamentului și a acțiunilor prin care s-a prejudiciat o persoană, astfel încât societatea, prin legislația sa, poate să controleze profesionistul și să îl supună judecăților morale și/sau juridice. Într-o societate individualistă, în care indivizii sunt responsabili de acțiunile lor, principiul responsabilității reprezintă un reper în exercitarea profesiei didactice și a activității științifice; este un indicator al dezvoltării conduitei educatorului în etică și o responsabilizare a serviciilor educaționale în vederea fundamentării la nivelul educabililor a comandamentelor morale necesare unei inserții sociale active.

Analizați următorul citat din perspectiva eticii și a deontologiei profesionale: „O etică a responsabilității privește tocmai rezultatul acțiunii și presupune ca agentul să fie răspunzător de cele făcute, indiferent dacă a vrut sau nu să săvârșească acțiunea respectivă” (Sandu, A., 2012, p. 110).

Sarcini de reflecție și exerciții aplicative:

- Pentru fiecare principiu de elaborare a codurilor etice pentru profesia didactică, evidențiați avantajele respectării în activitatea didactică.
- Pentru fiecare principiu de elaborare a codurilor etice pentru profesia didactică, analizați efectele nerespectării în activitatea didactică.
- Având ca suport citatul „procesul revoluției etice este un pur proces de descoperire, pură dezvăluire de valori, deschidere axiologică, dar, pe de altă parte, același proces este întotdeauna și pierdere de valori, uitare a valorilor, îndepărtare axiologică. Întreg acest fenomen de transformare reliefează o formă de îngustime a conștiinței axiologice” (Hartmann, N., 1962, p. 49), realizați un eseu

reflexiv în care să prezentați drama cunoașterii valorilor care derivă din îngustimea conștiinței axiologice a individului.

- Identificați rolul respectării și consecințele nerespectării principiului polivalenței decizionale.

- Argumentați în scris necesitatea respectării principiilor etice în cadrul sistemului de învățământ și necesitatea și interrelațiile dintre acestea.

- Realizați un tabel în care să menționați caracteristicile definitorii ale fiecărui principiu.

- Realizând un studiu de caz, identificați rolul respectării și consecințele nerespectării principiului eficientizării comunicării.

- Realizând un studiu de caz, identificați rolul respectării și consecințele nerespectării principiului oglindirii responsabilității profesionale a cadrelor didactice în fundamentul etic.

- Realizând un studiu de caz, identificați rolul respectării și consecințele nerespectării principiului polivalenței decizionale.

- Identificați rolul respectării și consecințele nerespectării principiului axiologic.

- Realizând un studiu de caz, identificați rolul respectării și consecințele nerespectării principiului oglindirii responsabilității profesionale a cadrelor didactice în fundamentul etic.

- Realizând un studiu de caz, identificați rolul respectării și consecințele nerespectării principiului raportării la axiologie.

- Pentru principiile etice prezentate ca repere în dezvoltarea pentru cariera didactică, evidențiați avantajele respectării acestora în cadrul sistemului de învățământ.

- Pentru fiecare principiu etic, analizați efectele nerespectării acestora în cadrul sistemului de învățământ.

- Cum explicați rezistența în timp a conflictului valorilor care a luat forma „conflictului între indivizii care creează, realizează sau intuiesc valori și emit judecăți de valoare” (Râmbu, N., 2006, p. 351).

BIBLIOGRAFIE

- Abrie, J. Claude, (2002), *Psihologia comunicării. Teorii și metode*, Editura Polirom, Iași.
- Agabrian, Mircea, (2008), *Strategii de comunicare eficientă*, Editura Institutul European, Iași.
- Albu, G., (2008), *Comunicare interpersonală*, Editura Institutul European, Iași.
- Albu, G., (2013), *Grijile și îngrijorările profesorului*, Editura Paralela 45, Pitești.
- Albulescu, Ion, (2003), *Educația și mass-media. Comunicare și învățare în societatea informațională*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- Apel, Karl-Otto, (2001), *The Response of Discourse Ethics* disponibil [https://books.google.ro/books?id=AlkolVD3MOYC&pg=PR3&lpg=PR3&dq=Apel,+Karl-Otto,+%282001%29,+The+Response+of+Discourse+Ethics,+Peeters,+Leuven&source=bl&ots=Y1edg2bMtS&sig=ZGo1iIN6empKM-JSeYxAhZzmLZk&hl=ro&sa=X&ei=Yw hOVf6NOaksgHDxYHwAQ&ved=0CEAQ6AEwBQ#v=onepage&q=Apel%2C%20Karl-Otto%2C%20\(2001\)%2C%20The%20Response%20of%20Discourse%20Ethics%2C%20Peeters%2C%20Leuven&f=false](https://books.google.ro/books?id=AlkolVD3MOYC&pg=PR3&lpg=PR3&dq=Apel,+Karl-Otto,+%282001%29,+The+Response+of+Discourse+Ethics,+Peeters,+Leuven&source=bl&ots=Y1edg2bMtS&sig=ZGo1iIN6empKM-JSeYxAhZzmLZk&hl=ro&sa=X&ei=Yw hOVf6NOaksgHDxYHwAQ&ved=0CEAQ6AEwBQ#v=onepage&q=Apel%2C%20Karl-Otto%2C%20(2001)%2C%20The%20Response%20of%20Discourse%20Ethics%2C%20Peeters%2C%20Leuven&f=false)
- Apel, Karl-Otto, (2001), *The Response of Discourse Ethics*, Peeters, Leuven.
- Bell, H. Arthur, (2007), *Gestiunea conflictelor în organizații. Tehnici de neutralizare a agresivității verbale*, Editura Polirom, Iași.
- Bocoș, Mușata, (2003), *Cercetarea pedagogică. Suporturi teoretice și metodologice*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Bocoș, Mușata, (2003), *Teoria și practica cercetării pedagogice*. Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Bocoș, Mușata, (2007), *Didactica disciplinelor pedagogice. Un cadru constructivist*, Editura Paralela 45, Pitești.
- Bocoș, Mușata; Albulescu, Ion, (coord.), (2008), *Studii de pedagogie universitară*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Bocoș, Mușata; Jucan, Dana, (2008), *Teoria și metodologia instruirii. Teoria și metodologia evaluării. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor*, Editura Paralela 45, Pitești.

- Boza, Mihaela, (2010), *Atitudinile sociale și schimbarea lor*, Editura Polirom, Iași.
- Butnar, Simona, (2009), *Educația pentru diversitate culturală*, în vol. „Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice, coord. Cucos, Constantin, Polirom, Iași, pp. 569-591.
- Cândea, Rodica, (1996), *Comunicarea managerială*, Editura Expert, București.
- Chiriac, Violeta, (trad.), (2005), *Etica și eficiența profesională*, Ediția a II-a, Editura All, București.
- Chiriac, Violeta, trad. (2005), *Etica și eficiența profesională*, Ediția a II-a, Editura All, București.
- Chiș, Vasile, (2001), *Activitatea profesorului între curriculum și evaluare*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Chiș, Vasile, (2002), *Provocările Pedagogiei Contemporane*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Chiș, Vasile, (2005), *Pedagogia contemporană. Pedagogia pentru competențe*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Chiș, Vasile, (2014), *Fundamentele Pedagogiei. Repere tematice pentru studenți și profesori*, Editura Eikon, Cluj-Napoca.
- Cioran, Emil, (1990), *Schimbarea la față a României*, Editura Humanitas, București.
- Cojocaru, D, (2004), *Repere sociopedagogice ale schimbării în sistemul de învățământ*, Editura Lumen, Iași.
- Coman, Claudiu, (2007), *Tehnici de negociere*, Editura C.H. Beck, București.
- Copoeru, Ion; Szabo, Nicoleta, coord., (2008), *etică și cultură profesională*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Cornelius Helena, (1996), *Știința rezolvării conflictelor*, Editura Știință și Tehnică, București.
- Cozma, Carmen, (1996), *Etica și deontologie*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.
- Cozma, Carmen, (2005), *Etica și deontologia asistenței sociale, manual – Asistența socială, învățământ la distanță*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.
- Crețu, Carmen, (2007), *Psihopedagogia succesului*, Editura Polirom, Iași.

- Crețu, Carmen, (2009), *Teoria și metodologia curriculumului, în Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice*, coord. Cucos, Constantin, Editura Polirom, Iași.
- Cristea, Sorin, (1996), *Managementul organizațiilor școlare*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Cucos, Constantin, (2006), *Informatizarea în educație*, Editura Polirom, Iași.
- Cucos, Constantin, (2006), *Pedagogie*. Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași.
- Curcă, George Cristian, (2012), *Elemente de etică medicală. Norme de etică în practica medicală. Despre principiile bioeticii*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Curcă, George Cristian; Hostiuc, Sorin (2012), *Etica publicării științifice. Mic îndreptar pentru științele medicale*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Danileț, Cristi, (2011), *Conduita etică și deontologia profesională în justiție*, disponibil <http://www.scribd.com/doc/62778819/Conduita-Etica-Si-Deontologia-Profesionala-in-Justitie>.
- David, Daniel, (2006), *Tratat de psihoterapii cognitive și comportamentale*, Editura Polirom, Iași.
- Davis, Michael, (1991), *Thinking Like an Engineer: The Place of a Code of Ethics in the Practice of a Profession*, Source: Philosophy and Public Affairs, Vol. 20, No. 2 (Spring, 1991), pp. 150-167 Published by: Blackwell Publishing disponibil <http://erie.buffalo.edu/REU/REU%20readings/Davis-ThinkingLikeEngineer-PPA.pdf>.
- Diac, Georgeta, (2009), *Personalitatea cadrului didactic, în Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și de grade didactice*, coord. Cucos, C., Editura Polirom, Iași.
- Dimitriu, Anton, (1985), *Condiția umană în Cartea interferențelor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Dower, Nigel, (2006), *Sărăcia – o problemă globală în vol. Tratat de Etică*, Editura Polirom, Iași, editor Singer Peter.
- Ehrich, Lisa Catherine; Cranston, Neil; Kimber, Megan; Starr, Karen, (2012), *(Un) Ethical Practices and Ethical Dilemmas in Universities: Academic Leaders' Perceptions*, ISEA, Volume 40, Number 2, 2012, pp. 99-115, disponibil <http://www.researchgate>.

- net/publication/262676625_%28Un%29ethical_practices_and_ethical_dilemmas_in_universities_academic_leaders_perceptions.
- Gavreliuc, Alin, (2006), *De la relațiile interpersonale la comunicarea socială*, Editura Polirom, Iași.
- Găspărel, Cornelia Margareta, (2014), *Fundamentele etice în domeniul intervențiilor psihosociale*, Editura Institutul European, Iași.
- Ghiațau, Roxana, (2003-2004), *Profesia didactică între dileme și oportunități* în *Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza*, seria Științele Educației, tomul VII-VIII, Editura Universității Al. I. Cuza, Iași.
- Ghiațau, Roxana, (2011), *Codul deontologic al profesiei didactice*, Editura Sedcom Libris SA, Iași.
- Ghiațau, Roxana; Curelaru, Versavia, (2005), *Problematica leadershipului educațional în context universitar* în vol. *Educația – provocări la început de mileniu; omagiu profesorului Teodor Cozma*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași.
- Glava, Cătălin, (2009), *Formarea competențelor didactice prin intermediul E-Learning. Modele teoretice și practice*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Gorea, Brândușa; Puha, Elena, (2010), *Lecții de deontologie Juridică*, Editura Zethus, Târgu Mureș.
- Grigoraș, Ion, (1968), *Datoria etică*, Editura Științifică, București.
- Gueguen, Nicolas, (2007), *Psihologia manipulării și a supunerii*, Editura Polirom, Iași.
- Habermas, Jürgen, (2000), *Conștiință morală și acțiune comunicativă*, Editura All, București.
- Habermas, Jürgen, (2008), *Etica discursului și problematica adevărului*, Editura Art, București.
- Harwood, Robin; Miller, Scott A.; Vasta, Ross, (2010), *Psihologia copilului*, Editura Polirom, Iași.
- Hubert, René, (1971), *Trattato di pedagogia generale*, Publisher: Roma: Armando, 1971, series: I problemi della pedagogia, 79, subjects Pedagogia-Trattati.
- Ilica, Anton, (2003), *Pedagogia comunicării educaționale*, Editura Universitară „Aurel Vlaicu”, Arad.
- Ilica, Anton; Herlo, Dorin (2006), *Comunicarea în educație*, Editura Universitară „Aurel Vlaicu”, Arad.

- Ionescu, Miron, (2011), *Instrucție și Educație. Paradigme educaționale moderne*, Editura Eikon, Cluj-Napoca.
- Ionescu, Miron; Bocoș, Mușata, coord., (2009), *Tratat de didactică modernă*, Editura Paralela 45, Pitești.
- Jinga, Ioan, (1993), *Conducerea învățământului. Profesorul-manager, roluri, și metodologie*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Jinga, Ioan, (2000), *Managementul învățământului*, Editura Corint – EDP, București.
- Johns, Garry, (1998), *Comportamentul organizațional*, Editura, București.
- Jonnaert, Philippe; Ettayebi, Moussadak; Defise, Rosette, (2010), *Curriculum și competențe. Un cadru operațional*, Editura ASCR, Cluj-Napoca.
- Kultgen, John, (1988), *Ethics and Professionalism*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia disponibil http://books.google.ro/books/about/Ethics_and_Professionalism.html?id=S_1bUI3RfkC&redir_esc=y.
- Lupan, Ernest, (1999), *Introducere în dreptul civil*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca.
- Marga, Andrei, (2006), *Filosofia lui Habermas*, Editura Polirom, Iași.
- Marga, Andrei, (2009), *Raționamente. Comunicare. Argumente*, Editura Grinta, Cluj-Napoca.
- Milcu, Marius, (2008), *Psihologia relațiilor interpersonale. Conflict și competiție*, Editura Polirom, Iași.
- Nicu, Adriana; Conțiu, Elena, Raveca, (2010), *Instrumente pentru învățarea prin cooperare*, Editura Aramis, București.
- Noica, Constantin (1985), *Exactitate și adevăr în Cartea interferențelor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Opariuc-Dan, Cristian, (2009), *Statistică aplicată în științele socio-umane. Noțiuni de bază – Statistici univariate*, Editura ASCR@ COGNITRON, Cluj-Napoca.
- Opre, Dana, (2010), *Expertiza didactică universitară*, Editura ASCR, Cluj-Napoca.
- Ozdemir, Habib; Yalcinkaya, Ramazan (2011), *Zero Tolerance in Implementation of Gun-Free School Zones Act of 1995 in the USA*, mai 2011, www.ipes.info, www.dcaf.ch, www.coginta.org, International Police Executive Symposium, Geneva Center

for the democratic control of armed forces, Coginta-for Police Reforms and Community Safety, Working paper no 32, disponibil <https://www.google.ro/#q=zero+tolerance+in+implementation+of+gun-free+school+zones+act+of+1995+in+t+he+usa-habib+ozdemir>.

Papuc, Ionel; Albu, Monica; Jurcău, Nicolae, (2011), *Procesul decizional managerial în sfera educațională*, Editura ASCRED, Cluj-Napoca.

Pânișoară, Ion Ovidiu, (2003), *Comunicare eficientă, Metode de interacțiune educațională*, Editura Polirom, Iași.

Pânișoară, Ion Ovidiu, (2008), *Comunicare eficientă*, Ediția a III-a, revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași.

Peretti, Andre; Legrand, Jean-Andre; Boniface, Jean, (2001), *Tehnici de comunicare*, Editura Polirom, Iași.

Perrenoud, Philippe, (2002), *La place de la sociologie dans la formation des enseignants: réflexions didactiques*, Faculté de psychologie et des sciences de l'éducation, Université de Genève, Éducation et Sociétés, n° 9/2002/1, pp. 87-99, disponibil la <http://ife.ens-lyon.fr/publications/edition-electronique/education-societes/RE009-7.pdf>.

Potolea, Dan; Toma, Steliana; Borzea, Anca, coord., (2012), *Coordonate ale unui nou cadru de referință al curriculumului național*", EDP, București.

Preda, Vasile Radu, (2014), *Efecte ale factorilor stresanți asupra cadrelor didactice. Managementul stresului*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca.

Râmbu, Nicolae, (1997), *Filozofia valorilor*, Editura Didactică și Pedagogică, București.

Râmbu, Nicolae, (2006), *Tirania valorilor – Studii de filosofia culturii și axiologiei*, Editura Didactică și Pedagogică R.A., București.

Râmbu, Nicolae, (2010), *Valoarea sentimentului și sentimentul valorii*, Editura Grinta, Cluj-Napoca.

Roventa-Frumușani, D., (2005), *Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze*, Editura Tritonic, București.

Sandu, Antonio, (2012), *etică și deontologie profesională*, Editura Lumen, Iași.

- Sandu, Antonio, (2014), *Elemente de sociologie. Sociologie generală. Sociologie Juridică. Metodologia cercetării sociale*, Editura Tritonic, București.
- Sandu, Antonio; Ungureanu, Elena, (2014), *Acțiunea comunicativă, justiție deliberativă și restaurativă*, Editura Tritonic, București.
- Saucan, Doina Ștefana, (2003), *Comunicarea didactică*, Editura Atos, București.
- Sava, Florin, A., (2011), *Analiza datelor în cercetarea psihologică*, Editura ASCR@ COGNITRON, Cluj-Napoca.
- Sălăvăstru, Constantin, (1995), *Logică și limbaj educațional*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Sălăvăstru, Constantin, (1996), *Raționalitate și discurs*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Săvulescu, S., (2001), *Retorica și teoria argumentării*, Editura SNSPA, București.
- Shell, G. Richard, (2005), *Negocierea în avantaj. Strategii de negociere pentru oamenii rezonabili*, Editura Codecs, București.
- Spinei, Angela E., (2006), *Teorii ale caterizării lumii și practici ale comunicării. Compendiu de hermeneutică al relațiilor interpersonale*, Editura Lumen, Iași.
- Stan, Cornelia, (2010), *Perspective teoretic-aplicative în abordarea obstacolelor din comunicarea didactică*, Editura Eikon, Cluj-Napoca.
- Stanton, N., (1995), *Comunicarea*, Societatea de Știință și Tehnică S.A., București.
- Șoitu, Laurențiu, (1997), *Comunicare și acțiune*, Editura Institutul European, Iași.
- Șoitu, Laurențiu, (2001), *Pedagogia comunicării*, Editura Institutul European, Iași.
- Tom-Zoițaș, Ligia, (2011), *Etimologia formării omului de artă în spiritul unei societăți a cunoașterii*, Editura Media Musica, Cluj-Napoca.
- Truța, Elena; Mardar, Sorina, (2007), *Relația profesor-elevi, blocaje și deblocaje*, Editura Aramis, București.
- Turturean, Monica, (2009), *Formatorul de nivel universitar – un profil al competențelor*, Editura Sedcom Libris, Iași.
- Văideanu, George, (1988), *Educația la frontiera dintre milenii*, Editura Didactică și Pedagogică, București.

- Văideanu, George, (1993), *Education pour et par la valeur ou L'éducation axiologique*, Analele științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza, seria Psihologie-Pedagogie, vol. 2, Iași.
- Văideanu, George, (1996), *UNESCO – 50 Educație*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Vârgă, Delia, (2007), *Decizie și schimbare organizațională*, Editura Universitatea de Vest, Timișoara.
- Vianu, Tudor, (1982), *Studii de filosofia culturii*, Editura Eminescu, București.
- Vlădeanu, Cristina, (2011), *Etică și deontologie judiciară*, suport de curs, anul II, sem. II, 2011-2012, Universitatea „Alexandru I. Cuza”, Facultatea de Drept disponibil la <http://www.slide share.net/exodumuser/93665373-suportcurseticasideontologie judiciaraanisiemii-1>.
- Vogler, Jean, (2000), *Evaluarea în învățământul preuniversitar*, Editura, Polirom, Iași.
- Voiculescu, Florea, coord., (2004), *Analiza de resurse-nevoi și management strategic în învățământ*, Editura Aramis, București.
- Voiculescu, Florea, coord., (2010), *Ghid metodologic de pedagogie universitară*, Editura Aeternitas, Alba-Iulia.

WEB-SITE

- <http://www.ise.ro/>
<http://portal.edu.ro/>
<http://www.edu.ro/index.php/base/frontpage>
<http://www.credis.ro/>
<http://www.guv.ro/>
<http://www.academiaromana.ro/>
<http://www.mai.gov.ro/>
<http://www.just.ro/>
<http://www.edu.ro/index.php/base/frontpage>
<http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
<http://www.didactic.ro/>
<http://sar.org.ro/en>
<http://vark-learn.com/home/>
<http://www.un.org/en/index.html>
<http://www.ccea.ro/>

- <http://www.cna.ro/>
- <http://www.mmediu.ro/beta/domenii/dezvoltare-durabila/strategia-nationala-a-romaniei-2013-2020-2030/> accesat 07.05.2015
- <http://www.edu.ro/index.php/articles/22723> accesat 10.05.2015
- <http://unibuc.ro/studies/Doctorate2012Mai/Manea%20Livia%20-%20Un%20curriculum%20pentru%20caracter/rezumat%20teza%20doctorat%20MANEA%20LIVIA.pdf> accesat 20.03.2013
- http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/rum.pdf accesat 20.03.2013
- http://www.academia.edu/1430448/Proiectul_justific%C4%83rii_unei_etici_a_discursului_controversa_dintre_Karl-Otto_Apel_%C5%9Fi_J%C3%BCrgen_Habermas accesat 10.05.2015
- https://hsc.csv.edu.au/pta/ByrneArm_TALK_ComDin2000.html accesat 10.05.2015
- <http://eprints.qut.edu.au/5188/1/5188.pdf> accesat 09.05.2015
- http://www.academia.edu/410499/Abordari_actuale_in_analiza_discursului accesat 10.05.2015
- <http://tinread.usarb.md:8888/tinread/fulltext/capcelea/deontologie.pdf> accesat 29.12.2014
- <http://us-mg6.mail.yahoo.com/neo/launch?.rand=0s4n5d64rlfu3> accesat 29.12.2014
- [http://books.google.ro/books?id=84Rm0xS8bFMC&pg=PT245&lpq=P245&dq=Danile%C8%9B,+C.,+\(2011\),+Conduita+etic%C4%83+%C8%99i+deontologia+profesional%C4%83+%C3%AEn+justi%C8%9Bie&source=bl&ots=G-hsZkdpMS&sig=pKos2TFIQApz6PMmhvGkalS2iyI&hl=ro&sa=X&ei=YxBLUYWuC4fjPI7wgYAL&ved=0CC4Q6AEwAQ](http://books.google.ro/books?id=84Rm0xS8bFMC&pg=PT245&lpq=P245&dq=Danile%C8%9B,+C.,+(2011),+Conduita+etic%C4%83+%C8%99i+deontologia+profesional%C4%83+%C3%AEn+justi%C8%9Bie&source=bl&ots=G-hsZkdpMS&sig=pKos2TFIQApz6PMmhvGkalS2iyI&hl=ro&sa=X&ei=YxBLUYWuC4fjPI7wgYAL&ved=0CC4Q6AEwAQ) accesat 21.03.2013
- http://www.e-scoala.ro/psihologie/relatia_decizie_decident.html accesat 21.03.2013
- http://www.academia.edu/1227426/Etica_universitara._Cercetare_și_cod accesat 20.09.2014
- <http://translate.google.ro/translate?hl=ro-RO&langpair=en%7Cro&u=http://www.eui.eu/Documents/ServicesAdmin/DeanOfStudies/CodeofEthicsinAcademicResearch.pdf> accesat 20.09.2014
- <http://www.ubbcluj.ro/ro/> accesat 20.09.2014
- <http://ziarullumina.ro/opinii/cybercultura-o-ipostaza-unicitatii-sau-diversitatii-spirituale> accesat 21.09.2014

- http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Legislatie_-_Proceduri/Parte_a_a_V-a_-_Ghid_evaluare-ID.pdf accesat 21.09.2014
- <http://www.gadget.ro/gadget-uri-pentru-copiat/> accesat 21.09.2014
- http://rft.forter.ro/2010_1_t/05-inv/04.htm accesat 26.09.2014
- <http://www.business24.ro/articole/comportamentul+sefului> accesat 7.10.2014
- <http://eaq.sagepub.com/content/39/2/145.abstract> accesat 7.10.2014
- <http://edu-fonduri.ro/expertii-ce-atentioneaza-prima-versiune-a-acordului-de-parteneriat-fara-viziune-prea-vaga-cu-lectii-neinvatate/> accesat 7.10.2014
- <https://www.scribd.com/doc/24819196/Cultura-Organizational-A-Al-Doilea-Curs> accesat 10.10.2014 <http://translate.google.ro/translate?hl=ro&sl=en&u=http://www2.ed.gov/legislation/ESA02/pg54.html&prev=/search%3Fq%3Dgun%2Bfree%2Bschools%2Bact%2Bof%2B1994%26biw%3D1366%26bih%3D683> accesat 11.10.2014
- <https://www2.ed.gov/offices/OSDFS/gfsaguidance.html> accesat 11.10.2014
- http://www.google.ro/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CCMQFjAA&url=http%3F%2F%2Fwww.dcaf.ch%2Fcontent%2Fdownload%2F55527%2F838382%2Ffile%2FWPS_32.pdf&ei=Wk05VI3YA9HnaO-igqgl&usg=AFQjCNFtZBpkbYhqYp0-jqQDRpdUVolOGA accesat 11.10.2014
- http://www.nasponline.org/resources/factsheets/zt_fs.aspx accesat 11.10.2014
- <https://www.google.ro/#q=zero+tolerance+in+implementation+of+gun-free+school+zones+act+of+1995+in+the+usa-habib+ozdemir> accesat 10.05.2015
- https://xa.yimg.com/kq/groups/31109005/342487006/name/COD_DE_ETICA%5B1%5D.txt accesat 11.10.2014

BCU IAS/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CAPITOLUL 5. DEONTOLOGIA RELĂȚIILOR PSIHOSOCIALE PENTRU CARIERA DIDACTICĂ

5.1. DEONTOLOGIA FINALITĂȚILOR EDUCAȚIEI

Discutând despre problematica finalităților educației, ne vom orienta către dimensiunea normativă, anticipativă și dezirabilă a acțiunii educative. Indiferent de sfera la care acționează sau indiferent de amploare, acestea se prefigurează la un nivel imaginar prin realitatea dezirabilă proiectată pentru societate. Finalitatea educațională reprezintă intenția raționalizată sau dorința expusă, dar și supusă unei epoci istorice determinate. Obiectivele educaționale se propun fiind susținute de un puternic marcaj la nivel valoric și ideologic, ceea ce implică o problematică mult mai complexă din punct de vedere etic. Astfel, mecanismul cunoașterii școlare este construit din profunzimea intereselor societății umane și individuale, din experiența și maturitatea cadrelor didactice sau amploarea intereselor noilor generații de educabili, se fundamentează pe năzuințe, exigențe, intenții și țeluri. Educația, ca o acțiune umană, urmărește proiectul de devenire umană prin „valorificarea în proiectarea ofertei curriculare a nevoilor și a intereselor mediului socio-economic, a politicilor și a orientărilor europene, a dezvoltărilor din domeniul științelor educației, dar și a nevoilor și a intereselor noilor generații de elevi” (Potolea, Dan; Toma, Steliana; Borzea, Anca, coord., 2012, p. 22). Însă acțiunea de a organiza care conduce aceste schimbări către finalitatea urmărită nu este suficientă pentru subiect și nu este suficientă nici în cazul acțiunii formative. Educația în fiecare etapă a sa de manifestare este orientată și reglată de sistemul de valori educaționale prefigurate în

finalitățile educației. Obiectivele reprezintă cheia de acces în sistemul de valori al societății. Valorile, ca esență a dimensiunii emoționale a spiritului uman, indiferent că sunt valori superioare, valori naționale sau transnaționale, reprezintă un punct de reper în urma procesului de selecție și evaluare, pentru introducerea acestora în finalitățile educaționale ale sistemului de învățământ, iar „dacă ar fi să comparăm sistemul de învățământ cu un mecanism, obiectivele ar fi motorul, iar conținutul combustibilul” (Ghiațau, R., 2011, p. 122). Reflecția etică în general și evaluarea etică a sistemului de învățământ oferă răspunsuri diferite în funcție de agenții implicați. Cine apreciază dimensiunea etică a finalităților educaționale este greu de anticipat, deoarece cadrul didactic prezintă superioritate față de educabil, fiind pe deplin conștient asupra finalităților, pe când elevul într-un mod confuz întrezărește scopul și aspiră într-un mod inconștient către acesta, preciza René Hubert (1965). Cadrele didactice privesc acest mecanism din perspectiva unor executanți, dar și profesioniști, care propun valorile practice pentru eficientizarea acțiunii. De asemenea, cadrele didactice sunt agenții acțiunii care în această societate informațională globală asigură transpunerea în dimensiunea practic-acțională a proiectelor sociale, ordonate după criteriul complexității și al generalității, scopuri și obiective educaționale concrete. În activitatea instructiv-educativă, cadrele didactice formulează obiective concrete, propun ei înșiși obiective generale în cadrul curriculumului la decizia școlii, acel tip de proiect pedagogic prin care fiecare profesor are oportunitatea de a participa direct la elaborarea curriculumului în funcție de interesele și opțiunile elevilor, al familiei, de nevoile educaționale și posibilitățile educaționale de studiu, resurse sau condiții concrete. Astfel, cadrul didactic, prin respectarea normelor etice, are posibilitatea de a proiecta, pe lângă obiectivele educaționale, și conținuturile instructiv-educative, competențele și performanțele așteptate de la educabili.

Finalitățile educaționale nu reflectă doar dimensiunea morală a educației, prin formarea conștiinței morale și formarea conduitei morale, ci implicit vizează și celelalte dimensiuni:

intelectuală, estetică, religioasă, tehnologică și profesională, fizică și sportivă, care răspund nevoii de formare a personalității umane. Valorile fundamentate în planul acțiunilor umane reprezintă sursa pentru formularea obiectivelor educaționale, iar acestea implică dezbateri de natură etică, deoarece valorile superioare devin scopurile activităților umane prin ghidarea, orientarea și reglarea sistemului metodologic.

Valorile educaționale reprezintă axa reper a finalităților și sunt reprezentate:

- Valoare, ca obiectiv de atins, ca finalitate în sine;
- Criteriu sau sursă pentru finalitățile educaționale, indiferent de gradul de generalitate și complexitate.
- Anti-idealul, contraidealul, non-idealul sau pseudo-idealul sunt categorii care nu pot promova o evaluare etică din perspectiva dimensiunii de ameliorare și optimizare continuă a practicilor educative și ale procesului instructiv-educativ, neasigurând dimensiunea constructivă și influențele pozitive.

5.2. DEONTOLOGIA CONȚINUTULUI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI-VECTOR AL CURRICULUMULUI

Societatea postmodernă a fost implicată în diversificarea și specializarea cunoașterii, a domeniului cognitiv, ca urmare a cerințelor sociale, a nevoilor educaționale și a intereselor beneficiarilor educației. Aceasta a condus la o atentă selectare, dimensionare și structurare a conținuturilor învățământului, în funcție de criteriile filosofice, epistemologice, pedagogice și psihologice, cu influențe de ordin formativ și informativ.

Ulterior selectării valorilor care alcătuiesc conținuturile învățământului trebuie derulate operațiile de ordonare, structurare și prezentare a conținutului disciplinelor de studiu din documentele școlare oficiale, astfel încât să fie permeabile și deschise către noile teorii ale cunoașterii și spre experiența societății umane. Timpul a demonstrat că atât pedagogia clasică,

cât și pedagogia modernă sunt într-o permanentă căutare a răspunsurilor pentru întrebarea: Ce trebuie educabilul să studieze în instituția școlară? Didactica tradițională asimila conținuturile procesului de învățământ cu ansamblul cunoștințelor, a priceperilor, al deprinderilor, definite pe fundamentul valorilor informativ-cognitive ale învățământului. În viziune sistemică, modernă au „conținuturile învățământului conste într-un sistem de valori-cunoștințe, abilități, capacități, competențe, strategii, modele atitudinale și comportamentale proiectate în documentele școlare oficiale și transmise în cadrul procesului de învățământ” (Ionescu, M., 2011, p. 129). Prin caracterul dinamic și global al conținuturilor, procesul de îmbogățire, diversificare și restructurare continuă a achizițiilor permite mobilitatea informației fără o schimbare și regândire permanentă a programelor școlare. În acest context, misiunea eticii profesiei didactice privește abordarea conținuturilor curriculare pe dimensiunea de derulare a proceselor complexe și complementare de planificare, programare și operaționalizare a conținuturilor instructiv-educative. Problemele de natură etică a conținuturilor sunt gestionate prin respectarea principiilor procesului de învățământ, ca teze fundamentale, care se întemeiază pe raportul dintre scopul educației, structura conținuturilor curriculare și natura educabilului, sub influența efectelor instructiv-educative. În contextul educațional actual, prin conturarea unor noi concepte în plan teoretic, structuri, practici, prin redimensionarea flexibilității curriculare în conformitate cu noua viziune curriculară și actualul curriculum național, s-a urmărit „particularizarea specificului Curriculumului Național în programe cu caracter remedial, în scopul asistării elevilor cu dificultăți de învățare” (Potolea, Dan; Toma, Steliana; Borzea, Anca, coord., 2012, p. 22). Programa școlară, ca un document curricular reglator, împreună cu manualele școlare, care organizează conținuturile obiectului de studiu și concretizează programele școlare în unitățile didactice și experiențele de învățare, imprimă coerență conținuturilor în dimensiunea diacronică și sincronică, permite conceperea și amplificarea conținuturilor și a modurilor de organizare a învățării pentru beneficiarii

educaționali, asigură echilibru și o viziune democratică în proiectarea conținutului la nivel central și instituțional.

În selecția și structurarea conținuturilor care dau sens și direcție curriculumului este necesară respectarea unor criterii, în special a criteriilor etice, a exigențelor de ordin etic necesare în construcția și fixarea conținuturilor învățământului. În acest mecanism, se exclude ceea ce deontologic se consideră că va contribui la periclitarea echilibrului emoțional, atitudinal, aspirațional etc. al elevilor, deoarece selecționarea, dimensionarea și structurarea conținuturilor reprezintă un act de mare responsabilitate și presupune în același timp și respectarea unor indicatori. Prin respectarea acestor indicatori de pertinență se gestionează problemele de ordin etic și deontologic și se previn disfuncțiile. Din acest punct de vedere, învățământul românesc este recunoscut pentru volumul mare de informație furnizat elevilor, informație insuficient transpusă și prelucrată din punct de vedere psihopedagogic, prin supraîncărcarea programelor și a lecțiilor, dar și prin minimalizarea conceptelor fundamentale și a sistemului de valori selecționate din practicile sociale de referință: ale sociabilității, ale comunicării, cele civice sau politice.

O altă exigență de ordin etic vizează diminuarea calității informației de la educator către educat. Conținuturile proceselor instructiv-educative sunt selectate din cadrul patrimoniului cultural prin metodologii pedagogice specifice. Însă aceste conținuturi evoluează de la o generație la alta, iar selecția lor se operează la nivelul componentelor științifice, al psihologiei învățării și al psihologiei dezvoltării și în funcție de criteriul pedagogic. Acestea sunt influențate și de politica educațională la nivel național, de considerentele personale ale cadrelor didactice. Astfel, la latitudinea educatorilor antrenați în activitatea didactică se află de cele mai multe ori modalitatea de a gestiona conținutul învățământului în funcție de posibilitățile de organizare a procesului de învățământ concret, de motivațiile și de particularitățile de vârstă și individuale ale educabililor. Sub influența numeroaselor probleme de politică educațională, de probleme legate de conceptul de cultură sau cultură școlară și sub

influența continuă a nevoilor societății de educație, relația echilibrată și echidistantă care ar trebui să existe între conținutul învățământului și nevoile de educație și perfecționare este influențată de prejudecăți, mentalități și interese din sfera politicului și a politicii educaționale, care dezvoltă la nivelul opiniei publice o adevărată tragedie națională. În acest context al realității naționale, scopul unei analize etice nu este de a sancționa și de a adânci dificultatea problemelor specifice legate de interesul deosebit acordat conținuturilor, dificultate care se poate transforma doar într-o controversă la nivelul opiniei publice și a comunității de specialiști, ci de a fundamenta metodologia de selectare prin care „conținutul învățământului este o expresie a nevoii sociale de educație... nevoie filtrată de interese și opțiuni, o nevoie interpretată din variate unghiuri de vedere... și conținutul devine generator de educație” (Voiculescu, F., 2004, p. 79).

Educatorul trebuie permanent să fie conștient de faptul că textul tehnic prin care disciplina școlară pe care o gestionează este posesoare de valori și prezintă oferta sa educațională pentru un parcurs școlar determinat. Astfel, falsificarea informației, lipsa interesului de a transmite educabilului decât ceea ce îl interesează, de a nu indica extensia exactă a conținuturilor prezentate sau dintr-o modestie ori artificiu de a transmite mai puțin decât știe profesional reprezintă particularități ale activității didactice care intră în câmpul de interes al ariei etice și deontologice, punând sub semnul întrebării permisiunile și valoarea responsabilității sale profesionale. Profesorul, prin autonomia și responsabilitatea sa, este cel care realizează o nouă decantare a valorilor incluse în conținutul de învățământ, iar selecția, dimensionarea și structurarea conținuturilor procesului didactic într-un anumit grad vor depinde de competențele, de stilul didactic al acestuia, de nivelul de cultură, de pregătirea psihopedagogică și metodologică, chiar și de preferințele cadrului didactic, dar și de caracteristicile psihocomportamentale ale educabililor. Din acest punct de vedere, „curriculumul real, predat în clasă oră de oră, nu este echivalent sau același cu cel oficial sau scris ori cu cel realizat” (Crețu, Carmen, 2009, p. 253). Ceea ce este relevant din

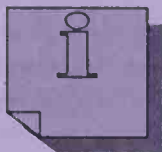

punct de vedere etic, în proiectarea și realizarea activităților didactice de către educabil, este că aceștia se exprimă distinct în alegerea manualelor alternative și a auxiliarelor curriculare, fiind influențați de cele mai multe ori de autoritatea responsabilului sau a coordonatorului de arie curriculară, catedră sau comisie; de asemenea curiozitatea nu le este neutralizată, privesc alegerea și prin prisma ideologiilor, ceea ce face ca aria problemelor de etică să se lărgească sub aspectul conținutului, a încercării de manipulare sau îndoctrinare ori minimalizare a conținutului de învățământ. Curriculumul este definit ca oferta educațională a școlii, iar în această proiectare dinamică și globală de concepte, idei, argumente fără prejudecăți, care conduc la armonizarea atitudinilor, acesta funcționează ca un întreg în avantajul elevilor, al comunității și al societății în ansamblul său. Singur în fața propriei conștiințe, cadrul didactic angajat în activitățile din câmpul de interes profesional, care uneori îl corsetează sau aservește, dorind a pune în lumină activitatea sa didactică aflată sub auspiciile obligației și a responsabilității, se antrenează și în postura de proiectanți de conținuturi, ceea ce condiționează profesionalismul educabilului prin controlul asupra curriculumului.

5.3. DEONTOLOGIA EVALUĂRII

Evaluarea, alături de procesul de predare și învățare, reprezintă o componentă și în același timp o funcție esențială a procesului de învățământ, deoarece nu există demers didactic care într-un mod implicit/neimplicit, sistematic/nesistematic, direct sau indirect să nu vizeze activitatea complexă de evaluare. Procesul de evaluare didactică, ca un subsistem al procesului de învățământ, reprezintă o activitate fundamentală prin cele patru niveluri intercorelate: verificare, măsurare, semnificare și argumentare. În același timp reprezintă și premisa eficientizării, dar și a succesului sistemului de învățământ, a instituțiilor, precum și a serviciilor școlare și a activităților instructiv-educative.

Evaluarea, „o activitate complexă, etapizată, desfășurată în timp, cu caracter dinamic și flexibil, orientată de scopuri și obiective bine delimitate” (Bocoș, M.; Jucan, D., 2008, p. 130), acționează (Ionescu, M., 2011, p. 275):

◆ *„la nivel de macrosistem, evaluarea reprezintă un sistem al procesului de învățământ, prin care se măsoară și se apreciază eficiența acestuia, respectiv nivelul de atingere a finalităților educaționale. La acest nivel, evaluarea își exercită funcția de feedback global, sistemic și furnizează informații utile pentru stabilirea eficienței procesului și a sistemului de învățământ și pentru fundamentarea deciziilor de politică educațională.*

◆ *la nivel de microsistem... evaluarea are ca scop cunoașterea randamentului școlar, respectiv a raportului dintre performanțele realizate și demonstrate de elevi și performanțele anticipate și proiectate de cadrul didactic. Și la acest nivel, evaluarea și autoevaluarea își exercită funcția de feedback secvențial, oferind factorilor binomului educațional informații necesare în realizarea procesului de reglare și ameliorare a demersului didactic”.*

În calitatea sa de componentă structurală fundamentală a curriculumului, a tehnologiei instruirii/autoinstruirii, dar și a activităților didactice, procesul de evaluare contribuie la determinarea modalităților de derulare a demersurilor didactice, dar în același timp și la reglarea/autoreglarea activităților. În cadrul acestui proces complex, deosebit de semnificative sunt și problemele legate de deontologia evaluării, care dezvoltă atât în rândul cadrelor didactice, cât și al elevilor și al părinților interogații etice.

Reflecțați la interogațiile etice propuse:

Într-o societate bazată pe o competiție acerbă, sistemele de norme sau criterii conduc la performanța infrastructurii mentale a societății sau constituie permanente clasamente prin care marea majoritate a membrilor societății sunt etichetați din punct de vedere social și profesional potrivit cerințelor principiului de ierarhizare?

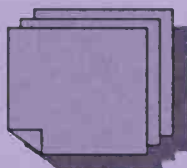
Dorința de a se afla ca indivizi în fruntea ierarhiei profesionale sau școlare a devenit pentru unii subiecți o modalitate de fraudă intelectuală, încercare de corupere a sistemul de evaluare, dar și o modalitate de eliminare a potențialilor concurenți?

Teama permanentă de eșecul profesional sau școlar determină folosirea unor „principii neortodoxe” în evaluare?

În funcție de interesele financiare proprii, gratuități și favoruri speciale a devenit evaluarea inițială sau sumativă „o strategie de negociere” în sistemul de învățământ pentru agenții acțiunii?

Având exemplu aceste interogații etice, *identificați și ierarhizați problemele etice cu implicare în deontologia evaluării pentru comunitatea dumneavoastră profesională.*

Întocmiți liste cu soluțiile identificate la situațiile-problemă cu o rezonanță în deontologia evaluării.

Formulați criterii de analiză a soluțiilor identificate.

Evaluați soluțiile propuse de către dumneavoastră și propuneți o decizie de politică educațională.

Într-o societate bazată pe competiție exagerată între angajați și o concurență neloială, trăsături fundamentale ale economiei de piață, succesul reprezintă ascensiunea pe verticală, dorința individului de a accede către vârful ierarhiei. Astfel, parcursul ierarhic reprezintă, pentru elev, student sau candidatul la o carieră profesională, un parcurs școlar sau profesional care implică perpetuarea și generalizarea sistemului de evaluare în baza principiului comparabilității, deoarece de cele mai multe ori atât la nivelul sistemului de învățământ sau la nivelul structurii profesionale acesta generează stări perpetue de invidie, dezamăgire, ură, marginalizare sau ignoranță și, de ce nu, resentimente sociale și profesionale. În societatea de marketing (E. Fromm citat de Albu, G., 2013, pp. 31-32), ale cărei mecanisme funcționează în virtutea evaluării, a comparațiilor și a ierarhizărilor școlare/profesionale, există o preocupare consistentă legată de deontologia evaluării și consecințele acestui sistem în plan individual cu repercusiuni la nivelul carierei profesionale și a integrării sociale a individului. Astfel, evaluarea performanțelor individuale este raportată de către angajator (instituțiile de învățământ) la merite cuantificabile. La rândul lor, acestea, raportate la un management al carierei profesionale pe termen lung, determină scăderea performanței angajaților, aceștia fiind într-o permanentă acumulare de „dovezi” care să susțină calitatea lor profesională. Criza la nivel mondial a calității produselor și a serviciilor își lasă amprenta și asupra sistemului de învățământ, unde conducerea instituției este la rândul ei ancorată în goana după „dovezi” edificatoare în raportarea activităților relevante în

creșterea calității serviciilor și a managementului educațional, toate aceste mecanisme derulate în cuantificarea „dovezilor” realizându-se în paralel cu monitorizarea și evaluarea internă și externă a procesului de învățământ, în baza unui sistem de indicatori. Este necesară o trecere de la evaluarea standardizată la evaluarea contextualizată, în sprijinul unei pedagogii diferențiate, sublinia savantul belgian Ph. Perrenoud. Chiar și H. Gardner, autorul teoriei inteligențelor multiple, consideră „evaluarea standardizată o concepție eronată despre cunoașterea umană”, care nu contribuie la valorificarea tuturor categoriilor de inteligență umană, neglijând, sublinia H. Gardner, „calitatea gândirii de instrument cu multiple fațete și părți componente” (http://rft.forter.ro/2010_1_t/05-inv/04.htm). R. Viau sublinia că evaluarea contextualizată determină o calitate a deciziei imposibil de atins prin intermediul testelor standard: predicția sau anticiparea evoluției educabilului pe fondul creșterii diferenței dintre „ceea ce face elevul în școală și ceea ce va dori/va trebui să facă el după inserția în societate” (http://rft.forter.ro/2010_1_t/05-inv/04.htm). Indiferent că discutăm de o evaluare contextualizată sau autentică, acest proces și-a dezvoltat mecanismul ca o reacție la incapacitatea instituției școlare de a asigura modelul de educație în conformitate cu finalitățile educației globale și cu dinamica diferențierii.

În temeiul unei alternative moderne și al neajunsurilor postmodernului, reflectați și argumentați din prisma valorii responsabilității în aria eticii și a deontologiei, de ce consideră Lessard Claude (1998) că: „în condițiile sociabilității mondiale, trebuie să ne dezvoltăm identități multiple, absorbante, înglobante... identitățile personale se complică, devin multiple, compozite, amestecate, schimbătoare, fruct al unei acțiuni de construire simbolică conectat la dialogul inerent al modernității și postmodernității dintre EU și ALTUL” (citat de Cucoș, C., 2009, p. 44).

În acest context s-a dezvoltat o deontologie a evaluărilor naționale cu caracteristicile speciale sistemului de învățământ (Programul național Dezvoltarea competențelor de evaluare ale cadrelor didactice), o deontologie a evaluării orale, deontologie a evaluării scrise, o deontologie a evaluării practice, dar și o deontologie a evaluării în domeniul uman, o deontologie a evaluării în domeniul tehnologic, o deontologie a evaluării în domeniul real, o deontologie a evaluării în domeniul cultural-artistic etc., toate ca urmare a faptelor și a acțiunilor din planul individual și colectiv.

Identificați noi orientări și tendințe în procesul de evaluare la nivel preuniversitar și universitar.

Formulați interogații etice asupra procesului de evaluare din prisma formei tradiționale (J. Vogler,

2000, p. 31):

A. „Recompensa și a pedepsirea elevilor în funcție de natura performanțelor obținute în de către aceștia în activitatea instructiv-educativă

B. Clasarea și compararea rezultatelor în funcție de probele comune.

C. Informarea autorităților școlare și a părinților în legătură cu meritele și deficiențele fiecărui elev”.

În lucrarea sa „Evaluarea în învățământul preuniversitar”, J. Vogler (2000) recomandă codul deontologic pentru testarea în sistemul de învățământ preuniversitar și reglementează standardele etice necesare și obligatorii în practica educațională. Domeniile codului deontologic privind testarea în educație sunt prevăzute de reguli cu caracter general, instrumente care oferă examinatorilor și examinaților repere în domeniul evaluării în educație. Codul este limitat la bateriile de teste concepute de specialiști, nu la probele elaborate de către cadrele didactice. Acest cod deontologic își propune să limiteze neîncrederea publicului școlar în procesul de evaluare, în manifestarea slabei îndrumări a

practicienilor de către teoreticienii evaluării, dar și să prevină relativismul în evaluările sumative: evaluarea națională a absolvenților clasei a VIII-a, examenul de bacalaureat, admiterea în învățământul superior. Evaluarea didactică, ca act didactic complex integrat în tehnologia procesului instructiv-educativ, vizează practici ale evaluării, din punct de vedere etic sensibile. În sistemul de învățământ românesc menținerea unui sistem de notare bazat pe calificative în ciclul primar și notarea numerică, prin note de la 10 la 1, în învățământul gimnazial, liceal și universitar, presupune „semnificația atribuită prin măsurare în urma emiterii judecăților de valoare asupra rezultatelor și adoptarea deciziei. Notarea reprezintă acțiunea cadrului didactic de apreciere prin note școlare a progresului școlar realizat de elevi” (Ionescu, M., 2011, p. 280). Pentru o parte din educabili și familiile acestora, sistemul de notare bazat pe notarea numerică, implicit nota școlară, reprezintă măsura cea mai drastică de condiționare a elevilor în treapta de școlarizare superioară, deoarece în baza evaluării continue și sumative din cadrul procesului instructiv-educativ este evidențiat progresul școlar al elevilor de la o treaptă de școlarizare la alta.

Este necesar să luăm în vedere și Dispozițiile generale ale Codului de Etică pentru Învățământul Preuniversitar – proiect elaborat în baza Art. 10 și a Art. 16 din *ordinul ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului nr. 5550/ 2011 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a*

Consiliului național de etică din învățământul preuniversitar care prevăd (<http://www.edu.ro/index.php/articles/16858>), care dispune prin art.7 alin.4:

„(4) Interzicerea oricăror activități care generează corupție:

a) fraudarea examenelor de orice tip contra bani, obiecte, servicii etc.;

b) solicitarea de către personalul didactic a unor sume de bani sau cadouri în vederea obținerii de către elevi a unor rezultate școlare incorecte;

c) traficul de influență și favoritismul în procesul de evaluare;

d) colectarea de fonduri de la elevi sau de la părinții acestora pentru cadouri sau pentru protocolul destinat cadrelor didactice antrenate în organizarea și desfășurarea unor activități de evaluare (examene și evaluări naționale, olimpiade, alte concursuri școlare etc.).

Având în vedere dispozițiile generale ale Codului de Etică pentru Învățământul Preuniversitar, în procesul de evaluare și notare, personalitatea cadrului didactic nu ar mai trebui să intervină cu „coeficientul personal” în aprecierea inteligenței elevilor și a capacității acestora de învățare, aceasta având repercusiuni morale asupra educabililor. În aceste condiții, este necesară regândirea conduitei profesionale a cadrului didactic și luarea de măsuri împotriva factorilor care generează subiectivitatea cadrului didactic, în vederea limitării efectelor de contrast, ordine, de anticipare sau a efectului de eroare individuală constantă, prin utilizarea baremelor și confidențialitatea produselor evaluării, evaluatori externi, anonimatul lucrărilor de evaluare etc. De asemenea, la nivel instituțional este necesară stabilirea unui regulament prin care să se reglementeze practicile neonestе și cu caracter infracțional, atât al cadrelor didactice de acceptare a unor gratuități, favoruri speciale, încurajarea unor metode de fraudare a examenelor și chiar luare de mită, cât și al educabililor, prin fraudarea procesului de evaluare și examinare. La nivelul microstructurii, este necesară o regândire și dimensionare a strategiilor de evaluare, ca element esențial de întâmpinare a dilemelor etice legate de procesul de evaluare:

◆ Experiența pedagogică recomandă cadrelor didactice asigurarea unei evaluări obiective, în funcție de caracteristicile situației educaționale evaluate, o diversificare și completare a metodelor tradiționale cu metodele alternative, evitându-se astfel aplicarea doar unilaterală a unei categorii de metode. Recomandare didactică este creșterea gradului de adecvare a metodelor de evaluare la situațiile didactice concrete, oferindu-se evaluatului

posibilitatea de a-și confirma nivelul performanțelor școlare, calitatea prestației sale prin posibilitatea de a se exprima în parametrii care-l avantajează.

◆ Îmbunătățirea și modernizarea sistemului de notare.

◆ Stabilirea unor criterii de notare obiective și clare ale evaluărilor, argumentarea acestora ca demers de factură explicativ-justificativă cu rolul de a facilita înțelegerea la nivelul subiectului evaluat a motivelor care au fundamentat acordarea notei sau a calificativului.

◆ Proiectarea probelor de evaluare în conformitate cu normele științifice. Proba de evaluare să fie validă, fidelă, sensibilă, obiectivă și aplicabilă.

Lumea învățământului românesc are încă tendința de a se concentra pe transmiterea cunoștințelor, pe dobândirea de enunțuri și proceduri prin intermediul cărora educabilul este capabil să se mobilizeze când se află în fața unei evaluări. Însă tendințele societății actuale sunt clare și au ca măsură obiectivitatea de a dezvolta la educabili capacitatea de mobilizare atât a cunoștințelor, cât și a tehnicilor cu mult discernământ în vederea realizării sarcinii de lucru sau rezolvarea unor situații complexe. În acest context, scopul evaluării este și de a perfecționa procesul instructiv-educativ, de a fundamenta acțiuni precise prin intermediul cărora se vor adapta și regula strategiile educative la condițiile instituționale sau social-economice, particularitățile educabililor și bineînțeles la particularitățile situațiilor didactice proiectate. În cadrul acestui proces, ne pronunțăm asupra stării de fapt existente la un moment dat, se obțin informații despre prestația educabililor, a cadrelor didactice, a programului educațional și sistemul de învățământ în ansamblul său. Astfel, în procesul de evaluare este evidențiată și complexitatea morală a actului educațional, generată și de conduita cadrelor didactice. În condițiile date se ridică întrebarea: cum este și va fi evaluată atitudinea cadrului didactic exigent sub aspect deontologic în cadrul procesului de predare-învățare-evaluare? Această atitudine de sancționare severă a educabilului este în conformitate cu normele deontologice de evaluare? Care ar fi rezultatul, dacă toate

cadrele didactice ar aborda o astfel de atitudine? În aceste condiții simulate, cadrul didactic în ce situații poate și are dreptul de a fi mai exigent decât colegii săi? Renunțându-se la gradul de exigență din cauza unei decizii personale raționale sau a unor decizii instituționale, a condițiilor care generează o situație, în temeiul căror argumente atitudinea exigentă este considerată acceptabilă la nivel instituțional, dar și în virtutea normelor deontologice care trebuie să protejeze profesionistul? Din acest punct de vedere, deontologia nu ne oferă soluții, ci doar legi, regulamente, norme la nivel oficial, care devin din acest punct de vedere reper privind evaluarea și autoevaluarea moralității comportamentului profesional al cadrului didactic. În comunitatea profesională a cadrelor didactice normele deontologice se impun ca argumente pentru comportamentul deontologic al cadrului didactic bazat pe responsabilitate morală, socială și profesională, integritate morală și profesională, onestitate și corectitudine intelectuală, respect, toleranță și autoexigență în exercitarea profesiei. În această nouă dimensiune a societății postmoderne o problemă fundamentală de etică cu care se confruntă educația o reprezintă și:

- ✓ influența politicului, a controlului exercitat de stat sau grupări parlamentare în evaluarea instituțională, a diferitelor categorii de instituții de învățământ, din perspectiva ierarhizării sau a acreditării;
- ✓ evaluarea unor programe educaționale de către comisii numite sau alese de guvern sau grupări parlamentare;
- ✓ evaluarea educației în raport cu celelalte activități ale societății în raport cu criterii și standarde ocupaționale care dezavantajează sistemul;
- ✓ evaluarea cadrelor didactice, a factorilor decidenți în funcție de exigențele de politică educațională și „culoarea” influenței politice.

Într-o societate în care accentul în actul de evaluare cade pe funcția de control și de ierarhizare a candidaților, iar prin evaluarea școlară educabilii cunosc succesul, dar și gustul amar al eșecului, realizând efectele de bumerang ale acestuia asupra integrării sociale și profesionale este nevoie de o educație

fundamentată pe cooperare, colaborare, deschidere către diversitate, de stabilire a unei politici de evaluare a sistemului de învățământ unitară, globală, bazată pe continuitate și flexibilitate raportată la realitatea cotidiană și la cerințele actuale ale societății. Printre acești stropi de speranță, noi, cadrele didactice, avem nevoie de proiecte de viață, de parteneriate durabile cu educabilii și comunitatea, în care să ne asumăm responsabilități clar delimitate, care să fundamenteze autocunoașterea noastră și a viitorului cetățean; să ne ofere posibilitatea exprimării de sine în toată diversitatea profesională; să asigure calitatea acțiunilor educaționale și să întregască autorealizarea noastră ca oameni și profesioniști.

Având ca reper citatul: „valoarea unui profesor este evaluată mai bine de către elevi prin modul de predare al acestuia și nu prin inspecții sau examene pe care le-a trecut.

Valoarea profesorului nu stă în gradul pe care îl are, în vârstă, ci în modul în care știe să-și expună cunoștințele, în modul în care știe să se facă înțeles” (Truța, Elena; Mardar, Sorina, 2007, p. 27), proiectați o dezbatere pe tema „evaluarea deontologică a conduitei profesorilor”.

5.4. DEONTOLOGIA CERCETĂRII PEDAGOGICE

Aderarea României la UE, dezvoltarea unor politici proactive în cadrul spațiului național corelate cu politica comună europeană, cu sistemul de legi și reglementări care garantează politica de dezvoltarea regională, a reorientat în cadrul sistemului de învățământ actul de politică educațională, care a trebuit girat de direcțiile de dezvoltare pedagogică și de o expertizare de specialitate. Prin politica comunitară europeană de alocare a fondurilor necesare în vederea cooperării statelor membre în domeniul educației s-a deschis în România direcția de acțiune în vederea sprijinirii mobilității și a cooperării între instituțiile de

învățământ europene, dar și valorificarea schimbului de bune practici, care a condus la o optimizare și reformare în materie de educație. Complexitatea fenomenelor educaționale cu care sistemul de învățământ s-a confruntat odată cu aderarea la politica educațională comunitară a inițiat potențialele resurse prin care să fie reorientată și susținută cercetarea pedagogică, în cadrul sistemului de acțiuni sociale, care fundamentează și dezvoltă o nouă valoare praxiologică în ton cu dimensiunea economică asupra globalizării sistemului de educație publică, dar și privată. În această perspectivă, caracterul multidimensional al fenomenului educațional și evoluția sa către dimensiunea internațională au creat o perspectivă de investigație nelimitată la problematica sistemului. Cercetarea pedagogică contemporană susține, prin argumentele științifice riguroase, rezultatele investigațiilor pedagogice, în contextul de analiză rațională a tuturor componentelor și factorilor sistemului instructiv-educativ, permițând educatorilor-cercetători să-și valorifice experiența didactică personală, dar și comunității să înțeleagă, analizeze, amelioreze, optimizeze prospectarea și perfecționarea educației-direcție și rezultat al globalizării.

Susțineți sau combateti prin argumente definirea cercetării pedagogice „ca fiind un tip special de cercetare științifică, un proces continuu, ce are drept scop explicarea, înțelegerea, optimizarea, inovarea, reformarea și prospectarea activității de instruire și educare, în viziune sistemică, bazându-se pe investigarea teoretică și/sau practic-aplicativă a relațiilor funcționale și cauzale dintre componentele și variabilele fenomenului educațional” (Bocoș, Mușata, 2003, p. 7).

Cercetarea pedagogică s-a dezvoltat în ultimul deceniu ca strategie de reglare, dar și autoreglare a fenomenului educațional, care implică multiple conexiuni intra/inter/transdisciplinare, prin intermediul cărora se soluționează problematica identificată în procesul instructiv-educativ, se anticipează direcțiile de dezvoltare

tare ale educației și sunt anticipate carențele și limitele politicilor educaționale proactive. Deontologia cercetării pedagogice implică standardele generale și specifice de conturare a exigențelor implicate în cercetare, asumarea de către educatorul-cercetător a obligațiilor și a responsabilităților specifice investigației, care să contribuie la armonizarea exigențelor moralei profesionale și sociale a cadrului didactic în raport cu morala personală. Norma didactică a cadrului didactic este complexă, axată pe activitatea didactică, dar și pe componenta cercetării științifice, o obligație profesională care implică atât la nivelul învățământului preuniversitar, dar și universitar criterii de apreciere a performanțelor profesionale și de evaluare a calificării. Din acest punct de vedere, cadrul didactic are calitatea de educator, dar și de cercetător, cu profunde implicații la nivelul comportamentului etic, prin respectarea normelor de etică și a normelor de deontologie profesională. Problematika legată de cercetarea pedagogică este în conformitate cu libertatea academică, cu autonomia, responsabilitatea și integritatea educațională, însă implicit condiționată de valorile etice. Dreptul la cercetare al fiecărui cercetător științific, cadru didactic de la toate nivelele de învățământ, dar și al studenților, viitoare cadre didactice, implică respectarea normelor, a regulilor și a obligațiilor morale specifice cercetării, în același timp valorificarea demersurilor care țin de arta și știința educației. Dreptul la cercetare nu se confundă cu libertatea de a investiga orice subiect, oricum, oriunde și oricând, încălcând dreptul la intimitate și autodeterminare al subiecților investigați (Lisman, 1996 citat de Ghiațău, R., 2011, p. 165). Din acest punct de vedere, este necesară identificarea scopurilor imediate ale cercetării pedagogice, dar și fundamentarea unui cadru flexibil și adaptativ al investigației, care să sublinieze creativitatea cercetătorului, deoarece cercetarea pedagogică reprezintă „un proces critic și continuu în care formulăm întrebări sistematice în legătură cu componentele și variabilele fenomenului educațional și în care încercăm să răspundem la aceste întrebări” (Bocoș, Mușata, 2009, p. 415).

Se impun în cercetarea educațională aspecte care țin de etica și deontologia cercetării, prin sublinierea calității științifice, a responsabilității, a corectitudinii și a eficienței existente în cadrul celor trei mari etape din cercetarea pedagogică (Bocoș, Mușata, 2003; Ionescu, Miron, 2011; Voiculescu, F., 2010):

➤ Considerații etice și deontologice premergătoare cercetării educaționale.

Această categorie vizează soluția de armonizare etică și deontologică privind dreptul la cercetare și dreptul la intimitate și autodeterminare al subiecților investigați. Reprezintă etapa care include acordul/consimțământul eșantionului de subiecți participanți la cercetare.

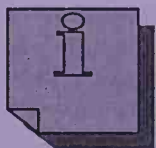
➤ Considerații etice și deontologice specifice desfășurării propriu-zise a cercetării pedagogice. Reprezintă etapa care vizează schimbările comportamentale și atitudinale ale subiecților cercetării; opiniile și dorințele subiecților; efectele secundare redată de dificultățile întâmpinate de subiecți; diminuarea disconfortului fizic și mental al subiecților; prestația și rezultatele eșantionului de subiecți; respectarea protocolului încheiat prin care s-a prevăzut posibilitatea de retragere a participanților la cercetare, dar și modalitatea de informare și tratare a acestora; respectarea identității cercetătorului pe parcursul derulării cercetării.

➤ Considerații etice și deontologice prevăzute după desfășurarea cercetării.

Această etapă vizează două dimensiuni:

◆ În urma analizei, a prelucrării și a interpretării datelor obținute atât cantitativ, cât și calitativ este necesară o precauție în ceea ce privește valorificarea datelor din punct de vedere psihopedagogic și metodic, dar și din perspectiva managerială a rezultatelor colectate, condiție care necesită o precauție legată de utilizarea eronată sau în mod intenționat distorsionată a datelor și a rezultatelor colectate de către principalii beneficiari ai cercetării și ai datelor cercetării.

◆ Respectarea protocolului încheiat de către beneficiarii informației, o conduită morală a cercetătorului față de eșantionul de subiecți implicați în cercetare și după valorificarea cercetării prin garantarea anonimatului și a confidențialității datelor și a rezultatelor obținute, dar și a participanților la cercetare. Raportul de cercetare elaborat privind analiza, prelucrarea, interpretarea și valorificarea datelor și a rezultatelor colectate trebuie întocmit cu multă rigurozitate științifică, dar și sub auspiciile respectării exigențelor normelor de etică și deontologie profesională a cercetării.

Un alt aspect care urmărește exigențele normelor de etică și deontologie profesională a cercetării dezvoltând subiecte de studiu, chiar de etică aplicată, îl reprezintă problematica relațiilor subiecților implicați în cercetare:

✓ Cadrul didactic-cercetător este obligat să obțină consimțământul eșantionului de subiecți implicați în cercetarea pedagogică și să garanteze confidențialitatea și anonimatul identității participanților.

✓ Subiecții implicați în cercetare participă voluntar, fiind reprezentanți pentru colectivitatea generală, reproducând cât mai fidel caracteristicile specifice. Cadrul didactic-cercetător va respecta normele de etică și deontologie a relațiilor psihosociale cu subiecții educabili implicați în cercetarea pedagogică, dar și normele contractuale care derivă din acest raport. Eșantionul de subiecți implicați în cercetare trebuie să cunoască drepturile și obligațiile care derivă, dar și să înțeleagă dificultățile derivate din cercetarea educațională.

✓ Eșantionul de subiecți reprezentativ trebuie tratat cu respect, opiniile, atitudinile și comportamentele acestora nefiind influențate în demersul investigativ.

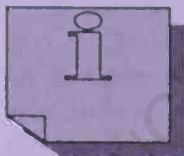
✓ Se impune evitarea distorsionată a informațiilor și a faptelor către subiecți, dar și sancționarea înregistrării conversațiilor cu subiecții și utilizarea datelor fără acordul din protocolul încheiat.

✓ Cadrul didactic-cercetător va asigura un mediu fizic și psihic securizant pentru subiecți în cadrul demersului investigativ, excluzând piedicile din contextul psihosocial.

✓ Cadrul didactic-cercetător se va consulta cu cadrele didactice din comisiile existente la nivelul instituției de învățământ, dar și cu managerul instituției privind implementarea proiectului de cercetare unitar și coerent, sugerând decizia strategică pentru care s-a optat, dar și sistemul metodelor de colectare a datelor cercetării.

✓ Cadrul didactic-cercetător în mod obligat va obține consimțământul managerului instituției și al cadrelor didactice implicate cu privire la valorificarea datelor și a rezultatelor obținute în urma procedurii de colectare aplicat – chestionare, interviuri, observațiile sistematice, experimentul psihopedagogic, portofolii, produsele activității subiecților etc.

✓ Cadrul didactic-cercetător va elabora într-un mod corect și științific raportul de cercetare, prin respectarea exigențelor de etică și deontologie profesională. Îl va prezenta în cadrul activităților metodice ale cadrelor didactice, dar și la lectoratele cu părinții, cerând acordul publicării, dar valorificarea datelor se va face și la nivelul academic (conferințe, simpozioane, articole științifice etc.) sau în cadrul activităților de parteneriat derulate la nivel comunitar.

Este necesar să luăm în vedere și Dispozițiile generale ale Codului de Etică pentru Învățământul Preuniversitar – proiect elaborat în baza Art. 10 și a Art. 16 din *ordinul ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului nr. 5550/2011 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului național de etică din învățământul preuniversitar* (<http://www.edu.ro/index.php/articles/16858>), care dispune prin art.7 alin. 2: „Responsabilitate în vederea atingerii de către elevi a standardelor de performanță prevăzute de documentele școlare”.

Presupunând că sunteți cadru didactic, identificați probleme legate de etica și deontologia cercetării cu subiecții umani.

❖ Având ca reper problematică identificată, propuneți criterii generale/specifice deontologiei cercetării pedagogice.

Într-o instituție un manager educațional eficient este definit de capacitățile, cunoștințele și interesele prin care își va sublinia performanța managerială. Un manager eficient menține organizația educațională într-un echilibru dinamic prin cunoașterea realității concrete și prin alegerea celei mai rezonabile soluții manageriale în ceea ce privește evitarea și limitarea cazuisticii bazate pe abateri disciplinare, dar și prin stabilirea celei mai eficiente strategii pentru diminuarea crizei educaționalei. În acest mecanism al actului managerial, cu o multitudine de variabile la care trebuie adaptată și reglată strategia instrucțională, un manager de succes își planifică strategia managementului schimbării instituționale în funcție și de sistemele de nevoi, interese, aspirații sau idealuri individuale și colective, care fundamentează formarea și asumarea sistemului de norme morale specifice deontologiei profesionale. Această stare a succesului profesional îl aduce de multe ori pe manager în situația de a stabili singur regulile „jocului managerial” și de a-și apăra propriul „teritoriu instituțional”, chiar prin abateri de la normativitate, restrângerea libertății profesionale, a modului de apreciere a corectitudinii sau a incorectitudinii acțiunilor educaționale, dar și modalitatea în care problematica educațională este corect identificată, iar rezultatele acțiunii de schimbare sunt evaluate într-un mod adecvat și profesional. În acest context educațional, o problemă de etică și deontologie profesională o constituie conflictul de interese, influențând și integritatea cercetării pedagogice (Ghiațau, R., 2011):

- Instituția, autorii cercetării, familiile acestora urmăresc interese financiare, sociale sau profesionale proprii în

ceea ce privește organizarea și desfășurarea cercetării, dar și valorificarea acesteia.

- Instituția, autorii cercetării, familiile acestora urmăresc compromiterea integrității cercetării pedagogice, intervenind deliberat în analiza, prelucrarea și interpretarea datelor, dar și în valorificarea cercetării.

- Autorii cercetării abuzează de calitatea lor de cadre didactice-cercetător pentru a pretinde elevilor, studenților participarea într-un număr cât mai mare la cercetare în vederea constituirii eșantionului de subiecți necesar cercetării, în condițiile în care aceștia nu sunt remunerați așa cum prevede protocolul.

- Autorii cercetării fac abuz de calitatea lor de cadre didactice-cercetător într-o instituție utilizând în cercetare pedagogică în mod neautorizat resursele instituționale.

- Autorii cercetării fac abuz de calitatea lor de cadre didactice-cercetător achiziționând în mod neautorizat echipamente în scop personal de la firme cu interes financiar comun.

- Autorii cercetării fac abuz de calitatea lor de cadre didactice-cercetător utilizând resursele materiale și financiare din proiectul de cercetare într-un mod fraudulos în scop personal.

- Autorii cercetării fac abuz de calitatea lor de cadre didactice-cercetător în cadrul cercetării încheind contracte sau convenții în mod delictual.

- Autorii cercetării, conducerea unei instituții angajată în derularea cercetării fac abuz de calitatea lor acceptând favoruri speciale, gratuități, donații, sponsorizări de la întreprinzători din mediul public sau privat.

- Autorii cercetării, sub presiunea favorurilor speciale, a gratuităților, a donațiilor sau a sponsorizărilor din mediul public sau privat influențează corectitudinea în analiza, prelucrarea și interpretarea datelor, dar și în valorificarea cercetării, nefăcând publice datele sau publicându-le într-un mod eronat.

Utilizând metoda anchetei și a interviului la cadrele didactice care predau specialitatea dumneavoastră stabiliți:

- Care sunt dificultățile pe care le întâmpină în cercetarea pedagogică.
- Avantaje și dezavantaje ale cadrelor didactice din mediul rural, pe termen scurt, mediu și lung în cadrul activităților din sfera cercetării pedagogice.

Organizați o dezbatere pe tema: Libertatea de publicare a datelor și a rezultatelor cercetării, influențată de contextul în care dreptul la cercetare se află în strânsă legătură cu profesionalismul, onestitatea și corectitudinea intelectuală.

Din punct de vedere social și instituțional, alcătuiți echipe interdisciplinare în școală care să proiecteze metodologia necesară în vederea dezvoltării în practică a instrumentelor necesare cercetării și validării etice.

5.5. DEONTOLOGIA RELĂȚIILOR CADRU DIDACTIC-ELEV

Interacțiunea agenților educaționali-cadre didactice și a elevilor aduce în prim-planul acțiunii educaționale educabilul, cu participarea sa activă la experiența de învățare și formare în conformitate cu finalitățile educației globale. Promovarea valorilor, a atitudinilor și formarea unor comportamente care vizează respectarea drepturilor omului, respectarea și înțelegerea diversității social-culturale, dar și formarea comportamentelor necesare, prin care educabilii să conștientizeze dezvoltarea unei societăți democratice și durabile, accentuează raportul dintre

relația educativă și relația de comunicare. Prin sistemul de interacțiuni din cadrul grupului psihosocial – clasa de elevi, educabilul are acces la resursele evoluției sale. În cadrul acestui sistem interrelațional, copilul își formează aptitudinile relaționale necesare în dezvoltarea competențelor, constituind „baza de evoluție pe care sunt construite experiențele școlare de mai târziu” (Cucoș, C., 2009, p. 552), care își vor exercita influența asupra succesului și a insuccesului școlar al educabilului. Tradițiile și experiențele din sistemele educaționale contemporane ne demonstrează că ritmul alert al societății, evoluția contradictorie a vieții socio-economice și culturale influențează și sistemul relațional din câmpul educațional. În scopul soluționării problemelor noi apărute în activitatea didactică, cadrele didactice implicate în situațiile cu un nivel ridicat de stres și incertitudine sunt afectate prin creșterea anxietății, iar în gestionarea unor astfel de situații apelează la strategii care presupun un minimum de resurse. Nu trebuie trecute cu vederea nici situațiile educaționale în care cadrele didactice, pentru gestionarea eficientă a relațiilor interpersonale, mizează pe experiență bogată și strategiile automatizate, pe inteligența socială în defavoarea performanței. În comunitatea educațională, un rol definitoriu îl are cadrul didactic, care are ca obiectiv major integrarea socială a educabilului, prin fundamentarea statutului său, apartenența la grupul psihosocial, recunoașterea și afirmarea ca individualitate în interiorul grupului. În acest context educațional, reglementarea relațiilor interpersonale sunt influențate și de paradigmele dezvoltate în interiorul sistemelor contemporane: dacă Japonia dezvoltă un sistem relațional unde accentul cade pe capacitatea de integrare a educabilului, pe dezvoltarea personală la nivelul grupului, sistemul relațional în SUA este orientat către competiție, care favorizează pentru educabil profesionalismul în viitoarea carieră, în sistemul european sarcina cade pe capacitatea cadrului didactic de armonizare a diferențelor identificate în sistemului relațional, pe calitatea acestuia de mediator la nivelul grupului al valorilor civice și morale, dar și de un bun manager educațional care să facă față numeroaselor provocări marcate de tranziție interculturale

și diversitate. Evenimentele din 11 septembrie 2001, soldate cu o serie de atacuri sinucigașe coordonate de Al-Qaeda împotriva Statelor Unite, au atentat la simbolurile economice și militare, care au avut ca revers revizuirea și întărirea securității militare, dar au influențat și sistemul relațional de la nivelul sistemului de învățământ. Conceptul de toleranță zero, care până atunci era gestionată la nivel politic sau la nivel de securitate națională, de combatere a crimei organizate, iată că își face simțită prezența și în instituțiile de învățământ, prin politica de securitate instituită în instituția școlară, ca urmare a combaterii traficului de droguri, a traficului de arme sau persoane. Un astfel de exemplu este evenimentul din 20 aprilie 1999, unde doi adolescenți au ucis 13 copii și s-a soldat cu 21 de copii răniți (Columbine High School in Columbine, Colorado) sau un copil de 9 ani din SUA, care a fost pus în anul 2011 sub acuzare și adus în fața unui Tribunal de minori pentru introducerea în incinta instituției de învățământ a unui pistol de jucărie (http://adevarul.ro/international/statele-unite/toleranta-zero-copil-acuzat-sua-pistol-jucarie-1_50ac9c2c7c42d5a66386c98a/index.html). Prin soldarea cu numeroase victime, iar exemplele de cazuri pot continua cu exemple cutremurătoare din practica judiciară, s-a instituit politica de toleranță zero, care a fost susținută prin Elementary and Secondary Education Act of 1965 (ESEA), Public Law 103-382. Din 1995 în SUA se pune în aplicare în instituțiile de învățământ la nivel federal și regional Gun-Free Schools Act. Acest act federal stabilește politica de toleranță zero în școală și în zonele periferice, asigurând un mediu sigur pentru educabili și pentru comunitate. Se departajează astfel responsabilitățile cadrelor didactice în școală, iar forurile competente sunt cele care preiau aceste responsabilități legate de delicvența juvenilă, dar și traficul de arme și posesia ilegală a acestora în instituția școlară. Chiar dacă mediile de învățământ sunt medii securizante, care oferă protecție educabililor, violența a crescut, ceea ce a necesitat luarea unor măsuri și a unor sancționări riguroase pentru copii și adolescenți. Actul federal prevede că (Sughrue, 2003):

➤ este ilegală posesia unei arme de foc în campus, dar și la 1000 de metri de zona instituției școlare, iar normele instituite prevăd exmatricularea educabilului pe o perioadă de cel puțin un an școlar;

➤ obligația instituțiilor școlare în urma sesizării unor astfel de infracțiuni sau a identificării unor educabili care nu respectă normele prevăzute de lege (posesie ilegală de armament) să sesizeze cazul autorităților statului;

➤ conducerea instituțiilor de învățământ este obligată ca anual să întocmească un raport de disciplină a toleranței zero cu numărul educabililor implicați în aceste infracțiuni, iar conducerea instituției în funcție de situația cazului anchetat poate să evite exmatricularea elevilor implicați (Sughrue, 2003).

Aceste politici de toleranță zero vin ca un răspuns la infracțiunile grave și agravante din mediul școlar, posesie de arme, droguri, acte de violență, care în ultimii ani devin tot mai numeroase atât în SUA, Europa, cât și în România. Sunt infracțiuni pe care și Noul Cod Penal din România le reglementează prin art. 279 privitor la nerespectarea regimului armelor și al munițiilor.

Am dorit să insist pe acest tip de problemă, care denaturează relațiile dintre cadrul didactic și educabil, deoarece, în ultimii ani, ca urmare a creșterii infracțiunilor de criminalitate organizată și terorism la nivel mondial în rândul minorilor, este o problemă spre care profesorii trebuie să-și orienteze mai mult atenția, dar și cercetarea pedagogică, pentru a găsi soluțiile cele mai eficiente și adecvate de gestionare a unor astfel de relații educaționale, dar și a consecințelor care derivă din acestea. La nivel mondial, sunt state care au extins norme etice și juridice și asupra altor infracțiuni de toleranță zero, cu repercusiuni asupra unui spectru mult mai larg de comportamente juvenile: deținerea sau folosirea unei arme, alta decât arma de foc, posesia sau distribuirea de droguri, tutun sau alcool, violență. Intensificarea la nivel mondial a dezordinii, a terorismului politic sau economic implică tot mai mulți tineri și copii în organizații, fracțiuni militare sau paramilitare, care își vor

lăsa pe termen lung amprenta asupra creșterii ratei de abandon școlar, aplicarea unor practici de disciplinare școlară discriminatorie și dezvoltarea relațiilor conflictuale. Politicile de toleranță zero aplicate în școală de către managerul instituției și cadrele didactice sunt costisitoare, necesită o strategie complexă de abordare, dar sunt și ineficiente în unele cazuri, când educabilii cu un comportament antisocial sunt suspendați sau exmatriculați și, în lipsa unei supravegheri a familiei tutorelui, a asistenței sociale, au posibilitatea unei devianțe comportamentale accelerate prin lipsa de supraveghere și contactul direct cu grupările infracționale. Rezultatul suspendării sau al exmatriculării acestor elevi din cadrul unităților educaționale, lipsirea acestora de beneficiile serviciilor educaționale, ridică probleme de ordin juridic, dar și de etică și deontologie profesională, în special cele legate de respectarea principiului prezumției nevinovăției educabilului, până la instrumentarea și sancționarea faptei. De asemenea cazuistica include și secretul profesional, confidențialitatea informației în consilierea educabilului, dar și acordarea unei protecții speciale categoriilor de educabili vulnerabili din acest punct de vedere.

Dilemele etice se ridică și în cazul altor probleme educaționale asociate cu politicile de toleranță zero:

➤ Inconsecvența aplicării politicilor de toleranță zero, cu amendamentul că în anumite situații agravate și agravante acestea nu respectă normele și rigoarea aplicării, iar în cazul unor infracțiuni mult mai mici sau nerespectarea unor regulamente acestea sunt aplicate în litera și spiritul legii.

➤ Disproporționalitatea etnică, rasială, în funcție de statutul socio-economic și cultural defavorizant în aplicarea normelor, a măsurilor de exmatriculare și suspendare a elevilor, ca măsură a disciplinării acestor elevi, față de elevii majoritari din instituția școlară.

➤ Disproporționalitatea etnică, rasială, în funcție de statutul socio-economic și cultural defavorizant în aplicarea pedepselor corporale, simbolice, cu valoare de reparație, confiscările de bunuri, reținerile bunurilor, recurgera de către

cadrele didactice la autoritatea managerului instituției școlare sau a familiei.

➤ Creșterea ratei abandonului școlar la elevii cu un număr crescut de suspendări școlare sau exmatriculare.

În întâmpinarea unor comportamente deviate este necesară, din partea cadrelor didactice luarea unor măsuri de prevenire și combatere a violenței în școală, de formare a unor competențe emoționale și sociale care să conducă la îmbunătățirea comportamentelor, strategii de intervenție timpurie în dezvoltarea unor comportamente dezirabile și reducerea semnificativă a nevoii de violență la nivel individual și de grup.

- ◆ În acest sistem al relațiilor umane se ridică întrebarea care este tipul de pedeapsă, gradul de autoritate, sancțiunea sau recompensa care motivează educabilii în formarea lor?
- ◆ În această societate competitivă, bazată pe toleranță și cooperare, a sancționa un copil este necesar?
- ◆ Autoritatea unui cadru didactic se materializează în pedeapsă sau prin respectul reciproc pentru educabil?
- ◆ În societatea noastră postmodernă cu toate împlinirile și neajunsurile sale, sancțiunile sau recompensele corup sistemul de valori al educabilului?
- ◆ În etapa de rebeliune și „originalitate”, este necesar să sancționezi un copil pentru a-l disciplina și pentru a forma conștiința morală a viitorului adult?
- ◆ Disciplina educațională, prin sistemul de norme disciplinare școlare aplicate în instituția școlară, reprezintă pentru educabil corpul de reguli morale, etice, juridice pe care viitorul adult va fi nevoit să le respecte ca o disciplinare socială și profesională în viitor?
- ◆ De ce în această nouă redefinire a condiției umane, părinții nu acceptă normele disciplinare școlare și sancționarea elevilor,

iar prin această atitudine școala își pierde din autoritatea ei în fața elevilor?

Sunt întrebări la care pedagogii, psihologii, prin studiile realizate, au încercat să găsească soluții cât mai eficiente și adecvate situațiilor de criză relațională care uneori cuprind grupurile psihosociale ale instituției școlare (Teresa Amabile, 1997; Eirick Prairat, 1997; Alfie Kohn, 2000; Emil Stan, 2004; David, Daniel, 2006; Harwood, Robin; Miller, Scott A.; Vasta, Ross, 2010; Ghiațau Roxana, 2011, etc.). Regulile și normele de disciplină școlară, pe lângă caracterul etic și moral, trebuie să prevadă și latura impersonală a legislativului, deoarece cadrul didactic are garanția că aceste reglementări disciplinare sunt respectate de către educabil și sunt credibile în momentul aplicării lor. Autoritatea unui profesor în fața elevilor nu se impune prin măsurile drastice aplicate sau prin reglementările disciplinare extreme. Ea este un prestigiu care se câștigă prin profesionalism, prin interesul educațional acordat elevului, prin investigarea corectă și cu mult profesionalism a cazului de imoralitate sau abatere disciplinară a acestuia, dar și prin delimitarea faptei de făptuitor, prin conștientizarea sprijinului acordat educabilului sancționat și valorificarea situației de indisciplinaritate ca oportunitate de învățare pentru educabilul sancționat. Astfel, art. 7 al noului proiect al Codului de Etică prevede relațiile cadrelor didactice cu elevii, dispune pentru persoanele responsabile cu instruirea și educația, care au obligația de a cunoaște, respecta și aplica un set de norme de conduită (<http://www.edu.ro/index.php/articles/16858>):

„(1) Ocrotirea sănătății fizice, psihice și morale a elevilor.

(2) Responsabilitate în vederea atingerii de către elevi a standardelor de performanță prevăzute de documentele școlare.

(3) Respectarea principiilor docimologice.

(4) Interzicerea oricăror activități care generează corupție:

a) fraudarea examenelor de orice tip contra bani, obiecte, servicii etc.;

b) solicitarea de către personalul didactic a unor sume de bani sau cadouri în vederea obținerii de către elevi a unor rezultate școlare incorecte;

c) traficul de influență și favoritismul în procesul de evaluare;

d) colectarea de fonduri de la elevi sau de la părinții acestora pentru cadouri sau pentru protocolul destinat cadrelor didactice antrenate în organizarea și desfășurarea unor activități de evaluare (examene și evaluări naționale, olimpiade, alte concursuri școlare etc.);

e) interzicerea meditațiilor cu proprii elevi, contra unor avantaje materiale.

(5) Interzicerea implicării elevilor în activități de partizanat politic și de prozelitism religios, organizate special în acest sens de către persoanele responsabile cu instruirea și educația elevilor, în cadrul unităților de învățământ preuniversitar sau în afara acestora.

(6) Excluderea din relațiile cu elevii a oricărei forme de discriminare, asigurarea egalității de șanse și promovarea principiilor educației inclusive.

(7) Respectarea demnității și recunoașterea meritului personal al fiecărui elev”.

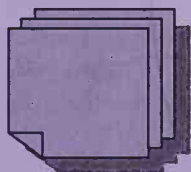
Școala reprezintă mediul educațional în care eficiența activităților didactice este în strânsă legătură cu câmpul educațional, cu sistemul de relații interpersonale dezvoltat. Cadrele didactice reprezintă modelele pentru viitorii adulți, iar imitarea unor modele pozitive sau negative proiectează o strategie de învățare pentru elevi cu un grad crescut de influențare. Înțelegerea acestui sistem relațional oferă modalitățile eficiente de soluționare a problemelor și a stărilor conflictuale emoționale sau

orientate către un anumit scop. Observațiile psihopedagogice realizate de-a lungul timpului au demonstrat că normele de disciplinare școlară sunt influențate de variabile precum: vârsta cadrului didactic (profesorii mai tineri au un grad crescut la toleranță, aplică sancțiunile mult mai rar, în timp ce profesorii mai în vârstă nu sunt atât de toleranți, devin mai rigizi în aplicarea sancțiunilor), regiunea geografică, nivelul clasei, profilul școlar, vârsta educabilului și performanțele școlare, cadrele didactice tradiționale sunt mai exigente și aplică sancțiunile mult mai ușor etc.

Proiectați o dezbatere pe tema „Cum sunt și cum evoluează relațiile cadru didactic-educabil”?

Reflecțați asupra condițiilor necesare pentru eficientizarea relațiilor profesor-elev.

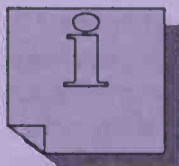
Care sunt factorii care influențează aceste relații?

Din perspectiva practică propuneți soluții de optimizare a relațiilor profesor-elev.

5.6. DEONTOLOGIA RELAȚIILOR PEDAGOGICE DINTRE PROFESORI

Creșterea calității și a eficienței organizației educaționale este asigurată și de specificitatea relațiilor interumane, care sunt fundamentate în temeiul valorilor, al tradițiilor și al obiceiurilor culturii profesionale. Art.6 al noului proiect al Codului de Etică a dispus valorile și principiile care definesc cultura profesională a cadrelor didactice, pentru personalul din sistemul de învățământ preuniversitar de stat, particular și confesional, responsabil cu

instruirea și educația (<http://www.edu.ro/index.php/articles/16858>):

- „a) imparțialitate, independență și obiectivitate;
- b) responsabilitate morală, socială și profesională;
- c) integritate morală și profesională;
- d) confidențialitate;
- e) activitate în interesul public;

f) respectarea legislației generale și a celei specifice domeniului;

g) respectarea autonomiei personale;

h) onestitate și corectitudine intelectuală;

i) respect și toleranță;

j) autoexigență în exercitarea profesiei;

k) interes și responsabilitate în raport cu propria formare profesională;

l) implicarea în democratizarea societății, în creșterea calității activității didactice și a prestigiului unității/instituției de învățământ preuniversitar, precum și a specialității/domeniului în care lucrează;

m) respingerea conduitelor didactice inadecvate”.

Proiectați o dezbatere în care să analizați critic valorile și principiile propuse în noul proiect al Codului de Etică din învățământul preuniversitar.

- Propuneți valori și principii specifice profesiei didactice.
- Argumentați propunerile pentru noul proiect al Codului de Etică.

În cadrul comunității profesionale din învățământ sistemul relațional interuman este fundamentat pe morala și moralitatea din societatea contemporană, dar și pe normele deontologice care securizează cadrul profesional prin regulile de autoguvernare și autocontrol profesional. Fundamentul acestor

relații interumane dintre cadrele didactice este ancorat în sistemul relațiilor de cooperare, colaborare și colegialitate necesare pentru o mai bună dezvoltare personală și profesională continuă. Într-o societate bazată și pe competiția profesională interacțiunile profesionale dintre cadrele didactice presupun organizarea, coordonarea și supravegherea progresului profesional și (de ce nu) relațional. Astfel, asumarea responsabilității profesionale de către fiecare cadru didactic în comunitatea profesională, garantează succesul acțiunilor pe care sarcina, obligațiile le solicită la nivelul organizației. În activitatea de cooperare profesională, responsabilitatea este globală, dar aparține și colectivului, deoarece munca profesională necesită reciprocitate sau schimb de idei profesionale, iar munca unui cadru didactic nu are sens dacă nu este completată și susținută de către celelalte cadre didactice. În cadrul acestui tip de relație, toți membrii comunității profesionale interacționează într-un mod regulat, prin schimburile de practici profesionale sau la nivelul formării continue, contribuind la creșterea performanțelor profesionale de la nivelul comunității. Interacțiunile permanente dintre cadrele didactice în vederea găsirii de soluții alternative pentru gestionarea unor situații problemă, a dezvoltării profesionale a instituției, a unui parteneriat activ cu alte instituții școlare sau deschiderea către trebuințele reale ale elevilor și ale comunității locale, construiesc un sistem relațional favorabil acceptării diferențelor de statut profesional și respectării libertății de exprimare. Într-un astfel de context profesional, cadrele didactice se manifestă într-o mod pozitiv și interdependent, iar interacțiunile cu colegii conduc la promovarea culturii profesionale, la acceptarea noilor perspective, a capacității de asumare a deciziilor, dar și la promovarea respectului de sine, la conștientizarea la nivel organizațional că fiecare individ este în mod intrinsec valoros, este competent și capabil de succes profesional. Relațiile de colaborare de la nivelul comunității profesionale sunt relații fundamentate în nevoile și interesele profesionale proprii ale fiecărui individ, chiar dacă ele vizează atingerea unui obiectiv al grupului profesional. Acest tip de relație devine sinonim cu individualismul profesional, unde

membrii organizației nu își mai asumă capacitatea de a înțelege situația profesională a celorlalți, nu mai sunt promovate valorile de înțajutorare, angajare, acceptare a diferențelor, solidaritate, respectul și împărtășirea experienței profesionale. Acest tip de relație, bazat pe succesul propriu, care este dezvoltat într-un context realist și normal al evoluției profesionale, va prima în fața succesului comunității profesionale. Astfel, dintr-o perspectivă socială, ne face să asistăm la un egocentrism profesional, la incapacitatea cadrului didactic de a conștientiza și alte perspective, direcții de acțiune educaționale sau profesionale decât cea proprie. Dacă în relațiile de cooperare accentul cade și pe competența socială, pe rafinarea simțului social, devenind indivizi sociali mult mai competenți și implicați în problemele arhitecturii sociale, relațiile de colaborare dezvoltă indivizi care sunt antrenați la nivel social și profesional în competiție și în munca individuală.

În acest sistem relațional se dezvoltă și relațiile de colegialitate dintre cadrele didactice, construite pe respectul profesional, unde implicarea în construirea unui proiect educațional vizează luarea deciziilor de comun acord. Literatura de specialitate subliniază că această tipologie relațională vizează marea schimbare a instituției de învățământ.

Articolul 9 al proiectului Codului de Etică din învățământul preuniversitar reglementează normele de conduită colegială, a personalului din sistemul de învățământ preuniversitar responsabil cu instruirea și educația, în mod particular cadrele didactice, care vor respecta și aplica normele (<http://www.edu.ro/index.php/articles/16858>):

„a) relațiile profesionale trebuie să se bazeze pe respect, onestitate, solidaritate, cooperare, corectitudine, toleranță, evitarea denigrării, sprijin reciproc, confidențialitate, competiție loială, interzicerea fraudei intelectuale și a plagiatului;

b) orice membru al personalului didactic va evita lezarea libertății de opinie, vizând convingerile politice și religioase;

c) orice membru al personalului didactic va evita practicarea oricărei forme de discriminare în relațiile cu ceilalți colegi;

d) între persoanele din sistemul de învățământ preuniversitar responsabile cu instruirea și educația se interzice solicitarea de servicii personale de orice tip de la colegi care sunt sau urmează să fie în proces de evaluare, angajare sau promovare;

e) în evaluarea competenței profesionale se vor utiliza criterii care au în vedere performanța și rezultatele profesionale;

f) încurajarea diseminării cunoștințelor profesionale, în vederea atingerii unor standarde superioare de calitate în activitatea didactică;

g) orice cadru didactic trebuie să evite, prin afirmații, aprecieri sau acțiuni, să afecteze imaginea profesională și/sau socială a oricărui alt membru al corpului profesoral, cu excepția situațiilor prevăzute și formalizate de actele normative în vigoare (evaluările anuale, comisia de disciplină etc.);

h) întreaga activitate a persoanelor din sistemul de învățământ preuniversitar responsabile cu instruirea și educația trebuie să permită accesul la informațiile care interesează pe toți membrii comunității școlare, posibili candidați, instituțiile cu care entitatea colaborează și publicul larg, asigurând astfel o informare corectă și facilitarea egalității de șanse, precum și asigurarea accesului echitabil la resursele școlare și ale sistemului de învățământ;

i) reacția publică – prin drept la replică, discurs public, întrunire etc. – atunci când o anumită situație creată de către membrii comunității educaționale sau de către oricine altcineva din afara acesteia afectează imaginea unității/instituției școlare a sistemului de învățământ”.

Realizați un eseu în care să evidențiați cultura predominantă din cadrul instituției dumneavoastră de învățământ.

5.7. DEONTOLOGIA RELAȚIILOR MANAGEMENTULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT

O direcție de acțiune a reformei în învățământul din România a reprezentat-o și descentralizarea sistemului, care a urmărit transferul responsabilităților, a coordonării și a managementului resurselor (financiare, umane, temporale, didactice, informaționale) și a autorității, prin acțiunile de conducere, angrenare, control și evaluare către instituția de învățământ – școala și comunitatea locală. Această direcție de acțiune postdecembristă a reprezentat o reformare la nivelul serviciilor educaționale și a managementului educațional, prin noua modalitate de redistribuire a autorității decizionale, a răspunderii publice legate de acțiunile educaționale proiectate asupra beneficiarilor educaționali, dar și de resursele alocate, de la nivelul central către comunitatea școlară și implicit instituția de învățământ – școala. În acest context, discutăm de o democratizare a sistemului de servicii educaționale și a managementului instituțional prin asigurarea calității și a procesului, dar și a sistemului de învățământ românesc, în virtutea responsabilității publice și profesionale, dar și a răspunderii profesionale și publice. Coerența, flexibilitatea, stimularea deschiderii către nou și inovație, abordarea profesională a structurii organizației de învățământ, dar și a problematicilor specifice organizației și indivizilor, reprezintă doar o parte a activității complexe a actului managerial. Raportându-ne la ritmul alert al dezvoltării globale, la informatizarea activităților sociale, dar și la implicarea politicianului cu grupările sale aferente, strategia unui manager școlar eficient este fundamentată de calitatea activității profesionale specializate care conduce către atingerea obiectivelor strategice ale organizației, de competența decizională și responsabilitatea în activitatea de coordonare a unor grupuri profesionale variate ca mărime, de calitatea personală, de calitatea relațiilor interpersonale construite la nivelul structurii organizaționale prin asigurarea armoniei sociale, dar și de modalitatea de antrenare a

membrilor în actul decizional, susținută prin cooperare, colaborare și o comunicare adecvată. Managerul implicat în derularea serviciilor educaționale prin forma sa de conducere centrată pe sarcină sau pe relațiile umane construiește cultura organizațională, cu standardele etice aferente organizației, cu reglementările de conduită etică ale structurii organizaționale, dar și cu asigurarea supervizării etice, ca dimensiune a dezvoltării profesionale. Managerul serviciilor educaționale, prin calitatea sa de leadership, fundamentează valorile la nivelul structurii organizaționale. Din acest punct de vedere, un proces decizional derulat și în virtutea valorilor morale implică un manager-profesionist, care, pe lângă calitățile manageriale conceptuale, tehnice și umane, are calitatea de om, este supus simțului moral, normelor morale, iar, prin actul decizional, de cele mai multe ori se află singur în fața propriei conștiințe.

Realizați o analiză comparativă a trăsăturilor unui manager clasic la nivelul procesului educațional și a celor ale personalității unui lider al sec. XXI implicat în îmbunătățirea

calității actului decizional.

- A fi manager nu se definește doar prin a structura strategia necesară în rezolvarea problemelor majore ale organizației, a remedia sau îmbunătăți o situație care combină problemele de sistem cu elementele culturii organizaționale.

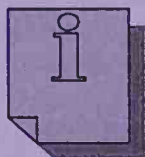
- A fi managerul unei instituții educaționale nu se definește doar cu a identifica corect problemele și a evalua rezultatele acțiunilor întreprinse.

- A fi managerul unei instituții educaționale nu înseamnă doar a impune un corp de reguli care să-i determine pe membrii organizației profesionale să le respecte, indiferent că sunt norme morale, reglementări de ordin tehnic sau juridic.

- A fi managerul unei instituții educaționale nu înseamnă a avea ca obiectiv impunerea normelor comportamentale profesionale în comunitatea profesională și a sancțiunilor derivate din încălcarea acestora.

- Pentru a fi managerul eficient al unei instituții educaționale este necesar să corespunzi unor exigențe specifice și să-ți asumi responsabilitatea profesională și răspunderea publică, în îmbunătățirea calității vieții profesionale și sociale a organizației.

Este necesară cultivarea responsabilității morale individuale și colective. Responsabilitatea în instituția educațională trebuie definită din perspectiva reciprocității, a apropierii și a expunerii alterității. Astfel, devine „o etică a demnității unicului... ce implică responsabilitatea, conceptul acesta devine chiar o expresie a unicității conștiinței, întreaga gravitate a iubirii aproapelui” (Cozma, Măgurianu, 2008, citat de Sandu, A., 2012, p. 109). Responsabilitatea managerului instituției, dar și responsabilitatea și responsabilizarea cadrelor didactice reprezintă latura moralității acestora, raportată la normele și principiile morale, dar și la categoriile de datorie, obligație și drept. Prin structura algoritmului conturat, liderii transăit organizației mesaje simbolice cu privire la cultura și valorile organizaționale: egalitatea de șanse, imparțialitatea, dreptatea, sinceritatea, rigurozitatea, echitatea, prin abordarea în aceeași manieră a situațiilor-problemă similare, empatia sau spiritul civic. Subordonații-cadrele didactice sunt cei care în activitatea instructiv-educativă multiplică aceste mesaje simbolice, valorile culturii organizaționale, standardele de conduită profesională, atitudinile, convingerile, normele și obiceiurile care există și care constituie etosul organizației. La nivelul microactivităților, cadrele didactice multiplică etica managerului, care, de cele mai multe ori, la nivelul instituției de învățământ românesc, adoptă strategii populiste, mulțumind indivizi, cu interese bine definite, neurmărind interesele instituției. Urmărind acest conflict de interese, cu consecințe la nivelul integrității personale și al credibilității și al prestigiului profesional, considerăm că aspectele negative ale procesului de reformă educațională au drept cauză majoră deciziile greșite sau luate în funcție de interesele politico-economice exercitate drept de stat sau anumite grupări parlamentare asupra educativului.

Este necesar să luăm în vedere și Dispozițiile generale ale noului proiect al Codului de Etică pentru Învățământul Preuniversitar elaborat în baza Art. 10 și a Art. 16 din *ordinul ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului nr. 5550/ 2011 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului național de etică din învățământul preuniversitar care prevăd* (<http://www.edu.ro/index.php/articles/16858>):

„Art. 10. Personalul din sistemul de învățământ preuniversitar responsabil cu instruirea și educația, în mod particular cadrele didactice care îndeplinesc funcții de conducere, de îndrumare și control sau care sunt membri în structuri de conducere, vor respecta și aplica următoarele norme de conduită managerială:

- a) respectarea criteriilor unui management eficient al resurselor;
- b) promovarea standardelor profesionale și morale specifice;
- c) aplicarea obiectivă a reglementărilor legale și a normelor etice;
- d) evaluarea corectă conform prevederilor din fișa postului;
- e) selectarea personalului didactic și a personalului didactic auxiliar de calitate, conform legislației în vigoare;
- f) interzicerea oricărei forme de constrângere ilegală și/sau ilegitimă, din perspectiva funcției deținute;
- g) respingerea oricărei forme de abuz în exercitarea autorității;
- h) interzicerea oricărei forme de hărțuire a personalului didactic, indiferent de statutul și funcția persoanei hărțuitoare;
- i) exercitarea atribuțiilor ierarhic-superioare, din perspectiva exclusivă a evaluării, a controlului, a îndrumării și a consilierii manageriale corecte și obiective”.

Promovarea integrității instituționale, dar și conduita etică a managerului din timpul exercitării atribuțiilor profesionale din instituția de învățământ și din afara acesteia reprezintă un model pe care subordonații îl vor multiplica la nivel etic, în cadrul activităților didactice. De asemenea, conduita personală ireproșabilă din punct de vedere moral și etic a managerului în comunitatea profesională, dar și la nivelul comunității locale, este considerată de opinia publică și organizație un element definitoriu al succesului profesional și al eficienței managementului instituțional. În asigurarea succesului instituțional, a obligațiilor sociale și profesionale din ce în ce mai diverse, mulți manageri nu mai acordă atenție standardelor morale, nu mai au o atitudine etică de acceptare a diversității sociale și profesionale, dar și de situare pe poziție de egalitate de șanse profesionale, la nivelul organizației, din punctul de vedere al abordării valorilor etice, cu aceea a cadrelor didactice. Abordarea egalității de șanse profesionale pentru toți subordonații reprezintă, la nivelul instituțional, transpunerea în practică decizională a principiului echității și al dreptății, dar și al distributivității. Însă lista cu imoralități ale managerului asupra subordonaților este relevantă, iar literatura de specialitate, prin Hornstein și colaboratorii, a promovat teoria lipsei de respect a managerului, analizând diferențele dintre stilul centrat pe sarcină și modalitățile de centrare pe relațiile umane, prin nemotivarea subordonaților sau printr-o lipsă de respect abuzivă față de aceștia, alcătuită din opt dimensiuni comportamentale: egoism, minciună, favoritism, coerciție, cruzime, constrângere, zeificare și lipsă de recunoștință (Blase, J., 2002, citat de Ghiațau, R., 2011, pp. 140-141). Astfel, studiile au subliniat că managerii au comportamente abuzive mai frecvente decât colegii, de la avertizarea în secret a unor subordonați până la fraudă organizației și producerea unor daune asupra organizației: șantajul, mita, agresiunea verbală, agresiunea fizică, bârfa, discriminarea, necinstea, spionajul, fraudă, lipsa de respect, intimidarea, minciuna, lipsa de informare, violarea secretului personal, răzbunarea, sabotajul, hărțuirea sexuală, consumarea de alcool și/sau droguri, furtul, amenințările,

reținerea informației, avertizarea în secret a managerului despre colegi etc. (<http://www.business24.ro/leadership/lideri/managementul-comportamentelor-nedorite-i-1548937>).

Vă propunem un moment de reflecție și analiză personală asupra comportamentelor nedorite regasite în diverse instituții de învățământ:

Identificați situațiile-problemă pentru:

- Manifestări active, directe, la nivel fizic;
- Manifestări active, indirecte, la nivel fizic;
- Manifestări pasive, directe, la nivel fizic;
- Manifestări pasive, indirecte, la nivel fizic;
- Manifestări active, directe, la nivel verbal;
- Manifestări active, indirecte, la nivel verbal;
- Manifestări pasive, directe, la nivel verbal;
- Manifestări pasive, indirecte, la nivel verbal.

Întocmiți liste cu soluțiile identificate la situațiile-problemă cu o rezonanță la nivelul regulamentelor și al codurilor deontologice.

Formulați criterii de analiză a soluțiilor identificate.

Evaluați soluțiile propuse de către dumneavoastră și propuneți o decizie de politică managerială.

Managerii instituțiilor de învățământ trebuie să creeze climatul etic privind transparența procesului decizional, conturarea unui comportament autonom față de decizia etică, prin recunoașterea autonomiei etice a cadrelor didactice și a dreptului individual al acestora de a adera la unul sau mai multe curente etice existente la nivelul comunității profesionale, în vederea fundamentării propriei viziuni etice și deontologice.

Recomandări asupra dilemelor etice de la nivelul instituțional în vederea îmbunătățirii actului decizional (adaptate după Sandu, A., 2012):

- ✓ Identificarea problemelor deontologice cu care cadrele didactice se confruntă ca și cauze ale dilemelor etice;
- ✓ Evaluarea gradului de înțelegere a problemelor etice cu care cadrele didactice se confruntă și a naturii dilemelor etice;
- ✓ Explorarea reacțiilor subordonaților față de diversele implicații ale soluțiilor avansate de către aceștia, pentru elaborarea planului de acțiune în vederea rezolvării problemelor etice;
- ✓ Nevoile și așteptările cadrelor didactice față de rezolvarea problemelor etice;
- ✓ Respectarea autonomiei cadrelor didactice în procesul de evaluare a acțiunilor derulate, în vederea rezolvării problemelor etice;
- ✓ Rolul managerului este de a facilita procesul reflexiv la nivel organizațional și de a anticipa traiectoria problemelor etice care frânează dezvoltarea organizației.

Recomandări adresate managerilor asupra dilemelor etice în vederea îmbunătățirea climatului etic din instituția de învățământ (adaptate după Sandu, A., 2012):

- Angajarea etică și implicarea necondiționată în analiza și evaluarea soluțiilor propuse, în vederea rezolvării problemelor etice;
- Angajarea etică și implicarea necondiționată în activitățile coordonate, în vederea atingerii obiectivelor strategice ale organizației;
- Obiectivitate, responsabilitate, sociabilitate, asigurarea unei armonii sociale, competențe de comunicare și relaționare, empatia, ca reacție la înțelegerea și rezolvarea problemelor etice cu care cadrele didactice se confruntă în activitatea didactică, discreție, stăpânire de sine, inteligență, confidențialitate etc.;
- Angajarea etică și implicarea necondiționată în gestionarea corectă a resurselor organizației, în funcție de particularitățile acesteia;

➤ Inițierea unor traininguri și ateliere pentru clarificarea problemelor etice cu care cadrele didactice se confruntă și găsirea soluțiilor etice din diversele modele de practică etică, în vederea conturării climatului adecvat al instituției;

➤ Instituirea unor căi de comunicare nonformală, dar și de interacțiuni comportamentale, care să întărească faptul că fiecare cadru didactic este remarcat și valorizat la nivelul instituțional ca persoană și ca individ, nu doar ca subordonat cu drepturile și obligațiile aferente;

➤ Instituirea unui climat decizional în care deciziile se iau prin consens, în baza concepției că schimbarea și ideile noi sunt preluate de la nivelul managementului de supervizare.

Atât managerii, cât și cadrele didactice implicate în relația lider-angajat sau lider-subordonat, trebuie să-și construiască sistemul de relații psihosociale din interiorul comunității profesionale, prin respectarea unor norme și valori etice și de integritate:

- ◆ respectul pentru individ și munca acestuia;
- ◆ munca liderului, dar și a membrilor organizației este în interesul comunității profesionale, a instituției de învățământ;
- ◆ integritatea profesională;
- ◆ respectarea confidențialității;
- ◆ libertatea de a comunica liber neconstrâns de relația de subordonare;
- ◆ respectarea colegialității profesionale în relația de subordonare;
- ◆ oferirea respectului și a feedbackului profesional;
- ◆ fidelitatea față de grupul profesional și instituția de învățământ;
- ◆ responsabilitatea socială prin anticiparea nevoilor socio-culturale și educaționale ale grupurilor defavorizate și implicarea în acțiunile educaționale privind soluționarea lor;
- ◆ responsabilitatea în act, orientată către acțiunea profesională și rezultatele ei.

- Realizați un eseu/Proiectați o dezbatere pornind de la definirea managementului educațional științific, ca rațional și creativ: „știința și arta de a pregăti resurse umane, de a forma personalități, potrivit unor finalități acceptate de individ și societate” (Jinga, Ioan, 1993).
- Proiectați o dezbatere în care să evidențiați tehnici de combatere a abuzului verbal în cadrul organizației, dar și evoluția legislației privind agresivitatea verbală și hărțuirea sexuală.

5.8. DEONTOLOGIA RELAȚIILOR PSIHOSOCIALE DIN CADRUL PARTENERIATELOR ȘCOALĂ-FAMILIE-COMUNITATE

Nivelul de dezvoltare economică a unei țări, dar și modernitatea sa sunt susținute de preocuparea cât mai intensă a societății pentru politica sa educațională. Schimbările din sistemul de învățământ sunt generate de politici educaționale caracterizate prin coerență, flexibilitate, continuitate și raportarea la globalitate. Însă de cele mai multe ori programele de guvernare nu au construit o politică educațională unitară, coerentă pe termen lung, iar acest aspect s-a reflectat prin factorii decizionali aflați la conducerea sistemului. După 25 de ani de la Revoluția din decembrie 1989, discutăm de reforma învățământului, care încă, în această perioadă, nu a găsit direcția de acțiune și substanțialitatea, eșuează printre standardele avansate ale reformelor contemporane din sistemele de învățământ. În această realitate a educației globale, instituția școlară a dezvoltat dialogul la nivelul comunității, prin acțiunile educative de cooperare și colaborare în sprijinul educabilului. Activitatea de parteneriat educațional vine și în întâmpinarea unei obiectiv major al educației, integrarea individului în comunitate. Este centrată pe abordarea de tip curricular, fiind deschisă problemelor educaționale comunitare și flexibilă la nivelul relațiilor existente între instituțiile din sfera

publică și privată implicate direct sau indirect, cu varietatea de servicii socioeducaționale, în realizarea sarcinilor plurivalente. Pe fondul strategiilor concepute la nivelul Consiliului Europei și cu sprijinul Uniunii Europene, s-au dezvoltat parteneriatele cu familia, ca un angajament mutual profesori-părinți, concretizat într-un contract parental și parteneriatul cu comunitatea și autoritățile locale, unde școala și-a regăsit la nivelul comunitar poziția sa de instituție fundamentală, care catalizează în jurul ei, prin mecanismele specifice, factori comunitari și, autoritățile contribuind la structurarea unui sistem complex de relații de colaborare. Nivelul de calitate a acestui tip de parteneriate școală-familie este dependent de mai multe caracteristici, care asigură succesul parteneriatului: dezvoltarea competenței de parteneriat din punctul de vedere al funcționalității, al eficienței parteneriatului, al gradului de responsabilitate și disponibilitate cu care cadrele didactice și familia se angajează în parteneriat, atractivitatea și consistența activităților propuse în parteneriat etc. Din analiza unor parteneriate și ținând cont de exigențele profesionale, s-a constatat că insuccesul în parteneriatele cu familia este determinat de factorii care determină barierele în relațiile parteneriatului. Modalitatea cea mai eficientă de evaluare a limitelor și a curențelor din practica profesională o reprezintă modalitatea de monitorizare etică a activității de parteneriat.

Se pot stabili o serie de reguli și principii de bună practică care să vizeze conduita profesională a cadrelor didactice angrenate în acest tip de parteneriat. Recomandări:

- ◆ Identificarea problemelor etice la nivelul parteneriatului cu familia;
- ◆ Confidențialitatea în înregistrarea datelor: modul de utilizare a informațiilor analizate și gestionate în acest parteneriat trasează limitele confidențialității;
- ◆ Lipsa unui acord între părți/protocol nu permite expunere publică a datelor care ar putea aduce deservicii familiei;
- ◆ Integritatea morală;

- ◆ Responsabilitatea în distribuirea resurselor financiare, umane, temporale, didactice, informaționale;

- ◆ Rolurile și responsabilitățile partenerilor sunt distribuite profesional;

- ◆ Evaluarea nivelului de înțelegere a problemelor etice cu care se confruntă unul dintre parteneri și identificarea măsurilor pentru diminuarea sau eliminarea efectelor negative ale dilemelor etice;

- ◆ Explorarea reacțiilor familiei față de diversele activități opționale în parteneriat în care este implicată, dar și a reacțiilor față de măsura de diminuare sau eliminare a efectelor negative ale dilemelor etice;

- ◆ Respectarea principiului autonomiei în activitatea de colaborare, de atragere a părinților în acest parteneriat mutual, având ca obiectiv major inserția socială și profesională a educabilului;

- ◆ Evitarea prejudecăților de natură etică atribuite fiecărui partener în forma de colaborare sau în activitățile derulate;

- ◆ Atitudinea pozitivă față de forma de colaborare cu familia, dar în același timp față de scopul parteneriatului;

- ◆ Reacția empatică în cadrul sistemului de relaționare la nivelul parteneriatului;

- ◆ Competența de a comunica și de a se relaționa a cadrelor didactice accentuează rolul motivației și al implicării familiei în activitățile de parteneriat;

- ◆ Angajarea etică a cadrelor didactice în identificarea, analiza, evaluarea și diminuarea sau eliminarea efectelor negative ale dilemelor etice generate de problemele de factură etică din parteneriat;

- ◆ Gestionarea problemelor etice generate în parteneriat, în funcție de specificitatea problematicii de ordin etnic, rasial, cultural, gen sau a aceleia generate de problemele de origine sexuală, care implică stereotipii specifice.

Principiile și regulile care asigură eficiența parteneriatului cu comunitatea și autoritățile sunt stabilite de părți în acordul etic, care va monitoriza la nivelul parteneriatului dilemele de etică care decurg și va trasa principiile rezolvării problemelor de etică cu care se confruntă în parteneriat. În analiza

dilemelor etice trebuie să se țină cont de următoarele recomandări (adaptat după principiile care guvernează conduita profesională a funcționarilor publici, Nicolae Radu și colaboratorii, 2010, Legea nr.7/2004):

- ◆ Respectarea Constituției României și a cadrului legislativ care sprijină cooperarea dintre instituția de învățământ – comunitate și autorități;

- ◆ Reglementarea conflictului de interese financiare, comerciale, social-politice și strategice;

- ◆ Echitatea în abordarea în aceeași manieră a problemelor prioritare la nivelul parteneriatului;

- ◆ Spiritul civic prin respectarea cadrului legislativ și derularea unor activități care să îmbunătățească accesul educabililor la un învățământ de calitate, în conformitate cu scopul societății, de a avea o societate cu o creștere economică inteligentă, durabilă pentru întreaga populație a țării;

- ◆ Acordarea, în cadrul parteneriatelor, unei categorii de populație școlară dezavantajată și vulnerabilă de protecție socială;

- ◆ Promovarea egalității de șanse pentru populația țintă;

- ◆ Responsabilitatea profesională și răspunderea publică pentru acțiunile derulate în parteneriat;

- ◆ Atitudinea de excelență în activitatea de parteneriat;

- ◆ Integritatea morală în cadrul relațiilor de cooperare și colaborare dintre instituția școlară și organizațiile nonguvernamentale sau agenții economici;

- ◆ Deschidere către ideile inovatoare și transparența în relațiile de colaborare;

- ◆ Cinstea și corectitudinea în cadrul relațiilor comerciale, strategice și filantropice.

În această nouă arhitectură socială, măsura eficacității școlare este dată nu numai de modalitatea în care instituția școlară și-a atins finalitățile educaționale propuse, ci și de noul rol pe care autoritatea școlară îl are în societate. Astfel, Patricia A.L. Ehrensall (2003), în articolul „The Three Faces of Power: The U.S. Supreme Court's Legitimization of School Authority's Parental, Police, and Pedagogic Roles” (<http://eaq.sagepub.com/content/39/2/145.abstract>), identifica trei roluri majore ale autorității școlare: Agent al statului; Serviciile educaționale îndeplinesc și rolul custodial; Serviciile educaționale sunt și servicii tutelare.

Identificând exigențele etice din articolul „The Three Faces of Power: The U.S. Supreme Court's Legitimization of School Authority's Parental, Police, and Pedagogic Roles” al Patriciei A.L. Ehrensall, stabiliți avantajele și dezavantajele rolurilor majore ale autorității școlare în societatea contemporană din România.

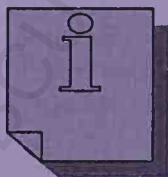
5.9. DEONTOLOGIA UTILIZĂRII NOILOR TEHNOLOGII DE INFORMARE ȘI COMUNICARE ÎN SISTEMUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT

Procesul mondializării a influențat într-un mod caracteristic și direcțiile de acțiune și dezvoltare ale educației. Deși constituie un fenomen controversat al societății actuale, el a influențat prin mecanismele sale raporturile socioculturale și politico-economice, dezvoltând moduri noi de acțiune și de gestionare a diversității în palierul vechi-nou, local-regional, național-internațional sau individual-comunitar. Într-o societate în care cunoașterea influențează acțiunile individului, dar și valorizarea acestuia, orice formă de cunoaștere și de acces la aceasta reprezintă o forță și un atu pentru individ. Îi deschide noi orizonturi sociale și profesionale și îi oferă oportunitatea de a

acționa și de a schimba o stare de fapt. Dezvoltarea infrastructurii mentale a societății românești reprezintă o prioritate națională (Legea nr.1/2001), iar democratizarea cunoașterii nu se mai realizează numai prin acțiunea educației într-o formă organizată, ci și în interiorul unui nou spațiu-cyberspațiul, care are proprietatea extensivității, a conectării imediate a tuturor noilor utilizatori. Cyberspațiul reprezintă „totalitatea informațiilor care se mișcă între diferiții comunicatori prin intermediul noilor media” (Cucoș, C., 2009, p. 52). Discutăm de o emancipare a cunoașterii, care își fundamentează noul sistem de valori într-un alt timp și spațiu, devenind o forță în societate, care prin instrumentele sale ar trebui să anihileze celelalte seturi de valori. În actuala interconectivitate discutăm de ipostaza mondializării cyberculturii; această nouă metaforă a realității umane, care ne subliniază existența unei alte dimensiuni și modalități a universalului și a universalității (Cucoș, C., 2009); implicit cu repercusiuni și asupra educației instituționalizate, prin valorificarea educației permanente. În acest context, discutăm de problemele legate de etica utilizării noilor tehnologii informaționale și de comunicare în:

- Formarea personală și profesională a cadrelor didactice;
- Noile tehnologii – resurse informative și formative în activitatea didactică;
- Gestionarea relațiilor educabililor cu noile tehnologii.

În urmă cu mai bine de 20 de ani, când noile tehnologii au devenit uzuale în instituția de învățământ, contribuind la prefigurarea noilor experiențe de învățare și formare pe care le parcurg educabilii, cadrele didactice au constatat că utilizarea TIC în activitatea de predare-învățare contribuie la eficientizarea acesteia, dar și la optimizarea componentelor procesului instructiv-educativ.

Astfel, au fost determinate stadiile evolutive în utilizarea educațională a TIC (Glava, C., 2009, pp. 93-94):

➤ „TIC ca un instrument de utilizat în întreg curriculumul sau în predarea unor discipline separate în care accentul se pune pe dezvoltarea unor deprinderi, a unor cunoștințe, a unor atitudini de utilizare a TIC;

➤ TIC ca instrumente de eficientizare a învățării și de sporire a calității produselor de învățare ale elevilor în cadrul curriculumului și a proceselor de învățare clasice;

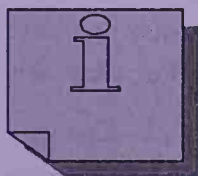
➤ TIC ca element component integrant al reformelor curriculare mai cuprinzătoare, care ținesc modificare nu doar a modului în care elevii învață, ci și a conținutului învățării;

➤ TIC ca parte integrantă a reformelor educaționale care ținesc modificări în organizarea și structurarea școlii în esența sa, respectiv modificări de politică educațională”.

Aceste modificări la nivel conceptual au trezit atât în rândul cadrelor didactice, dar și al elevilor și al părinților interogații referitoare la modul de gestionare a noilor tehnologii: Cine promovează informația? Cine utilizează informația? Care este scopul utilizării? La ce vârstă optimă se poate gestiona această informație? Care sunt mecanismele ce trebuie dezvoltate pentru asigurarea controlului asupra informației? În formarea individuală și profesională, cadrul didactic autohton a urmat activități de formare inițială și continuă în alfabetizarea digitală pentru cunoașterea pachetului ECDL și pentru formarea complexului de competențe necesar profilului său profesional. Dar mulți educatori autohtoni în cadrul activităților didactice s-au văzut devansați de către elevi în ceea ce privește utilizarea NTIC în sistemul de învățământ, fiind nevoiți să-și formeze competențele tehnologice și de comunicare. Astfel, educatorul este nevoit să-și regândească raportul față de cunoaștere, în special cybercultura, ca un nou referențial în învățare, dar și față de relațiile sale cu educabilii, care cunosc această cultură a noului cyberspațiu. Actuala cybercultură devine un concurent informațional pentru cadrul didactic, care, într-un timp relativ scurt, asistă la îmbogățirea inteligenței colective și este nevoit să

contribuie la rândul său la gestionarea comunitară a cunoașterii. Cadrul didactic nu mai este singurul care deține informația, iar actul de predare nu va mai însemna doar transmitere de noi cunoștințe, ci este o experiență de învățare și formare, devine o problemă de organizare și conducere a proceselor de învățare la educabil. Tehnologiile informale au condus spre schimbări semnificative de paradigme, iar utilizarea NTIC în sistemul de învățământ a dezvoltat un spațiu virtual, dematerializat și delocatizat, unde educabilul nu mai este nevoit să se deplaseze către spațiul generator de cunoaștere, ci cunoașterea vine către educabil. Din această cauză instituțiile educaționale sunt nevoite să-și dezvolte mecanismele de gestionare a transmiterii informației, dar și a logisticii adecvate.

Mediile virtuale create reprezintă surse inepuizabile de informații, încât actanții educaționali pot beneficia de (Cucoș, C., 2009, pp. 55-56):

- „Conținuturile vehiculate, programe, discipline, manuale electronice, suporturi pedagogice, cursuri de formare, conținuturi adiacente etc.;
- Proceduri și instrumente de evaluare formativă care stimulează progresia în învățare, instrumente de evaluare sumativă (examinări virtuale, portofolii etc.), dar și evaluarea de cunoștințe în linie, educabil-educabil, în grupuri sau forumuri;
- Resurse de sprijin logistic și pedagogic: biblioteci virtuale sau documente, resurse informatice și birocratice, instrumente logistice, suporturi informatice diverse;
- Mediul extracurricular: dinamica campusului virtual, posibilități de recreere, divertisment sau informații utile;
- Proceduri de gestiune specifice formării: gestionarea evaluărilor, a notărilor, a certificărilor, proceduri de selecție a

candidaților, modalități de înscriere, proceduri de gestionare a taxelor, acces la sursele disponibile”.

Componentele procesului de învățământ, elementele specifice managementului instituțional, activitatea cadrului didactic la catedră, toate se regăsesc în mediul virtual. Îndrumările privind managementul educațional și managementul clasei de elevi, îndrumările metodice date debutanților se regăsesc în mediul virtual. Însă utilizarea NTIC de către binomul educațional deschide probleme legate de etica și deontologia utilizării NTIC în educație:

- Drepturile și obligațiile internauților;
- Utilizarea spațiului virtual în funcție de domeniul de studiu, vârstă, gen;
- Consecințele social-economice și culturale ale utilizării NTIC;
- Politica de utilizare a informațiilor;
- Politica de selecție a informației în baza importanței și consistenței sale științifice și profesionale.
- Conștientizarea de către internauți a riscurilor la care se supun prin utilizarea informației NTIC, dar și prin prelucrarea fără o adecvare logică și psihopedagogică a informației la nivelul de înțelegere al subiectului care a selectat informația;
- Dezvoltarea interesului pentru norme de bună practică în publicarea științifică: drepturile de autor, licențierea materialelor științifice.

Utilizarea NTIC în educație a condus și la dezvoltarea în sistemul public și privat românesc a învățământului deschis la distanță, care se concentrează în utilizarea sistemelor de învățare prin intermediul TV-ului și al radioului, al sistemelor de învățare multimedia sau al sistemelor de învățare bazate pe tehnologiile internetului.

Sistemul de școlarizare din învățământul la distanță ridică probleme de etică semnificative legate de:

- modul de diseminare a materialelor educaționale de instruire către cursanți și adoptarea unor măsuri de confidențialitate a informației transmise între tutore și cursant;

- Activitățile de predare-învățare-evaluare sunt proiectate prin raportare la performanțele de dezvoltare și transfer ale cunoașterii și tehnologiei ID;

- Proiectarea activităților tutoriale;
- Flexibilitatea sistemului pentru a asigura consilierea, îndrumarea diferențiată și personalizată a cursanților-studenți;

- Comunicarea bidirecțională care are un ridicat caracter individualizat;

- Elaborarea materialelor de studiu în tehnologia ID;
- Relația pedagogică este tutore-cursant și cursant-grupa de cursanți-studenți;

- Utilizarea adecvată a tehnologiilor pedagogice de predare-învățare-evaluare specifice (Project Based Learning, Problem Based Learning sau prin platforma e-learning Blackboard);

- Regândirea sistemului de evaluare continuă și sumativă/finală.

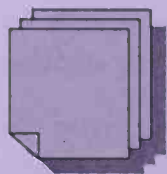
O altă problemă legată de etica evaluării și a examinării o reprezintă mecanismul de fraudare în educație, din ce în ce mai dezvoltat de către examinați, care recurg la o serie de mijloace prin care să fraudeze examenele și implicit sistemul de evaluare.

Internetul abundă de mesaje mediatice care favorizează educabilii în fraudarea examenelor. Un astfel de exemplu este și Site-ul <http://www.yoda.ro/stiinta/cea-mai-tare-metoda-de-copiat.html>, care prezintă un mesaj ce are peste 1300000 de vizualizări și nu cântărește foarte atent consecințele în ceea ce privește

schimbările indezirabile în comportamentul elevilor și al studenților.

„Cea mai tare metoda de copiat! Nimeni nu se va prinde. Ce a inventat un Copil! Metoda creată de el te va lăsa mască! Profesorii n-au nicio șansa să-l prindă: Un copil din Franța a inventat un dispozitiv fantastic, care te ajută să copiezi la școală fără să fii prins! Tehnica lui este discretă, nu le dă de bănuț profesorilor. Tot ce trebuie să faci e să stai cuminte în bancă și răspunsurile vin la tine. Băiatul e pasionat de electronică și a creat un sistem special, pentru care a dat toate detaliile pe site-ul lui. El a modificat penarul și pixul cu care scrie la examen ca să comunice unul cu altul și să îi livreze informațiile”.

Explicați rezistența în timp a unui astfel de mesaj mediativ.

Argumentați importanța familiarizării elevilor și a studenților cu normele etice necesare manifestării acestora în cyberspațiu.

Având acest exemplu, construiți un cod etic privind utilizarea NTIC în sistemul de învățământ.

Creșterea numărului de utilizatori și de servicii de telefonie mobilă a făcut ca piața emergentă din România să dezvolte parteneriate cu operatorii de telefonie mobilă pentru a permite accesul utilizatorilor la noile servicii. Astfel, s-a construit peste noapte o nouă piață de servicii de „gadgeturi”. Pentru examinați, gadgeturile au devenit soluții informatice pentru copiat la examene, fraudând examenele. Minicamere ascunse în nasture, stilou, pix cu cerneală invizibilă, telefoanele mobile cu internet, Casca pentru copiat cu bluetooth, cea mai cunoscută metodă high-tech pentru copiat, ochelarii wireless cu microcască ce au

integrat un bluetooth cu microfon sunt mijloace învechite de fraudare. Oricât ar părea de imoral, pe piața liberă a internetului gadget-urile pentru copiat la examene au evoluat. Astfel, avem papionul, cravata, portofelul pentru copiat, care permit legătura cu un telefon sau stickul Nokia & MicroCaska MC1000, nedetectabile 100%. Singura soluție a examinerilor o reprezintă monitorizarea video a examenelor împotriva tentativelor de fraudare, care responsabilizează examinatul, subliniind caracterul moral sau imoral al acestuia. Însă nu trebuie să devenim exagerați și extremiști în procesul de evaluare și într-un mod intenționat să utilizăm camerele video ascunse, neautorizate de MEN sau instituția de învățământ la care se desfășoară procesul de evaluare în vederea monitorizării și a înregistrării comportamentului indecent al educabilului sau al unui comportament neprofesional al cadrului didactic într-un spațiu destinat procesului instructiv-educativ.

Vă propunem un moment de reflecție și analiză personală prin construirea într-o structură interogativă a sferei de preocupare a deontologiei utilizării NTIC în sistemul de învățământ:

- ◆ Mesajele difuzate pe rețelele de internet privind fraudarea examenelor reprezintă un real pericol pentru educabili?
- ◆ Propuneți soluții pentru această problematică.
- ◆ Evaluați soluțiile propuse și propuneți soluții alternative de politică educațională.

Există în instituția dumneavoastră criterii de evaluare a producțiilor cu impact negativ asupra elevilor plasate pe internet?

S-au organizat în instituția dumneavoastră seminare pentru cadrele didactice privind cunoașterea legislației privitoare la dreptul de proprietate intelectuală?

Care sunt soluțiile avansate de instituția dumneavoastră în ceea ce privește interzicerea materialelor existente pe internet în fraudarea temelor elevilor și ale studenților?

Sarcini de reflecție și exerciții aplicative:

- Comentați aserțiunea: „E nevoie de o știință ca de o scară pe care urcăm, pentru a coborî în noi înșine” (Plotin).

- Explicitați și reinterpretați ideea de libertate în contemporaneitate.

- Realizați un eseu reflexiv pe tema: „Singura libertate care își merită cu adevărat numele este aceea de a ne urmări propriul nostru bine, în propriul nostru chip, atâta vreme cât nu-i privăm pe alții de al lor sau cât nu le împiedicăm efortul de a și-l dobândi” (John Stuart Mill, Despre libertate).

- Comentați afirmația potrivit căreia „A se apropia de această enigmă, care este Omul... și în care flutură o flacără care este conștiința noastră și care judecă toată lumea, tot ce există, și pe sine” reprezintă un îndemn în fața cercetării cunoașterii (Anton Dimitriu, 1985, p. 94).

- Proiectați o dezbatere pe tema: Libertatea opiniei ca problemă etică și gnoseologică.

- Analizați modul specific în care libertatea ideilor reprezintă pentru societatea contemporană o metaforă clasică sau modernă.

- Pornind de la principiul filosofiei lui Descartes „cuget, deci exist”, realizați un eseu de trei pagini construit pe fundamentul filosofiei sale „veracitatea divină”.

- Realizând un studiu de caz, identificați rolul respectării și consecințele nerespectării principiului raportării la axiologie.

- Având ca punct de plecare pledoaria clasică pentru libertatea individuală a lui John Stuart Mill, realizați un eseu/proiectați o dezbatere pe tema: „Cum este și cum evoluează libertatea academică?”

- Argumentați aserțiunea: „Divinitatea este suprema existență și valoare pentru om”.

- Analizați următorul citat din perspectiva postmodernă a legitimizării cunoașterii și a învățământului prin performativitate: „Tradiția, mentalitatea, stilul de viață etc. nu sunt nici lucruri, nici simple fenomene sau stări psihice colective, ci elemente ale spiritului obiectiv. Lumea în care trăiesc oamenii nu este o simplă lume a lucrurilor” (Nicolae Râmbu, 1997).

- Valorificând teoria metafizică a valorii, susținută de filosoful W. Ostwald, unde valoarea „e strâns legată cu viață și condiționată de particularitățile vieții”, proiectați un sistem de valori educaționale specifice microgrupului psiho-social pe care îl manageriați.

- Având ca reper postulatul lui Louis Lavelle, valorificat de către Nicolae Râmbu în *Filosofia valorilor* („cele mai umile aspecte ale realului pot întruchipa, în anumite circumstanțe, valori, pot primi pecetea spiritului. Rezultă că spiritele cele mai puternice sunt cele capabile de a conferi semnificație și valoare cât mai multor lucruri. Astfel, cel a cărui conștiință este nobilă este totdeauna cel care are tendința de a descoperi în realitate cele mai frumoase și mai bune lucruri și fapte, aspecte care scapă unei persoane josnice. De asemenea, vocația celui nobil este înclinată să ajute la depășirea răului, mai degrabă decât să privească pasiv, să dispere, să se lamenteze sau să blesteme”), realizați un inventar de interogații pedagogice referitoare la profesionalizarea carierei didactice.

- Analizați următorul citat: „Culturile mici n-au valoare, decât în măsura în care încearcă să-și înfrângă legea lor, să se descătușeze dintr-o condamnare care le fixează în cămașa de

forță a anonimatului. Legile vieții sunt unele la culturile mari și altele la culturile mici” (Emil Cioran, p. 10).

- Având ca reper tema de meditație a lui Emil Cioran, tragedia culturilor mici, reflectați asupra avantajelor și a dezavantajelor pe care acestea le au în societatea postmodernă.

- Care este modalitatea de intervenție pedagogică a dumneavoastră în aria curriculară abordată?

- Cum priviți evoluția conținuturilor curriculare din perspectiva dinamicii pieței locurilor de muncă?

- Cum priviți evoluția conținuturilor curriculare din perspectiva parteneriatului școală-familie-comunitate?

- La disciplina de specialitate în studiul unei teme explicați procesul de transpunere didactică.

- Formulați un set de interogații referitoare la sistemul de valori selecționat din cunoașterea savantă, din practicile sociale și din cultura școlară sui generis.

- Proiectați o dezbatere pe tema: Modalități inovatoare de organizare a conținuturilor de învățământ.

- Realizați un eseu reflexiv pe tema: Cultura etică – factor de optimizare a activității profesionale a cadrelor didactice.

- Rezolvați un conflict de interes în cercetarea pedagogică întreprinsă de dumneavoastră.

- Argumentați rolul respectării și consecințele nerespectării normelor etice în spațiul evaluării școlare.

BIBLIOGRAFIE

- Abric, J. Claude, (2002), *Psihologia comunicării. Teorii și metode*, Editura Polirom, Iași.
- Agabrian, M., (2008), *Strategii de comunicare eficientă*, Editura Institutul European, Iași.
- Albu, G., (2008), *Comunicare interpersonală*, Editura Institutul European, Iași.
- Albu, G., (2013), *Grijile și îngrijorările profesorului*, Editura Paralela 45, Pitești.
- Albulescu, I., (2003), *Educația și mass-media. Comunicare și învățare în societatea informațională*, Editura Dacia, Cluj-Napoca.
- Apel, Karl-Otto, (2001), *The Response of Discourse Ethics* disponibil [https://books.google.ro/books?id=AlkolVD3MOYC&pg=PR3&lpg=PR3&dq=Apel, +Karl-Otto, +%282001%29, +The+Response+of+Discourse+Ethics, +Peeters, +Leuven&source=bl&ots=Y1edg2bMtS&sig=ZGo1iIN6empKM-JSeYxAhZzmLZk&hl=ro&sa=X&ei=YwhOVf6NOoaksgHDxYHwAQ&ved=0CEAQ6AEwBQ#v=onepage&q=Apel%2C%20Karl-Otto%2C%20\(2001\)%2C%20The%20Response%20of%20Discourse%20Ethics%2C%20Peeters%2C%20Leuven&f=false](https://books.google.ro/books?id=AlkolVD3MOYC&pg=PR3&lpg=PR3&dq=Apel,+Karl-Otto,+%282001%29,+The+Response+of+Discourse+Ethics,+Peeters,+Leuven&source=bl&ots=Y1edg2bMtS&sig=ZGo1iIN6empKM-JSeYxAhZzmLZk&hl=ro&sa=X&ei=YwhOVf6NOoaksgHDxYHwAQ&ved=0CEAQ6AEwBQ#v=onepage&q=Apel%2C%20Karl-Otto%2C%20(2001)%2C%20The%20Response%20of%20Discourse%20Ethics%2C%20Peeters%2C%20Leuven&f=false).
- Apel, Karl-Otto, (2001), *The Response of Discourse Ethics*, Peeters, Leuven.
- Bell, H. Arthur, (2007), *Gestiunea conflictelor în organizații. Tehnici de neutralizare a agresivității verbale*, Editura Polirom, Iași.
- Bocoș, Mușata, (2003), *Cercetarea pedagogică. Suporturi teoretice și metodologice*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Bocoș, Mușata, (2003), *Teoria și practica cercetării pedagogice*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Bocoș, Mușata, (2007), *Didactica disciplinelor pedagogice. Un cadru constructivist*, Editura Paralela 45, Pitești.
- Bocoș, Mușata; Albulescu, Ion, (coord.), (2008), *Studii de pedagogie universitară*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Bocoș, Mușata; Jucan, Dana, (2008), *Teoria și metodologia instruirii. Teoria și metodologia evaluării. Repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor*, Editura Paralela 45, Pitești.

- Boza, Mihaela, (2010), *Atitudinile sociale și schimbarea lor*, Editura Polirom, Iași.
- Butnar, S., (2009), *Educația pentru diversitate culturală*, în vol. „Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice”, coord. Cucoș, Constantine, Polirom, Iași, pp. 569-591.
- Cândea, Rodica, (1996), *Comunicarea managerială*, Editura Expert, București.
- Chiriac, Violeta, trad. (2005), *Etica și eficiența profesională*, Ediția a II-a, Editura All, București.
- Chiriac, Violeta, trad. (2005), *Etica și eficiența profesională*, Ediția a II-a, Editura All, București.
- Chiș, Vasile, (2001), *Activitatea profesorului între curriculum și evaluare*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Chiș, Vasile, (2002), *Provocările Pedagogiei Contemporane*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca.
- Chiș, Vasile, (2005), *Pedagogia contemporană. Pedagogia pentru competențe*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Chiș, Vasile, (2014), *Fundamentele Pedagogiei. Repere tematice pentru studenți și profesori*, Editura Eikon, Cluj-Napoca.
- Cioran, Emil, (1990), *Schimbarea la față a României*, Editura Humanitas, București.
- Cojocaru, D., (2004), *Repere sociopedagogice ale schimbării în sistemul de învățământ*, Editura Lumen, Iași.
- Coman, Claudiu, (2007), *Tehnici de negociere*, Editura C.H. Beck, București.
- Copoeru, Ion; Szabo, Nicoleta, coord., (2008), *Etică și cultură profesională*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Cornelius Helena, (1996), *Știința rezolvării conflictelor*, Editura Știință și Tehnică, București.
- Cozma, Carmen, (1996), *Etica și deontologie*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.
- Cozma, Carmen, (2005), *Etica și deontologia asistenței sociale, manual – Asistența socială, învățământ la distanță*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.
- Crețu, Carmen, (2007), *Psihopedagogia succesului*, Editura Polirom, Iași.

- Crețu, Carmen, (2009), *Teoria și metodologia curriculumului, în Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și grade didactice*, coord. Cucos, Constantin, Editura Polirom, Iași.
- Cristea, Sorin, (1996), *Managementul organizațiilor școlare*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Cucos, Constantin, (2006), *Informatizarea în educație*, Editura Polirom, Iași.
- Cucos, Constantin, (2006), *Pedagogie*. Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura Polirom, Iași.
- Curcă, George Cristian, (2012), *Elemente de etică medicală. Norme de etică în practica medicală. Despre principiile bioeticii*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Curcă, George Cristian; Hostiuc, Sorin, (2012), *Etica publicării științifice. Mic îndreptar pentru științele medicale*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Danileț, Cristi, (2011), *Conduita etică și deontologia profesională în justiție*, disponibil <http://www.scribd.com/doc/62778819/Conduita-Etica-Si-Deontologia-Profesionala-in-Justitie>
- David, Daniel, (2006), *Tratat de psihoterapii cognitive și comportamentale*, Editura Polirom, Iași.
- Davis, Michael, (1991), *Thinking Like an Engineer: The Place of a Code of Ethics in the Practice of a Profession*, Source: Philosophy and Public Affairs, Vol. 20, No. 2 (Spring, 1991), pp. 150-167 Published by: Blackwell Publishing disponibil <http://erie.buffalo.edu/REU/REU%20readings/Davis-ThinkingLikeEngineer-PPA.pdf>.
- Diac, Georgeta, (2009), *Personalitatea cadrului didactic, în Psihopedagogie pentru examenele de definitivare și de grade didactice*, coord. Cucos, C., Editura Polirom, Iași.
- Dimitriu, Anton, (1985), *Condiția umană, în Cartea interferențelor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Dower, Nigel, (2006), *Sărăcia – o problemă globală*, în vol. *Tratat de Etică*, Editura Polirom, Iași, editor Singer Peter.
- Ehrich, Lisa Catherine; Cranston, Neil; Kimber, Megan; Starr, Karen, (2012), *(Un)Ethical Practices and Ethical Dilemmas in Universities: Academic Leaders' Perceptions*, ISEA, Volume 40, Number 2, 2012, pp. 99-115, disponibil <http://www.researchgate.net/>

- publication/262676625_%28Un%29ethical_practices_and_ethical_dilemmas_in_universities_academic_leaders_perceptions.
- Gavreliuc, Alin, (2006), *De la relațiile interpersonale la comunicarea socială*, Editura Polirom, Iași.
- Găspărel, Cornelia Margareta, (2014), *Fundamentele etice în domeniul intervențiilor psihosociale*, Editura Institutul European, Iași.
- Gensler, Harry; Spurger, Earl, (2008), *Historical Dictionary of Ethics*, Scarecrow Press, Inc, USA disponibil [https://books.google.ro/books?id=k_ORucVTRuMC&pg=PA348&lpg=PA348&dq=Apel, +Karl-Otto, +%282001%29, +The+Response+of+Discourse+Ethics, +Peeters, +Leuven&source=bl&ots=kSUmWRUv2a&sig=yuKJAw8JPif_DnAgoShA_AKQYA&hl=ro&sa=X&ei=YwhOVf6NOoaksgHDxYHwAQ&ved=0CE4Q6AEwCA#v=onepage&q=Apel%2C%20Karl-Otto%2C%20\(2001\)%2C%20The%20Response%20of%20Discourse%20Ethics%2C%20Peeters%2C%20Leuven&f=false](https://books.google.ro/books?id=k_ORucVTRuMC&pg=PA348&lpg=PA348&dq=Apel,+Karl-Otto,+%282001%29,+The+Response+of+Discourse+Ethics,+Peeters,+Leuven&source=bl&ots=kSUmWRUv2a&sig=yuKJAw8JPif_DnAgoShA_AKQYA&hl=ro&sa=X&ei=YwhOVf6NOoaksgHDxYHwAQ&ved=0CE4Q6AEwCA#v=onepage&q=Apel%2C%20Karl-Otto%2C%20(2001)%2C%20The%20Response%20of%20Discourse%20Ethics%2C%20Peeters%2C%20Leuven&f=false).
- Ghiațau, Roxana, (2003-2004), *Profesia didactică între dileme și oportunități*, în *Analele Științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza*, seria Științele Educației, tomul VII-VIII, Editura Universității Al. I. Cuza, Iași.
- Ghiațau, Roxana, (2011), *Codul deontologic al profesiei didactice*, Editura Sedcom Libris SA, Iași.
- Ghiațau, Roxana; Curelaru, Versavia, (2005), *Problematika leadershipului educațional în context universitar* în vol. *Educația – provocări la început de mileniu; omagiu profesorului Teodor Cozma*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași.
- Glăva, Cătălin, (2009), *Formarea competențelor didactice prin intermediul E-Learning. Modele teoretice și practice*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca.
- Gorea, Brândușa; Puha, Elena, (2010), *Lecții de deontologie Juridică*, Editura Zethus, Târgu Mureș.
- Grigoraș, Ion, (1968), *Datoria etică*, Editura Științifică, București.
- Gueguen, Nicolas, (2007), *Psihologia manipulării și a supunerii*, Editura Polirom, Iași.
- Habermas, Jürgen, (2000), *Conștiință morală și acțiune comunicativă*, Editura All, București.

- Habermas, Jürgen, (2008), *Etica discursului și problematica adevărului*, Editura Art, București.
- Harwood, Robin; Miller, Scott A.; Vasta, Ross, (2010), *Psihologia copilului*, Editura Polirom, Iași.
- Hubert, René, (1965), *Traite de pédagogie general*, PUF, Ediția a VI-a, Paris.
- Ilica, Anton., (2003), *Pedagogia comunicării educaționale*, Editura Universitară „Aurel Vlaicu”, Arad.
- Ilica, Anton.; Herlo, Dorin. (2006), *Comunicarea în educație*, Editura Universitară „Aurel Vlaicu”, Arad.
- Ionescu, Miron, (2011), *Instrucție și Educație. Paradigme educaționale moderne*, Editura Eikon, Cluj-Napoca.
- Ionescu, Miron; Bocoș, Mușata, coord., (2009), *Tratat de didactică modernă*, Editura Paralela 45, Pitești.
- Jinga, Ioan, (1993), *Conducerea învățământului. Profesorul-manager, roluri, și metodologie*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Jinga, Ioan, (2000), *Managementul învățământului*, Editura Corint – EDP, București.
- Jonnaert, Philippe; Ettayebi, Moussadak; Defise, Rosette, (2010), *Curriculum și competențe. Un cadru operațional*, Editura ASCR, Cluj-Napoca.
- Kultgen, John, (1988), *Ethics and Professionalism*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Kultgen, John, (1995), *Autonomy and Intervention: Parentalism in the Caring Life*, Oxford University Press, New York.
- Lavelle, Louis, (1951), *Traite de valeurs*, vol.1, PUF, Paris.
- Lavelle, Louis, (1954), *Traite de valeurs*, vol.2, PUF, Paris.
- Lupan, Ernest, (1999), *Introducere în dreptul civil*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca.
- Marga, Andrei, (2006), *Filosofia lui Habermas*, Editura Polirom, Iași.
- Marga, Andrei, (2009), *Raționamente. Comunicare. Argumente*, Editura Grinta, Cluj-Napoca.
- Milcu, Marius, (2008), *Psihologia relațiilor interpersonale. Conflict și competiție*, Editura Polirom, Iași.
- Nicu, Adriana; Conțiu, Elena, Raveca, (2010), *Instrumente pentru învățarea prin cooperare*, Editura Aramis, București.

- Noica, Constantin (1985), *Exactitate și adevăr în Cartea interferențelor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
- Opariuc-Dan, Cristian, (2009), *Statistică aplicată în științele socio-umane. Noțiuni de bază – Statistici univariate*, Editura ASCR@COGNITRON, Cluj-Napoca.
- Opre, Dana, (2010), *Expertiza didactică universitară*, Editura ASCR, Cluj-Napoca.
- Ozdemir, Habib; Yalcinkaya, Ramazan (2011), Zero Tolerance in Implementation of Gun-Free School Zones Act of 1995 in the USA, mai 2011, www.ipes.com Info, www.dcaf.ch, www.coginta.org, International Police Executive Symposium, Geneva Center for the democratic control of armed forces, Coginta – for Police Reforms and Community Safety, Working paper no 32, disponibil <https://www.google.ro/#q=zero+tolerance+in+implementation+of+gun-free+school+zones+act+of+1995+in+the+usa-habib+ozdemir>.
- Papuc, Ionel; Albu, Monica; Jurcău, Nicolae, (2011), *Procesul decizional managerial în sfera educațională*, Editura ASCRED, Cluj-Napoca.
- Pânișoară, Ion Ovidiu, (2003), *Comunicare eficientă, Metode de interacțiune educațională*, Editura Polirom, Iași.
- Pânișoară, Ion Ovidiu, (2008), *Comunicare eficientă, Ediția a III-a, revăzută și adăugită*, Editura Polirom, Iași.
- Peretti, Andre; Legrand, Jean-Andre; Boniface, Jean, (2001), *Tehnici de comunicare*, Editura Polirom, Iași.
- Perrenoud, Philippe, (2002), *La place de la sociologie dans la formation des enseignants: réflexions didactiques*, Faculté de psychologie et des sciences de l'éducation, Université de Genève, Éducation et Sociétés, n° 9/2002/1, pp. 87-99, disponibil la <http://ife.ens-lyon.fr/publications/edition-electronique/education-societes/RE009-7.pdf>.
- Potolea, Dan; Toma, Steliana; Borzea, Anca, coord., (2012), *Coordonate ale unui nou cadru de referință al curriculumului național*, EDP, București.
- Preda, Vasile Radu, (2014), *Efecte ale factorilor stresanți asupra cadrelor didactice. Managementul stresului*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca.

- Râmbu, Nicolae, (1997), *Filozofia valorilor*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Râmbu, Nicolae, (2006), *Tirania valorilor – Studii de filosofia culturii și axiologiei*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., București.
- Râmbu, Nicolae, (2010), *Valoarea sentimentului și sentimentul valorii*, Editura Grinta, Cluj-Napoca.
- Roventa-Frumușani, D., (2005), *Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze*, Editura Tritonic, București.
- Sandu, Antonio, (2012), *etică și deontologie profesională*, Editura Lumen, Iași.
- Sandu, Antonio, (2014), *Elemente de sociologie. Sociologie generală. Sociologie Juridică. Metodologia cercetării sociale*, Editura Tritonic, București.
- Sandu, Antonio; Ungureanu, Elena, (2014), *Acțiunea comunicativă, justiție deliberativă și restaurativă*, Editura Tritonic, București.
- Saucan, Doina Ștefana, (2003), *Comunicarea didactică*, Editura Atos, București.
- Sava, Florin, A., (2011), *Analiza datelor în cercetarea psihologică*, Editura ASCR@ COGNITRON, Cluj-Napoca.
- Sălăvăstru, Constantin, (1995), *Logică și limbaj educațional*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Sălăvăstru, Constantin, (1996), *Raționalitate și discurs*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Săvulescu, S., (2001), *Retorica și teoria argumentării*, Editura SNSPA, București.
- Shell, G. Richard, (2005), *Negocierea în avantaj. Strategii de negociere pentru oamenii rezonabili*, Editura Codecs, București.
- Spinei, Angela E., (2006), *Teorii ale caterizării lumii și practici ale comunicării. Compendiu de hermeneutica al relațiilor interpersonale*, Editura Lumen, Iași.
- Stan, Cornelia, (2010), *Perspective teoretic-aplicative în abordarea obstacolelor din comunicarea didactică*, Editura Eikon, Cluj-Napoca.
- Stanton, N., (1995), *Comunicarea*, Societatea de Știință și Tehnică S.A., București.
- Șoitu, Laurențiu, (1997), *Comunicare și acțiune*, Editura Institutul European, Iași.

- Șoitu, Laurențiu, (2001), *Pedagogia comunicării*, Editura Institutul European, Iași.
- Toma-Zoicaș, Ligia, (2011), *Etimologia formării omului de artă în spiritul unei societăți a cunoașterii*, Editura Media Musica, Cluj-Napoca.
- Truța, Elena; Mardar, Sorina, (2007), *Relația profesor-elevi, blocaje și deblocaje*, Editura Aramis, București.
- Turturean, Monica, (2009), *Formatorul de nivel universitar – un profil al competențelor*, Editura Sedcom Libris, Iași.
- Văideanu, George, (1988), *Educația la frontiera dintre milenii*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Văideanu, George, (1993), *Education pour et par la valeur ou L'éducation axiologique*, Analele științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza, seria Psihologie-Pedagogie, vol.2, Iași.
- Văideanu, George, (1996), *UNESCO – 50 Educație*, Editura Didactică și Pedagogică, București.
- Vărgă, Delia, (2007), *Decizie și schimbare organizațională*, Editura Universitatea de Vest, Timișoara.
- Vianu, Tudor, (1982), *Studii de filosofia culturii*, Editura Eminescu, București.
- Vlădeanu, Cristina, (2011), *etică și deontologie judiciară*, suport de curs, anul II, sem. II, 2011-2012, Universitatea „Alexandru I. Cuza”, Facultatea de Drept disponibil la <http://www.slideshare.net/exodumuser/93665373-suportcurseticasideontologiejudiciaraaniisemii-1>.
- Vogler, Jean, (2000), *Evaluarea în învățământul preuniversitar*, Editura Polirom, Iași.
- Voiculescu, Florea, coord., (2004), *Analiza de resurse – nevoi și management strategic în învățământ*, Editura Aramis, București.
- Voiculescu, Florea, coord., (2010), *Ghid metodologic de pedagogie universitară*, Editura Aeternitas, Alba-Iulia.

WEB-SITE

<http://www.ise.ro/>

<http://portal.edu.ro/>

<http://www.edu.ro/index.php/base/frontpage>

<http://www.credis.ro/>

- <http://www.guv.ro/>
<http://www.academiaromana.ro/>
<http://www.mai.gov.ro/>
<http://www.just.ro/>
<http://www.edu.ro/index.php/base/frontpage>
<http://eur-lex.europa.eu/homepage.html>
<http://www.didactic.ro/>
<http://sar.org.ro/en>
<http://vark-learn.com/home/>
<http://www.un.org/en/index.html>
<http://www.ccea.ro/>
<http://www.cna.ro/>
- <http://www.mmediu.ro/beta/domenii/dezvoltare-durabila/strategia-nationala-a-romaniei-2013-2020-2030/> accesat 07.05.2015
<http://www.edu.ro/index.php/articles/22723> accesat 10.05.2015
<http://unibuc.ro/studies/Doctorate2012Mai/Manea%20Livia%20-%20Un%20curriculum%20pentru%20caracter/rezumat%20teza%20doctorat%20MANEA%20LIVIA.pdf> accesat 18.07.2014
http://www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/declaratia_drepturilor_omului/ accesat 09.07.2014
http://www.academia.edu/1430448/Proiectul_justific%C4%83rii_unei_etici_a_discursului_controversa_dintre_Karl-Otto_Apel_%C5%9Fi_%C3%BCrgen_Habermas accesat 30.04.2015
http://www.academia.edu/410499/Abordari_actuale_in_analiza_discursului accesat 30.04.2015
http://www.bp-soroca.md/pdf/Etica%20Profesionala_copy.pdf accesat 03.04.2015
<http://tinread.usarb.md:8888/tinread/fulltext/capcelea/deontologie.pdf> accesat 03.04.2015
http://www.google.ro/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fcrisidanilet.ro%2Fdocs%2FConduita%2520etica%2520si%2520deontologia%2520profesionala%2520in%2520justitie.doc&ei=v4NQVe_gKMzfU_OtgegO&usg=AFQjCNHh5MgiNhRfv1VGpQ9wybRAJ4HU_g&sig2=mfCr9GSZc54Tbu8tuOnn_Q&bvm=bv.92885102,d.bGg accesat 03.12.2014

<https://www.google.ro/#q=danilet.+cod+de+etica+in+justitie> accesat 03.12.2014

http://www.e-scoala.ro/psihologie/relatia_decizie_decident.html 21.03.2013

http://www.academia.edu/1227426/Etica_universitara._Cercetare_și_cod accesat 20.09.2014

<http://www.eui.eu/Documents/ServicesAdmin/DeanOfStudies/CodeofEthicsinAcademicResearch.pdf> accesat 20.09.2014

<http://www.ubbcluj.ro/ro/> accesat 20.09.2014

<http://ziarullumina.ro/opinii/cybercultura-o-ipostaza-unicitatii-sau-di-versitatii-spirituale> accesat 21.09.2014,

http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Legislatie_-_Proceduri/Parte_a_a_V-a_-_Ghid_evaluare-ID.pdf accesat 21.09.2014

<http://www.gadget.ro/gadget-uri-pentru-copiat/> accesat 21.09.2014

http://rft.forter.ro/2010_1_t/05-inv/04.htm accesat 26.09.2014

<http://www.business24.ro/articole/comportamentul+sefului> accesat 7.10.2014 <http://eaq.sagepub.com/content/39/2/145.abstract> accesat 7.10.2014

<http://edu-fonduri.ro/expertii-ce-atentioneaza-prima-versiune-a-acordului-de-parteneriat-fara-viziune-prea-vaga-cu-lectii-neinvatate/> accesat 7.10.2014

<https://www.google.ro/search?q=ed.gov%2Flegislation%2F&ei=LodQVd3SHsnYU9LpgagF> accesat 28.12.2014

<http://www2.ed.gov/policy/elsec/leg/esea02/pg54.html> accesat 11.10.2014

<http://www.nj.gov/education/grants/nclb/programs/title4pas3.htm> accesat 28.12.2014

<https://www.educateiowa.gov/pk-12/title-programs/title-iv-part-safe-and-drug-free-schools> accesat 28.12.2014

<http://leg.mt.gov/bills/2011/Minutes/House/Exhibits/edh40a03.pdf> accesat 28.12.2014

<https://www.scribd.com/doc/24819196/Cultura-Organizational-A-Al-Doilea-Curs> accesat 10.10.2014

<https://www2.ed.gov/offices/OSDFS/gfsaguidance.html> accesat 11.10.2014

<https://www.google.ro/#q=sughrue+2003+pdf> accesat 11.05.2015

http://www.google.ro/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=2&sqi=2&ved=0CCYQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.dcaf.ch%2Fcontent%2Fdownload%2F55527%2F838382%2Ffile%2FWPS_32.pdf&ei=GotQVdeFMo6UZvXgPgH&usq=AFQjCN

FtZBpkbYhqYp0-jqQDRpdUVolOGA&sig2=Ih8fts2-hptzaCuD8r
hUxA&bvm=bv.92885102,d.bGg accesat 11.10.2014

http://www.nasponline.org/resources/factsheets/zt_fs.aspx accesat 11.10.2014

[https://xa.yimg.com/kq/groups/31109005/342487006/name/COD_DE_](https://xa.yimg.com/kq/groups/31109005/342487006/name/COD_DE_ETICA%5B1%5D.txt)
[ETICA%5B1%5D.txt](https://xa.yimg.com/kq/groups/31109005/342487006/name/COD_DE_ETICA%5B1%5D.txt) accesat 17.10.2014

<http://www.edu.ro/index.php/articles/16858> accesat 09.05.2015

<http://eaq.sagepub.com/content/39/2/145.abstract> accesat 8.12.2014

BCU IAS/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

206/3134

35 Lei

Într-o societate în care strategia globală este într-o permanentă schimbare și regândire, iar sistemul de educație se află sub influența produsă de mecanismul de reglare și autoreglare a sistemului social, se ridică pertinent întrebarea: Cine distribuie responsabilitatea în educație? Cum și cui se distribuie? De ce atât și nu mai mult din valoarea responsabilității?

În acest context, datoria morală a cadrelor didactice este de dezvoltare a integrității profesionale, aceasta fiind constituită din: susținere reciprocă, responsabilitate, demnitate, toleranță, respect, egalitate, loialitate, libertatea de exprimare a opiniilor, echitate, onestitate, toate aceste valori amplificându-se în multitudinea planurilor care se intersectează în activitatea instructiv-educativă.

În integritatea sa, profesia didactică este fundamentată pe adevărul realității sociale și este percepută de opinia publică prin percepția de control asupra rolului axiologic, social și psiho-pedagogic.

Maria Claudia Cuc

ISBN Eikon 978-606-711-274-0

ISBN Școala Ardeleană 978-606-8699-46-2

ISBN 606869946-3

9 786068 699462